

2o.

GOFFRIDI
ABBATIS
VINDOCINENSIS
S. PRISCAE CARDINALIS

EPISTOLÆ
OPVSCVLA
SERMONES.

IAC. SIRMONDVS SOC. IESV PRESB.
nunc primùm in lucem eruit, ac Notis
Epiſtolas illuſtrauit.

PARISIIS,
EX OFFICINA NIVELLIANA.
Sumptibus SEBASTIANI CRAMOISY,
ſub Ciconijs via Iacobæa.

M. DC X.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

ILLVSTRISSIMO
PRINCIPI CÆSARI
BORBONIO DVCI VINDO-
cinensi Britanniæ Armoricæ
Proregi.

QVo tempore, Princeps illustrissime, Vindocinensis principatus codicillos Regis optimi Patris tui liberalitate adeptus es, nō magis ille, vt equidem sentio, quâ in te esset indulgentiâ, quàm singularem erga Vindocinenses ipsos prouidentiam, benignitatémque declarauit. Hoc agens nimirum, vt quibus gloriosum atque auspicatum ipsius & maiorum imperium fuerat, idem per te ac posteros tuos continuaretur: & nouo quasi exortu clarissimum Borboniæ domus sidus, quo radiante diutissimè floruerant, iterum illis te Duce affulgeret. Habuit sanè Vin-

docinum, ex quo ad Odonem Burgundum, ne altiùs repetam, dotali Adelæ coniugis, Fulconis Nerræ Andegauorum Comitis filiæ, donatione translatum est, egregios semper ac rebus gestis inclytos Principes, Fulcones, Burchardos, Goffridos, Ioannes, Hugones, & alios: sed nunquam neque nobiliores, neque armorum, aut pietatis gloriâ illustriores, quàm Borbonios: vt tanto scilicet cęteris laudibus præcellerent, quanto regij prærogatiuâ sanguinis anteibant. Vnde non sine diuino quodam consilio factum videtur, vt Vindocinensis Honor, regiæ quondam hæreditatis portio, cùm dominos antea sæpe mutasset, ac per singula ferè Comitum suorum capita familias alternasset; in hac tandem vt sibi honorificâ & fortunatâ regali stirpe conquiêrit: cùm ab Ioanne Borbonio Marchiæ Comite, qui abaui tui abauus fuit, per quem Comitū Vindocinensium familia in Borboniam inserta est, ad Henricum vsque IV. Patrem tuum, Regum fortissimum & clementissimum, Borboniorum Vindocini Principum stemma rectâ & nusquam interruptâ serie decurrat: quos omnes aut

ſummi in Galliâ geſti magiſtratus, adminiſtratæque Prouinciæ, aut triũphales deuictis hoſtibus adoreæ, aut parta denique vel externa vel äuita regna nobilitarunt. Ex quo quidem præſagâ iam mente ſentiunt Vindocinenſes tui, quò te maiorum tuorum decora vocent: quid ſibi ex paterno de te iudicio ſpondere debeant; quid poſteris tuis Vindocini futuris Ducibus: quibus vt nouam familiã ducis, nouum etiam, quod eximia hæc indoles tua pollicetur, ad immortalem nominis famam iter oſtendes. Goffridus verò noſter, ſi ad vitam rediret, quantopere ſibi operibuſque ſuis te potiſſimum Duce lucem redditam gratularetur? aut cuius illa auſpiciis in publicum exire mallet, quàm tuis, in cuius ipſe tutelâ & patrocinio, ſi viueret, verſaretur? Sed tibi præterea debebantur. Nam ſi fundi dominum fructus ſequuntur, quis non intelligat, quod in Vindocinenſi olim agro ſatum, natúmque ſit, tibi vni deberi, ad quem integra Vindocini poſſeſſio pleno ac ſolido iure transfuſa eſt? Hoc ergo maiore iam fiduciâ, quo iuſtiore obſequio, ad te cum proxeneta ſuo nunc venit: rogantque

pariter; ipſe, vt hunc eius ingenij fœtum ipſius vice foueas, & quod iurati olim Comites Vindocinenſes Monaſterio ſuo præſidium ſpoponderunt, id ratum ac perpetuum eſſe velis; ego, vt tenue hoc ſpecimen officij, ad deditiſſimi animi auctoramẽtum placidus excipias; familiamque Ordinis noſtri vniuerſam, paterni hæres exempli, quâ ipſum vides, benignitate, clementiaque tueare.

Illuſtriſſimæ A. T.

Deditiſſimus

Iacobus Sirmondus Soc. IESV.

LECTORI.

GOFFRIDI Abbatis, quod iure mireris, neque apud illorum temporum historicos, neque apud eos, qui nostrâ vel auorum memoriâ illustrium Scriptorum indices texuerunt, vlla vsquam est mentio. Huic nos silentio vt aliqua ex parte mederemur, vitæ breuiarium ex eius ipsius Epistolis collegimus: tum aliquot deinceps eiusdem æui de illo testimonia: indito etiam Francisci Torrensis nostri elogio; cuius diligentiæ πολυϊστορίαν Goffridi opera, quæ cæteros fugisse videbantur, minimè latue-

runt. In editione porrò adornanda binis exemplaribus antiquæ & probæ vtroque notæ vsi sumus. Nam præter Cenomannicum, quod è S. Petri de Cultura Cœnobio nacti iam eramus, alterum nobis è Monasterio suo suppeditauit prolixa & singularis D. Michaelis Subleti Abbatis Vindocinensis humanitas. Cui quidem Opuscula duo, XIII. nempe, ac XVIII. debemus, quæ in altero desiderabantur. Epistolas ab Opusculis & Sermonibus seiunximus. Permixta enim & confusa in vtroque erant omnia. Sed in Epistolis, quia in codice Vindocinensi perpaucæ erant, Cenomannensem secuti sumus; ordine etiam intacto, nisi quòd Epistolas aliquot, quæ extra ordinem, vt pote post primam, opinor, collectionem a Goffrido scriptæ, inter alios Tractatus & Sermones sparsæ legebantur (quibus & asteriscos in Indice, vt tui quoque sint iudicij,

præfiximus) ſuis quaſque locis ad cæteras adiecimus: totumque vtrarumque corpus leuandi faſtidij gratia in libros quinque partiti ſumus: cùm lectoribus plerumque idem quod iter facientibus euenire ſoleat; quibus, vt Numatianus ait,

Interualla viæ feſſis præſtare videtur,
Qui notat inſcriptus millia multa lapis.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOC. VITA.

GOFFRIDO patria fuit in Andegauis: genus clarum in primis ac nobile: quod indicat eius Epistola II. & aliæ, in quibus Rainaldum Credonis dominum, & Mauricium eius filium consanguineos suos vocat. Educatus à Guarnerio Archidiacono Andegauensi, magistroque vsus Guillelmo, ad quem libro IV. scribit; prima ætate inter monachos Vindocinensis Monasterij, quod Goffridus Martellus Comes paucis antè annis in Carnutum finibus fundarat, nomen dedit. Nec multo pòst, nouitius adhuc & iuuenis, ac Diaconus tantùm, Bernone mortuo, quintus eiusdem Cœnobij abbas renuntiatus est. Tum ab Iuone Carnotensi Episcopo inauguratus, Romamque ad Vrbanum II. Guibertinæ factionis metu latitantem profectus, immortali Pontificem beneficio deuinxit, pecuniâ vnde Lateranum, & turrim Crescentiam redimeret, affatim collatâ. Quo nomine primus omnium pedem Vrbano in sede Pontificiâ cum Laterano restitutâ osculatus est. à quo & presbyter factatus, Ecclesiam etiam B. Priscæ, vnde vi à Guitbertinis deiecti fuerât Vindocinenses, cum adnexa Cardinalis dignitate postliminio recepit. Reuersus in Gallias Salmurum ad Lige-

rim eodem ipso anno, qui fuit Christi M.XCIV. ab Hugone Legato ad Fulconis Rechini Comitis expiationem accitus est. tum sequenti mox anno ad celeberrimum apud Aruernos Concilium ab Vrbano vocatus interfuit: adfuturus etiam Lateranensi Paschalis II. & Romano item Callisti II. à quibus pariter euocabatur; nisi alterum iter breuitas temporis, alterum hyemis asperitas exclusisset. Vrbano sanè, quoad vixit, vnici filij instar carus fuit: quẽ etiam Vindocini, ac postea Paschalem vndenûm dierum spatio hospitem habuit. Callisto autem veteri necessitudine cõiunctus, & quod vtriusque mutuæ Epistolæ ostendunt, intimus fuit. Quo præterea in numero apud Ludouicum VI. Regem Goffridi nomen fuerit, hoc declarat, quòd à Rege delectus est inter arbitros controuersiæ, quæ de Maioratu, & Senescalcia Franciæ ab Andegauorum Comite mouebatur. Monasterium summâ curâ & vigilantiâ rexit: ita vt nullum illo totâ Galliâ, quod non vno loco prædicat, ea ætate ordinatius haberetur. & quanquam nonnullis asperior videbatur; ipse tamen se ad indulgentiam naturâ proniorem fuisse scribit. Prouentus verò atque opes externas sic amplificauit, vt monasteriũ duplo quàm acceperat, locupletius, copiosiusque reliquerit. Sed multæ illi, vt mos est, dum antiqua illius iura & possessiones tuetur, cum vicinis Episcopis, Abbatibus, & Principibus viris subeũdæ molestiæ & contentiones fuerunt. Ingenio fuit acri & viuido; quod in sacris præcipuè litteris, Canonibusque exercitatum om-

nia passim opera cum singulari eius pietate testantur: libertatē vel vnica ad Paschalem de inuestituris ab eo concessis Epistola: fidem ac studium erga sedem Apostolicam, cuius speciatim filij sunt Abbates Vindocinenses, tum impensæ, quas pro ea maximas fecit, tum susceptorum itinerum labores; in quibus Alpes pro Ecclesiæ Romanæ vtilitate duodecies transcēdit, ter etiam ab eius aduersarijs captus est. De obitu nihil compertum. ad extrema Honorij II. tempora peruenisse, Honorij ipsius ad Goffridum litteræ, anno M. C. XXIX. scriptæ fidem faciunt.

VETERVM

VETERVM ALIQVOT EIVSDEM AETATIS SCRIptorum, & Neoterici vnius de Goffrido Abbate Vind. testimonia.

I

HVGONIS ARCHIEPISCOPI Lugdunensis sedis Apost. Legati litteræ de Fulconis Rechini Comitis absolutione, cui Goffridus interfuit.

HVGO Lugdunensis Archiepiscopus Apostolicæ sedis Legatus, dilectissimis in Christo fratribus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, & omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus salutem. Communi Orthodoxorum omnium notitiæ tradere dignum iudicauimus, qualiter ex præcepto Domini nostri Papæ Vrbani pro causa Fulconis Andegauensiũ Comitis vsque ad fines Andegauorum veniendi obedientiã suscepimus, vt eum à vinculo anathematis, quo diutino tẽpore innodatus erat pro captione fratris sui Gaufridi, quem in bello

publico ceperat, absolueremus: cùm tamen ipse Comes rationem reddere, aut satisfacere, aut iudicium subire non subterfugeret: immo semper paratus esset: & vt virorum probabilium Clericorum & laicorum relatione cognouimus, præfatus frater eius, tempore quo captus fuit, à Stephano Cardinale Romanæ sedis Legato pro multimoda iniuria, quam inferebat Turonensi Ecclesiæ, & Abbati S. Martini maioris Monasterij, excommunicatus erat, & Fulconi huic principatus Andegauensis Comitatus ab ipso Legato ex parte Sancti Petri donatus erat. quem quidem & ab auunculo suo Gauffrido concessum fuisse, virorum probabilium de nobilibus suis veraci cognouimus relatione. Nos igitur hac suscepta legatione, vt vigor Apostolicæ obedientiæ maiori à nobis tractaretur auctoritate, venerabilem fratrem nostrum Bituricensem Archiepiscopum executionis huius adhibuimus socium: & sic simul positi fratrem Comitis, quẽ captum audiebamus, consultò adiuimus. quem ita desipientem inuenimus, vt ferebatur ab omnibus; vt prorsus inutile & vanum videretur regendæ ei patriæ committere principatum, qui sibi & omnibus stultitia sua factus fuisset inutilis: vsque adeò, vt nec per manus nostras à captione vellet eripi. Venimus itaque ad Cœnobium S. Florentij, & in die Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, virorum religiosorum Episcoporum & Abbatum, qui inuitati aduenerant, Fulconem Comitem paratum satisfacere aut rationem reddere vnanimi omnium voto

& laude absoluimus : acceptis ab eo securitatibus, vt si frater eius melioritatem sensus reciperet, ex præcepto Domini nostri Papę, vel nostro, aut concordiam faceret cum eo, aut iudicium subire paratus esset : nec vxorem duceret, de quarũ numerositate culpabatur, absque nostro consilio. cuius rei gestæ seriem vobis pandere iudicauimus. Religiosorum autem, qui adfuerunt, nomina hæc sunt. Aldebertus venerabilis Bituricensium Archiepiscopus. Ouueldus Cenomanensis Episcopus. Guillelmus Abbas S. Florentij. Bernardus Abbas maioris Monasterij. Bernardus Abbas SS. Sergij & Bacchi. Girardus Abbas S. Albini. Nualdus Abbas S. Nicolai. Baldricus Abbas Burguliensis. GAVFRIDVS ABBAS VINDOCINENSIS. Actum est anno ab incarnatione Domini M. XCIV. apud Abbatiam S. Florentij, die festo S. Ioannis Baptistæ.

II.

IVONIS Episcopi Carnotensis Epist. XLI. *ad Goffridum.*

IVo humilis Ecclesiæ Carnotensis minister Gaufrido Vindocinensis monasterij Abbati cum dilectione salutẽ. *Item Epistola* LVII. XCII. CLXIII. & C. XCV.

III.

HVGONIS de Cleerijs militis Andeg. in Commentario de maioratu & Senescalcia Franciæ, quem integrum post Notas edidimus.

REx Ludouicus requisiuit Fulconem Comitem, vt de guerra ista eum iuuaret. Co-

mes verò respondit, quòd nullomodo ei seruire debebat. Eum namque ex maioratu & Seneſcalcia exhæreditabat. Tunc Rex Ludouicus per Amalricum de Monte-forti auunculum Fulconis Comitis, & per Gaufridum Abbatem Vindocinensem, & Radulphum de Balgentiaco mandauit Comiti, de omnibus istis & maioribus alijs istorum consilio se versus Comitem emendaturum.

IV.

CALLISTI II. PAPÆ *Epistola ad Goffridum Abbatem Vindoc.*

CAllistus Episcopus seruus seruorum Dei dilectissimo in Christo filio suo Gaufrido Vindocinensi Abbati salutem & Apostolicam benedictionem. Et tuę in Romanam Ecclesiam deuotionis sinceritas, & nostra in inuicem assidua familiaritas nos hortantur, vt visitare te frequentiùs Apostolicæ benedictionis litteris debeamus. Visitamus ergo, & te sicut fratrem in Christo carissimum amplioris dilectionis brachijs amplectentes, diligere, & de familiari familiariorem, & ex caro cariorem habere deinceps præoptamus. Personam tuam honorare, & Ecclesiam tuam iuuare cupimus & fouere. Sanè fratres tuos per te in Domino salutamus, & eis omnipotentis Dei & Beatorum Apostolorum Petri & Pauli benedictionem impẽdimus. Quicquid verò dignitatis, libertatis, seu immunitatis ab Apostolica sede tibi, tuoque Monasterio concessum est, nos quoque ratum & integrum perpetuò manere censemus. Datum Romæ VIII. Idus Aprilis.

V

FRANCISCI TORRENSIS *in Antapologetico pro Residentia Pastorum.*

DIcere autem plebem aliquando elegiſſe Epiſcopos, aut poſſe modò, ad hæreſim de inueſtitura Eccleſiaſtica à laicis accepta pertinere poteſt, quam Romana Synodus Gregorio VII. Pontifice damnauit, & hoc nomine affecit, vt etiam Goffridus Vindocinenſis Abbas vetus autor, & valde in ſcripturis ſanctis eruditus in libro de ordinatione Epiſcop. & inueſtitura laicorum ad Petrum cognomento Leonem Eccleſiæ Romanæ Cardinalem ſcripſit, & in Epiſtola VII. ad Paſchalem Pontificem de pacto inito cum Rege Teutonico.

INDEX OPERVM GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS.

EPISTOLARVM LIBRI V.

LIB. I. Ad Pontifices, & sedis Apostol. Legatos.

LIB. II. Ad Episcopos Carnotenses.

LIB. III. Ad Episcopos Andegauenses, Cenomannenses, & Santonenses.

LIB. IV. ad Abbates, Priores, monachos diuersorum Cœnobiorum.

Lib. v. Ad Sæculares tum Clericos tum Laicos.

OPVSCVLA.

SERMONES.

INDEX EORVM AD QVOS in Epistolis scribit Goffridus.

A

Summa Priuilegij.

CAutum eſt auctoritate Regis, ne quis in Regno Franciæ, alijſve locis ſuæ ditioni ſubiectis, *Goffridi Abbatis Vindocinenſis B. Priſcæ Cardinalis Opera Omnia cum Notis P. Jacobi Sirmondi è Societate Ieſu Theologi*, abſque Sebaſtiani Cramoiſy Bibliopolæ Pariſienſis Iurati permiſſu intra ſexennium imprimat aut diuendat: publicationis exemplarium, ſi quis ſecus fecerit multa indicta, prout amplius in ipſo diplomate continetur. Lutetiæ Pariſiorum 16. Nouembr. 1609.

Sic ſignatum.

De mandato Regis.

POTIER.

FACVLTAS
R. P. PROVINCIALIS
Societatis IESV in Prouincia Franciæ.

IGnatius Armandus Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Franciæ iuxta Priuilegium eidem Societati à Christianissimis Regibus Henrico III. 10. Maij 1583. & Henrico IV. nunc regnante 20. Decembris 1606. concessum, quo Bibliopolis omnibus prohibetur, ne libros ab eiusdem Societatis hominibus compositos, absque illorum permissione imprimant: permittit SEBASTIANO CRAMOISIO Bibliopolæ Parisiensi Jurato, vt Goffridi Abbatis Vindocinensis Opera cum P. Iacobi Sirmondi Notis ad Epistolas, à Theologis Societatis nostræ approbatis, ad sex proximos annos imprimere ac libere diuendere possit. Datum Lutetiæ Parisiorum. XV. Martij. M. DC. X.

I. ARMANDVS.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS B. Priscæ Cardinalis Epistolarum

LIBER PRIMVS.

EPIST. I.

Domino carissimo ac venerabili Papæ Vrbano Goffridus suus reuerentiam cum puræ dilectionis obsequio.

SANCTITATEM vestram visitare cupiens Romam venire disposueram: sed quæ adhuc valde me cruciat febris quartana, detinuit inuitum. Et quia velle adiacet mihi, si quando Deus posse donauerit, venire vsque ad vos non pigritabor, beata visione vestra satiari non mediocriter optans. Interim, Pater dulcissime, apud pietatem vestram obtineat seruus vester litteris vestris benedici pariter & salutari. Santonensi Episcopo, humiliter quæso, præcipiatis, ne Eblonem, qui vobis semper inobediens extitit, aliqua occasio-

ne absoluat, nisi priùs nobis satisfecerit de inuasione terræ nostræ, & de redditibus, quos per quatuor annos iniustè habuit. Præsentiũ litterarum portitorem virum religiosum, amatorem iustitiæ & veritatis, & vt videtur, per omnia zelum Dei habentem, bonitas vestra nullatenus dubitet. Hic est enim, qui in partibus nostris, quasi primus & maximus cum Prophetâ clamare non cessat: *Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?* Pater benigne, nuper Canones relegens, quandam sententiam inueni, quæ Paschali Papæ inscribitur, vbi neophytum factum Episcopum, hæreticum vocat: & sicut simoniacum, ita & neophytum à sanctâ Ecclesiâ debere separari docet & præcipit. Hæc autem sententia vtrùm inter Canonicas recipi debeat, satis non video. Sed quod minùs inde percipio, paternitate vestra edocente, scire desidero. Valeat maiestas vestra.

Psal. 93.

EPIST. II.

Dilectißimo domino ac venerabili Papæ Paschali Goffridus per omnia suus cum dilectione debitam seruitutem.

AD vos venire, optime Pater, parauerám: quod quanto desiderio explere cupiebam, si etiam lingua mea sileret, testis est mihi paratus ipse quem feceram. Sed dum prompta voluntas veniendi affuit, inopinata necessitas non defuit, quæ meæ voluntati pe-

nitus obstitit. Sunt enim in partibus nostris quidam satis nobiles genere, sed multùm ignobiles actione: mihi quidem carne propinqui, at moribus & vita longinqui. Hi de rebus monasterij, cuius, licet indignus, curam gerere videor, peruersas quasdam exactiones siue consuetudines extorquere laborant, quas prædecessores eorum longè antè per violentiam rebus ipsis impresserant. Quos cùm per Ecclesiasticam censuram à suâ impietate revocare minimè potuissem, cœpi laborare, si quo modo flecti potuissent per Principis potestatem: cuius videlicet antecessores monasterium fundauerunt, & beato Petro in patrimonium & alodium proprium, cum rebus ad ipsum pertinentibus obtulerunt. In his itaque valde suspensus detineor: sed mox vt veritas, pro quâ laboro, per gratiam suam ab hac suspensione me liberatum habuerit, sanctitatem vestram, prout dignum est, visitare non pigritabor. Interim tamen, pijssime Pater, apud paternitatem vestram obtineat seruus vester litterarum vestrarum visione salutari pariter & lætari: quarum auctoritate tyrannorum inhumanitatẽ, immo bestialem sæuitiam refrænemus, quam vix, aut nunquam aliter refrænare poterimus.

EPIST. III.

Dilectißimo ac venerabili patri suo Paschali Papæ Goffridus Vindocinensis cœnobij minister indignus, debitam cum dilectione obedientiam.

ALodium beati Petri, Vindocinense videlicet monasteriũ, cuius gubernandis

rebus humilitas nostra præesse dignoscitur, in hoc mundo, quasi in maris medio, graui nimis tempestate perurgetur. Non quidem iam, vt assolet, seculari violentiâ deuastatur; sed læsionibus pariter & iniuriâ Pontificum, qui Ecclesiæ defensores esse debuerant, assiduè molestatur. Ipsi namque nobis mala faciunt, & quæ ab alijs illata fuerint satis libenter consentiunt. In Cenomanensi itaque Episcopatu Vindocinensis Comitissa, ob scelera sua de Comitatu ejecta, Ecclesiam quandam nobis aufert, & alia multa. Episcopus videt; & inultam rapinam patitur: sæpe quęsita iustitiæ iura non exercet. Ipse etiam quēdam monachum nostrum fugitiuum, cæmentarium quidem, non tamen habentem caritatis cæmentum, quo viuo lapidi Christo iungatur, nobis reclamantibus, ob vtilitatem suæ artis secum detinet. Ibi ipso sciente, contra propositum monachi carnibus vescitur, & omnino regulæ sanctæ contrarius, perniciem animæ suæ cum corporis turpitudine operatur. In Episcopatu Andegauensi quandam ecclesiam in vnâ parochiarum nostrarum, nobis contradicentibus, scimus esse plantatam: non quam pater cælestis plantauit, sed quam ibi laicus quidam temerariâ potentiâ impressit. Cuius actionis Episcopum sentimus assertorem, quem tantę iniuriæ vindicem habere debuimus, & correctorē. Episcopus verò Santonensis, quod monasteriū nostrū per triginta & eo amplius annos absque omni reclamatione possederat,

nobis absentibus, immo nescientibus, quibusdam æmulis nostris vt acciperent licentiam dedit. nos denique vestræ sanctæ paternitatis audientiam appellantes audiuit. Sed apud vos, Pater, prosit, quod apud illum penitus obfuit. Quoniam vos diu est, amantissime domine, non visitauimus, suppliciter & obnixè precamur, ne ob hoc seruis suis misericors vestra sublimitas indignetur. Nō enim aliâ de causâ distulimus, nisi quia eos, si non omnes, ex ipsis aliquos, quibus iniustè premimur, in vestro iusto examine pręsētes habere desideramus. Vnde vestrę sanctitati toto corde, totâ animâ, totâ virtute supplicamus, quatenus viscera Apostolicę pietatis, quæ oppressis omnibus succurrere consueuit, iuxta desiderium nostrum sentiamus: vt vel sic sęuire desinat tempestas quam patimur, &, quod decet monachos, optata quiete perfruamur.

EPIST. IIII.

Beatißimo Papæ Paschali, carißimo domino suo, & Patri, omnis cōgregatio Vindocinensis monasterij, eorumque indignus pater Goffridus, debitam cum filiali timore subiectionem & obedientiam.

INiurijs & persecutionibus, quas Carnotensis Episcopus nobis suscitauit, & suscitari fecit, valdè fatigati, ad sinum matris nostræ sanctæ Romanæ Ecclesię, mamillam iustitiæ sitientes confugimus; pro cuius amore ac fidelitate multimodas Episcopi infe-

ſtationes diu portauimus. Ad Romanam itaque confugimus Eccleſiam: cuius ſub alas maternitatis dum congregari & foueri, prout iuſtum eſt, deſideramus; nos diſgregare, & tribulationum funibus alligatos inde abſtrahere molitur prędictus Epiſcopus: & contemptis ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ ſedis priuilegijs, quos ab initio noſtræ creationis, mater omnium eccleſiarum Romana Eccleſia, proprios & ſpeciales filios habuit, atque lacte ſuæ dilectionis nutriuit, quia ſibi vindicare non valet, execrandis vexationibus conatur extinguere. Vnde optime & honeſtiſſimæ vitę Pater, veſtram pietatem humiliter imploramus, quatenus educto de vagina beati Petri gladio Epiſcopus, & qui ſibi in iniurijs noſtris obtēperauerunt, ſic corrigantur, vt ceteri timeant, & à noſtrâ perſecutione retrahant manus, & ſub præſidio Apoſtolicæ virtutis, quæ monachos decet, quietem habere valeamus. Memento te, dilectiſſime Pater, venerabilium prædeceſſorum veſtrorum, qui vos ad æthereas manſiones præceſſerunt: quorum ſancta aſtutia, licet in multis diuiſa, minor eſſet in ſingulis; in cauſis tamen monaſterij noſtri, patrimonij ſcilicet beati Petri, ſe totam, prout videbabur, colligebat. Illi quidem, ſicut eorum honorabiles epiſtolæ, quas tanquam reliquias reſeruamus, veraciter teſtificantur, benefactoribus noſtris multiplices gratias referebant: & eos qui nos impugnabant, ſeueriſſima increpatione arguebant. Illis temporibus pacem

habuimus & quietem: & militare Deo licuit, non implicari mundiali negotio. Nam ſi quis nos moleſtare cogitabat, ibi moriebatur vbi orta erat iniqua cogitatio. Nunc autem tribulationibus atterimur, fatigamur iniurijs, vexationibus, & maximè Carnotenſis Epiſcopi, laboramus. At de veſtra bonitate, clementiſſime Pater, & æquitatis integritate omnino confidentes, ab his omnibus liberari nos credimus. Grauamina, quibus à memorato Epiſcopo premimur, & ſub quanto illius onere gemimus, propter nimiam moroſitatem tacuimus: & domni Abbatis lingua meliùs omnia loquetur, quàm indicare poſſit Epiſtola.

EPISTOLA V.

Glorioſæ ac venerabilis vitæ Patri & domino, Paſchali ſanctæ & Catholicæ Romanæ Eccleſiæ Pontifici, frater Goffridus peccator dictus Abbas Vindocinenſis, quod patri filius, & domino ſeruus.

LItteras ſanctitatis veſtræ cum gaudio & reuerentiâ, quâ debuimus, ſuſcepimus, eiſque debitam obedientiam, prout dignum erat, exhibere voluimus: & quicquid à beatitudine veſtrâ nobis in litteris præceptum fuerat, completum vtique fuiſſet, ſi inobedientia Archembaldi, dicti Abbatis ſancti Albini, & quorumdam monachorum ſibi fauentium non obſtitiſſet. Sanctum quidem & iuſtum veſtrum mandatum fuerat: ſed qui

iustitiam & sanctitatem minùs diligunt, ex omnibus quæ præcepistis, nihil omnino fecerũt. Hinc igitur vestræ discretioni incumbit, quod inobedienter actum est corrigere; vt vel sic vniuersi cognoscant, quàm graue sit Apostolica præcepta contemnere. Vtile est enim, immo necessarium, ne hæc tanta præsumptio monachorum inulta remaneat: ne fortè de monachis sumptâ occasione in gradu altiori pestis inobedientiæ caput erigere præsumat. Hoc in anno, dilectissime Pater, ad vos venire desiderio desideraui: sed infirmitate & multiplici monasterij nostri necessitate detentus venire non potui. Sed Deo volente, quàm citiùs potero, ad vos veniam, beatam faciem vestram visurus; & beatæ Priscę ecclesiam, vel de Ecclesia iustitiam, si bonitati vestrę non displicet, quod minimè displicere debet, recepturus.

EPIST. VI.

Beatissimo Papæ Paschali, carissimo Domino & Patri, frater Goffridus, S. Romanæ sedis humilis seruus, debitam cum dilectione obedientiam.

DOmnum Paganum beati Albini electum, quem mihi minimo seruorum vestrorum, vestræ auctoritatis decreto commendastis, scitote veraciter multa grauamina passum. Priùs quidem, electio sua sine iudicio & audientia ei ablata est. Postea per inuidiam in locum, quem per electionem fratrũ suorum obtinuerat, Archembaldus subroga-

tus est. Qui me præsente in capitulo suo inter manus Andegauensis episcopi, cum regulâ S. Benedicti abbatiam penitus antè dimiserat: quia, sicut ipsemet & omnis congregatio cum eo publicè confitebatur, præ animi & corporis infirmitate tantum onus ferre nõ poterat. Paganus verò cùm se nec auditum, nec vocatum quasi damnatum conspiceret, ne per hanc quam immeritò patiebatur, repulsam, infamiâ postmodùm notaretur, me audiente domnum episcopum Andegauensem, & domnum Engolismensem legatum vestrum conuenit: iustitiam & audientiam ab eis quæsiuit. sed sicut vtraque quæsita est, vtraque ab vtroque negata fuit. Salomon tamen rex, & Euangelicus Iudex nec sic egerunt, nec sic agere iudices Ecclesiæ docuerunt. Quorum vnus meretrices litigantes audire minimè contempsit: sed earum causas diligenter discutiens prudenter terminauit. Alter verò in adulterio deprehensam & apud se accusatam sapienter & misericorditer liberauit. His quæ suprà diximus, & alijs grauaminibus prædictus frater vehemẽter oppressus, Sanctam Apostolicam sedem, quæ matris pietate oppressis omnibus subuenire consueuit, appellauit: & ad eã, sicut ad matrem filius, consilium & auxilium petiturus confugit. Sed nec sua electio, nec sanctæ Sedis appellatio, quæ quondam prodesse solebat, adhuc sibi prodesse potuit. Et quia matris iniuriam silere non conuenit filio, sanctæ matris Romanæ Ecclesiæ iniuriam, cuius filius ego

3. Reg. 3.
Ioan. 8.

ſum, licet indignus, occultare nec poſſum, nec debeo. Archembaldus & monachi qui ſuſtinent partes eius, omnia quæ de Pagano eis præcepit Romana Eccleſia ita contempſerũt, quòd ex omnibus omnino nihil fecerunt. Huic tamen vniuerſali omnium Chriſtianorum matri obedire eſt vtile, & honorificum, & non obedire criminoſum. Hæc obedientibus dilectionem ſeruare ſemper ſtuduit; & inobedientibus reddere vltionem. Vnde, præcordialiſſime Pater, paternæ pietatis viſcera qualiſcumque filius veſter humiliter precatur: quatenus in matre noſtrâ Romanâ Eccleſiâ ſic & iuſtitiæ ſtatus vigeat & dilectionis affectus; ne pauper innocẽs opprimatur, nec ſuperbus diues qualibet occaſione glorietur. Quòd ſi violentia Teutonici Regis aliquid æquitatis minus à vobis extorſit, & timor mortis filiorum veſtrorum ad hoc carnẽ veſtram, non animam, inclinauit: quanto minus iuſtitiæ in hoc actu dignoſcitur, tanto in cauſis alijs amplius peragatur. Pater in Chriſto cariſſime, non vos vltra modum afficiat, ſi qua fuit ſiniſtra operatio: nõ perturbet oculum mentis veſtræ regis exactio. ſed quanto fortiùs poteſtis, iura iuſtitiæ in rebus alijs teneatis nunc ex deliberatione: vt quod regi fecit veſtra humanitas, feciſſe credatur pro vita filiorum paterna compaſſione.

EPIST. VII.

Beatissimo Papæ Paschali, carissimo domino & Patri, frater Goffridus Apostolicæ sedis seruorum minimus, eam, quæ secundum Deum est, obedientiam.

OPtimè nostis, Pater optime, nauim Petri Petrum simul & Iudã habuisse. & sicut beatus Ambrosius dicit, quandiu in ea Iudas fuit, semper passa est tempestatẽ: sed illo filio perditionis foras expulso, tranquillitatem habuit & quietẽ. Iudæ siquidem peruersitas exigebat, vt naui, quæ vtrumque, Petrum scilicet & ipsum vehebat, suscitaret tẽpestatem: sed fides & pietas B. Petri apud Dominum obtinebat, ne collisionem incurreret vel submersionem. Et quia nostris temporibus alter Iudas, parturiente diabolo, contra sanctam Ecclesiam natus agnoscitur, qui catholicam fidem, libertatem, & beatã eius castitatem modis omnibus detestandâ præsumptione sibi auferre conatur: valde necesse est, vt nunc etiam fides B. Petri in sua speciali sede, quæ nunquam errare consueuit, tantùm vigeat; quatenus in primis suæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ & à collisione prouideat, & eam à submersione defendat: ne fortè, quod absit, Satanâ triumphante erroris fluctibus intolerabiliter oppressa succumbat; & sic credentium omnium multitudo Scyllam & Charybdim cum illâ patiatur, & pereat: & B. Petrus sub vndis latere credatur, qui olim super vn-

das ambulabat. Firmiter credimus, nec erramus, Dominum nostrum duobus discipulis, Petro videlicet & Paulo, Ecclesiæ dedisse principatum. Petrum fidei Catholicæ principem fecit; Paulum doctrinæ. Quorũ vnum elegit adhuc in terra corporaliter manens: alium verò in cælo iam residens. In terra quidem Petrum elegit, vt Ecclesiam suam eius fidei robore firmaret: Paulum postea de cælo, quatenus eius sancta doctrina fide firmatam Ecclesiam exornaret. Isti gloriosi triumphatores operibus veritati fidem seruantes non sanguini, maluerunt alter obedienter subire patibulum crucis, alter ensem suscipere diligenter submissa ceruice; vnde amplius lactis exiuit quàm sanguinis; quàm Ecclesiæ sibi commissæ virtutem fidei & libertatem, quam bonus eorum magister & Dominus fuso sanguine sui sacratissimi corporis cõparauerat, paterẽtur auferri. Isti sanctæ memoriæ & venerabilis vitæ martyres suo capiti Christo fideliter inhærẽtes, quàm veraciter eius membra fuerunt, mori potius pro illo quàm contra illũ viuere eligentes, factis ampliùs quàm verbis clamauerunt. Quorum victorioso sanguine laureata sancta Romana Ecclesia olim superatis hostibus triumphauit; quæ in suis doctoribus & mori pro Christo semper optauit, & sibi viuere recusauit. Hi sancti viri in æthereis mansionibus cum suo Domino iam exultant; vbi pro morte temporali beatã immortalitatem adepti, suos, sed non degeneres successores expectant. Quòd si alicui eo-

rum victoria non affuit passionis, non illud timor negauit; nec tam passio defuit, quàm dies certaminis. Talibus patronis terra lætatur, cælum exultat: & quia felix eorum vita mortem meruit gloriosam; hinc sancta eorum solemnia plebs Christiana celebrando frequentat; & per supplicabiles ipsorum preces se totâ deuotione suo creatori commendat. Horũ itaque solemnia celebrare est vtile & religiosum: se pijs eorum precibus commendare vtile pariter & necessarium. A quorum sorte beatâ qui in eorum sede residens & aliter agens se priuauit, factum suum ipse dissoluat, & velut alter Petrus lacrymando corrigat quod fecit. Si metu mortis titubauit ad horam carnis infirmitas, in corrigendis carnis operibus mentis integritas perseueret, & emendare non erubescat, causans de carne, velit nolit, moriturâ, quod acquisitâ immortalitate vitare potuisset. Si verò timore mortis filiorum suorum potiùs quàm suæ, ea fecisse vel facientibus assensum dedisse cõuincitur, quæ Christus per semetipsum correxit, & B. Petrus abominatus est, atque sacri Canones penitus execrantur; nullo velamine tegi potest vulnus tam manifestum: quia pater sic filijs propitiare non potuit, sed salutem impedire filiorum. Mortem siquidem, quæ fructum facit meliorem differre subitò morituris, & in æternum victuris vitam à Deo paratam auferre, nulla nos docent exempla Sãctorum. Nam si Paulus ad horã vitauit mortem, in aliquo fidem non læsit, neque dese-

ruit veritatẽ: & ſe morti magis reſeruaſſe creditur, quàm ſubtraxiſſe, vt fructum deinceps faceret potiorem. Vnde nec iuſtitiæ nec miſericordiæ fuiſſe conſilium veraciter agnoſcitur, ſed Satanæ incitamentum, eos ſubtraxiſſe morti, quæ diu deeſſe non poteſt mortalibus, qui cum vtilitate totius eccleſiæ vitæ ſtatim ſociari potuiſſent æternæ. O quàm venerabilis, & quàm pretioſa eſſet in conſpectu Domini mors, immo vita illorũ, quibus ſi pati pro fide datum fuiſſet deſuper, vel in terra permiſſum, ſancta Eccleſia hæreticâ prauitate ſuperatâ, ſuo ſponſo, qui pro eâ mortuus eſt, & reſurrexit, vſque in finem ſæculi fideles filios procreaſſet; nec frangi, nec flecti deinceps fides Catholica potuiſſet. Si obijcitur, quòd inuiti forſitan paterentur, & idcirco eorum paſſio crederetur infructuoſa, quòd ſpontanea minimè videretur: & iterum, *Pœna martyrem non facit, ſed cauſa*: cauſa vtique idonea & multùm idonea erat, quia cauſa fidei, quâ melior nonpoterat inueniri. Pro hac etiã, ſi aliter non poſſent, contra ſuã voluntatem mori debuiſſent: quia nec ſic martyrij palmâ fraudari potuiſſent. Innocentes etenim ſancti, qui nec voce, nec voluntate martyrium quæſijſſe legũtur, quoniam pro Domino pertulerunt, coronâ martyrij non priuãtur. Hos ſancta Eccleſia non ſolùm martyres eſſe, verùm etiam martyrum flores confitetur. Vnde firmiter credendum eſt, & nullatenus dubitandum, quòd ſupplicium mortis pro fide Chriſti homini collatum, etiam ſi pro carnis

infirmitate noluerit, & tamen non negauerit, martyris vindicat nomen & præmium. Si autem adeo fuissent degeneres filij, quòd à portâ paradisi, cui non Teutonici regis impietate, sed, qui bene malis vti consueuit, Domini pietate iam propinquauerant, retro pedem dare negando voluissent: cõstãtia patris & ratio spiritui propitiare potiùs debuerat, quàm carni, eósque in fide sanctâ exhortatione firmare: si necessitas incumberet, primus pro veritate succumbere; & sicut B. Sixtus beatũ Laurentium ad vitam præuenit æternam; ita & ipse eos præuenire: ne illorũ imperfectione vniuersalis Ecclesia chartã fidei, castitatis, ac libertatis perderet, quam Saluator ore suo dictatam, & sigillatam in cruce, manibus proprijs Christianis omnibus tradidit in pignus & tenorem dilectionis. Et quoniã culpa hæc inexcusabilis nullatenus dubitatur, & excusando augeri potest, non minui; relicto errore scienter commisso sine dilatione corrigatur; ne mater nostra spiritualis, quæ quasi nouissimum spiritum trahit, omnino moriatur. Fide, castitate, ac libertate viuit, ac viget Ecclesia: quæ si non habet; languet, & separatur à vitâ. Nam fide fundatur, ornatur castitate, libertate tegitur. Sed cùm laïcam inuestituram, quæ secundum traditiones sanctorum Patrum hæresis comprobatur, non contradicit, sed præcipit; cùm corrumpitur ipsa muneribus; cùm sæculari potestati subijcitur; fides, castitas, & libertas ei simul aufertur; & quæ vitam non habet, nec immeri-

tò mortua creditur. Huius mortis auctorem vel nouissimum Ecclesiæ membrum credere, etiam si pastor videatur, errare est. Huic errori quicunque inhæserit, merebitur ab ipsâ vitæ radice præcidi. Super his autem si quis aliter senserit, non est Catholicus. manifestetur, & veritatis argumento probabitur esse hæreticus. Tolerandus quidem est pastor, vt Canones dicunt, pro reprobis moribus: si verò exorbitauerit à fide, iam non est pastor, sed aduersarius, à quolibet peccatore tantùm Catholico detestandus. Licet enim secundùm sanctorum decreta Romanorum pontificum, etiam meretrici communem Ecclesiæ fidem, quam suam credit & confitetur, defendere. Multo igitur ampliùs atque perfectiùs religiosum Catholicum decet hæreticã prauitatem impugnare: nec Christianæ legis veritatem, qui Christianus est, in tali negotio debet occultare. Sunt quidam episcopi, quos nec clerus, nec populus elegit; sed eos tantùm laïca persona inuestiuit. ij contra Catholicorum statuta patrum, & maximè contra veridicam B. Gregorij septimi Papæ vocem, qui pro defensione huius fidei mortuus est in exilio, inuestituram pallian-tes, eam negarent hæresim esse, verbis ad seducendum compositis, si possent. Quorum stateris dolosis, viris fidei non appenditur: hos enim custodit Dei spiritus, quo regũtur. Fratres isti, vtinam si fieri posset, fratres Catholici, qui non à suo consecratore, sed contra claues Ecclesiæ, à laïcis inuestituram susceperunt

sceperunt vel suscipiunt, dum quemlibet au-
ctorem huius criminis moliuntur defendere,
sub illius defensione se, sed quasi productis
verendis, natibusque nudatis operiunt. Nam
cùm castitatem sponsæ Dei sepelire, & nimiũ
sordidâ pollutione sepultos suscitare fallaci-
ter conantur, se faciunt ampliùs manifestos,
sed quia hæreticus hęretici, testimonio in eo
hæresis genere quo conueniunt, minimè dam-
natur, mirum non est si tam nefanda loquun-
tur. In eum autem qui talia credit & profite-
tur, de pharetra veritatis Dauid rex & pro-
pheta hoc modo iaculatur: *Non est Deus in con-
spectu eius, inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore.* Psal. 9.
Et illud, *Verba oris eius iniquitas & dolus*: no-
luit intelligere, vt quæ sunt fidei, sequeretur.
Qui talis est, præesse, non prodesse, & quæ sua
sunt tantùm quærere, non quæ Iesu Christi,
desiderat: & per quælibet deuia oues præci-
pitentur nullatenus curat. De quibus lac &
lana sibi non sufficit; sed illarum deuorat car-
nes & ossa corrodit. Se tamen æstimat pasto-
rem ouium, cùm sit potius lupus earũ. Et me-
ritò lupus non pastor ouium creditur, qui eas
non pascit, sed de ipsis pascitur. Hæc à nobis
idcirco dicuntur, quia dum à Satanâ prophe-
ta corruptus agnoscitur, qui non solùm ver-
bo, sicut Balaam, sed etiam scripto, in Chri- Num. 22.
stiani populi necem cõsilium pariter & assen-
sum dedisse conuincitur; valde necesse est, vt
cui residet, asina loquatur, & prophetæ corri-
piat insipientiam, qui sacra diuinæ legis præ-
cepta transgressus est, sacrilegi Regis secutus

insaniam. Et quoniam Luciferum nostris tẽporibus è cælo lapsum indubitanter agnoscimus, non ei qualibet occasione illius impietatem dissimulantes inhęreamus, ne in puteum desperationis cum eo, quod Deus abnuat, corruamus. Si minus dixi quàm debui, ignorantię deputetur: si amplius, quia de odio iniquitatis & æquitatis amore processit, ignoscatur.

EPISTOL. VIII.

Dilectissimo patri & domino Paschali Papæ venerabili, frater Goffridus, Sanctæ Romanæ Eclesiæ seruorum minimus, debitam cum dilectione obedientiam.

PLacuit Sanctitati vestrę, Pater carissime, Abbatem B. Albini vocare, & vt in pręsentiâ vestrâ vsque ad festiuitatem omnium Sanctorũ mihi iustitiam exequeretur, decreto vestrę auctoritatis admonere. Quid ipse olim contra sedem Apostolicam fecerit, Beatitudo vestra melius nouit. Nunc autem vobis inobediens esse non audet; quoniam si ad istam vocationem vestram non veniret, Comes Andegauensis possessionem, quam Monachi B. Albini per subreptionem abstulerunt, monasterio nostro restitueret. Ego verò ad pręedictum terminum ineuitabili monasterij nostri necessitate detentus, sicut pręedicto Abbati antè dixi, venire non potero. Sed si Deus vitam & prosperitatem mihi cõcesserit, vsque ad festiuitatem Sancti Clementis beatam faciem vestram visitabo, de Abbate, &

de Monachis B. Albini iustitiam accepturus; & quia venerabilis memorię dominum Papam Vrbanum deceperunt, multis auctoritatibus Sanctorum Romanorum pontificum probaturus. Ipse postea dominus Papa, visis priuilegijs nostris, se fuisse deceptum asseruit, & auctoritate priuilegij sui, quod contra nos fecerat ita retractauit, quòd Ecclesiã, de qua querela manet, & quicquid prædecessores sui monasterio nostro firmauerant, sine exceptione firmauit. Vnde, dilectissime Pater, discretam paternitatem vestram, nõ adoptiuus, sed proprius & specialis filius vester precatur humiliter, ne prosit illis qui de iustitiâ diffidunt, si aduentum præuenerint nostrum. Monasteriũ S. Albini Romanæ Ecclesiæ nunquam seruiuit, vel seruiet, nisi pro sua tantùm necessitate. Monasterium verò nostrum ita B. Petri est proprium, quòd ab ipsis fundatoribus suis alodium ei datum extitit, & patrimonium. Ab ipso nostræ congregationis initio prædecessores nostri sanctæ Romanæ Ecclesię optimè seruierunt: & si gloriari oportet, immo quia gloriari oportet in Domino; nemo illorum meliûs, quàm ego. Vnde salua veritate profiteor, quod postquam Monasterium regendum suscepi, tredecim millia solidorum nostræ monetæ in Romanæ Ecclesiæ seruitium expendi: sola videlicet dilectione, non mea qualibet necessitate. Hæc autem dico, Deus scit, non fallaciter exprobrãdo; sed dilectionem nostram erga Romanam Ecclesiam veraciter approbãdo: vt qui Romanam Ecclesiam diligunt, &

me diligant, & mecum contra meos aduersarios clypeum defensionis opponant. Inter cætera, quæ mea humilitas Romanæ Ecclesię in suâ necessitate fecit seruitia, vnum, quia celeberrimum fuit, nec possum, nec debeo silere: quo audito, qui Catholicam fidem diligit, me nunquam poterit non amare. Primo anno, quo, Deo volente vel permittente, nomen Abbatis suscepi, audiui piæ recordationis dominum Papam Vrbanum in domo Ioãnis Frica-panem latitare, & contra Guitbertistam hæresim viriliter laborare. Licet locus noster pauper esset, Romam tamen veni, illius persecutionum & laborum volens particeps fieri; & suam pro posse meo desiderãs supplere inopiam: quod & Dei gratia feci. Mala quæ in itinere & in ciuitate passus sum, nostrorũ per omnia, ne agnoscerer, factus famulus famulorum, longum est enarrare. Quasi alter Nicodemus ad dominum Papam in domum prædicti Iohannis nocte veni: vbi eum penè omnibus temporalibus bonis nudatum, & alieno ære nimis oppressum inueni. Ibi per quadragesimam mansi cum illo; &, si fas est profiteri veritatem, eius onera in quãtum potui, caritatis humeris supportaui. Quindecim verò diebus ante Pascha, Ferruchius, quem Lateranensis Palatij custodem Guitbertus fecerat, per internuncios locutus est cum domino Papâ, quærens ab eo pecuniam, & ipse redderet illi turrim & domum illam. Vnde dominus Papa cum Episcopis & Cardinalibus, qui secum erant, locutus, ab

ipsis pecuniam quæsiuit : sed modicum quid apud ipsos, quoniam persecutione & paupertate simul premebantur, inuenire potuit. Quē ego, cùm non solùm tristem, verùm etiam prænimiâ angustiâ lacrymantem conspexissem, cœpi & ipse flere, & flens accessi ad eum dicens, vt securè cum Ferruchio iniret pactū. Ibi aurum & argentum, nummos, mulas & equos expendi : & sic Lateranense habuimus, & intrauimus palatium. Vbi ego primus osculatus sum domini Papæ pedem; in sede videlicet Apostolica, in quâ longè antè Catholicus non sederat Papa.

EPISTOL. IX.

Beatissimo Papæ Paschali frater Goffridus, quod carissimo patri humilis filius & bono domino fidelis seruus.

LItteras vestras, dilectisime Pater, triginta quinque diebus ante Cōcilium vidi: in quibus audiui quod noluissem, & quod audire peccando non merui. Peruenit enim ad aures vestras, nescio cuius relatione me persecutoribus Ecclesiæ, & Comiti Pictauiēsium participare; quod, Deus scit, nunquam feci; nec paternitatem vestram optassem de me rem huiusmodi credidisse. Hæc namque seminauit inimicus homo, & fallaciæ spiritus erat in eo. Monasteriū siquidem nostrū, quicquid meli⁹ habet, & vnde penè penitus viuim⁹, in terra Comitis Pictauiensis noscitur habere,

Et ideo mutare non possum, quin aliquando cum eo loquar: sed testem in animam meam inuoco Spiritum sanctum, hoc necessitate fit Monasterij nostri, non mea voluntate. Occasione quondam accepta, quia prædecessor noster non potuit ad eum venire vel noluit, quãdam nobis abstulit Obedientiam, quam me postea viginti quinque millia solidorum redimere oportuit. In quibus tamen me ab excommunicato debeo abstinere, si ei communicaui, vel quandiu fuerit excommunicatus, communicauero, nunquam mihi à Deo illius peccati fiat remissio. Hæc & si quælibet alia vobis de me dicta sunt amara, credite firmiter ea fallaciter & inuidiosè fuisse inuenta. Vnde si iustum est, competens terminus ponatur, & qui me sagittant in occulto, notificētur contra quos scilicet canonicè me præparare debeam, & de quibus forsitan aliquid dicam; & sine misericordia iudicemur. Veritatem, dulcissime Pater, attendite, non verborum relationem. Aemulantur enim me quidam, scilicet diaboli æmulatione. Quorum falsis detractionibus compellor palam profiteri veritatē, quam satis tacere voluissem. Nullus itaque veraciter dicet æmulorum, quòd in tota Frãciâ Monasterium sit ordinatum meliùs quàm nostrum. Quod nostro tempore per Dei gratiam amplius creuit, quàm prius deuotio fundatorum ei contulerit: licet nunquam Ecclesiam, nunquam alterius Ecclesię decimam, vel quamlibet possessionem Ecclesiasticã eo modo acquisierim, quo faciunt quidam. Tem-

pore prædecessorum nostrorum Romana Ecclesia vel debitum censum, duodecim scilicet solidos, per annum vix inde habere potuit. quod non propter iactātiam, sed propter gratiarum actionem dico; in seruitio Romanæ Ecclesiæ amplius quàm duodecim millia solidorum nostra paupertas expendit. In spatio triginta quinque dierum, reuerendissime Domine, me præparare & ad vos venire non potui, corporis etiam pressus infirmitate. Iter nostrum quàm citius potero, præparabo: &, si Deus mihi vitam & sanitatem donauerit, vos, sicut carissimum patrem, ad præsens videbo, vobis diligenter seruiturus, & Beatæ Priscæ misericorditer recepturus Ecclesiam, vel de Ecclesia, si placet, iustitiam. Dignum satis & iustũ esset, si discretioni vestræ videretur, vt quod sanctorum prædecessorum vestrorum, Alexandri secundi videlicet, & Gregorij septimi auctoritate nobis donatũ est, & sub eorum anathemate firmatum, & postea pro fidelitate Romanæ Ecclesiæ à Guitberto hæretico ablatum extitit, à Romana Ecclesia nobis redderetur, quæ mala pro bonis reddere non consueuit. Hæc est enim retributio quã Deus non docuit, nec B. Petrus agnouit. De Guitberto quidem me optimè vindicaui: quia post beatæ memoriæ Papã Vrbanũ, & præcipuum sanctæ Romanæ Ecclesiæ filium, Petrum Leonis, ei abstuli Lateranense palatium. V leat dominus Papa & vigeat: & qui eum odit, vel decipit, conuincatur, ne pereat.

EPISTOL. XI.

Dilectissimo domino suo vniuersali Papæ Calixto frater Goffridus suus quicquid est, quicquid potest, quicquid sapit & habet.

IN primis, dulcissime Pater, pro vniuersis beneficijs vestris multiplices grates & gratias agit benignæ Paternitati vestræ humilis seruus vester. Mihi quidem seruo suo præcepit vestra dilectio, vt infra vel circa Abbatiam nostram expectarem, donec viderem nuntium vestrum, ad vos venire paratus, quia de caro cariorem, & de familiari familiariorem me facere disponebat vestra sancta & sincera intentio. Carissime domine, obedientiæ vestræ seruaui mandatum; expectaui & adhuc expecto promissum. Quod si obliuione, vel aliqua necessitate extitit prolõgatum; eo tamen fraudari qualibet occasione non potero. Sunt etenim tria maximè, quæ de gratuitæ bonitatis vestræ promissis me desperare nulla ratione permittant: nobilitas scilicet generis, veritas Apostolicæ dignitatis amica, & antiquæ vinculum dilectionis. Iubeat igitur bonus dominus meus me venire ad se, quod suo seruo, licèt indigno, promisit, & scripsit facturus. Ego autem, si ipse iusserit, quando & quomodo iusserit, sum ad eum venire paratus. Hæc humilitas mea suo præcordialissimo domino scripsit, & si quid

minùs ſcriptum eſt, cùm præſens fuerit, non tacebit. Valeat benignisſimus dominus noſter ſemper, & vigeat: & omnis eius inimicus aut conuertatur, aut pereat.

EPIST. XI.

Dulcisſimo patri ſuo, & carisſimo domino vniuerſali Papæ Calixto frater Goffridus, quod patri filius, quod domino ſeruus.

LOquar ad dominum meum, quanuis non ſim omnino vtilis ſeruus, ſed tamen fidelis. Loquar ad patrem meum, quem toto corde, tota anima, tota virtute dilexi; & probatio meæ dilectionis fuit quondam exhibitio operis. Nihil aliud dicam, niſi quod diuina ſcriptura loqui me docuit. Apud Noe pium & iuſtum patriarchã, nec Iaphet patris amator perdere, nec Cham patris derogator percipere patris benedictionem promeruit: maximè Cham ille, qui non ſolùm patris pudenda detexit, verùm etiam quæ in patre non erant, pudenda finxit, & publicauit. Vnde nullatenus dubito, immo fiducialiter credo, quòd nec cẽſura iuſtitiæ, nec iura naturæ, nec vinculũ antiquæ dilectionis, nec veritas Apoſtolicæ dignitatis amica, me diutius fraudari patientur promiſſa mihi patris benedictione. Scit enim pius Pater, quid mihi, licèt indigno filio, promiſerit; quid mihi poſtea litteris Apoſtolicæ veritatis ſignificauerit. Faciat

igitur Pater bonus; ne facies filij qui patrem ſemper dilexit, de non completa patris promiſſione erubeſcat; ne ille qui iniquo odio ſemper habebit vtrumque, de contumelia patri irrogata ſe eius gratiam adeptum glorietur, & de filij repulſa adgaudeat. Aſcendat in mentem pijſſimi Patris & domini, & in memoria fixum teneat, quantum illum, antequã nouiſſem, dilexi: quàm deuotè ei, antequam caram eius faciem vidiſſem, ſeruiui. Ego ſum, ego ſum ille, qui Armãnum monachum miſſum ab eo ad dominum Papam Vrbanum honorificè pro eius amore ſuſcepi; & qui apud dominum Papam, qui me quaſi vnicum filium diligebat, pro cauſis ipſius diligenter perorauì, & totum eius compleui negotium; teſtis eſt mihi conſcientia, ſicut meliùs potui. Valeat Pater meus ſemper & vigeat: & omnis eius inimicus aut conuertatur, aut pereat.

EPISTOL. XII.

Dilectiſsimo Patri & Domino vniuerſali Papæ Calixto, frater Goffridus ſuus quicquid eſt, quicquid poteſt, quicquid ſapit & habet.

MIhi, dulciſſime Pater, pręcepit veſtra dilectio, vt ad vos venirem, quia de caro cariorẽ, & de familiari familiariorẽ me facere, perſonam ſcilicet noſtram honorare, & Eccleſiæ noſtræ conferre vtilitatem diſponebat veſtra ſancta & ſincera intentio. Veniam certè, Deo auxiliante, ad dominum meum, ei ſeruire paratus, & recepturus ab eo quod

verbo & ſcripto mihi promiſit, nec ero ingratus. Interim humiliter rogo pium patrem & dominum, quatenus miſſo ad Carnotenſem Epiſcopum ſuę auctoritatis decreto, excommunicationem confirmet, quã Epiſcopus ipſe, litteris Apoſtolicę ſedis coactus, in Niuelonem, & Archembaldum, qui plurima damna & multiplices iniurias Monaſterio Vindocinenſi, alodio B. Petri & eius patrimonio, fecerunt, & adhuc facere non deſiſtunt. Prędicto etiam Epiſcopo Apoſtolica ſinceritas penitus interdicat, ne quicquam à nobis contra Romanę Eccleſiæ priuilegia exigere præſumat. Dictum eſt mihi, quòd Hugo prępoſitus Carnotenſis Eccleſię ad vos venit, qui, ſicut dicitur, ſacrilego & excommunicato Niueloni communicat, & eum in rapina poſſeſſionũ noſtrarum manutenere conatur. Si vnquam bene aliquid promeruit de celſitudine veſtra humilis ſeruus veſter, pium erga me ſentiat ille veſtræ dilectionis affectum, nec verborum eius relationem ſuſcipiatis; ſed noſtram potius expectate veritatem, quia me ad pręſens, pręuio Spiritu ſancto, pręſentem habebitis. Si quid minus dixit humilitas noſtra, pręſentiũ latoris lingua ſupplebit. Hoc interſigno præſentes litteras meas eſſe pater meus agnoſcat, quod Armanno monacho Romæ pro eius amore bene ſeruiui: & cùm apud Turonum nocte nudatus eſſet à furibus, non dimidiam veſtem, vt B. Martinus, ſed griſiam pelliciam atque varias pelles obtuli patri meo, quem nimiâ charitate ſemper dilexi & diligo. Va-

leat dominus & pater meus, & vigeat: & omnis eius inimicus aut cõuertatur, aut pereat.

EPISTOL. XIII.

Dulcißimo Patri & domino vniuersali Papæ Calixto frater Goffridus, quod patri filius, quod domino seruus.

CLericus, quem ad vos misi, carissime Pater, octo diebus ante Pentecosten ad me rediit: qui ex parte bonitatis vestræ mihi nuntiauit, vt cum Comite Vindocinensi, qui iturus est Ierusalem, venirem Romam, B. Priscæ recepturus Ecclesiam. Vnde dulcissimæ paternitati vestrę quantas possum refero grates & gratias. Præsentium etenim bonorum exhibitio est quædam certitudo futurorum. Veniam itaque, Deo auxiliante, cum Comite illo, sicut præcepistis, & antè, si potero; & quot & quãtos labores & timores, nostrarũq; rerum distractiones, dilectissimum patrem & dominum videre desiderans, anno præterito passus sum, in eius præsentia non tacebo. Confido, immo fiducialiter credo, quòd humilis seruus & fidelis filius adhuc de bono domino valde lætabitur, de cuius benignitate etiam inimici quod desiderant adsequũtur. Nunc vtique venissem; sed societatem iuuenire non potui securam, & mortiferos Italiæ calores timebã. Bajulare quidem crucem Christus iubet, non quærere sepulturam. Et quoniam B. Priscæ Ecclesiam non bene paratam satis agnoui; ad vos, dulcissime

Pater, fratrem hunc præmittere dignum duxi; qui ibi nobis præparet, vbi aliquantulum honestè possimus conuersari. Veritatem, Pater optime, non verborum relationem attendite. Aemulantur nos multi, sed non Dei æmulatione. nullus tamen veraciter dicet æmulorum, quòd à mari vsque ad mare monasterium melius ordinatum sit quàm nostrum. quod nostro tempore per Dei gratiam ampliùs creuit, quàm priùs deuotio fundatorum ei contulerit. Nunquam tamen Ecclesiam, vel quamlibet possessionem Ecclesiasticam quolibet ingenio comparaui, vel de manu laïci accepi. quod vtinam nostro exemplo vitarent alij. Tempore prædecessorum nostrorum Romana Ecclesia, vel debitum censum, duodecim scilicet solidos, per annum vix inde habere potuit. Quod non propter iactantiam, sed propter gratiarum actionem dico, in seruitium Romanæ Ecclesiæ, non qualibet nostra necessitate, sed sola dilectione ampliùs quàm duodecim millia solidorum ante vos, & in tempore vestro, quod valuit centum marcas argenti, nostra paupertas expendit. Hinc igitur mihi retribui desidero bona pro bonis: quam retributionem Christus beatum docuit Petrum: & B. Petrus post ipsum hanc tenendam docet & præcipit.

EPISTOL. XVI.

Dilectissimo Domino vniuersali Papæ Honorio, frater Goffridus, quod patri filius, quod domino seruus.

MVlto desiderio desideraui venire ad vos, Pater optime, & in Ecclesia Romana, non ad horam, sed ad moram manere decreueram: sed infirmitas corporis affectum quidem non mutauit, sed negauit effectum. Hanc vtique infirmitatem ex nimio labore & multiplici Romano itinere cõtraxi: &, quod non propter iactãtiam dico, sed propter gratiarum actionem, propter vtilitatem Romanæ Ecclesiæ, pro qua ter captus sum, & ter quater transalpinaui. Pro cuius præterea seruitio, & maxima eius necessitate, tempore Guitberti corpus nostrum, & penè quidquid habui, expendi. Ego sum, ego sum ille, qui Romæ pane tribulationis cibatus, & aqua potatus angustiæ, cum honorabilis memoriæ Papa Vrbano, in domo Ioannis Frica-panem multos labores & timores diu passus sum: & quid ibi egerim pro fidelitate Romanæ Ecclesiæ, & quomodo omnia nostra vsque ad nouissimam equitaturam pro acquisitione Lateranensis palatij seminauerim, nouit Deus & B. Petrus, & nouerunt Romani illius temporis. Eo etiam tempore Romæ presbyter ordinatus, inuestituram de Ecclesiâ B. Priscæ per manum domini Papæ Vrbani recepi, quam prædecessores nostri longè antè possederant:

ſed quia noluerunt obedire Guitberto, inde fuerant ejecti. Et quamuis ætas & infirmitas noſtra quietem potiùs deſiderent quàm laborem, animo trahente ad vos, pie Pater, quàm citius potero venire aggrediar, licet animus ipſe peregrinam non mediocriter timeat ſepulturã. Interim ad cariſſimum patrem mitto latorem præſentium aliqua noſtræ caritatis ſigna ferentem: cuius lingua ſupplebit quod minus dixit epiſtola. Valeat dominus Papa ſemper & vigeat; & nos de ſua proſperitate & dilectione lætificet.

EPIST. XV.

Bono domino & pio Patri vniuerſali Papæ Honorio, totus Vindocinenſis Conuentus, quod Patri filij, quod domino ſerui.

SAluatoris ſequentes conſilium, ad ianuã veſtræ pietatis pulſamus, & illius Euangelicæ mulieris exemplum imitantes, poſt vos humiliter clamamus, de injuriis & vexationibus Andegauenſis Epiſcopi conquerentes. Pater ſancte, ei quidem mandaſtis, vt pro reuerentia B.Petri & veſtra, Monaſteriũ noſtrum, quod ad Romanam præcipuè & ſingulariter ſpectat Eccleſiã, & res Monaſterij manuteneret, & nullis iniurijs, ſiue moleſtijs inquietari permitteret. Ipſe verò litteras veſtras, quæ Archiepiſcopo Turonenſi, & Cenomanẽſi Epiſcopo, ſicut & ipſi, miſſæ fuerãt, in pręſentia legati veſtri Engoliſmenſis Epiſcopi ſuſcepit: ſed nec tunc legere, nec nobis

deinceps reddere dignatus est: & sic alijs, quibus eas misistis, postea non potuimus ostendere. Præterea aliorum injurias non compescuit, sed ex sua parte exaggerauit, & exaggerat: & quos potuit raptores sæculi verbo & exemplo incitauit. Monasterium nostrum, Alodium Romanę Ecclesiæ, pro cuius amore & timore ei honorem & reuerentiam olim Episcopi & Archiepiscopi deferebant, dominus iste de his quæ multo tempore tenuit, sine iudicio & audientia exspoliauit, & in proposito exspoliationis perseuerat. Vnde non contra Susannam testes sumus: sed de domino Episcopo germana loquimur caritate, quæ & de amico, & de inimico nos dedocet loqui mendacium, & de vtroque edocet profiteri veritatem. Nos quidem, quoniam monasticam professionem retractare Philippicam in pontificem minime decet, non dicimus quòd mentis tempestate nos persequatur, siue mole suæ magnitudinis premat: sed tamen quo sanctitatis genere hoc faciat ignoramus, quod in veteri testamento præceptum non legimus, nec in nouo promissum, & canonum regulis non dubitatur esse contrarium. Humilitas vtique nostra prędicto episcopo in sua necessitate diligenter seruiuit. sed salua eius reuerentia dicimus, quòd retribuit nobis mala pro bonis, retributionem quã Deus non nouit. Vnde, clementissime Pater & domine, vobis toto corde supplicamus, vt de quibus sine iudicio exspoliati sumus ab eo, nos inuestiri faciatis. Quòd si deinceps contra nos,

tra nos, qui specialiter vestri sumus, causari voluerit; inter ipsum & nos, quoniam ad vos venire non possumus, iudicem, qui non sit nobis suspectus, constituite. Aemulantur enim nos quidam non bona æmulatione: & propter hoc maximè, quia sub tutela & defensione Apostolicæ sedis positi sumus. Dõnus Abba noster ad vos venire desiderans, vsque Vizeliacum profectus, ibi per aliquot dies remansit non modica infirmitate detentus. Valeat pius pater, & bonus dominus, & sibi placeat, & faciat, vt quam prædecessorum suorum temporibus habuimus quietem, suo tempore habeamus.

EPIST. XVI.

Petro sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Diaconi, carissimo domino & præcordiali amico, frater Goffridus eiusdem Ecclesiæ seruorum minimus, quod habet, & potest, & seipsum.

INfirmitatem vestram audiuimus; quam & compassionis affectu, & totius animæ nostræ visceribus nostram reputamus. Rogamus itaque, & rogando discretam dilectionem vestram suppliciter admonemus, vt si nobis vel quibuslibet rebus nostris indigetis, significare nullatenus erubescatis. Amicus enim erga amicum erubescere non debet, nisi tantùm cùm illum offendit. Quibus licèt sit aliquando corporum dissimilitudo, vna semper esse debet imago animorum. Præterea

nuda immo nulla eſt amicitia, quam mutua, & maximè in neceſſitate non probant obſequia. Valete, & quod placuerit, reſcribite.

EPISTOLA XVII.

Richardo beatæ vitæ Epiſcopo, Apoſtolicæ ſedis venerabili Legato, Goffridus eiuſdem ſedis ſeruorum minimus, dilectionem, & dilectionis ſeruitutem.

FRatre, quem ad vos cum litteris domini Papæ miſimus, referente didicimus, Radulphum Turonenſem dictum Archiepiſcopum in præſentia veſtri de nobis verbis inhoneſtis fuiſſe conqueſtum. Quod ſi ita eſt, vehementer miramur, quia vnde de nobis iuſtè cõqueri debeat ignoramus. Mirari autem nec poſſumus, nec debemus, ſi inhoneſtè loquitur, qui penè vniuerſo mundo clamante, ſed nullo adhuc vindicante, multa inhoneſta & peruerſa operatur. Veniat tamen, ſi placet veſtræ ſanctitati, vobiſcum Vindocinum, in alodium B.Petri, & burgenſes, quorum mercede conducitur, ſecum adducat: & quantũ iuſtitia dictauerit, exequatur & accipiat.

EPIST. XVIII.

Cononi vitæ laudabilis Epiſcopo, ſanctæ Apoſtolicæ ſedis Legato, frater Goffridus eiuſdem ſedis alodiarius, & ſeruus, dilectionem & totius dilectionis ſeruitutem.

VIndocinenſe Monaſterium, alodium B. Petri & patrimonium, quid liberta-

tis, vel immunitatis, ſeu dignitatis nunc vſque habuerit, & vſque in finem ſæculi, Deo patrocinante, habebit; beatiſſimorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritas ſancta per venerabiles eorum ſucceſſores eidem loco conceſſa vos melius edocebit, & vobis, vt credimus, maiorem diligendi nos occaſionem præbebit. Nos enim non poteſt non diligere, niſi qui eorum inretractabilem auctoritatem non diligit. Quædam Eccleſiæ noſtræ priuilegia vobis idcirco mittimus trãſcripta; quia quàm ſpeciali, immo quàm ſingulari dignitate ſancta Catholica Romana Eccleſia locũ noſtrum ab ipſo ſuæ creationis initio ſibi coniunxerit, bonitatem veſtram nolumus ignorare. Nam quicquid illa ſublimauit, & dilexit, vos omnino diligere credimus, & velle honorare nullatenus dubitamus. Optimæ memoriæ Papa Vrbanus, & qui nunc eſt, dominus Paſchalis Papa in Eccleſia noſtra, vbi ſuæ caritatis gratia per vndecim dies mãſerunt, iſta & multa alia priuilegia noſtra viderunt, & ore proprio legerunt, & ſuæ auctoritatis decreto firmauerunt. Sanctâ itaque octo Catholicorum Romanorum Pontificũ auctoritate, & confirmatione monaſterium noſtrum viguit, & quietum manſit, & nulli penitus perſonæ, niſi ſoli Papę poteſtatem aliquam aut dominationem in eo exercere, vel eius rectores qualibet occaſione ſollicitare licuit. Et quidem ſatis iuſtè: quia ab ipſo ſui principio per venerabiles & religioſos fundatores ſuos ab Apoſtolicâ ſede hanc inuio-

labilem dignitatem obtinuit. Hac tantâ à successoribus B. Petri prædecessoribus nostris dignitate concessâ, nullus eorum alicui concilio vnquam affuit, quod ab ipso summo Romano pontifice non extitit celebratum. Illis tamen temporibus, Hildebrandus Archidiaconus Romanæ Ecclesiæ, deinceps Papa factus, Giraldus Ostiensis Episcopus, Stephanus, & Raimbaldus, atque multi postea magnę auctoritatis viri à latere B. Petri in legationem missi, ad has partes venerunt, & monasterium nostrum, & libertatem eius atque dignitatem dilexerunt, & illibatã omnino seruauerunt. Nos siquidem ad vos venire, quem carissimum dominum & amicum credimus, & vobis honorificè seruire desiderauimus, & desideramus: & desiderium nostrum diligenter compleretur, si necessitas corporis & quorundam peruersitas hominum pateretur. Sunt etenim in itinere quidam Ecclesiæ nostræ inimici: quorum iniurias, quia res B. Petri nobis commissas eis relinquere nolumus, vsque ad proprij corporis captionem iam sumus experti: qui nunc etiam nobis captionem solummodò non minantur, sed mortem: Viziliacensis Abbatis nobis obitum exprobrantes, quem sine vindictâ capite dicũt fuisse truncatum. Vnde discretioni vestræ humiliter supplicamus, quatenus aut conductum nobis quæratis, aut locum significetis securũ, vbi possimus vobis occurrere, & quædam ad vtilitatem domini Papæ vestræ dilectioni reuelare.

EPIST. XIX.

Carissimo domino & præcordiali amico Girardo honorabili Engolismensi Episcopo, sanctæ Romanæ sedis Vicario, Goffridus eiusdem sedis alodiarius & seruus, dilectionem & dilectionis seruitutem.

PRessuras, quas monasterium nostrũ, alodium B. Petri & eius patrimonium, patitur, vestræ sanctitati notificare curauimus; & vt eas vestras faciatis compassionis affectu, vos humiliter rogare præsumimus. Magna quidem est hæc, sed de magnâ vestrâ bonitate, præsumptio. Noueritis itaque, dilectissime Pater, Petrum de Montele aureo quoddam cæmeteriũ nostrum violenter infregisse: duasque villas nostras, rebus omnibus ablatis, penè penitus destruxisse. Mauricius iterum Rotuniardus vnam Ecclesiam & terram ad Ecclesiam nostram pertinentem iniustè possidet, quam nobis abstulit. Qui de re à Cenomanensi Episcopo, & ab Andegauensi sæpe admonitus, semper ablata reddere contemnit. Vnde de sinu matris nostræ sanctæ Romanæ Ecclesiæ, mamillam iustitiæ filiali dilectione requirentes, vestram bonitatem multùm supplicitcr precamur, quatenus prædictis Episcopis, misso ad eos vestræ auctoritatis decreto, præcipiatis, vt Vindocinẽse monasteriũ, B. Petri patrimoniũ, nullatenus à parrochianis suis vexari; vel rebus proprijs exspoliari consentiãt. Et quia venerabiles Romani Põtifices suorũ inretractabili auctoritate priuilegiorũ

omnes persecutores nostros excommunicationis vinculis alligarunt: quandoquidem, quod ab illis ligatum est, ipsi soluere non possunt; tandiu Petrum & Mauricium, qui contra nos iniquè egerunt, excommunicatos teneant, donec illa, quæ nobis iniustè abstulerunt, Canonicâ lege restituant.

EPIST. XX.

Girardo Normanno Engolismensi Episcopo, sanctæ Romanæ sedis Legato, frater Goffridus eiusdem sedis Catholicus seruus, discordias non seminare, nec citò credere mendacia proferenti.

MIror te, tantæ discretionis pontificem, cōtra me, licet absentē, ea publicè protulisse, quæ in cor tuum, quod armarium veritatis esse debuerat, & puritatis sigillum, nūquam debuissent venisse. Illa siquidem à te, vt arbitror, non fuerunt priùs dicta: sed vndecumque processissent, ea nō dubito inuidiosè, & malitiosè fuisse inuenta: & sicut verum est, quòd falsam beatitudinem Normannorū sequetur vera miseria: ita verum est, quòd ista quæ contra me dicta sunt, fuerunt falsa. Non sum ego adeo perturbati cerebri, nec sanctarum inscius scripturarum, quòd in eum, qui soli cælo innocentiam debet, sine causa posuissem os meum: in patrem videlicet spiritualem, quem brachijs filialis dilectionis amplecti debeo, & purâ veritate venerari; à cuius sancta obedientia non potero vel mor-

tuus separari. Si quis de me aliter sentit, desipit: nec dominum Papam honorare satagit, sed publicare, si quid minùs vel nimium egit. Nam quicunque contrà puritatem meæ mentis, paternæ derogationis se fecerit assertorem, veniat palàm, & me statim inueniet suæ falsitatis veridicum correctorem.

EPIST. XXI.

Girardo glorioso Engolismensi Episcopo, Apostolicæ sedis Legato, frater Goffridus Vindocinensis Abbas, & eiusdem sedis fidelis filius, boni operis fructum, & puræ dilectionis amplexum.

QVoniam sancta Romana Ecclesia non quidem vestris meritis, sed gratiâ solâ, humilitatem vestram adeo sublimauit, quòd minimus digitus vester dorso patris vestri grossior videtur; sicut sublimia verba, quæ sæpius multùm gloriosè profertis, testificantur: tanto fideliùs ei debetis obedire, dulci verbo multiplicare amicos, inimicos mitigare, eam factis potiùs prædicare quàm verbis: ne vestrâ qualibet sinistrâ operatione eius amici scandalizentur, & ei inimici valeāt derogare. Quòd si aliter agitis, vel egistis; sublimitas vestra, quam venerabilis dominus noster Papa sua bonitate satis de exili loco creauit, mala pro bonis illi retribuit; retributionem scilicet, quam Deus nō nouit. Nos autem quod audiuimus; vnde etiam, quod peius est, cantilenam composuit vulgus; quo-

niam publicatum est, vobis occultare nec possumus, nec debemus. Audiuimus itaque, & dolemus, Andream de Vitreio filiæ suæ vobis coniugium vendidisse: illud etiam à vobis filium Vicecomitis de Maloleone comparasse. quorum alter quingentos solidos vobis pretium dedit coniugij: alter verò quindecim marcas argenti. Hoc Episcopus Pictauiensis, & Guillelmus archidiaconus eius, & quidam alij qui affuerunt, si veritatem sepelire noluerint, non negabunt. Carrofensem abbatem non regulariter electum, sed violenter, vt dicitur, intrusum, pro mille solidis barbarinorum, barbarâ nimis auctoritate consecrari, immo, si verum est, execrari fecistis; nolente suo consecratore, & eius clero, modis quibus poterat, reclamante. et qui vidit, & partem habuit, Abbas quidam vester vicinus testimonium perhibuit, & multi dicunt eius testimonium verũ esse. Abbatem præterea alium, quem pro reuerentia ordinis nominare erubesco, in detestabili corporis turpitudine deprehensum, & ab abbatis potestate, ipso proprium crimen confitente depositum, nullo præcedente iudicio, non modicâ suffragante pecuniâ, contradicentibus illius congregationis fratribus, in pristinum gradum ita restituistis, quòd sola marcarum congregatio fuit illi culparum purgatio. Hoc Bernerius abbas Boneuallensis testatur, qui hoc facinus penè vbique prædicans detestatur. Fulco Biennensis abbas litteras vestras pro faciendâ

ſibi iuſtitiâ quæſiuit: quas illi prudentia veſtra tandiu negauit, donec illas centum ſolidis comparauit. Sed vir ille perdidit pecuniam: nec per vos potuit habere iuſtitiam. Hoc ipſemet profitetur, qui ſimul vtrumque perdidiſſe conqueritur. Illud itaque quod contra Comitem Andegauenſem egiſtis, eſſet ſatis ſilentio ſupprimendum, ſed occultari minimè potuit, quod multis populis extitit diuulgatum. Aſſerunt quidam vos quaſi Baalam alterum, regis Anglici pecuniâ fuiſſe corruptum: & idcirco iniuſtam in prædictum Comitem excommunicationis protuliſſe ſententiam. Et licèt excommunicatio veſtra vires etiam vnius diei habere non potuerit; amicis tamen Romanæ Eccleſiæ peperit verecundiam; & eius inimicis detrahēdi dedit materiam. Hoc ſolum remedium fuit, quòd dominus Papa excommunicationem illam confirmare ſapienter vitauit: & ſic ora clauſit detrahentium: & quod à vobis ſeminatum fuerat, Apoſtolicæ ſedis deleuit opprobrium. Inter cætera debuiſſem vnum ſilere; ſi amico liceret amicum non præmunire. Abbati Angeriacenſi, vt dicitur, promiſiſtis, quod ſi trecentos ſolidos Pictauienſium maſculorum vobis daret, Rainaldum Cheſnelli deponeretis: vnde capitula, quibus illum accuſaret, ei tranſcripta miſiſtis. Hoc Abbas ipſe fatetur, & teſtem in animam ſuam Deum inuocat, quòd verum loquitur. Hæc pauca de multis, modica de magnis vo-

bis significauimus, dilectionis videlicet causa: vt si vera sunt quæ contra vestram astutiam ventilantur, præteritorum transgressio fiat vobis futurorum cautela. Nam quicumque priuilegio vtitur Romanæ Ecclesiæ, sanctam eius auctoritatem peruersis operibus non debet impugnare. Et cùm Christus dominus solam B. Petro quæ liganda erant, ligãdi, & quæ soluenda, soluendi potestatem contulerit; vos amplius, vel aliud pro legatione vobis commissa non debetis vsurpare. Quod me præsente etiam coram laïcis prædicastis; vos videlicet Episcopos deponendi habere potestatem; nouum genus præsumptionis putauimus: quia nulla ratione Legatis Apostolicæ sedis conceditur, quod ad solius Romani pontificis pertinet dignitatem. Sed si ita est, vt à vobis publicè prædicatum agnoscitur; quasi alterum Papam vos fecistis; & ad Romanam Ecclesiam, quam nunc vsque in sua necessitate liberè quisquam appellare potuit, vox appellationis negatur. Nos tamen credebamus mediocritatem vestram legationem habere sedis Apostolicæ, non Apostolicam sedem esse; & à domino Papa partem suscepisse sollicitudinis, quam solummodo cæteri Legati suscipiunt, non plenitudinem exercere potestatis.

EPIST. XXII.

Dulcissimo domino, & præcordiali amico, domno Girardo vitæ laudabilis Episcopo, sanctæ Romanæ sedis Legato, frater Goffridus eiusdem sedis seruorum minimus à Deo solutem æternam, quod ipse est, & à se quicquid sapit, & potest.

IN primis vestræ dilectioni, quæ se circa me integram & inuiolatam seruauit, multiplices refero gratiarum actiones. Deinde paternitati vestræ notificare dignum duxi, quòd apud dominum Papam ipso die, quo legatus noster ad eum peruenit, sua bona gratia, & meorum mala gratia æmulorũ, quicquid volui, impetraui. Visione vestra perfrui, & colloquium vestrum habere desidero: & vbi, & quando, quod vehementer opto, obtinere valeam, mihi dignemini aut verbis, aut litteris significate. Hoc enim Ecclesiæ Dei est necessarium, & vobis vtile.

EPISTOL. XXIII.

Domno Girardo honestæ vitæ Episcopo, sanctæ Romanæ Ecclesiæ venerabili Legato, frater Goffridus vestræ religionis seruus, dilectionem, & totius dilectionis seruitutem.

AVdiuimus, dilectissime domine, quòd Abbas S. Nicolai Abbatiam suã in manu vestra deseruerit; eo siquidem tenore, vt non eam deinceps, nisi in misericordia vestra

reposceret: & eo etiam pacto, vt conuentus ille B. Nicolai cum eo firmam pacem & concordiam haberet. Pactum vtique, quod monachi illi de pace & concordiâ ante vos & per vos fecerunt, vix octo diebus, sicut ipse dicit, & nos credimus, tenuerunt. Vnde vobis, magnæ discretionis Pater, multùm suppliciter pro eo supplicamus, vt in adipiscendâ abbatiâ, quam vestræ voluntatis consilio dereliquit, dulcedo vestræ pietatis pro amore Dei, & nostro suffragetur; & de monachis illis, qui promissam sibi pacem, & concordiam nec tenuerunt, nec tenent, debitam iustitiam consequatur. Quod si feceritis, scitote veraciter, quòd me ingratitudinis arguere nullatenus poteritis. Ad ianuam autem misericordiæ Andegauensis vlteriùs nō pulsabit: quia ibi misericordiam deesse experimento iam didicit. Quidquid tamen de illius promotione actū est, non censura iustitiæ, sed sola & immensa misericordia fecit. Valete, & misericordiam vestram nobis notam facite.

EPIST. XXIV.

Domino ac venerabili Engolismensi Episcopo Girardo, Sanctæ Romanæ sedis prædicabili Legato, frater Goffridus salutem à Deo, & à se puræ dilectionis seruitutem.

NOuerit dilectio vestra, pater carissime, quòd semel & secundò de fratribus nostris Pictauiensi Episcopo misimus, deprecantes vt nos ad vos vsque dignaretur cōducere.

Quod ipse benignè suscipiens, in assumptione B. Marię seipsum ad Fontem Ebraldi spopōdit venturum, & quod petieramus diligenter facturum. Nos autem, sicut mandauerat, ad prędictum locū venimus: vbi nec ipsum, nec eius nuntium inuenientes, fatigati in cassum à loco recessimus. Rogamus igitur humilitate quâ possumus, ne sit vobis molestum, fidelis serui & veracis amici supplicationem suscipere; & qualiter vsque ad vos transire valeamus, apud prædictum Episcopum impetrare. Quædam enim vestrę sanctitatis consilio facere disposuimus, quæ nec scripto, nec ore alieno volumus reuelare.

EPISTOL. XXV.

Domno Girardo laudabilis vitæ Episcopo, Sanctæ Romanæ sedis Legato, frater Goffridus eiusdem sedis alodiarius, & seruus, & à Deo bonæ operationis fructum, & à se puræ dilectionis obsequium.

SIgnificastis mihi per fratrem, quem vobis ob aliam causam miserā, quia istā penitus ignorabam, vt in concilio, quod mediāte quadragesimâ celebraturus estis, Abbati Batiacensi de Ecclesiâ B. Mariæ, & Ecclesiâ B. Nicolai, quas in Olerone per septuaginta annos absque canonicâ reclamatione monasterium nostrū possedisse noscitur, exequerer iustitiam. Vnde mādo vobis, quòd prædicto termino prędicto Abbati, quātùm sancta Romana auctoritas docet & præcipit, respondebo, nisi canonico fuero impedimento detentus. Interim etiā, si dōnus Abbas ille voluerit, omnē sibi

iustitiam offero, quocumque saluo conductu ire potuero. Quòd si neutrum horum placuerit; domini Papæ, cuius proprij iuris & Vindocinense monasterium, & res ad ipsum pertinentes esse noscuntur, opto & offero illi iudicium. Cuius iudicij æquitatem qui refugit audire, B. Petrum ne sentiat iratum, debet timere. Monasterium nostrum patrimonium B. Petri, & eius alodium noueritis, & loco nostro prędictas Ecclesias, perpetuo iure, Romanorum pontificum inretractabili auctoritate firmatas esse, nullatenus dubitetis. Quòd Abbas Batiacensis dixit, me pro causa sua litteras vestras habuisse, scitote eum verbum veritatis non protulisse; sed quod per litteras nostras vobis mandaui de famulo, qui vestras nobis afferre debuit, verum credite.

EPISTOL. XXVI.

Girardo laudabilis vitæ Episcopo, sanctæ Romanæ sedis Legato, domino suo & præcordiali amico, frater Goffridus, quicquid mandari potest, & haberi salubrius.

APud bonitatem vestram, honorabilis pater, cum dolore cordis, & nimia mētis anxietate conquerimur de Petro de Monte-contorio, qui infra terminos vestræ legationis, in Episcopatu scilicet Pictauiensi, fratres nostros à monasterio reuertentes cepit, & equos, & quidquid habebāt eis abstulit violenter. Partem quidem rerum per Comitem Andegauensem habuimus: alteram verò ad-

huc crudeliter detinet ille ſacrilegus. De iniuria verò perſonis monachorum illata ampliùs cruciamur: quam ſic à veſtra diſcretione vindicari humiliter expoſcimus, vt raptores qui audierint, timeāt, & ab huiuſmodi ſcelere retrahant manus. Ad vos venire deſiderio deſideramus, ſicut olim vobis mandauimus: ſed propter multiplices guerras, quæ in Epiſcopatu Pictauienſi excreuerunt, nec ad vos venire, nec loca, quæ in partibus illis habemus, viſitare audemus. Præterea ſexum femineum, quem etiam amicis nouimus inimicum, inimicari nobis, & in itinere inſidiari, vera relatione didicimus. Vnde veſtræ dilectioni præcordialiter ſupplicamus; quatenus per Pictauienſem Epiſcopum, vel per quemlibet alium nos ad vos conduci faciatis; quia vltra fontem Ebraldi progredi ſecurè non poſſumus. Valeat dominus Legatus & vigeat: & vt ad ipſum tranſire, & cum ipſo loqui valeamus, ſuæ gratia caritatis efficiat.

EPISTOL. XXVII.

Bono domino, & præcordiali amico, G. venerabilis vitæ Epiſcopo, Apoſtolicæ ſedis Legato, frater Goffridus ſuus, quod poteſt, quod ſapit, & quod eſt.

VEſtræ dilectioni notum facio, quòd fratrem Paganum Alerici ad dominum Papam mitto, quædam ei noſtræ caritatis ſigna ferentem. Si per illum quod opto efficere potuero, ad præſens Romam non ibo: alioquin

Romam ire paratus ſum, & Romanam Eccleſiam per memetipſum viſitare, in qua à bonæ memoriæ Papa Vrbano presbyter ordinatus ſum. Veſtræ autem diſcretioni grates & gratias multiplices refero; qui Andegauenſi Epiſcopo ſemel, bis, & ter, immo quater præcepiſtis, vt quæ monaſterio noſtro abſtulerat, reſtitueret, & priuilegijs Apoſtolicæ ſedis obediret. Ipſe non ſolùm contempſit vtrumque; verùm etiam de me in Synodo ſua presbyteris ſuis conqueſtus eſt, eo quòd apud dignitatem veſtram de illo clamorem feci. Decretum illud, quod idem dominus Papa Vrbanus in Aruernenſi concilio ſtatuit contra Simoniam, quæ ſub nomine Vicariorum olim fieri ſolebat ab Epiſcopis, annullare machinatur. Redemptionem etenim Eccleſiarũ, quæ in illo magno concilio hæretica prauitas vocata eſt, & ab Apoſtolica ſede damnata, licèt in pluribus annis non niſi ſemel per Vicarios fieret, nunc ſub nomine annui cenſus à ſimplicitate noſtra extorquere conatur. Et quia ego & fratres noſtri hoc eſſe ſcelus putamus, & ideo refutamus, diuinum Eccleſijs noſtris interdixit officium. Huius ſceleris ſuſcitator eſt præcipuè & auctor Richardus Archidiaconus eius. Et quoniam neuter eorum à perſecutionibus ceſſat, nos à clamoribus ceſſare non poſſumus. Ad vos itaque clamamus: à vobis, qui Apoſtolicæ ſedis vices habetis, & qui B. Petri alodium maximè defendere debetis, conſilium & auxilium poſtulamus. Et ſi pro eo quod amici ſumus, facere non vultis, ſaltem pro

tem pro improbitate nostra facite quod rogamus. Quid Comes Andegauensis de iustitia nobis facienda bonitati vestræ rogando scripserit, vos ignorare non credimus. Valete, & nos vestræ sanctitatis humiles seruos de constantia vestra & iustitiæ integritate lætificate.

EPIST. XXVIII.

Hugoni verè religioso Archiepiscopo, sanctæ Romanæ sedis Vicario, domino suo carißimo & præcordiali amico, Goffridus Vindocinensis cœnobij Abbas indignus, cum dilectione reuerentiam.

LItteras sanctitati vestræ à domino Papa directas audiui: in quibus, vt mihi relatū est, dicitur quòd Andegauensem Episcopum apud eum accusaui. Quod si dominus Papa dicit, refellere nec possum, nec debeo: sed saluâ eius reuerentiâ dico, quod prædicti Episcopi me in nullo accusatorem fuisse recognosco: nec ideo vt eum accusarem, Romam iui. Quod alia negotia pleniùs manifestant, quæ ibi perpetraui. Domino siquidem Papâ adiurante, & suâ constrictus adiuratione, quædam de illo celare non potui. Quæ sicut in domini Papæ præsentiâ tacere non licuit, nec in vestrâ, si vobis placuerit, tempore competenti reticebo.

EPIST. XXIX.

Dulcißimo domino & praecordiali amico, domno Vm. honorabilis vitae Archiepiscopo & Apostolicae sedis Legato, frater Goffridus eiusdem sedis alodiarius, & seruus, quod habet, quod sapit, & seipsum.

QVendam monachum, vt audiui, ad monasterium nostrum misistis, qui si me inuenisset, me ad Concilium vestrum inuitasset. Ad vos quidem venire, & vobis, & Ecclesiae vestrae, quae me multùm honorauit, & mihi seruiuit, seruire desidero: & vos Aurelianis ante Concilium, vel post Concilium, si infirmitas corporis permiserit, eo die, quo vobis placuerit, diligenter videbo. Ad Concilium autem Legatorum. quod salua vestra dico reuerentia, vocatus venire nec possum, nec debeo. Nam nouerit dilectio vestra, priuilegijs Romanorum Pontificum, Victoris, Nicolai, Alexandri, Gregorij, Vrbani, Paschalis, & Calixti sub Anathemate confirmatum esse & interdictum, ne alodiarius beati Petri Abbas Vindocinensis, ab Episcopo, vel à quolibet Apostolicae sedis Legato ad Concilium vocetur, nec vllo modo venire cogatur. Valete.

EPIST. XXX.

Radulpho laudabili Turonensium Archiepiscopo; Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, diligere quod Deus diligit, & odio habere quod odit.

SVper Arduino de Malliaco apud vos sępe conquesti sumus, & propter multa grauamina, quæ monasterio nostro iniustè, & violenter fecerat, eum à vobis iustè & rationabiliter cognouimus excommunicatũ. Sed absque præcedente satisfactione illum impœnitentem audimus absolutum. Quod si ita absolui potuisse creditur, quid peccatũ noceat, & quid pœnitētia prosit, non videtur. Nam si vera miseria impœnitentibus negatur, profectò eis qui de peccatis suis pœniterent, falsa beatitudo promittitur. Multo, vt diximus, grauamine memoratus nequam monasteriũ nostrum vexare consueuit: vnde illum, vt quæ iniquè contra nos gesserat, corrigeret, admonuistis: & ipse propter vos promisit se nobis facturum pejora: quod ad iniuriam vestram falsa veritate compleuit. Vbi enim seruauit veritatem, qui nocuit proximo, fidem amisit. Hinc igitur, venerabilis Pater, humiliter precamur, quatenus peruersi hominis iniquitas educto de vagina vestræ æquitatis gladio sic feriatur, vt quæ nobis iniustè abstulit, restituat: & in iniuriā vestrā pupillam etiam oculi Saluatoris lęsisse, vel inuitus agnoscere cogatur. Quod si sic egeritis, dignam mercedem à Deo, & à nobis debitā retributionē accipietis.

Si verò inimico Ecclesiæ Dei timore vel amicitiâ parcitis, mutare nõ possumus, quin ad sedem Apostolicam recurramus: vbi necessitate cogente tacere non licebit, quas in episcopatu vestro tribulationes & angustias vobis consentientè sustinemus.

EPIST. XXXI.

Dulcissimo domino, & præcordiali amico, Domno R. honorabilis vitæ Remorum Archiepiscopo, frater Goffridus, quod potest, quod sapit, & seipsum.

PAter bone, esurio, & sitio vos videre, & dominum Papam vobiscum visitare desidero. Dilectam mihi paternitatem vestrã humiliter precor, vt si Romam vsque ad Pascha ire debetis, seruo vestro diem & locum notificare dignemini, quo humilitas nostra comitatui vestro valeat sociari. Insuper etiam ego & mecum nostra congregatio suppliciter & diligenter oramus, vt benignitas vestra Episcopum Andegauensem, & R. Archidiaconum eius, aut monere, aut rogare dignetur, ne concessionem Ecclesiarum, quam monasterio nostro benignè fecistis, perturbare conentur. Quòd si sanctitatis vestræ precem siue admonitionem contempserint; nobis quidem laborem generabunt; sed suam sollicitabunt quietem: & beatæ Trinitatis virtus, & omnipotentia, eorum annullabit conatus. Valete, & quod placuerit, rescribite.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS

EPISTOLARVM. LIBER II.

EPIST. I.

Dulcissimo Patri suo Iuoni vitæ venerabilis Episcopo, Goffridus Vindocinensis cænobij humilis Abbas, quod patri filius, & domino seruus.

BENEFICIORVM vestrorũ recordari minimè debeo, sed illa potius in corde fixa tenere: ne qualibet obliuione à memoriâ meâ queant recedere. Recordari vtique, vt ipse meliùs nostis, eorum propriè dicitur, quæ interdum obliuioni traduntur. Et ideo beneficiorum vestrorum, vt dixi, recordari non debeo, sed ea in mente semper habere: quia quot vel quanta erga me extiterint, vix lingua mea dicere posset, si singula conaretur referre. Et quicquid lingua dicat, vel taceat, vnum certissimè scio, quòd conscientia vobis vlterius nõ poterit repugnare. Et lingua quidem ingrata valde existeret, ac iusto iudicio

sempiterno silentio digna, si vnquam contra voluntatem vestram aliter foris loqueretur, quàm intus clamat conscientia. Valete, & vbi vos inuenire potero quartâ die post festiuitatem omnium Sanctorum, mihi notificare curetis: quia si aliud sanctitati vestrę obsequium præstare non valeo, eam saltem desidero visitare.

EPIST. II.

Suo carißimo patri & domino Iuoni vitæ laudabilis Episcopo, Goffridus Vindocinensis cœnobij humilis seruus, cum dilectione reuerentiam.

PAter sancte, cùm me à vobis prægrauari sentio, nollem quidem; sed quod infirmitas carnis velut anxia sustinet, hoc mentis ratione leuiùs porto. Dum enim sanctitatis vestræ beneficia exhibita mihi sæpe mēte pertracto, si in aliquo contra me facitis, fateor, murmurare nec possum, nec debeo. Satis congruum, immo laudabile videtur, vt qui de manu vestrâ bona suscipere consueui, mala etiam quandoque sine murmure debeam pati. Quæ cùm ita sint, scire tamen vellem quid lateat; quæ causa existat, cur bonitas vestra nunc mihi quasi crudelis appareat. Nam cùm in maiorem Ecclesiam nostram manum mittere non potestis, nec audetis; in cæteris, quę in Episcopatu vestro sunt, nostris Ecclesijs diuinum officium non quidem satis iustè abstulistis: & quia vestrâ auctoritate hoc iniustè actū dinoscitur, auctoritate Romanâ, quę omni peruersę auctoritati est cōtraria, in ipsis Ec-

clesijs à fratribus nostris priuatim & publicè cantabitur. Sanctâ & inretractabili Romanorum pontificum licentiâ nobis conceditur, vt si interdictum in Ecclesijs nostris à quolibet Episcopo iniustè factũ extiterit, nullatenus à nobis obseruetur. Si verò nimis audacter, vel præsumptuosè nos contra vos super hoc agere dicitis; hinc iudex inuocetur, & fiat sinceritas Apostolicæ sedis: cuius æquitatis iudicium qui cõtemnit audire, B. Petrum ne sentiat iratum debet nõ mediocriter formidare.

EPIST. III.

Iuoni honorando valde Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij qualiscumque seruus, debitum puræ dilectionis obsequium.

CIrca fratrẽ, pro quo rogastis, misericorditer quidẽ agere volumus: sed quia inordinatam remissionem pietatẽ esse non credimus; vtile sibi, immo necessariũ iudicamus, vt ad monasterium suum veniens coram fratribus ad pœnitẽtiam compungatur, & sic de suâ transgressione veniã consequi mereatur: & cui olim, suggerente diabolo, non displicuit negligenter agere, nunc tandem non displiceat regulariter obedire. Nos itaque pro dilectione vestrâ ei quidquid deliquit sine satisfactione remitteremus: sed homini veram infelicitatem & falsam beatitudinem nec audemus promittere, nec debem⁹. Veniat igitur ad monasterium, sicut iam diximus, & se errasse humiliter confiteatur: quatenus per veram humilitatẽ sui erroris veniã cõsequatur,

& quod deinceps de eo fieri vestræ sanctitati placuerit, sine difficultate impetrare potuerit.

EPIST. IIII.

Iuoni reuerendæ vitæ pontifici, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis Abbas, quod bono patri deuotus filius.

QVoniam omnia cum consilio facienda esse cognouimus, bonum fuit sanctitatem vestram consulere, quid nobis agendum sit in ordinis dignitate circa fratres quando reuertuntur. De clericis quidem dicimus, qui & religionis habitum abiecerunt, & in ipsa apostasia diu morãtes, illicitis se contagionibus commiscuerunt. Quid inde Canones dicunt, audiuimus simul & vidimus: sed quia regula nostra de talibus parum aut nihil loquitur, quid super hoc regulariter simus acturi, ambigimus.

EPIST. V.

Domino ac venerabili patri suo, Iuoni, veræ religionis Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij dictus Abbas, quod dilecto patri subiectus filius, & pio domino fidelis seruus.

QVàm purè & sine mẽbro alicuius malitiæ, vestræ caritatis benedictio abbatẽ me, licèt indignum, effecerit; quàm diligentissimè postea, & omninò veraciter in necessitatibus meis vestræ pietatis gratia manum auxilij mihi sæpe porrexerit, dum sedula

mente conſpicio, me ingratum, multúmque inutilem ſeruum iudicaſſem, ſi aut veſtra volũtas, aut neceſſitas mutuæ caritatis obſequiũ exegiſſet, ſi non obediſſem. Nunc etiam quia nec voluntas exigit, nec neceſſitas cogit, me vltro offero quodlibet ſubire ſeruitium. Relatum quidem mihi eſt, quòd nũc domini Papæ mandatum ſuſcepiſtis, quatenus aut per vos, aut per legatum veſtrum Romam vſque ad Natiuitatem Domini viſitetis. Quod ſi verum eſt, quia vobis ſeruire deſidero, minimè diſplicet. Vellem enim, quod voluntas veſtra longo mihi tempore denegauit, nunc ſaltem neceſſitas imperaret. Nõ ideo dico, vt veſtra magnitudo auxilio egeat meæ paruitatis: ſed ſic me loqui compellit affectus, quem erga vos habeo, ſurgens de radice purę dilectionis. Ecce veſtræ diſpoſitioni me, & mea pariter totâ deuotione ſubmitto: & ſi Romam pro vobis ire iuſſeritis, quod diu optaui, obedire non recuſo. Inuenietis forſan qui melius: ſed abſit vt inueniatur qui libẽtius veſtram iuſſionem exequatur. Coram Deo, cui mentiri nefas eſt, teſtis eſt mihi conſcientia mea, quòd nec magis fidum, nec magis voluntarium quàm me in hoc veſtro negotio inuenire poteritis famulum. Valete, & quid ſuper hoc volueritis, mihi, ſi placet, reſcribite.

EPIST. VI.

Dilectißimo Patri suo Iuoni veræ religionis Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus, cum dilectione reuerentiam.

CVm scriptum inueniamus in decretis Romanorum Pontificum, familiares ac propinquos, vel de domo prodeuntes, non esse recipiendos in testimonium, vtrum in omnibus Ecclesiasticis causis, quia ibi nihil excipitur, seu in criminalibus tantùm intelligi debeat, ad plenum non videmus. Hinc igitur vobis, quem diuina gratia specialiter lumen scientiæ mundo prætulit, humiliter supplicamus, vt quod inde minùs percipimus, scripto vestrę auctoritatis edocti meliùs agnoscamus. Licet nostræ paruitati vtile, immo necessarium esset, à magnitudine vestrâ multa quærere; hoc idcirco maximè quærimus: quoniam Andegauensis est decanus cuiusdam Ecclesiæ, qui in vnum de confratribus suis vehementer inuehitur, dicens, quòd sibi ille præbendam suam concesserit; & testimonium non habet, nisi eorum qui sunt sui familiares, & de domo suâ prodeuntes. Si quod vobis promisimus, differtur, ne grauemini; quia dilatum non minuetur.

Epist. vii.

Iuoni laudabilis vitæ Pontifici, domino suo, adhuc & amico, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, dilectionem, & dilectionis seruitutem.

Litteras clericis & laicis Vindocinensibus à vobis directas audiui: quas vestras minimè credidissem, nisi ibi sigillum vestrum appositum vidissem. Dicebant enim litteræ, vobis à fidelibus vestris relatum fuisse, me contra vos & contra clericos vestros turpia & contumeliosa verba publicè protulisse. Ad hæc, saluâ veritate, prorsus respondeo, quòd de personâ vestrâ nihil vnquam inhonestatis vel cōtumeliæ dixi: sed quæ potui bona vbiq; de vobis vsque in hodiernum prædicaui. Clericis verò vestris, quoniam ipsi mihi malè cantauerunt, bene saltare nec possum, nec potui. Illud equidem planè confiteor, quòd nulla iniuriosa verba illis irrogaui: nisi quia illorum iudicio prægrauatum me sentiens, Romanam Ecclesiam appellaui, cuius veneranda priuilegia videbam ab ipsis despicabiliter refutari: licet sancta Romana Ecclesia talia recipere ab eorum magnitudine non promeruerit; quia quod illi malè ligauerant, illa suæ pietatis intuitu relaxauit. Et si ei mala pro bonis reddiderunt, hanc certè eos retributionem Deus non docuit. Qui cùm me hominem amari sermonis appellassent, credidissem forsitā illis, si dulcedinem Apostolicæ

veritatis pleniùs agnouissent. cuius beneficijs quandiu ingratos videbo, etiam in veritate suspectos habebo. Me subditum Ecclesiæ vestræ asseruistis. vnde ego nullatenus scandalizor: quia quanuis inter Romanũ Pontificem & me peccatorem nulla, cuiuscumque dignitatis, vel ordinis sit, persona media habeatur, si auctoritas Romanorum Pontificum inuiolata seruatur: omnibus tamen Ecclesijs non solùm subditum, verùm etiam earum inutilem seruum me esse contestor. Professum verò vestrum me vocastis. Satis melius fuisset, vt à vobis sacratum dixissetis. Quòd & si pro consecratione professionem, & pro professione ab alodiario B. Petri subjectionem vobis vindicastis; consecrationem vtique illam gratis minimè impendistis. Non enim gratis impenditur, per quod homo homini subiectus efficitur. In professione siquidem illâ consilio vestro nimiâ simplicitate acquieui: vbi siquid aliter actum est, vos scienter fecistis; ego autem ignoranter peccaui. Sed dominus noster honorabilis memoriæ Papa Vrbanus, cùm per nos trãsiret, audiuit à fratribus, me vobis professionem fecisse. Vnde columbam seductam, cor non habentem me dicens, & vehementer increpans, illud veraciter mihi pro crimine imputasset, si ignorantiæ meæ ac iuuentuti misericorditer non pepercisset. Quid verò super hoc contra vos protulerit, pro reuerentiâ vestri ordinis melius est inde silere, quàm loqui. Igitur quod illicitè commiseram irritum fecit: & ne deinceps Abbas monasterij nostri

cuiquam Episcopo profiteatur, priuilegij sui inretractabili firmitate prohibuit. Cuius auctoritatem secutus dominus Paschalis Papa, qui nunc est, illud iterum suâ Apostolicâ auctoritate firmauit. In litteris præterea vestris diuulgatum est laicis, quòd si ad vos satisfacturus non venirem, auxilium vestrũ ampliùs non haberem, & quicumque malefactores res monasterij nostri diriperent, vos adiutorem suum potiùs quàm nostrum defensorem inuenirent. Hoc ex vestrâ parte litteris non arbitror fuisse insertum: quoniam à Christiana religione omnino discrepat; & Satanæ noscitur incitamentum. Illud amici & inimici firmissimè credant, quòd nulli dabo mercedem istam, vt pro suo auxilio monasteriũ nostrum, alodium B. Petri, sibi inordinatè subijciam. Vnde si necessitatibus meis auxilium vestrũ defuerit, confido de bonitate beati Petri, quia mihi ipse non deerit; cui dum fidem seruare desidero, nullus ob hoc Episcopus mihi auxilium denegare, nec quod illius est, qualibet occasione sibi deberet vsurpare. Vindocinensem Ecclesiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ nec dedi, nec auferam. Quod si qualibet suggestione tentarem, peccarem in animam meam: nec etiam cum peccato perficere valerẽ. Romanæ itaque Ecclesiæ, cui totum me debeo, omni tempore fidem seruabo: pro cuius amore ac fidelitate multiplicata grauamina virtute constantiæ, & animi integritate sustineo: nec multo maiora, si emerserint: pro illâ sustinere recuso. Illam in meis pressuris reclama-

ui,&adhuc reclamare non desino. Nam si modò ignorat, quanta pro illâ patior; scio, cùm agnouerit, petenti auxilium non negabit, quę semper misericordiæ visceribus affluens oppressis omnibus, & maximè domesticis suis, subuenire cõsueuit. Domnus Ernaldus, quem Decanum vestrum dicitis, si sibi secũdum iustitiam placuisset, teste flocello de capite suo, potiùs in nostrâ, quàm in vestrâ sorte manere debuisset. Valete, & contra sanctam Romanam Ecclesiam, cuius pietatis gratia vos non minùs creauit Episcopum, quàm religio vestra, agere nolite.

EPISTOL. XIII.

Carissimo patri suo Iuoni laudabilis vitæ Episcopi, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, reuerentiam cum puræ dilectionis affectu.

De Archipresbytero vestro Goffrido Danielis apud bonitatem vestram conquerentes, misimus ad vos duos de fratribus nostris; qui ad aures vestras & clamorem nostrũ, vt credimus, detulerunt; & si quid aliter à familiâ nostrâ actum extiterat, vobis rectitudinem obtulerunt. Vnde nobis mandastis, vt quarto die post festiuitatem omnium Sanctorum, si ad partes nostras interim non descenderetis, ad vos veniremus, habituri & facturi quantum debemus. Optimum quidem hoc vestrum mandatum fuit, & idcirco non minùs actionis, quàm deuotionis brachijs amplectẽ-

dum. Sed quibusdam detenti impedimentis, quæ antequam ad vos misissemus, Archidiacono vestro machinante, vt dicitur, orta iam fuerant, illud obseruare minimè valemus: & quod ratio pariter ac voluntas agendum monet, & præcipit, agere necessitas sola non patitur. At cùm Spiritus sancti gratiâ nos consolante, à præsenti, quâ detinemur, necessitate liberati fuerimus; die quâ mandaueritis, ad vos veniemus, & consilio vestro omnia faciemus. Rogamus tamen humilitate qua possumus, quòd si Vindocinum venire debetis, nullis suasionibus Carnotũ ire nos fatigetis. Super Niuelone & filio eius Vrsione, eorumque hominibus proclamantes, aures vestræ pietatis sæpe pulsauimus, & adhuc pulsare non cessamus: vt si non pro amicitiâ, saltem pro improbitate nostrâ iustitiam valeamus obtinere, quam petimus. Valete, & eorum incitatione, qui me, si possent, contra vos sæpius incitassent, seruitium & dilectionem nostram, diligenter obsecro, perdere nolite.

EPISTOL. IX.

Domino suo & amico Iuoni honorabili Carnotensium Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, cum dilectione salutem.

MAndastis quia inducias, quas à vobis quæsiuimus, nec datis, nec dare debuistis. non enim certũ diẽ, vt dicitis, mãdauimus vobis. Ad hæc saluâ veritate respondemus,

quoniam certum diem vobis mandare minimè potuimus: quia quando necessitas, qua detinebamur, finem haberet, certi non eramus. Famulos nostros asseritis vos excommunicasse, quod valde miramur, cùm in loco nostro, nulli Episcopo, nisi soli summo Romano pontifici, excommunicare, seu interdicere liceat, vel quamlibet potestatem, vel dominationem exercere. Nos tamen quæcumque iusseritis, saluo Apostolicæ sedis priuilegio, diligenter faciemus: contra cuius auctoritatem nihil à nobis exigi debet, nec nos obedire debemus. Dignitatis vtique excellentiam, quam Christus dominus noster in B. Petro Romanæ Ecclesiæ contulit nec possumus, nec debemus minuere; nec ad hoc, vt eam minuamus, debet quis laborare. De hominibus, quorum nomina nobis scripsistis, quatuor ex ipsis nostros esse dicimus: de quibus quarto die post Theophaniam, quantum debebimus, libenter faciemus. quanuis de vobis multum cõqueri possemus, qui non solùm de malefactoribus nostris, quod nemo alius Episcopus vnquam fecisse dinoscitur, nobis iustitiam denegastis: verùm etiam contra nos vestræ auctoritatis decreto incitastis. Hæc vero quæ mandamus si displicent vobis, & mole vestræ magnitudinis nos premere, & cuiuslibet incitatione, vel propria voluntate grauare vultis, ipsam pro cuius amore multa grauamina vestra diu, portauimus, Romanam Ecclesiam appellamus: cũ quâ & aduersitatem sustinere optamus, & sine quâ prosperitatem habere recusamus. Vnde si necessi-

necessitatibus nostris auxilium vestrum, quod diu nobis subtraxistis, defuerit; confidimus de bonitate B. Petri, quia nobis ipse non deerit: cui dum fidem volumus seruare, nullus ob hoc Episcopus nobis Ecclesiasticam iustitiam denegare, nec in nos sæcularium hominum incitare sæuitiã, nec, quod sanctæ Romanæ Ecclesiæ est proprium, sub hac occasione sibi deberet vsurpare: à cuius fidelitate non fames, non gladius, non nuditas, non tribulatio, non angustia, non persecutio aliqua nos vel defunctos poterit separare. Nam si modò ignorat quanta pro illâ patimur, scimus, cùm agnouerit, petentibus auxilium non negabit, quæ semper misericordiæ visceribus affluens, oppressis omnibus, & maximè domesticis suis subuenire consueuit. De Archipresbytero vestro, & Niuelone, eiusque filio Vrsione, atque Buatmundo, & eorum hominibus, apud vos sæpius conquesti sumus & conquerimur; nec iustitiam, nec iustitiæ scintillam aliquam adhuc sentire potuimus. vnde à vobis iuratam pacem minus obseruari conspicimus.

EPISTOLA X.

Iuoni honorando Carnotensiũ Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, amicos in Deum, & inimicos propter Deum diligere.

LIcet iniuriæ & vexationes, quibus monasterium nostrum, & nos non mediocriter

oppressistis, & opprimi fecistis, in auribus populorum frequentissimè resonent; caritatis tamen, quam Deus præcipit, funibus alligati, amare cogimur etiam non amantem. Vos autem, qui grauiores molestias irrogastis, maximè diligere, ac vobis diligenter seruire volumus; si amaritudinis pocula, quæ nobis sæpius propinastis, melle dilectionis temperare placuerit. Genus verò dilectionis, quo & nos diligere, & à nobis seruiri vultis & diligi, litteris vestris significate: quia pacem & dilectionem vestram vehementer optamus. Et si senserimus, quòd nos in veritate diligatis, nullum vestrum recusamus seruitium, in quo Domini Papæ indignationem non mereamur, nec ordinis nostri incurramus periculum.

EPIST. XI.

Iuoni magnæ famæ pontifici, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, prudenter & simpliciter in omnibus agere.

LItteræ nostræ, quas in quibusdam mellis dulcedinem redolere, & in quibusdam fellis amaritudinem respergere dixistis, secundum nostram intelligentiam omni amaritudine caruerunt, quia caritatis dulcedine plenæ fuerunt. Quod iterum asseruistis, Romanam ecclesiam à Deo nullam iniustam accepisse potestatem; ita est planè, & nos nec possumus, nec debemus non annuere: quoniam infructuosum est contra adeo apertam

veritatem laborare. Quis enim insanus credere vel cogitare audeat, bonum Deum aliquid vnquã iniustè dedisse, aut eius sanctam Ecclesiam quicquam ab eo iniustè accepisse? Sed si quæ sunt soluenda soluendi, & quæ liganda ligandi à Domino collatam ei potestatem creditis, sicut nobis scripsistis; mirandum non est, si illa bene soluit, quod vos malè ligastis. Professio, quam à me adhuc iuuene & nouitio extorsistis, regularis minimè fuit; eamque fecisse, peccatum extitit, & accepisse irreligiosum. Nam si pro benedictione, quam omnino gratis dare debuistis, vsurpastis professionẽ, & pro professione abalodiario B. Petri exigitis subiectionem, profana fuit illa professio, & ideo non tenenda: quoniam subsequẽs benedictio, quam exhibuistis, nauicularia potiùs videtur, quàm gratis data: quandoquidem pro illâ temporalem mercedem cum iniuriâ fidei Christianę exigere non erubescitis. In professione siquidem illâ, consilio vestro nimis simpliciter acquieui. Vbi tamen quidquid perperã actum est, vos scienter fecistis; ego autem ignoranter peccaui. Sed quem vestræ impuritatis consilio reatum contraxi, Apostolica sinceritas, ignorantiæ meæ ac iuuentuti compatiens, misericorditer indulsit: & ne quis successorum nostrorum in puteum similis deceptionis deinceps corruat, virtute suę auctoritatis prohibuit. Si verò cõtra hæc vobis agere placet; illam majorem audientiam, à quâ omnis Christianitas dijudicatur, non fugio, sed appello: cuius æ-

quitatis iudicium qui contemnit audire; B. Petrum ne ſentiat iratum debet timere.

EPIST. XII.

Cariſsimo domino ſuo & Patri, Iuoni laudabilis vitæ Pontifici, Goffridus Vindocinenſis monaſterij qualiſcumque ſeruus, veræ humilitatis obſequium, & puræ dilectionis affectum.

FOrmatas & formoſas litteras veſtras, quas pro faciendâ nobis iuſtitiâ Archipresbytero veſtro Goffrido miſiſtis, vidimus: & ſi nõ tantas, quantas debemus, ſaltem quantas poſſumus gratias veſtræ ſanctitati referimus. Ibi enim nihil aliud videri vel intelligi potuit, niſi erga nos veſtræ magnæ caritatis affectus. Omnes quidem presbyteri caſtelli Vindocinenſis cum Archipresbytero veſtro litteras viderunt: ſed cum illo, immo per illum, neſcimus quibus priuatis conſilijs, litteris obedire contempſerunt. Vnde, dilectiſſime pater, pietatem veſtram, quibus valemus precibus, exoramus, quatenus circa ea, quæ vobis in veritate ſcripſimus, ſic paternâ dilectione ſitis ſollicitus, vt quàm graue ſit iuſtis non obtemperare mandatis, agnoſcere valeat ille Eccleſiaſticæ iuſtitiæ interfector, & ſanctæ Eccleſiæ inimicus.

EPISTOL. XIII.

Honorabili domino suo & cordiali amico, Iuoni religiosæ vitæ Pontifici, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, à Deo sanctis repromissam beatitudinem, & à se puram & integram dilectionem.

LItteras quidem vestræ sanctitatis cũ gaudio & honore suscepimus: sed die, quem nobis in ipsis significastis, ad vos venire nullo modo poterimus, monasterij nostri ineuitabili necessitate detenti; quæ etiam in monasterio tunc manere nullâ occasione nos patitur. Fratribus autem nostris, vt de possessionibus monasterij absque præsentiâ nostrâ iudicium subeant, suadere non valemus: & quod eorum voluntati contrarium rationabiliter cernitur, eis, ne fortè scandalizentur, imperare non audemus. Sed cùm necessitas, quæ incuitabiliter nos detinet, finem habuerit, ante bonitatis vestræ conspectum, loco & tempore competenti, diligenter nos præsentabimus; de Niuelone, quem nec reuerentia ordinis, nec honor sacerdotij, nec aduentus Saluatoris à genere noui sceleris retraxit, accepturi & ei facturi quantum debemus. Rogamus interim, dilectissime pater, humilitate quâ possumus, vt de his, quæ Niuelo & sui nobis violenter abstulerunt, & adhuc crudeliter detinent, vestrâ eos cogente iustitiâ, mereamur inuestiri. quia rebus proprijs exspoliati, sicut ipse melius nostis, ante-

quam quæ eis ablata sunt, vniuersa potestati eorum restituantur, ad iudicium minimè debent conuocari. Valete.

EPIST. XIV.

Dilectißimo domino Iuoni venerabili Carnotensium Episcopo, & omni sanctæ Mariæ Capitulo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, à Deo salutem, & à se puræ dilectionis seruitutem.

HAnc esse virtutem cognouimus verę iustitiæ, amicum non debere iuuare mendacio, nec inimico in veritate deesse. De depositione domni Goffridi olim Blesẽsis abbatis, & de promotione domni Mauricij, qui cõtra nos diu iniustas exercuit inimicitias, & parũ fructuosas sibi egit querelas; sicut vidimus & audiuimus veritatis testimoniũ perhibemus. Vidimus itaque domnũ Goffridũ in præsentia domni Brunonis Romanæ Ecclesiæ tunc Legati, abbatiam suam relinquere, & domnum Mauricium in abbatem propriâ voce eligere; eumque electum, & suis manibus deductum in locum, quem antè ipse tenuerat, collocare. Hoc vidimus, & coram Deo & hominibus testificamur palàm ita factũ fuisse. Sed si quid aliter actũ est in occulto, cõfitemur nos prorsus ignorare. Fieri enim potuit, vt aliud linguâ domnus Goffridus pronuntiaret, & aliud occultaret in pectore. Sed quidquid Blesis nobis præsentibus super hac causâ factũ extitit, in quantũ cognoscere potuimus, dom-

no Mauricio, vt credimus, non obesset, si nihil aliud impediret.

EPIST. XV.

Carißimo Domino & amico Iuoni, honorabili Carnotensium Præsuli, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, delinquentium subditorum culpas ita iudicio sancti Spiritus condemnare, vt inculpabilis ante conspectum tremendi iudicis valeat apparere.

OPtimè nostis, Pater optime, clericos vestros, quos humilitas B. Mariæ fecit superbos, non iure cæli, nec iudicio sæculi, sed solitâ mentis tempestate gradus domus nostræ destruxisse. Vnde paternitati vestræ humiliter supplicamus, vt quod à Clericis vestris peruersè actum dinoscitur, corrigatis; & gradus domus nostræ, quos furiosi spiritus impetu destruxerunt, ab ipsis fieri faciatis. Et cùm de re nostrâ à nobis diu & iustè possessâ, & iniustè ablatâ, secundũ sacros canones inuestiti fuerimus; si postea de nobis conqueruntur, quod iustus iudex, quod diuina lex faciẽdum iudicauerit, non recusamus. Venerabilis vitæ pater, res monasterij nostri, quæ in Episcopatu vestro esse noscũtur, & monasteriũ ipsũ B. Petro à fundatoribus suis oblatũ, si vobis laboriosũ nõ esset, & pro cura episcopali & pro amore B. Petri, in quantũ facultas suppetit, custodire, & ab omnibus aduersarijs defẽdere deberetis; præsertim rem illã monasterij,

quam pene iuxta introitum portarum vestrarum esse conspicitis.

EPIST. XVI.

Carissimo patri & domino Iuoni laudabilis vitæ Pontifici, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, puram cordis dilectionem, & puræ dilectionis seruitutem.

PAternitati vestræ, pater optime, gratias agimus, quòd Comitem Vindocinensem pro causa nostra ad rationem mitti fecistis; & quia quod iniquè gesserat, corrigere neglexit, eius castello, & castelli banleugæ diuinum officium abstulistis. Ipse verò malis addere peiora minatur; & vobis inobediens, nos & nostra violenter adhuc persequitur. Sed quia ad hoc mandatum suscepimus, vt non affectemus laudes hominum, nec eorum minas timeamus; diuinâ nos protegente clementiâ, & vestræ auctoritatis suffragante censurâ, in pressuris cõstantiores inueniet. Vnum tamen vtile nobis, immo valdè necessarium esset, pro quo vobis, tanquam patri filij, humiliter supplicamus, quatenus genus pietatis, quo pastor Ecclesiæ, cùm necessitas exigit, impius pro Domino fieri debet; (genus enim pietatis est, vt B. Hieronymus dicit, impium fieri pro Domino) ita in Comitem, & in omnem terram ipsius zelus vestræ rectitudinis propagaret; totum videlicet eius Comitatũ à diuinis officijs segregans; & ipsum districtioris iustitiæ vinculis alligãs, vt vniuersa plebs, quæ nostram iniuriam & eius

malitiam non ignorat, & cui illius iniquitas multùm displicet, nec maior iustitia displiceret, hinc occasione acceptâ proclamaret in eum: & sic quoniã Dei amore ab iniustâ actione spontaneus non vult desistere, clamore simul & timore hominum desisteret vel inuitus. Nam sub quanto eius malitiæ onere gemimus, nostra humilitas non sileret, si referre singula morosum non esset, & audire tædiosum. & legati nostri lingua fortassis omnia meliùs dicet, quàm nostra indicare posset epistola. Pauperum corpora sepeliri concessistis: quod nos abnuere nec possumus, nec audemus. Sed saluâ vestrâ pace, & reuerentiâ dicimus, si insepulta remanerent pro Ecclesiæ iustitiâ, non ideo animæ minùs haberent de gloriâ. Et quia à sanctitate vestrâ pauperibus sepultura conceditur; sub nomine pauperum à sepulturâ iam nullus excluditur. Valete.

EPIST. XVII.

Amantissimo domino & patri Iuoni, venerabilis vitæ pontifici, frater Goffridus omnem vlcisci inobedientiam, & sic vitam promereri æternam.

NOuerit, carissime pater, vestra dilectio, in castro Vindocini, dictos illos regulares B. Georgij Canonicos, in Ecclesiâ beati Petri apertis ianuis contra interdictum vestrum solẽniter festiuitatem celebrasse: aliosque eiusdem castelli clericos quendam burgensem defunctum, & cum defuncto iustitiã

quaſi defunctam ſepelientes, publicis proceſſionibus ſepulturæ tradidiſſe. De qua Eccleſiaſticæ iuſtitiæ ſepultura, quæ contumaciæ ſtudio acta dinoſcitur, & de huiuſmodi ſepulturę vindictâ, veſtræ ſublimitati noſtra humilitas aliquid ſcripſiſſet, ſi monachus vnus ſufficeret de inobedientiâ clericorum accuſare multitudinem; & præſumptuoſum non videretur, tantæ diſcretionis docere pontificē. Illud tamen perpendat veſtra dilectio; quòd ſi tanta iuſtitiæ iniuria patienter portatur, verendum eſt, ne ſancta Eccleſia hac occaſione de ſtatu ſuo plurimum perdat, & ſuæ honeſtatis & ordinis intolerabilem iacturam patiatur. Vnde veſtræ paternitati filiali dilectione ſupplicamus, quatenus ad nos miſſo veſtræ auctoritatis decreto, tam pernicioſa præſumptio ſine vindicta minimè tranſeat: vt quàm graue ſit ſuo Epiſcopo non obedire, vel ſic vnuſquiſque tranſgreſſor agnoſcat. De domno Archidiacono, cuius virtutes vel vitia prudentiam veſtram ignorare non credimus, vobis vera ſcribere non audemus; ne noſtra veritas eius odium nobis generaret, & qui malè agit peius ageret. Certè, ſi inordinata remiſſio pietas vel miſericordia eſſet, circa delinquentes, ſed impœnitentes, plurimum exhiberet; quibus etiam non pulſantibus, eius miſericordiæ ianua patet. Nam quis ex diuitibus contra interdictum veſtrum vult ſepeliri, & non ſepelitur? Pauperibus autem, qui culpam non habent, ſepultura negatur. Po-

tentibus aperiuntur Ecclesiæ: impotentes per quos quod malè actum est, corrigi non potest, ab Ecclesijs excluduntur. Sancto Euangelio teste cognouimus, & nullatenus dubitamus, benignum Iesum Dominum nostrum B. Petro quæ liganda erant ligandi, & quæ soluenda soluendi potestatem tradidisse. sed aliter quàm Dominus dedit, vel B. Petrus ab illo acceperit, indiscretè gloriosus vester Archileuita, quasi propheta docens mendacium, soluenda ligat, & soluit liganda. Prouidete itaque, dilectissime pater, ne iustitia vestra, quæ ex parte iam perire cœpit, omnino pereat: & quod veraciter vobis mandamus, nobis non noceat. *Matth. 16*

EPIST. XVIII.

Honorabili domino, & præcordiali amico, domno Iuoni Carnotensi Episcopo, frater Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, quicquid potest haberi salubrius.

DE statu domini Papæ & Romanæ Ecclesiæ vobis veraciter annuntio, quòd dominus Papa & Romam, & Romanam Ecclesiam cum magna pace possidet & tranquillitate. Romæ dominũ Papam inueni, cum quo inter alia de vobis locutus, bona quæ potui & debui de persona vestra dicere, quidquid alij musitassẽt, illi nõ tacui. Inde cũ redissẽ, &

Lugduni à domno Primate Lugdunensi, & à totâ Ecclesiâ eius multùm honorificè susceptus, & per quinque dies cum omni comitatu nostro diligenter procuratus fuissem; audiui ab ipso Archiepiscopo, quæ vestræ dilectioni occultare nec possum, nec debeo. Audiui itaque, domnum Senonensem cum illo fecisse pacem; & omnem obedientiam illi, tanquam suo Primati, promisisse; nec vos illius pacis aliquâ ex parte fuisse participem. Litteras etiam, quas in personâ suâ fecistis, suâ voluntate dixit non fuisse factas, nec domino Papæ transmissas. vnde sub celeritate domino Papæ nuntiaret, quòd litteras illas suas fuisse nullatenus crederet. Hæc autem cùm audissem, de vobis, sicut de carissimo domino & amico sollicitus, cùm domno Primate & Clericis suis, qui vobis modis omnibus, quibus poterant, aduersabantur, locutus fui: & vitæ & personæ vestræ honestatem & magnitudinem ostendens, inter vos & ipsos pacem studiosissimè quæsiui. Vnde vobiscũ quò & quãdo placuerit, volo habere colloquium: quia ista & quædam alia ad honorem vestrum, & vtilitatem, vt æstimo, soli personæ vestræ manifestare desidero. Conductum tamen, si vultis, vt ego veniam, mihi quæratis securũ: quia sacrilegos, qui me in aduentu Domini à curiâ vestrâ reuertentem ceperunt, adhuc & meritò habeo suspectos. Valete, & voluntatem vestram super his mihi rescribite.

EPIST. XIX.

Iuoni Carnotensium præsuli, frater Goffridus, salutem à Domino, & à se debitæ dilectionis seruitutem.

SIcut consuetudines monachorũ B. Benedicti regulæ concordantes laudamus: sic eas, quas sanctus Benedictus nec docet, nec præcipit, & quæ à ratione penitus discrepare videntur, laudare non possumus. Sunt enim quædam apud monachos institutiones, quas ratio nullatenus admittit, nec sanctorum quilibet patrum inuenit; sed insipientium consuetudo hominum instituit. Has in monasterijs quidam monachi sibi pro lege vindicant: & cùm Christus dixerit: *Ego sum veritas*, nec dixerit, Ego sum consuetudo; pro sua tamen consuetudine legem veritatis immutant. Et, vt cætera taceamus, in hoc, vt nobis videtur, non mediocriter errant; quòd vnctionem infirmorum, cùm à sanctâ Catbolicâ & Apostolicâ sede sacramentum vocetur, & cùm nullum sacramentum iterari debeat, iterandum putant. Vnctionis vtique sacramentum B. Innocentius Papa adeo magnum dicit, quòd pœnitentibus, quibus cætera sacramenta negantur, nulla ratione putatur posse concedi. Quid tamen super hoc magnitudo vestræ discretionis sentiat, & quid tenendum doceat, scire desideramus: quia quamuis ista & ratione, & auctoritate esse vera non dubitemus; ea tamen vestræ auctoritatis decreto firmari volumus, & rogamus.

Ioan. 14.

EPIST. XX.

Iuo Carnotensis Ecclesiæ minister, Goffrido Vindocinensi Abbati, salutem & dilectionem.

VNctionem infirmorum non æstimo repetendam. quia, sicut ipse asseruisti, secundum institutum Apostolicæ sedis, genus est sacramenti: qui autem sacramenta Christi & Ecclesiæ repetit, iniuriam ipsis sacramentis ingerit. Vnctio enim infirmorum publicæ pœnitentiæ est sacramentum: quam non esse repetendam, sicut nec baptismum, testatur Augustinus, testatur Ambrosius. Augustinus in Epistola ad Macedoniũ: *Cautè, salubritérque prouisum est, vt locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur, ne medicina vilis minùs vtilis esset ægrotis: quæ tanto magis salubris est, quanto minùs contemptibilis fuerit.* Ambrosius in secundo libro de Pœnitentia: *Sicut est vnum baptisma, ita & vna pœnitentia: quæ tamen publicè agitur. Nam quotidie nos debet pœnitere peccati. sed hæc delictorum leuiorum; illa grauiorum.*

EPIST. XXI.

Goffrido vitæ laudabilis Episcopo, dulcissimo domino suo, & præcordiali amico, frater Goffridus suus quale & quantum potest, & sapit, obsequium, & puræ dilectionis affectum.

APud bonitatem vestram, venerabilis Pater, de Vindocinensi Comitissa ego cõqueror, & mecum omnis congregatio nostra,

Ipſa enim, dum pro neceſſitate monaſterij eſſem in pago Andegauenſi, terram quam monaſterium noſtrū pacificè tenuerat, nobis abſtulit. corticem etiam arborum, quam ad vſus ſuos homines noſtri collegerāt, ſicut diu conſueuerunt, cremari fecit. Præterea monachi Maioris-monaſterij, quos B. Martini humilitas aliquantulum ſublimes fecit, decimā, de quâ, vobis præſente, eis obtulimus iuſtitiā, nobis auferunt violentiâ ſæculari. Robertus de Monte-laudato, non laudādus, prędam noſtram rapuit. de cuius redemptione centum accepit ſolidos, quos malè acceptos: Vindocini peius expendit. Quis iſtorum erga nos melior fuerit, nec ab homine, nec ab Angelo ſciri poteſt, cùm vnuſquiſque eorum contra nos peſſimè egerit. Pro quibus omnib⁹ veſtræ dilectioni multū humiliter ſupplicamus; quatenus ad Vindocinenſes clericos miſſo veſtræ auctoritatis decreto, ſic vnuſquiſque ſupradictorū malefactor corrigatur; vt in his quæ contra nos malè commiſerunt, nullus eorum gratuletur. Archipreſbytero veſtro veſtræ bonitatis gratiâ præcepiſtis, vt nobis, ſi neceſſarium eſſet, Eccleſiaſtica iuſtitia ſubueniret. Ipſe quidem ad iuſſionē veſtram omnia ſe factorū pollicetur: ſed ex omnib⁹ nihil omnino operatur. Certè circa ea quæ ſæculi sūt, pronū eum nouimus, & multū ſollicitū; & alienam aquam ſatis prudenter conducere nouit ad ſuū molendinum. In his autem, quæ ad Eccleſiæ iuſtitiam pertinent, eum quidē laudaremus: ſed pro eo incurrere mendacium nolumus.

EPIST. XXII.

Dilectissimo domino suo, domno Goffrido Catholicæ vitæ Episcopo, frater Goffridus, dimidium animæ suæ: & , si non sufficit, totam animam & corpus.

MVltiplices gratiarum actiones, dulcissime Pater, pro multis beneficijs vestris, vobis referimus; & maximè pro visceribus vestræ caritatis, quæ circa nos firma, & incõcussa sentimus. De monachis Majoris, vt dicitur, monasterij, quos B. Martini humilitas superbos, & eius paupertas pecuniosos fecit, sæpius conquesti, adhuc conquerimur; & de ipsis in præsentiâ vestrâ die festiuitatis B. Aegidij iustitiam accipere desideramus. Carnotum autem venire propter illum leprosum Guillelmi filium, & propter alios Ecclesiæ nostræ inimicos non audemus; & pro importuna etiam multitudine laïcorum, quam prædictos monachos ibi habituros nullatenus dubitamus. Ad voluntatem tamen vestram ire & redire, vbi vel quando placuerit, vestro cõductu non recusamus. Honesta tamen discretio vestra, sic vestro honori, & nostræ vtilitate prouideat; ne vestrorum amicorum fidelissimus iustitiæ suæ detrimentum patiatur, vel personæ opprobrium qualibet occasione incurrat. Valete, & quod vobis placuerit, litteris significate.

EPIST. XXIII.

Carissimo domino suo & dulcissimo amico, Goffrido venerabilis vitæ Carnotensi Episcopo, frater Goffridus à Deo salutem, & à se puræ dilectionis seruitutem.

AVdiuit paruitas nostra de vestra magnitudine, quod sine admiratione audire non potuit. Frater vnus ex nostris, sicut nobis retulit, olim ad vos venit, querimoniā facturus deVrsione filio Niuelonis: cuius dimidium clamorem vix audire dignatus, quòd à fratribus nostris excommunicati vestri suscipiebātur, ei opposuistis. Hoc non à vobis, sed ab alio inuentum credimus; qui quasi Susannam criminatus testimonium protulit falsitatis. Absit enim à sincetitate fratrum nostrorum tanta Christi injuria, & Ecclesiasticæ iustitiæ tā detestabilis sepultura. Ipsi enim Dei iustitiam sepelire non nouerunt: sed vbi mortuam agnoscunt, suis orationibus conantur suscitare. De prædicto Vrsione, & de Pagano Niuelonis fratre, honestæ vitæ Pater, conquerimur. quorum vnus, Vrsio scilicet, post multa alia mala, quæ iam nobis fecit, mille oues & quatuordecim boues nobis abstulit. Paganus verò molendina nostra, quæ apud Pisostum habebamus, igne cremauit. De monachis Majoris-monasterij apud bonitatem vestram multotiēs proclamauimus, & vt clamor noster nobis proficiat, multùm suppliciter vos rogamus. Valete.

EPIST. XXIIII.

Bono domino & præcordiali amico Goffrido honorabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus quidquid à Deo animæ fideli datur salubrius.

OPtimè nostis, Pater optime, de Comitissa Vindocinensi me apud paternitaté vestram conquestum fuisse. Postulans adhuc rogo, & rogans postulo sæpe quæsitam de dominâ illâ iustitiam. Mihi vestrâ bonitate mandastis, quòd inter me & illam aut placitandi, aut concordiam faciendi respectum vsque ad festiuitatem sancti Beati accepistis. Dei domini bonâ gratiâ, cùm omni Christiano pacem Christi & concordiam habeo: & satis desiderarem habere concordiam cum dominâ illâ: sed semper est discors eius concordia. Ego tamen aut vobis mediatore volo concordiam, aut vobis iudice quæro iustitiam. Verbo & scripto, ne causam nostram agerem sine iudicio vestro, mihi interdixistis. & meritò. Omnino enim iniustum est, & sacris Canonibus, sicut ipse meliùs nostis, penitus obuiare videtur; vt Ecclesiastica causa sæculari & peregrino iudicio terminetur; & quod vos & vestros facere decet, alijs, etiam personis Ecclesiasticis, concedatur. Hoc si fieri posset, Ecclesia vestra damnum pateretur, & sui iuris & honoris perderet plurimum. Ecclesiæ etenim vestræ gloriam alteri dare, nec sanctitatis genus est, nec religionis membrum. Hoc etiam bene nostis, dilectissime, quòd sæcu-

lares homines suâ consuetudine sanctæ Ecclesiæ auctoritatem conantur adnullare. Et cùm eis in modico occasio cuiuslibet consuetudinis contra Ecclesiastica iura conceditur: hoc deinceps omni tempore sibi vindicare nituntur. Sic qui hoc facit contra suam Ecclesiam, mundialem suscitat rixam: & cùm aliquando aliter facere voluerit, sæcularis tempestas non patitur. Dilectionem itaque vestram ad locum nostrum, immo vestrum, venire humilitas nostra multùm precatur; ad nos vestræ sanctitatis seruos prædicto termino accedere discretio vestra non pigritetur. Quòd si vobis tunc non licet, vel displicet; alius terminus inter me & Comitissam, loco mihi & sibi securo, à vobis ponatur: vbi aut vestro consilio concordiam faciamus, aut vestro iudicio Ecclesia nostra iustitiam consequatur. Valete.

EPIST. XXV.

Dilectissimo domino & patri Goffrido, Catholicæ vitæ Pontifici, frater Goffridus pro Christo carcerem, exilium, vel mortem non timere: nec ea quæ sunt his contraria, iustitiæ & veritati qualibet occasione præponere.

ADuersitatem siquidem vestram audiuimus, quam veraciter facimus nostram totis visceribus. & quia sine vobis prosperitatem habere non gaudemus, & aduersitatē

ſuſtinere vobiſcum optamus; diligenter & humiliter ſupplicamus vobis, vt ſi noſtræ humilitatis ſeruitio indigetis, nobis litteris ſignificetis: quia priuatim & publicè, & voluntati & neceſſitati veſtræ nos & noſtra offerimus. Non ſit vobis anxioſum, dulciſſime Pater, in veſtrâ neceſſitate, noſtræ paruitatis, immo magnitudinis ſeruitium ſuſcipere: nec veſtrum ſuper hoc, ſed ſancti Spiritus ſenſum habeatis per Salomonem dicentis, *Si poſsides amicum, in tentatione poſside eum. Amicus enim in neceſsitate probatur, & medicus.* Valete: & ſi quid vnquam de vobis bene promeruimus, nobis in veſtrâ neceſſitate non parcite.

Eccleſ. 6.

EPIST. XXVI.

Goffrido honorabilis vitæ patri Carnotenſi Eccleſiæ à Deo dato paſtori, frater Goffridus & perpetuam ſalutem à Domino, & à ſe debitæ dilectionis ſeruitutem.

DE monachis Maioris-monaſterij ſæpius conqueſti, adhuc conquerimur, qui ſagittis rapinæ & ſæcularis violentiæ in nos aſſiduè iaculantur. Decimam, quam fratres noſtri à primo Abbate monaſterij ſui pacificè tenuerunt, & de quâ eis, vobis præſente, obtulimus iuſtitiam, contra interdictum veſtrũ, cum gladijs & fuſtibus, quaſi etiam Herodianis adductis ſecum, nobis auferunt; & alteram etiam, quam antea non auferebant: & ſic nobis mala quæ poſſunt, faciunt; & quæ faciunt, licere putant. Vos eis verbo, & eorum

Abbati ſcripto interdixiſtis, ne vlteriùs caperent decimam illam, eoſque admonuiſtis, vt venirent in curiam veſtram, inde habituri omnem iuſtitiam. Ipſi vero verbi & ſcripti veſtri pariter contemptores, magis ac magis nos infeſtare conantur, & veſtram auctoritatem perſequi, & vobis derogare videntur. Vnde paternitati veſtræ humiliter ſupplicamus, quatenus ex aduerſo aſcendatis, & murum pro domo Iſrael inobedientibus opponatis: quod‌ nobis neceſſarium, & vobis honorificum eſſe minimè dubitatis. Mirari tamen nec poſſumus, nec debemus, ſi in nos & in vos quaſi in arido hoc faciunt, qui in viride lignum, in paſtorem ſcilicet proprium Turonenſem Archiepiſcopum, ſulfureo igne quondam exarſerunt, nec malè accenſum ſulfuris ignem poſtea extinxerunt. Quos vtinam ſuperbi Saulis mors digna, & Mariæ ſororis Aaron lepra, atque Iudâ peruerſi diſcipuli pœna deterrerent; & ſic mortuâ in ipſis ſuperbiâ, quæ mater eſt & nutrix totius iniquitatis, & maximè cupiditatis, à monaſticæ fraternitatis infeſtatione deſiſterent: nec pontificalem, vt Iudas Chriſtum, perſequerentur dignitatem; nec pontifici, ſicut Maria Moyſi, derogarent. Valete. Iuſtitia veſtra nota ſit omnibus hominibus, & ampliùs nobis, qui ampliùs indigemus.

EPIST. XXVII.

Domno Goffrido glorioso Carnotensis Ecclesiæ Episcopo, frater Goffridus Vindocinensis monasterij qualiscumque seruus, suæ bonæ consuetudinis obsequium, & puræ dilectionis affectum.

SEmel & secundò scripsit vobis dominus vester & noster Papa Calixtus, præcipiẽs, vt nobis de his, qui in Episcopatu vestro nostra auferrent, iustitiam faceretis. Quæsiuimus eam de Herueo de Scalis, & de duobus presbyteris, & adhuc habere non possumus. Rogamus iterum, vt secundum domini Papæ præceptum de prædictis hominibus nobis iustitiam faciatis. Parati enim sumus ante vos loco opportuno & tempore competenti venire, quod iustum fuerit accepturi: & de fratribus nostris, quibus crimen sacrilegij intenditis, quantum iustitia dictauerit, & Apostolicæ sedis permittit auctoritas, responsuri. In hoc tamen non noctes, secundum consuetudines laïcorum, sed secundum instituta Canonum, inducias postulamus. Nolite iudicare personaliter. Domini verba sunt hæc: Nemo rectè in iudicio personam accipit alienã, nisi priùs accipiat suam. Certe non plus in concessione ornamentorum sacerdotalium ab Apostolica sede Abbatibus indulgetur, quàm illi, qui sine vitæ meritis & ordinibus sacris Episcop⁹ eligitur. Si cuilibet retractare

placet quod Romanus Pōtifex facit, & in eū qui ſoli cælo innocentiam debet, os ponere præſumit: & illud retractare placeat, quòd illum magis intuitu miſericordiæ, quàm cenſura iuſtitiæ reſpexit. Acephali non ſumus: quia Chriſtum ſaluatorem caput habemus, & poſt ipſum, Romanum pontificem. Hoc caput habuit monaſterium noſtrum in initio ſui, & habebit, Deo auxiliante, vſque in finem ſæculi. Profeſſionem, quam obijcitis, à ſanctæ memoriæ Papa Vrbano, prædeceſſoris veſtri tempore, irritam penitus factam in hæc verba noueritis. VRBANVS Epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili congregationi Vindocinenſis monaſterij, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Relatum nobis eſt, quòd Carnotenſis Epiſcopus à cariſſimo filio noſtro Gauffrido veſtro Abbate, in conſecratione, quam accepit ab eo, profeſſionem extorſerit. Quam quia contra Romanę Eccleſiæ auctoritatem factam agnouimus, Abbati quidem nos miſericorditer huiuſmodi noxam indulſiſſe noueritis. Profeſſionem verò ipſam ita adnullamus, vt nullas penitus vires obtineat. Inſuper etiam, ne Abbas monaſterij veſtri deinceps Epiſcopo profeſſionem faciat, & noſtræ auctoritatis priuilegio firmatum eſt, & præſentibus litteris prohibemus. Si quis autem in poſterum contra hæc venire tentauerit, à ſanctæ Eccleſiæ liminibus arceatur, & maneat excommunicatus, donec reſipiſcat, & Ro-

manæ Ecclesiæ satisfaciat. Datum Romę. VIII. Kalend. Decembris. Hoc ipsum dominus Papa Paschalis sua auctoritate firmauit. Quòd super quemlibet Vindocinensem monachum nulli Episcopo potestatem aliquam exercere liceat, ab ipso eodem felicis memoriæ Papa Vrbano hoc modo prohibetur. Vrbanus Episcopus seruus seruorum Dei, omnibus sanctæ & Apostolicæ Ecclesiæ filijs salutem & Apostolicam benedictionem. In Aruernensi Concilio residentibus nobiscũ Galliarum Episcopis, præceptum, & Romæ postea præsenti decreto firmatum est, vt nullus Episcoporum, vel Archiepiscoporum super quemlibet monachum Vindocinensis monasterij potestatem aliquam exercere pręsumat. Monasterium enim ipsum, & fratres eiusdem loci ita specialiter sub Apostolicæ sedis defensione, ac Romana libertate positi sunt, vt nulli omnino hominum, nisi Romano pontifici, & eorum Abbati, in ipsis potestatem aliquam aut dominationem liceat vindicare. Si quis autem ista temerare scienter præsumpserit, excommunicatus maneat, nisi resipuerit, & Romanæ Ecclesiæ satisfecerit. Datum Romæ II. Kalendas Aprilis. Priuilegia sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quibus monasterium nostrum munitur, vobis videnda sæpe obtulimus. Sed quia sublimitas vestra distulit videre, vel noluit, quædam ex ipsis vestræ dilectioni transcripta mittimus: ne deinceps quasi ex ignorantiâ contra Apostoli-

cæ ſedis benignitatem brachia erigatis, quæ vos & nos creauit, non noſtris meritis, ſed ſua gratia. Valete in Domino ſemper.

EPISTOL. XXVIII.

Bono domino & pio Patri Goffrido laudabilis vitæ Epiſcopo, frater Goffridus, quidquid haberi vel mandari poteſt ſalubrius.

DVm apud Bonam Vallem vos & nos ſimul eſſemus, præ amaritudine animi perturbati, præſens dicere nolui, quod abſens vobis ſcribo, ne vos merito teneam ſuſpenſum, qui me immeritò habuiſtis ſuſpectum. Animus quippe meus iuſtè fuerat perturbatus, quia mala pro bonis, odium vtique pro dilectione mea ſentiebam mihi retribui: retributionem videlicet, quam Deus nec nouit, nec docuit. Quidquid ſeminatores diſcordiarum ſubpungant vel muſitent, præſentes litteræ non fabularum relationem, ſed puram loquentur veritatem. me videlicet nihil vnquam contra vos, vel contra Eccleſiam veſtram à domino Papa Calixto quæſijſſe, vel ipſum feciſſe. Priuilegiũ quidẽ apud Stampas mihi fieri debuit, & ſcriptum fuit. Sed quia in eo quædam ſunt poſita, quæ neque Eccleſiæ veſtræ vtilia, neque monaſterio noſtro neceſſaria videbantur, in loco, quo ſcriptum fuerat, remanſit non bullatum. Poſtea verò Pariſius factum eſt priuilegium, in quo dignitas & honor monaſterij noſtri memoratur pariter & firmatur, nec in eo honor Ec-

clesiæ vestræ minuitur, sed augetur. Quod patet omnibus, qui inuidum oculum non habent, nec obliquo sidere res bene gestas considerare conantur. Absit hoc à sinceritate animę meę, vt amico vel inimico aliud promptum in lingua exhibeam, & aliud teneam clausum in pectore. Illud veraciter credatis; quòd in priuilegio ipso nulla contra Ecclesiã vestrã, vel de Ecclesia vestra facta est mẽtio. Quòd si dominus Papa aliquid de suo nobis contulit, nec vobis quod vestrum est abstulit; vos dominum nostrum & præcordialem amicum inde lætari desideramus. Sed si inimici nostri inde lugent & contristantur, nos idcirco quod Apostolica auctoritate firmatum est, atque sub anathemate ligatum, nec possumus soluere, nec debemus. Valete, & si bene locutus sum, & bene operatus, testimonium perhibete. Non enim contra memetipsum facere consueui, nec nostram mordere linguam, cùm loqui debui.

EPIST. XXIX.

Bono domino & suo viscerali amico, Goffrido laudabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus puram dilectionem, & puræ dilectionis seruitutem.

DOcent nos decreta sanctorum Romanorum pontificum, Leonis videlicet magni, Symmachi, Felicis, Gregorij, Hormisdæ, Sixti, Eusebij, nullum suis rebus exspoliatum, vel à propria sede pulsum, in ali-

quo iudicari, vel ad Concilium debere vocari, donec omnia, quæ sibi ablata fuerunt, ex integro restituantur; quæ tanto tempore possideat, quanto ea amisisse cognoscitur. Si quis dicit, non ad iudicium causæ, sed ad iudicium inuestituræ exspoliatum posse vel debere vocari; claues sanctæ Ecclesiæ agitare, & leges Catholicæ & Apostolicæ sedis violare conatur; quibus prohibitum est, ne quilibet exspoliatus vocetur ad iudicium, siue in aliquo iudicetur. Si igitur exspoliatus in aliquo iudicari non debet, manifestum est, nec super hoc vllatenus rationabiliter dubitari potest, quòd non solùm iudicium causæ, & inuestituræ, ab exspoliato remouetur: verùm etiam nulla contra eum iudicij vocatio fieri permittitur. quoniam inane esset & vacuum, eum ad iudicium vocari, qui in nullo iudicari conceditur. Præterea nouimus, qui præsentes eramus, dominum Papam Vrbanum, in Aruernensi Concilio super hoc diffinitam, & ab omnibus qui aderant, Episcopis & Abbatibus laudatam dedisse sententiam: vt quicumque sine vocatione & iudicio exspoliarentur, etiam sine vocatione & iudicio inuestirentur. Valeat dominus meus, & vigeat, & sic sanctarum scripturarum veritate pascatur, ne cibo indigeat alieno, qui sæpe famelicum facit, & neminem satiat.

EPIST. XXX.

Goffrido venerabili Episcopo frater Goffridus salutem & benedictionem.

LEges Romanorum pontificum exposuistis. quæ vestra expositio magis exspoliandi vestitos occasionem præbere noscitur, quàm inuestiendi exspoliatos, dum expoliatores defendere nititur. Licet ipsa mihi minimè placuisset, forsitan tacuissem; nisi aliter exponi & teneri ab Apostolica sede vidissem & audissem. Bonæ memoriæ dominus noster Papa Vrbanus, non in occulto, sed in generali Concilio, adiudicauit eos absque iudicio & vocatione debere inuestiri, qui sine iudicio & vocatione sunt exspoliati: ne sub occasione vocationis & iudicij interueniret dilatio; & per dilationē aut diuturna, aut sempiterna maneret exspoliatio. Leges itaque istas exposuit sedes Apostolica, quæ illas dedit; & legum datores iurè debent esse legum expositores. Hoc vtique & in vetere, & in nouo testamēto reperitur. Nā leges dederunt Christus & Moyses, & exposuerunt. Si qui verò post ipsos legum expositores dicuntur, in hoc tantùm sunt recipiendi, vbi nihil peruersum, nihil eis sensere contrarium. Eodem spiritu, quo dictante & lex prima per Moysen data est, & per Christum secunda; sancta Apostolica sedes leges, quas Canones appellamus, dedit, & ipso inspirante exposuit. Si quis igitur Apostolicæ sedi,

quæ leges Canonum dedit, in Canonum expositione contrarium ſentit, non ſapit quicunque eſt ille, ſed deſipit: & quia ſuo ſpiritu loquitur, non cultor, vel expoſitor diuinæ legis, ſed inſidiator & oppreſſor indubitanter agnoſcitur. Olim Carnotenſis Eccleſia boues & oues, vel quæcunque Eccleſiarum prædæ ſi caperentur, reddi aut recredi faciebat; aut ſtatim in rapinarum auctores vltionem Eccleſiaſticam exercebat. Nunc autem Eccleſia Dei quinquagenaria poſſeſſione ſine vltione priuatur; & vocatur ad iudicium, quæ ſine iudicio & vocatione, ſeu qualibet reclamatione exſpoliata dinoſcitur. Hoc ſanctus Euſebius non docuit; cuius ſententia minus ſapientis, quàm ipſe fuit, expoſitione non indiget; qui exſpoliatū ad iudicium vocari penitus interdixit. Et beatiſſimus doctor & martyr Cyprianus dicit, rem manifeſtam non dilatione conſilij, vel diſceptatione debere differri. Et Damaſus Papa exſpoliatis, quæ antè poſſidebant, priùs ex integro reddi, & poſtea reſpondere præcepit. Qui exſpoliato, quæ antè poſſidebat, primitus reddi, & eum poſtea reſpondere admonuit, præpoſterum ordinem in Eccleſia fieri non permiſit: vt videlicet priùs ad iudiciū vocaretur exſpoliatus, & poſt iudicium inueſtiretur. Item ex Africano Concilio, *Si quis abſens exſpoliatus eſt, quicquid & à qualibet perſona ablatum fuerit, ſine omni dilationr reddatur.* Qui omnem dilationem prohibuit, exſpoliatum ad iudicium vocari non permiſit: cùm ipſa iudicij vocatio

ſine dilatione fieri non poſſit. Ego ſiquidem abſens exſpoliatus fui: ſed me priuata cauſa non abſentauerat; ſed domini Papæ obedientia. De exſpoliatis ſanctorum patrum plures ſententias protuliſſem, niſi timerem paginam facere longiorem. Vnum tamen propono, quod expono: Eccleſiaſticũ ſcilicet rigorem immutari poſſe malignitate odiorum. Valde dura & pertinax eſt indignatio, quæ aut culpabilem humiliter culpam agnoſcere, aut inculpabilem ſe rationabiliter excuſare non patitur. Hoc permaximè ab illis fit, qui aliorum humilitate ſuperbiunt, & dominatione, non miſeratione gloriantur. Cariſſime pater & domine, per primæ regenerationis, & per monaſticæ religionis ſacramentum veterẽ exuiſſe hominem, & induiſſe nouum me profiteor. ſed poſtea veteris veſtigia ſecutus, nouum offendiſſe me non diffiteor. Nam contra vitæ merita ordinatus Leuita, deinceps verò, non quidem ſapientiæ doctrinâ, Abbas factus, & Romæ presbyter conſecratus, in ſancto & ſacro ordine de mea minùs quàm debui, & de aliorum ſalute ſollicitus fui. Me miſerum, me infelicẽ prorſus cõfiteor. In hoc tamẽ miſeratio diuina me ſeruauit, quòd neq; Eccleſiarũ, neq; Eccleſiaſticorũ honorũ occultus fui vel publicus emptor. Nulla ratione ab illa arbore volo euelli, immo deſiderio deſidero eius radicem colere, & illius qualiſcumque ramulus fieri, quam à patre cæleſti plantatam cognouero. Si ille timendus eſt, ille cauendus, quod bene dixiſtis, qui per pacis ima-

ginem decipit : ille valde diligendus est, & honorandus, qui per caritatis veritatem dilexit: nec sua tantùm ei, quem amicum credebat, in sua necessitate exhibuit : sed etiam per semetipsum magna humilitate seruiuit. Qui debita etiam inimico Ecclesiasticæ æquitatis auxilia memorauit, seruitia sibi exhibita cum magnæ dilectionis obsequio silere non debuit. Tutius est enim aliorum beneficia publicare, quàm sua : ne fortè in præsenti sæculo recipiat mercedem, quam recipere debuerat in futuro. Qui bene vigilauit & vigilat, vt meliùs vigilet, admoneri debet. Nam qui bonus est, admonendus est vt melior fiat. Qui tamen aliquando bene vigilauit, etiam quando voluit, obdormiuit : & qui voluntariè subuenit, iterum quando voluit, subuenire distulit. Ducentas etenim libratas, præter amissas possessiones, & consuetudines rebus nostris violenter impressas, in vestro Episcopatu, vestro in tempore, nobis apud vos conquerentibus, monasterium nostrum perdidit : vnde postea quod valeret solidos sexaginta, recuperare non potuit. Nec vos idcirco pulsatum aliunde vel coactum existimo, si dominus Papa apud reuerentiam vestram Apostolicæ sedis iniuriam deposuit, quam silere non debui, nec silebo : & quam ipse persemetipsum iustè vindicare potuisset; & adhuc si necessarium, fuerit, Deo auxiliante, vindicabit. Ille inquam, vehementer est ingratus gratiæ

Romanæ Ecclesiæ, si ei obedire dissimulat; pro quo ipsa censuram iustitiæ quasi ignorare voluit, & eum respexit solo intuitu misericordiæ. Nec bene seruat Romano pontifici iuratum fidelitatis sacramentum, qui suum ei auferre machinatur alodium. Si legatus Apostolicæ sedis, sicut scripsistis, ne nobis faceretis iustitiam, præcepit; contra constitutionem Dei, & domini Papæ præceptionem fecit, & in seipsum suam ipsius sagittam retorsit; dum potestati, pro qua sibi obeditur, obedire prohibuit. Nam cùm aduersus potestatem, quâ sibi præcipere conceditur, præcepit, præcipiendi potestatem amisit. Priuilegium enim, quo quisque vtitur, meretur amittere. qui sibi concessa abutitur potestate, Ille veraciter sibi cõcesſâ potestate abutitur, qui occasione legationis Romani pontificis contra Romanum pontificem agere conatur: sed dum contra torrentem brachia erigit, frustra fatigatur. Et Angelo quidem malè contigit, qui Deo æquari voluit: & Legato, qui ipso Põtificę Romano maior videri concupiscit, malè continget: qui dum plus fieri appetit, quàm Apostolicus, apostaticus fiet. Et quoniam, sicut dicitur, in ipso præcessit quædam elatio reprimenda, vt videlicet de domino Papa, carissimo patre nostro, cum quodam Episcopo, quem Romana Ecclesia creauit ex nihilo, peruersè loqueretur; ab Ecclesia Dei respuendus esset & detestandus: vt vel sic posset agnoscere, quàm graue sit in eum qui soli cælo innocentiam debet, os ponere.

Nouit

Nouit præterea vestra dilectio, quid magistro debeatis, & quid discipulo. Nam secundum saluatoris testimonium; *Non est discipulus supra magistrum*: neque Apostolus maior eo, qui misit illum. Si verò pro domini Papæ obedientia mihi iniuria redditur, lætor non mediocriter & delector pro tanto domino iniuriari; pro quo non solùm quamlibet iniuriam sustinere, sed etiam pro ipso crucem portare paratus sum: à cuius sancta obedientia & fidelitate nemo vnquam viuum vel mortuum me poterit separare. Cum Niuelone non causam agendam apud Carnotum, sed terminum audientiæ de inuestiturâ, vestro consilio inductus, non nostra ductus voluntate suscepi: quod totum occasione vestra credidi & credo præterijsse. Nam dum adhuc apud Bonamuallem essem vobiscum, dixistis, quòd Carnotum me minimè conducere poteratis; & ideo vtile, immo necessarium erat, vt terminum mutaretis, & locum, sicut fecistis. Per Hugonem etenim Decanum vestrum mihi postea mandastis, ne termino inter me & Niuclonem statuto Carnotum venirem, quia ibi adesse non possetis. Præterea per fratres nostros Paganum, & Galterium vsque ad Rogationes vos ad partes nostras venturum significastis; vbi securè & certo die de inuestiturâ tractaremus; & interim Niuclonem, vt nos inuestiret, rogaretis. Expectauimus quidem terminum: sed neque vos, neque aliquem ex parte vestra vidimus: & adhuc exspoliati, &

multiplicis dilationis pondere prægrauati, vt inuestiamur, & domini Papæ præceptum obseruetur, diligenter rogamus. Alioquin cum Naboth Israelita, & plebe Israelitica aduocatum de cælo, vt nobis subueniat, imploramus.

EPIST. XXXI.

Dilecto Patri & domino, Goffrido honorabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus puræ dilectionis affectum pariter & effectum.

NEscio cuius suggestione & consilio mihi sæpius dixistis in hoc anno, quòd Ecclesiæ vestræ non tollerem quod habuit, & habere debet in monasterio nostro. Et ego vobis iam dixi, & scripto præsenti adhuc dico, quòd Ecclesiæ vestræ quicquam tollere nec possum, nec volo: immo illam, & in tempore vestro maximè, diligere & honorare toto corde desidero, si malignitas inuidorum permiserit; si non ampliùs, non tamen minùs, quàm quilibet prædecessorum nostrorum ante me fecerit. Et quicquid Ecclesia vestra in creatione monasterij nostri sibi in ipso reseruauit, vel deinceps iustè & regulariter habuisse dinoscitur, non contradico, sed concedo; & quandiu vixero, velint nolint angeli discordiarum, diligenter obseruabo. Iniustum est enim & impium, quod iusta & pia dispositione bonorum prædecessorum vestrorum, & fundatorum monasterij nostri

factum, & per ipsos inretractabili Apostolicæ sedis auctoritate firmatum nouimus, violare. Ea quæ ab antecessoribus vestris nobis sunt scripta, vobis Andegauis monstrare volui: sed vos non habuistis spatium videndi. Ibi enim præcepta & priuilegia iam per tres annos reseruantur, propter superfluitates aquarum, quæ armaria nostra, quæ sunt Vindocini, adeo inundauerunt & aquosa reliquerunt, quòd ex parte libri nostri, qui ibi fuerant, perierunt. Et quoniam ad præsens partim corporis infirmitate, partim monasterij necessitate detentus, Vindocinum fortassis venire non potero; rogo suppliciter, vt domnum Bernardum, & domnum Rainardum, vel eorum alterum ad nos mittatis; & ego eum à Vindocino vsque Andegauim conduci faciam, & ad vos reduci; qui nostra videat scripta, & ad vos, si placet, reportet transcripta. Vobis iterum, si quæsieritis, quando Vindocinum venerimus, ea libenter monstrabimus. Ibi, Deo auxiliante, videbitis, vnde reprimi debeat importuna loquacitas æmulorum; qui suorum ventositate verborum, tempestatem suscitare conantur in tranquilla mente bonorum.

EPIST. XXXII.

Dulcißimo domino & amicorum præcipuo, Goffrido venerabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus dictus Abbas, & omnis congregatio Vindocinensis monasterij, quod possunt, quod sapiunt, & seipsos.

BEne, immo optimè, cariſſime Pater, de iuſtitiâ nobis faciendâ præcepit veſtra dilectio. ſed quod bene præceptum eſt, non eſt bene ſeruatũ. Theobaldus enim de Grauia homines excommunicatos, quos ſuos eſſe negabat, ſecum habet ad menſam, & in ſeruitio ſuo: quod nouerunt multi, & fortaſſis domnus Decanus non ignorat. Præter iſta & multa alia damna, domnus Ioannes filius Comitis Vindocinenſis, & cum eo quidam vauaſſores milites de Caſtro Vindocini, quandam optimam Obedientiam noſtram adeo deprædati ſunt, & deuaſtauerunt; quòd neceſſe eſt monachos, qui eam inhabitabãt, & cultores eius diſcedere; eámque in ſolitudinem redigi. Hoc nouit domnus Decanus veſter. Locutus eſt inde cum Comite, noſtra ammonitione. Sed Comes nihil penitus fecit quod nobis ſit vtile. Vnde dilectioni veſtræ humiliter ſupplicamus, vt quod contra nos actum eſt, & quotidie peſſimè agitur, ſic corrigatis, quatenus malefactores noſtri, parrochiani veſtri, & ablata nobis reſtituãt, & quietos deinceps nos eſſe permittant. Bone & pie

domine, tot & tantas pressuras, tribulationes, & angustias à Vindocinensibus hominibus nobis illatas, quarum etiam partem præsentibus Comite & hominibus eius, vobis diximus, vltra sustinere vlla ratione non possumus. Inter cætera, quæ contra nos eorum intolerabilis rabies egit, homines B. Martini, & sancti Launomari captos & ligatos nuper in vnam de Obedientijs nostris adduxerunt: & ibi eos, quamdiu placuit, tormentauerunt. Rapuerunt quæ erant in domo: & monachorum claustra carcerem fecerunt captiuorum. Hac itaque nimia & inaudita necessitate cogente, dominus Papa à nobis requirendus est. Cuius auctoritate & consilio oportebit nos aut mutare locum, aut in loco, quæ decet monachos, quietem habere. Horum alterum necessarium imminet: vel nos ab inuicem separari, & ad alia monasteria transmigrare.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS Epiſtolarum

LIBER TERTIVS.

EPISTOL. I.

Goffrido Andegauenſium Epiſcopo, domino ſuo & amico, Goffridus Vindocinenſis monaſterij indignus miniſter, ſalutem.

LITTERAS veſtras accepi: quibus nullo modo credidiſſem, niſi eas ſigillatas ſigillo veſtro vidiſſem. Ibi enim dicitur, vos electioni Petri Bellilocenſis conſenſiſſe: & ideo nunc neceſſe habetis, vt eum in Abbatem conſecretis. Quod ſi ita eſt, paruitatis noſtræ conſilio ſuper hoc ampliùs non indigetis; quippe quia rem iam factam habetis. Tamen ſi placet & bonum vobis videtur, vt ad hoc me expectare dignemini, termino, quo mandaueritis, ad vos veniam: & quicquid melius conſulere vo-

bis potero, minimè dissimulabo. Vnum tamen vobis celare nec possum, nec debeo: quòd cum Guillelmo communionem habuerit & habet excommunicato nostro. Quem quia res Ecclesiæ nostræ subtraxerat, & fratri suo contulerat, in quantum fas est,& Ecclesiastica censura exigit, excommunicaui. Quod Petrus idem non ignorat. Valete; & quod secundum Deum de eius promotione facere potestis, hoc facite.

EPISTOL. II.

Rainaldo Andegauorum Episcopo, domino suo & præcordiali amico, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, salutem, & in aduersitate constantiam.

SI scripturæ sacræ firmiter credimus, scimus veraciter Episcopum non esse, qui timet exilium, dolorem, vel mortẽ, aut qui ea, quæ sunt his cõtraria, ęquitati anteponit. Nolite igitur in defensione sanctæ Ecclesiæ deficere: nolite consilijs eorum, qui carnaliter viuere volunt, aurem cordis inclinare: nolite à viâ iustitiæ pedem retrahere, ne incidatis in Satanæ muscipulam, in qua capiatur anima vestra, vbi pereat, & sine fine, quod Deus abnuat, torqueatur. Propterea verendum vobis est, ne de inceptâ iustitiâ in conspectu hominum vilescatis: quod vtique fiet, si defeceritis. Defectione vestrâ Ecclesia Dei, quę casta & libera vobis cõmissa dinoscitur, meretrix efficietur & ancilla. Si autem constanter egeritis, si inceptam iustè iusti-

tiam optimo fine consummaueritis, totius fortitudinis & sanctitatis exemplum relinquetis vestris successoribus; & gloria & pax vobis erit; & Ecclesiæ vestræ dilectioni commissæ castitas multiplicabitur & libertas. Si quis verò amore pecuniæ, suæ vel cuiuslibet rei occasione, vobis suggerit vt deficiatis, dicite sibi: *Si quis est Domini, iungatur mihi*: & quia esurientes & sitientes pecuniam, minimè iusti sunt apud Deum, sed qui diligunt iustitiam & odio habent iniquitatem, isti satiabuntur. Ego sum ille, certissimè credatis, qui anxietates & tribulationes vestras meas facio affectu compassionis: & aduersarijs Ecclesiæ Dei vobiscum resistere opto, etiam si necesse fuerit vsque ad effusionem sanguinis.

Exod. 32. v. 26.

EPIST. III.

Rainaldo excellentissimo Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, salutem cum puræ dilectionis affectu.

VIrvitæ venerabilis Archidiaconus vester Hubertus, qui vos multùm diligit, nec me multùm, vt arbitror, odit; de vestro honore, & nostra vtilitate sollicitus, cùm audit quæ nos à mutuâ caritate debeant separare, statim aut per se, aut per nuncios suos omnem culpam in animam meam transfundit; adeo me increpans, quòd verbera verborum suorum vix sustinere valeo patientér. Nouissimè autem diebus istis ita gladio oris sui viscera mea penetrauit, quòd

in eis nihil penè ſanitatis reliquit. Aſſerit ſibi dictum, neſcio à vobis, vel à quo de veſtris, me in Concilio, non quidem manifeſtè, ſed in abſcondito, contra pacem & ſalutem veſtram fuiſſe locutum. Si vos dicitis, verba veſtra refellere non audeo, quia Epiſcopus eſtis. Alter verò quicumque ſuper hoc ſe fecerit aſſertorem, veniat palàm, & ſuæ falſitatis me inueniet veridicum correctorem. Cõtra magnitudinem veſtram, ſicut dixi, proferre quicquam nec poſſum, nec debeo. Sed vnũ tamen firmiter teneo; quòd in legibus criminoſum habetur, amicum cauſari immeritò: illum præſertim, qui eos qui ſe diligunt colere nouit valde feliciter: & cui ſemper verecundum extitit de æmulis ſuis quicquam ſuggerere latenter. Valete.

EPIST. IV.

Rainaldo magno & glorioſo Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruus, puræ dilectionis affectum.

QVidam ſeruus Eccleſiæ noſtræ, quem propter ſacrilegium quod fecerat, à ſeruitio noſtro diu remoueramus, quæſtionem quandam ſiniſtrâ admiratione digniſſimam nobis propoſuit, poſtquam à vobis receſſimus. De duobus viris loquebatur, quorũ vnus monachus, alter Epiſcopus dicebatur. Epiſcopus ad locum monachi veniens, cum ipſo hoſpitari voluit: quem monachus cum gaudio & honore ſuſcepit: nec ſua tantùm,

verùm etiam ſeipſum in Epiſcopi ſeruitium totâ dilectione exhibuit. Monachus Epiſcopum ibi diutius manere voluiſſet, ſi Epiſcopus conſenſiſſet. Ille receſſit. recedẽti monachus vnum de famulis ſuis aſſociauit, qui ſibi, quãdiu voluit, ſeruientis expleuit officium. Epiſcopus cum famulo locutus, cœpit ab ipſo innocentis hoſpitis vitam non approbando, proüt dignum fuerat, ſed reprobando inquirere: & quibus poterat verbis, vas caritate plenum conabatur incruſtare. Quibus auditis, reſpondimus hoc eſſe nouum ſceleris genus, & in noui ſceleris facto, majorum neceſſe erat vti conſilio. Vnde vos præcipuè interrogare volumus; & quid ſuper hoc ſentiat veſtra magnitudo, audire deſideramus. Noſtræ autem paruitati videtur, quòd non erat omnino Epiſcopus, qui tantæ prauitatis ſectabatur opus. Nec circa proximum ſe diligenter habebat, poſt cuius cibos tam nequiter eructabat.

EPIST. V.

Rainaldo egregio Andegauorum Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij qualiſcumque ſeruus: humilitatem, patientiam, ac benignitatem diligere, & ea quæ ſunt his contraria odio habere.

MAgiſtrâ ſcripturarum auctoritate didicimus, Præſul in Chriſto cariſſime, nullum Chriſtianum debere, multo minùs igitur Domini ſacerdotem, malum pro malo reddere, vel qualibet occaſione proprias iniurias

vindicare. Cùm itaque reddere malum pro malo, & ſuam vindicare iniuriam ſit periculoſum; malum pro bono reddere, vel diligentiſe proximo ſine cauſa iniurias irrogare, minimè dubitatur damnoſum. Hæc idcirco, vir venerabilis, propoſuimus; vt ſi in altero horum, vel, quod eſt grauius, in vtroque peccauimus, peccatum non erubeſcamus corrigere, quod vtiliter vitare debuimus. Diuinâ gratiâ magis, quàm noſtris meritis, Dei Eccleſiæ prælati ſumus. Quòd ſi in tantâ poſiti dignitate alter alterum odio habens delinquimus, non ſolùm noſtras lampades non illuminamus; verùm etiam aliorum ardentes ſiniſtræ operationis exemplo extinguimus. Cumque trabem portamus in oculo noſtro, feſtucam conſiderare non poſſumus in alieno. Si quando bona quæ nouimus, hominibus loquimur, non ſequũtur verba, quæ audiũt; ſed ſola quæ conſpiciunt exempla prauitatis imitãtur. Pronior eſt enim ad imitationẽ mali humana fragilitas: quæ ſi noſtris moribus, quod abſit, deſtruitur, eius ſanguis nobis à Domino requiretur. Quapropter non odibiliter nobis agẽdum eſt, dilectiſſime; quos magis prodeſſe quã præeſſe decet; & de reddendâ ratione animarum noſtræ fidei commiſſarũ plurimùm eſſe ſollicitos. Et quoniã ſanctitatis nomẽ & ordinẽ accepimus, cæcos illuminare, non eos qui vident, excæcare debemus; dum nos inuicem, quod criminaliter peccare eſt, odio & linguæ gladio proſequimur; pro luce tenebras mũdo relinquentes, populum, qui per ſe nimiùm,

vt diximus, pronus eſt ad peccatum, cum periculo animarum noſtrarum ad peccandum ampliùs incitamus. Certè in minimis dominum grauiùs exacerbamus peccatis, quàm populus faciat in ſummis. Nam penè tanta diſtantia eſt inter peccatum paſtoris, & peccatum populi, quanta diſtantia fuit inter peccatum Angeli, & peccatum protoplaſti. Vnde veraciter dictum eſt, quòd maiori reatu ab eo delinquitur, qui potiori honore perfruitur: & grauiora facit vitia peccatorum ſublimitas dignitatum. Non ergo nos pigeat alterum alteri humiliari, quia ſcriptum eſt: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Et qui ſe ampliùs humiliauerit, illum Deus promiſit, qui neminem decipit, ampliùs exaltari. Si alter de altero victoriam habere deſiderat, illam quæ ſecundum Deum, non quæ ſecundum diabolum eſſe dinoſcitur, victoriam quærat. Humilitate, patientiâ, benignitate vincere, victoria Dei eſt. ſuperbiâ, impatientiâ, ac malignitate ſuperare, victoria diaboli. Ex his duobus timeamus quod damnat: & quod coronat totis viſceribus amplectamur; & ad caritatem quæ operit multitudinem peccatorum, quidquid ab illâ ſeparat contemnentes, reuertamur: ſine quâ cæteras virtutes habere damnabile eſt, & cum quâ non habere alias, veniale.

Eccleſ. 3.

EPIST. VI.

Rainaldo honorabilis vitæ Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus, quod amanti patri deuotus filius, & bono domino fidelis seruus.

NOuerit bonitas vestra, Pater optime, seruum seruorum vestrorum Andegauim super equam venisse. nec dedignatus est Andegauim venire super equam, qui nouit Saluatorem suum, & omnium, Hierusalem venisse super asinam. Sibi quidem nō magna facultas veniendi inerat, vel voluntas: sed traxit illum Epistolæ vestræ formositas, quem asperitas temporis retinere non potuit, vel quælibet sua necessitas. Venit itaque, & multùm fatigatus venit. Quid mirum? qui indesinentes pluuiarum inūdationes, ac paludum repercussiones sæpius vsque ad oculos ipsos sustinuit. Valete: & tantus labor, quem, vt æstimo, vestrum facitis compassionis affectu, quantâ sit requie dignus, considerate.

EPIST. VII.

Rainaldo vitæ laudabilis Episcopo, domino carissimo & cordiali amico, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, ex aduerso diligenter ascendere, & pro domo Israel fideliter murum opponere.

PAter dilectissime, famâ vociferante sinistrâ audiuimus, Comitem vestrum sanctā

Ecclesiā precioso Dei & Domini nostri IESV CHRISTI sanguine à diaboli seruitute redemptam, iugo seruitutis iterum velle subijcere: & honorabilium principum veneratione, quā & in veteri, & in noua lege circa Domini templum olim habere studuerunt, contemptâ, matri, quæ spiritualiter eum genuit, nouis & execrandis consuetudinibus chartam libertatis, proprijs manibus Saluatoris scriptam pariter & sigillatam, conatur auferre. Vnde si ita est immo quia ita esse, ingemiscimus; oportet vos Christianæ legis auctoritate monitum simul & munitum, eius temerarios conatus, quibus membra Christi persequitur, adnullare: & quod in eo ad iniuriam vniuersalis matris fidelium nimiùm creuit, limâ canonicæ discretionis amputare. Si verò, quod absit, sponsam Domini liberam, quam ipse vestræ fidei, tanquam matrem suam B. Ioanni custodiendam commisit, ancillam fieri videritis, & tacueritis; quàm debuissetis mortuam suscitare, diuinæ legis & iustitiæ iura sepeliēs, illam penitus extinxistis. Nullū vtique Christianum gregem, multo minùs igitur gregis pastorem, decet Christi legem & iustitiā, quæ mortuos viuificant, tanquam mortuum sepelire: sed hunc specialiter oportet, vt iustitiæ veritatem prædicās, Dei legem non sileat: & quidquid sanctæ Ecclesiæ libertatē impugnare conspexerit, iudicio & veritate Sancti spiritus studeat expugnare. Plurima vobis scripsissemus de præsenti materiâ, si Abbatis esset officium exacerbare Principem; & præ-

Ioan. 10. v. 27.

ſumptuoſum non videretur pontificem edocere. Exacerbatio tamen culpabilis non probatur, & eſt venialis illa præſumptio, quæ de odio iniquitatis & ęquitatis amore generatur. Valete.

EPIST. VIII.

Dilectiſsimo domino & amico, domno Rainaldo venerabili Andegauorum Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruus, veraciter & ſimpliciter in omnibus agere.

CAlumniam, quã Abbas B. Nicolai in monachum ſuum abſentem quidem, ſed quẽ ipſe abſentauerat, protulerit, audiuimus; & quia crimen ſacrilegij, ſeductionis, & monaſterij ſui diſſipationem in eum intenderit, quoniam præſentes eramus, ignorare non poſſumus. Ad cuius objecta monachus, quia laïcus eſt, non Latinâ, quam non didicit, linguâ, ſed maternâ reſpondet, & dicit, in hoc tantummodo ſe eſſe culpabilem, quòd Abbati, vt ſe abſentaret, præcipienti obediuit. De cætero autẽ, ſicut in hoc ſolùm ſe fatetur eſſe culpabilem; ita ſe inculpabilem non refugit in curiâ veſtrâ oſtendere, & ſeductum potiùs, quàm ſeductorem fuiſſe. Quod ſi verum eſt; immo quia verum eſſe iam ex parte cognouimus; Abbas cõtra nos nec indignari rationabiliter, nec iuſtè de nobis conqueri potuit, ſi veritatis causã ſuſtinem⁹. Cũ enim Chriſt⁹ ſit veritas, ſi in Chriſto manere volumus, neceſſe eſt, vt in veritate maneamus, & pro veritate etiã vſq; ad mortẽ, ſi opus fuerit, decertemus. Quod prædictus Abbas iã dictũ monachũ ad-

mouet, vt ad se reuertatur, & cũ, quẽ sine causa publicè criminatus est, sub potestate sua esse conatur; hoc canonica ratio prohibet, nõ præcipit; nec monastica religio cogit. Absit enim vt religio monastica canonicæ veritati inueniatur cõtraria. In decretis sanctissimi Felicis Papæ prioris legitur; quod tamen in Nicæna Synodo longè antè constitutum fuisse reperitur; quòd si quislibet impetitur crimine, nulla detentionis custodiâ teneatur, sed liceat ei in omnibus liberam habere potestatem, ad repellenda videlicet impetitorum machinamenta, & præparandas suas responsiones, atque amicorum quærenda iuuamina, donec, aut conuincatur reus, aut liberetur innoxius. Quòd si aliter à quoquam præsumptum fuerit, secundum sanctorum instituta Canonum nihil erit, & viribus omnino carebit.

EPIST. IX.

Domno Rainaldo laudabilis vitæ Episcopo, carissimo domino & præcordiali amico, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, salutem, cum puræ dilectionis affectu.

MAndastis, dilectissime domine, per fratrem nostrum Robertum, vt domnus Sauaricus ad Abbatem Lambertum reuertatur. Quod licet à vobis bonâ intentione dicatur, saluâ tamen vestræ paternitatis reuerentiâ, hoc dicimus inusitatum: & in toto corpore Canonum nõ inuenitur, vt quilibet sub illius manere debeat potestate, à quo de crimine

mine

mine accusatur. Non vos, carissime Pater, docere præsumimus; à quo meliùs doceri & possumus, & optamus. Et quoniam cognouimus vobis placere, vt prædictus frater faciat quod mandastis; ipse vestræ voluntati non refugit obedire. Hoc autē, quod satis iustum & canonicum potest videri, nec sibi vllâ canonicâ ratione debet negari, à dulcedine vestræ pietatis deposcit, & nos cum illo deposcimus; quatenus auctoritatis vestræ præcepto; sic in monasterio suo maneat, ne quolibet genere damnationis vel detentionis opprimatur; donec præsentem habeat accusatorem, locumque defendendi accipiat cōuenientem, quo blasphemiam repellere valeat criminosam. Quòd si iam dictus Abbas se exspoliatum dicit, vtique non mentitur: & vtinam exspoliatorem suum quanto grauiùs posset, impugnaret, persequeretur, modis omnibus infamaret: quia sic in foueam, quam parauit proximo, primus incideret. ipse enim se exspoliauit. Nam vbi apud sublimiorem personam accusauit subiectum, quod suum erat, alterius potestatis fecit. Si iterum ab eo, ad quem iugulandum de vaginâ mortalis infamiæ eduxit gladium, obedientiam exigit; desipit domnus Abbas ille, aut insanit, & apostatæ Angeli peruersitate nititur, qui hominibus suggerit, vt sibi obediant, quos ad mortem ille persequitur. Pater optime, non est tutum malè astuto pastori obedire, qui iam de executione iniunctæ discipulo obeditionis argumentum assumpsit contra discipulum criminosæ accusa-

tionis. Præcepit enim paſtor ille crudeliter aſtutus oui ſimplici, vt ſe quaſi inter fruteta abſconderet, quatenus nullo reclamante eam lupinâ conſuetudine criminando deuoraret. Paſtor ille bonus Euangelicus laſſam ouem vexiſſe legitur, non abieciſſe: & quam damnatam inuenit, liberauit; non liberam condemnauit. Valete; & valeat nobis apud vos, magnæ diſcretionis pater, æquitatis cenſura; decepti monachi innocentia; quâ vos diligimus, cordis noſtri ſinceritas; & ſi vnquam bene aliquid de vobis promeruit, noſtra humilitas.

EPIST. X.

Rainaldo Andegauenſi Epiſcopo, quem in Deum diligit, frater Goffridus purum eiuſdem dilectionis affectum.

PRiori noſtro & domno Hamelino dixiſtis, quòd aduerſarius aduerſariorum noſtrorum Romam iuiſtis. Præterea habebatis diſpoſitum, quòd centum libratas Eccleſiæ noſtræ daretis, quia bene vobis ſeruieram: ſed poſtea bonæ intentionis animum commutaſtis, quia contra vos multùm peccaueram. Seruitium quidem ſcio: peccatum neſcio. Nec mirum: quoniam huiuſmodi peccatum in chartâ diaboli non inuenitur; Deus illud non odit, nec pro eo damnatur anima, nec pœnitentiam agit. Hoc forſitan, quòd bene & ſæpe ſeruiui, peccatum mihi adſcribitur: & ſic malum pro bono, & odium pro dilectione meâ retribuitur. Hanc vtique

retributionem Deus non docet,ſed prohibet; & qui illam ſectatur,diabolum in malitiâ ſuperare conatur. Iuſtiùs enim iudicare diabolus videtur,quàm ille; cùm diabolus ſic agat quòd tantummodò mala pro malis, ille verò mala pro bonis retribuat. Ego ſiquidem pro ſeruitijs meis nullum aliud præmium,niſi dilectionem veſtram quæſiui,vel quæro: quam quidam indignè citò inueniunt; & quidam ſatis quidem dignè eam promerentur, ſed aut nunquam conſequuntur, aut ſubitò perdunt. Hoc autem dico, Deus ſcit, non amaro animo. & ſi vobis non diſplicet, quod minimè diſplicere debet, detur mihi audiētia: & quod dictum eſt verâ propoſitione probabo.

Epist. XI.

Rainaldo prudenti & multiplici genere pecuniarum ſublimi, frater Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, Chriſtianam legem diligenter obſeruare, & neminem pro aſſertione veritatis odio habere.

Domno H. fratri noſtro dixiſtis,me vobis in electione veſtra fuiſſe infeſtum. Sic magnitudini veſtræ loqui placuit; meæ tamen paruitati ſatis diſplicuit, quod Canonum regulis, & ſanctorum conſtitutionibus patrum ibi noui eſſe contrarium. Nam vbi vidi vnicum & ſingulare ſanctæ Eccleſiæ oſtium claudi; & aliud aliunde, per quod qui intrant. fures ſunt & latrones,oſtium aperiri, Apoſtolicam violari doctrinam, ſanctū

Euangelium penitus contemni, si mihi placuisset, Christi seruus non essem, sed diaboli. At mihi soli, sicut arbitror, pro crimine non debet adscribi, quod Stephano Decano vestro, & personis, quæ affuerunt, potest potiùs imputari. Omnes vtique contradixerũt illam, quam vestram fuisse dicitis electionem, & reprobauerunt. Nec immeritò. nam illis inuitis & non petentibus, arreptus fuistis à vulgo: & quod ibi factum est, hoc præsumptuosa & perniciosa fecit seditio. Nos autem quæ vidimus & audiuimus, nec possumus, nec debemus non loqui. In illâ siquidem actione, immo vulgi conspiratione, quam pro electione reputatis, lex velut inter arma siluit: vox diuina locum non habuit. Totum ibi leuitas vindicauit & vanitas: vbi mima quædam & mulier publica, quæ vos garruliter acclamabat, ampliùs potuit, quàm plebis maturitas, vel clericalis honestas potuerit. Hinc Ildebertus vir religiosus, qui post Metropolitanum in prouinciâ primus erat Episcopus, non tacuit: qui à vestrâ consecratione, licet à suo Metropolitano vocatus, seipsum absentauit; & execrationem esse potiùs, quàm consecrationem, Apostolicâ & Euangelicâ veritate prædicauit. Bonus Mauricius, quem vestrũ prædecessorem fuisse gloriamini, beato eligente Martino, & præsignante Spiritu sancto electus est & consecratus. Vos autem vulgo furente, & spretâ canonicâ electione estis creatus. Frustra vtique de bono prædecessore gloriatur, qui sortem electionis & bonita-

tis, quam ille ſortitus eſt, non ſortitur. Nam & alterius bonitas ei, qui in crimine manet, nullatenus ſuffragatur: & Epiſcopus ſine canonicâ electione, eſt quaſi arbor ſine radice. Arbor autem quæ radicem non habet, etiam ſi folia habeat, fructum ferre nullatenus valet. Ad huiuſmodi arborem Chriſtus quidem acceſſit, & cùm ibi fructum non inueniſſet, eam maledixit. Tota vtique ordinatio Epiſcopi in ſolâ electione conſiſtit, & conſecratione, ſi tamen illam electio recta præceſſerit. Hæc autem priùs per ſemetipſum fecit Chriſtus: deinde verò vicarij eius. Et in Apoſtolis quidem à Chriſto facta ſunt, quoniam ab ipſo electi & conſecrati fuerunt: in alijs verò omnibus, à nullis alijs fieri licet, niſi à vicarijs Chriſti. ſunt autem vicarij Chriſti clerici in electione, Epiſcopi in conſecratione. Cæteri omnes petere quidem Epiſcopum poſſunt: eligere verò vel conſecrare non poſſunt. Quicumque igitur alio modo, quaſi ſub nomine Pontificis, Eccleſiam vel poteſtatem Eccleſiaſticam ſibi vindicare præſumit, hic iam non per oſtium intrat, ſed aliunde aſcendit: vt meritò non inter Epiſcopos computetur, ſed inter fures & latrones connumeretur. Inueſtituram, quam de manu laïci accepiſtis per paſtoralem virgam, ſilere non debeo, nec loqui ſine dolore. quod ad maiorem iniuriam ſanctæ Eccleſiæ in occulto factum non fuit, ſed publicè. Qui autem cognoſcere voluerit, quid Catholica & Apoſtolica Eccleſia de inueſtiturâ ſenſerit, quid docuerit, quid iudicauerit

& constituerit, legat in primo capitulo illius Concilij, quod tempore Gregorij septimi Papæ factum est. Et ibi omnes clericos, qui de manu laici inuestituram suscipiunt, hæreticos vocatos, & ideo damnatos esse & excommunicatos inueniet. Licet enim alia hæresis de inuestiturâ dicatur, alia Simoniaca: ista tamen quæ de inuestiturâ dicitur, contra sanctam Ecclesiam fortiùs iaculatur. Ibi enim in primis omnis Ecclesiasticus ordo confunditur, quando hoc quod vnicuique à suo consecratore in Ecclesiâ cum orationibus, quæ ibi conueniunt, dari debet, à sæculari potestate priùs accipitur. Quod sancti Apostoli non solùm interdixerunt: verùm etiam omnes illos, qui per sæcularem potestatem Ecclesiam obtinent, à Christo sibi traditâ potestate dãnauerunt. Et meritò Apostoli iudicio Spiritus sancti hanc hæresim in ipso Ecclesiæ principio damnare decreuerunt; quam longo pòst tempore ex patre diabolo nasciturã esse præuiderunt. Cùm igitur laico & inuestitura, & omnis etiam disponendarum Ecclesiasticarum rerum facultas à Spiritu sancto, qui in Apostolis loquebatur, negata sit penitus & interdicta; qui inuestituram à laico suscepit, non iam contra Apostolos tantùm, immo contra dominum Apostolorum, quod sanctum est canibus exponit. Inuestitura enim, de quâ loquimur, sacramentum est, id est sacrum signum, quo princeps Ecclesiæ, Episcopus scilicet, à cæteris hominibus secernitur pariter atque dinoscitur: & quo supra

Christianum gregem cura pastoralis ei tribuitur. Hanc inuestituram ab illo solo suscipere debet, à quo & consecrationem habet. Illum siquidem prius oportet cõsecrari; deinde verò tanquam ducem Ecclesiæ sacris insignibus decorari. Si quis autem cuilibet sæculari potestati ista licere putat, errat. Quòd si defendere nititur; Apostolorum doctrinam, & sancti Spiritus sensum adnullare desideras. vnde hæreticus esse nullatenus dubitatur. Hæc præterea hæresis de inuestitura, si rectè perspiciatur, etiam hæresis Simoniaca esse, viua & vera ratione probatur. Nam quæ sæcularis potestas sibi vindicare nititur inuestituram, nisi vt per hoc, aut pecuniam extorqueat, aut, quod est grauius, sibi inordinatè subiectam efficiat pontificis personam? Nullus est vtique laicorum, etiam si ei liceret, qui tantâ intentione anulum, vel virgam dare desideret, nisi per hæc, quæ sunt sacramenta Ecclesiæ, tẽporalibus lucris inhiaret. Laicis quidem sacramenta ab Ecclesia suscipere licet, non Ecclesiæ quælibet sacramenta dare. anulus autem & virga, quando ab illis dantur, à quibus dari debent; & quando, & vbi, & quomodo debent; sacramenta Ecclesiæ sunt: sicut sal, & aqua, & quædam alia, sine quibus hominum & Ecclesiarum consecrtiones fieri non possunt. Semper laicus de inuestiturâ, vt diximus, aut pecuniam sibi vindicat; aut quod est amplius, Episcopi vel Abbatis personam. Hâc vtique non tam humana quàm diabolica malignitate

Ecclesia Catholicam fidem, libertatem & castitatẽ amittit, sine quibus nullâ ratione subsistit. Hæc etenim tria semper Ecclesia habere debet: quorum vel si vnum defuerit, velut paralytica iacet: nec ligandi, nec soluendi potestatem habet. Hanc igitur quicumque sub specie pastoris suscipere præsumit, fit paralyticus, & hæreticâ leprâ pollutus. Illum non pastorem fiducialiter dico, nec illius pastoris, qui animam suam posuit pro ouibus suis, quodlibet membrum. sed fur & latro, & lupus est. nam ad hoc venit vt furetur, & rapiat & mactet. Hãc autem detestabilem impietatem non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt ei, damnati sunt. Ille verò consentit, qui eam tacet; qui eam non corrigit, & qui ei palàm non contradicit. Et nemo est qui contradicere palàm non debeat, & possit. Nam si prælati non habet auctoritatem, habet tamen Christiani vocem: & scriptura di-
Hiere. 48. cit, & neminem excipit: *Maledictus est, qui prohibet gladium à sanguine*, id est, vocem suam ab increpatione peccati. Illud etiam factum meminerit, quòd asina fatuum prophetam olim correxerit. Quòd si fuerit vitiosus, vel quolibet alio crimine infamis factus, nõ ideo silere debet: quoniam vnicuique peccatori communẽ Ecclesię fidem, quam suam esse credit & confitetur, defendere, & cõtra eius aduersarios liberè pugnare licet. Nam illi duo, qui in passione Domini crucifixi sunt cum eo, omnino infames erant: nam publici latrones: quorum vnus non tantùm quia credidit,

ſed quia ſuæ fidei veritatem contra alterum defendere cœpit, bonum illud & delectabile verbum à Saluatore noſtro audire meruit, *Hodie*, ſcilicet, *mecum eris in paradiſo*. Vnde in latrone illo maximè declaratum agnoſcitur, quod defenſio fidei paradiſum pariter & cum Chriſto eſſe meretur. Hæc pauca de multis, quæ forſitan obliuioni tradidiſtis, veſtræ ſublimitati dignum duxi ad memoriam reuocare: vt vnde & quomodo ſumpſiſtis Epiſcopi nomen, vobis vlteriùs non liceat ignorare. Illa verò ſileo, quæ dominus Papa nouit & & indulſit : quia meum non eſt retractare quod ipſe fecit. Vitam enim veſtram nullo genere religionis approbatam nouerat, & vos infra annos eſſe, & nullum penitus ordinem habere fortaſſis audierat. Priùs quidem ordines accipere contempſiſtis, vt vobis liceret ea liberiùs exercere, quæ minimè licent ad animæ ſalutem. Omnes poſtmodum ordines, ſed ſine ordine, quia in octo diebus, & non certis temporibus accepiſtis propter Epiſcopatus ambitionem. Vnde verâ propoſitione probatur, quòd eos amore gloriæ temporalis accepiſtis, non Chriſti caritate. Quicumque tamen ſacramentis Eccleſiæ cæmento caritatis non iungitur, iniuriam quidem Eccleſiæ facit, ſed quaſi paries luteus diſſipatur: qui licet dealbari poſſit ad tempus, eius ſubitâ diſſolutione, qui antè conſidebant in eo, premuntur. Hac igitur ſimilitudine rectè colligitur, quòd qui ad iniuriam ſanctæ Eccleſiæ eccleſiaſticum ordinem

& maximè Pontificatum aſſequitur, ſuam deſtructionem in primis, deinde populi mortem operatur. Et tunc Eccleſia iniuriam pariter ſuſtinet & verecundiam; quando in eligendo pontifice canonica perit electio; & quod ordinato ſoli debetur, datur inordinato; & qui non vocatus à Deo præponitur, ſed violenter intruſus à vulgo. Grauius nihil eſt apud Chriſtum Eccleſiæ iniuriâ: cuius ſacramenta qui peruersè ſuſcipiunt, cum Chriſto eſſe, vel prodeſſe non poſſunt. Cum Chriſto etenim ſimul eſſe, & contra Chriſtum facere, nemo poteſt, cùm ipſe dicat, *Qui non eſt mecum, contra me eſt.* Qui autem cum Chriſto non eſt, nec ſibi prodeſſe, nec alijs poteſt; cùm ipſe iterum aſſerat, *Qui non colligit mecũ, diſpergit.* Et alibi dicit, *Sine me nihil poteſtis facere.* Hæc idcirco veſtræ dilectioni ſcripſi, quia ſaluo ordine noſtro, pacem vobiſcum feci: & ſaluum noſtrum non feciſſem ordinem, ſi hâc vobis veritatem tacuiſſem. Valete: & non quæ veſtra ſunt, ſed quæ Ieſu Chriſti, quærite & diligite.

Luc. 11.

Ibidem.

Ioan. 15.

EPIST. XII.

Domno Vlgerio venerabili Andegauenſi Epiſcopo, frater Goffridus dictus Abbas ſalutem & dilectionem in Chriſto.

MIhi dictum eſt, quòd in ſynodo veſtra de me querimoniam feciſtis. Sed miror ſi ita eſt: non enim bonitatem veſtram offẽdi in aliquo. Si monaſteriũ noſtrum alo-

dium B. Petri, & patrimoniũ, de his quæ multo tempore pacificè possederat, & Apostolica auctoritate sibi firmata sunt, sine iudicio & audientia exspoliastis; in hoc me peccare vel peccasse non credo. Si sanctorum Romanorum Pontificum priuilegia vobis oblata ad videndũ, videre noluistis; meritò culpari nec possum, nec debeo. Si Legatus Romanæ Ecclesiæ vobis præcepit, vt sedis Apostolicæ priuilegiis debitam reuerentiam exhiberetis, & redderetis quod nobis abstulerat vestra sublimitas; si neutrum obseruastis; inde noxam minimè contraxit nostra humilitas. Annuntiastis, vt dicitur, presbyteris vestris, & personis Ecclesiæ vestræ, quòd dominus Papa Vrbanus in Aruernensi Cõcilio præceperat, vt Episcopi annuum censum habeant à monachis pro redemptione altarium. Benè nouit prudentia vestra, non esse bonum, quod Apostolica sinceritate disponitur, per contrariũ prædicare. Bone domine, vos illi non adfuistis Concilio; & ego interfui; qui huius rei cognosco veritatem. Redemptionem Ecclesiarum, quæ vulgari vocabulo Altaria nuncupãtur, beatus vir ille Simoniacã prauitatẽ vocauit, & Apostolica auctoritate dãnauit. Illa tamen magica & Simoniaca pecunia, aliquãdo in triginta, aliquando verò in quadraginta, aliquãdo etiã in sexaginta annis soluebatur Episcopis. Qui autem redemptionem altarium, quæ in pluribus annis nõ nisi semel per Vicarios fieri solebat, hæresim vocauit, & condẽnauit: sub nomine annui census pro redemptione vicariorum,

ſiue altarium annuam pecuniam extorquere dedocuit, non præcepit: immo omnia quæcumque Abbates & monachi in Eccleſijs ſub redemptione Vicariorum tenuerant, vt quietè deinceps, & ſine cuiuſlibet exactione pecuniæ poſſiderent, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate firmauit. Nam ſi in pluribus annis non niſi ſemel, vt dictum eſt, per Vicarios pecunia pro altaribus dabatur Epiſcopis, & pecuniam ipſam Apoſtolica auctoritate probatum ſit Simoniam eſſe: ſingulis annis Epiſcopis pro vicarijs altarium pecuniam dare, quid eſt aliud, quàm pro plurimorum annorum Simonia, per annos ſingulos, ſub nomine annui cenſus, annuā Simoniā exercere? Non eſt hoc doctrina Chriſtianæ fidei, ſed exactio peſſima, quæ Simoniam multiplicat, & ſanctæ Eccleſiæ violat caſtitatem. Pecunia itaque pro Eccleſijs ſub palliata cupiditate extorta, quæ redemptio altarium dicitur, ab Apoſtolica ſede damnata, ſiue per Vicarios rariùs, ſiue pro vicarijs frequentius, ſub qualicumque nomine vel occaſione extorqueatur, Simoniaca prauitas eſſe nulla ratione dubitatur. illa tamen grauior, quæ ſæpius agitur. Quapropter illam ſpecialiter Chriſtianus Catholicus vitare, & Epiſcopus maximè deteſtari debet, ne fiat nouiſſimus error peior priore. Semel, bis & ter, immo multipliciter vos rogaui & monui, & adhuc humilitate qua debeo & poſſum diligenter rogo & moneo, vt quæ nobis abſtuliſtis, non differat reddere veſtra magnitudo. Alioquin, quia ve-

ſtra grauamina fratres noſtri diutius portare non poſſunt, ipſi & nos cum ipſis Romanam Eccleſiam appellamus; licet eam & Legatos ſuos vos ſæpe contempſiſſe minimè dubitemus. Et ne vlterius de decreto Vicariorum dubitetis, illud vobis tranſcriptum mittimus. Vale.

EPISTOL. XIII.

Ildeberto venerabili Cenomannorum Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij inutilis ſeruus, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinare, ſed rectam viam tenere.

SI eos, qui ſunt Domini, vt vobis iungantur, quæritis: ecce nos paratos habetis. Abrahæ etiam filios nos eſſe confitemur, & eius opera facere deſideramus: qui in die Domini ſtare in prælio, & noſmetipſos murum opponere pro domo Iſrael nullatenus formidamus, vbi tutus vel competens fuerit locus. Turonum verò nec poſſumus, nec debemus; & vos illuc tendere penitus diſlaudamus. Ibi enim congregabuntur omnes factores Rainaldi, furore ac ſeditione potiùs, quàm ratione vobiſcum agere parati. Putat etiam ille, qui vos illuc vocauit, aut iuſtitiam veſtram turbæ importuno clamore faciliùs ibi peruertere: aut vos, vt eius dementiæ conſentiatis, quod abſit, prece vel pretio flectere. Bene quidem incepiſtis; quoniam pro liber-

tate sanctæ Ecclesiæ contra eius aduersarios viriliter vos erexistis. Vnde Deo, & Dei amicis vos magis carum reddidistis, & famam nominis vestri per hoc non mediocriter dilatastis. Grande per omnia vobis decus extiterit, si constanter egeritis: sed grande dedecus, si defeceritis. Valete: & quia contra Rainaldum & eius auctores vobiscum erimus, veraciter credite. Vsque ad Castrum Ledæ, vel vsque ad Carcerem sextâ feria dignemini accedere: vbi de hoc & de alijs inuicem loqui possimus & conferre.

EPIST. XIIII.

Ildeberto beatæ vitæ Episcopo carißimo domino suo & amico, Goffridus Vindocinensis monasterij qualiscumque seruus, dilectionem & dilectionis seruitutem.

QVoniam illicitæ electioni non consensistis, bonitati vestrę gratias refero: quod mecum nemo facere recusat, qui Deum diligit corde perfecto. Pro captione Redonensis Episcopi fama nostra minui nullatenus debet, nec in aliquo lædi. Non enim per me hoc actum est: neque etiam sciebam, quòd ab illis, à quibus captus est, deberet capi. Inimici mei me in hoc habent suspectum, quem suæ prauitati semper sensere contrarium. Et quia factis mihi nocere nequeunt, hoc verbis mendacibus facere moliuntur, & cupiunt. Quorum venenosa verba, Deũ testor, nec timeo, nec vnquam timui: quibus, me Christo protegente, velint nolint, quandiu vixero, ero ti-

mori. Ego tamen quod mihi laudando mandastis, libenter facio: nec aliquando à cõsilio vestro deuiabo; de cuius dilectione dubitare nec possum, nec debeo.

EPIST. XV.

Ildeberto Cenomannorum Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus, diligere iustitiam, & odio habere iniquitatem.

MVltotiens apud vos conquesti, adhuc conquerimur de Comitissa Vindocinensi, quæ nobis Ecclesiam de Sauiniaco, & omnia quæ ibi habebamus, tam mobilia quàm immobilia, nobis iniustè abstulit, & violenter semper detinuit. Annonam nostram, quæ in ipsâ Ecclesiâ in arcis habebatur, arcis ipsis fractis rapuit, & impijs, quos secum habebat, distribuit. Archipresbyter vester quasi ex vestrâ parte nobis dixit, vt in curiam vestram iremus, & de his omnibus subiremus iudiciũ. Quod magis ab ipso inuentum esse credidimus, quàm à vobis mandatum: cùm nec iustum nec canonicum esse videatur, vt quisquam rebus exspoliatus, antequam inuestiatur, iudicetur. Nec in hoc vos docere præsumimus, à quo semper doceri desideramus. In curiam etiam vestram libenter venissemus, si conductum possemus habere, quem à prædicto clerico vestro quæsiuimus. Plures enim sustinemus inimicos; non quia velimus quæ sua sunt auferre; sed quia nolumus eis conferre quæ possidemus. Olricus de

ſancto Karileſſo, & milites ſui, multum de noſtro nobis abſtulerunt: vnde vos eis diuinum officium interdixiſſe audiuimus. Sed quomodo poſtea fuerint abſoluti, ignoramus: quia de his quæ perdidimus, nihil penitus recuperare potuimus. Hoc etiam, ſaluâ
Luc. 23. veſtrâ reuerentiâ, veraciter dicimus, quòd poſtquam, vt credimus, diſponente Deo Epiſcopus factus eſtis, in Epiſcopatu veſtro pluſquam ducētas libratas amiſimus, nec deinceps quod viginti ſolidos valeat per iuſtitiam veſtram conſecuti ſumus. Hoc tamen non aliter quàm vobis ſeruiendo, & vos diligendo peccauimus. Sed forſitan ita amicos veſtros beare noſtis. quod ſi ita eſt; nouum genus beatitudinis inueniſtis. Hac ſiquidem beatitudine nec vos, nec amicos noſtros beare didicimus, nec ſic à vobis beari deſideramus. Valete. &, quoniam meliora ſunt vulnera diligentis, quàm obedientis oſcula fraudulenta, ad mentem reuocate.

EPISTOLA XVI.

Ildeberto Cenomannorum Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruus ſalutem.

IVſtitiam in curiâ veſtrâ obtulit nobis, & adhuc offert Comitiſſa, ſicut ipſe mandaſtis. Qua de re viſum eſt, quòd eius iniuſtitiam magna ex parte defenditis; cùm neutrum verum ſit, niſi quia vos hoc verum eſſe perhibetis. Nondum enim vidimus vel audiuimus aliquem ex parte Comitiſſæ illius nobis

bis iustitiam offerentem. Hoc tantùm nouimus, quòd Archipresbyter vester Petrus ex parte vestrâ nuntiauit, quòd de illâ nobis iustitiam faceretis: sed vbi vel quãdo aut ignorauit dicere, aut noluit. Quòd conductum quæsiuimus multum miramini; & certè vehementer mirandum esset, si non potiùs vestræ debilitati imputari posset, quàm nostræ formidini. Quis etenim potest in Episcopatu vestro non timere vobis episcopante? Vos vidimus parrochianos vestros metu deuitare; & fugere velut hostes; puduitque videre. Si miramini, hoc vtique mirari potestis, quòd nusquam securus præsumit cuiquam securitatem promittere. Non tunc personis nostris, sed equitaturis timebamus & famulis: de quibus si aliquod damnum incurrissemus, non plus iustitiæ per vos nos habituros credidissemus, quàm de nostris alijs rebus habuimus. Mandastis, vt si in aliquo nobis defuistis, determinatè vobis scriberemus, & supplere paratus eratis. In hoc prudenter e-stis locutus, si dicta factis nõ euacuatis. In quibus autem nobis defuistis, iuxta rei veritatem meliùs determinare nõ possumus, quã si fateamur in omnibus, de quibus vos nunc vsque rogauimus. Et idcirco vos tanquã promissionis & propositi, quod semel & iterum in capitulo nostro fecistis, oblitum miramur; & mirando dolemus. Hoc etiam tam subitò à memoria vestrâ cecidisse non debuisset, cùm quondam de Sigebranno apud Comitem clamorem facturus Vindocinum venissetis;

quòd Comitem & Comitissam contra nos pro vobis ad iram concitauimus, eorum inimicitias incurrere pro amore vestro minimè recusantes. Tunc propter vos offendimus Comitissam, de quâ, & propter quam nunc, sed immeritò, distulistis nobis, & adhuc differtis iustitiam. In libro Canonum de Grato Episcopo mentionem factam audiuimus; sed quis fuerit ipse, penitus ignoramus. Ingratus verò Episcopus quis sit, vel vnde sit, quid valeat, qualiter viuat, ipso seipsum reuelante, occultare non possumus. Si vos quoquo modo grauat quod diximus, non nobis, sed vobis imputetis; qui prius contra nos indisciplinata verba profudistis, non quidem æquitatis censurâ, sed amore mulieris. Domine Episcope, meminisse debuissetis, quoniam multùm vos dileximus, multũ vobis seruiuimus, multùm in futuro seruituri erimus. Bene, in quantũ potuimus, vobis cãtauimus, &, vt nobis saltaretis, expectabamus. Sed dum expectaremus, quatenus iuxta cãtilenam nostram saltum ipse daretis, amaritudines quasdam sub ironicâ locutione conscriptas, contra nos direxistis. Nunc vos erga nos veraciter agnouimus pigrum; contra nos factis & dictis velocem & pronum. Vnde fraternitate quâ coniungimur vos rogamus, & rogando monemus, vt quod minus iustitiæ & dilectionis nostro & vestro monasterio exhibuistis, sub celeritate emendare curetis. Non est nobis necessarium, nec vobis vtile, propter iniustam iam dictæ fœminæ causam, à caritate,

quâ vos purè ſemper diliximus, ſeparari. De illâ ſiquidem iuſtitiam accipere in curiâ veſtrâ parati fuimus, & ſumus; & apud Montem aureum, vel apud Carcerem, ſeu apud Seuſam ob hoc vobis obuiam ibimus. Cenomannũ verò ire nec poſſumus, nec volumus; quia vos grauare timemus: & olim nobis mãdaſtis, ne ad vos cum turbâ famulorum veniremus. Sed credite mihi, nõ tam mirum extitit, ſi ibi, vbi nemo tutus eſſe poteſt, quęſiuimus conductum; quàm mirandum foret, ſi tam longa terræ ſpatia tranſiſſemus ſine cõſortio famulorum. Hilgoto & Vulgrino, de quibus nobis ſcripſiſtis, iuſtitiam exequi voluimus, & ab ipſis idẽ accipere deſideramus. Valete. Ioãnem cæmentarium monachum noſtrum, quem vobiſcum habetis, propter iniquitatem ſuam à nobis excommunicatum indubitanter agnoſcite.

EPISTOLA XVII.

Ildeberto bonæ vitæ Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruus, ſalutem.

HAmelinum de Monte aureo propter mala quæ nobis fecerat, à vobis & à Legato Romanæ Eccleſiæ excommunicatum, nullâ tamen nobis factâ ſatisfactione abſolutum audiuimus, & ſcimus. Vnde bonitati veſtræ diligenter ſupplicamus, vt aut ea quæ nobis abſtulit ſub celeritate reſtituat, aut excommunicationi, quam euaſiſſe illicitè

videtur, iterum ſubiaceat : ne quod in eum à vobis, & à Vicario ſedis Apoſtolicæ actum dinoſcitur, irritum fiat.

EPIST. XVIII.

Ildeberto vitæ laudabilis Epiſcopo, ſuo in Chriſto dilecto patri, Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruorum minimus, beatè viuere ſemper, nec omni ſpiritui credere.

DIdiciſtis, ſicut nobis mandaſtis, quòd propterea clerici veſtri H. prohibitam ſibi communionem reddiderunt; quia fratres noſtri iuſtitiam de eo recipere noluerunt. Hoc fratres veridicâ voce ſe feciſſe abnegant: & quòd nec iuſtitia, nec iuſtitiæ faciendæ ſecuritas eis oblata fuerit, affirmãt. Et ideo saluâ veſtrâ pace dicimus, quòd grauat nos, vos talia didiciſſe: contriſtat nos, vos talia mandaſſe: conturbat nos funditus, vos in his clericis veſtris credidiſſe, quæ & nobis noſtra differendo auferunt, & canonicis regulis contraria prorſus exiſtunt. Habetur enim, vt ipſe meliùs noſtis, in decretis patrum ſancitum, quatenus iudices Eccleſiæ ſummopere caueant, ne abſente eo, cuius cauſa ventilatur, ſententiam proferant. Et ſicut accuſatum, eo abſente, non ſtatim ſequitur pœna damnationis: ita excommunicatus vel interdictus, eo reclamante, qui eius iniuriam ſuſtinuit, conſequi non debet remedium abſolutionis. Quæ cùm ita ſint, miramur vehementer, quâ ratione H. ab-

solutus dicitur, contra quem iniuriæ nostræ adhuc clamant, & adhuc queruntur. Nec illud minus est mirandum, si quis illum conatur absoluere, vel absolutum iam habet, quem Romana Ecclesia vinculo excommunicationis tenet ligatum. Nec sub nomine iustitiæ, quam obtulisse fertur, absolui iure debuerat, vel induciari. Nam qui semel ab Ecclesiá iussu Episcopi eijcitur, non iam contentione, seu qualibet occasione recõciliari permittitur, sed satisfactione. Hoc in Toletano Concilio sic fuisse definitum, à vobis, vt credimus, non ignoratur. Hæc clericis dicta sufficiant, qui si bene Deum timuissent, eius iustitiam vtroque pede claudicare minimè fecissent. Vestræ autem religioni, optime Præsul, totâ deuotione supplicamus, vt querimoniæ nostræ finem imponatis, & iustitiæ vitiatæ à clericis statum erigere diutius non differatis. Valete: & nobis seruis vestris, ne sic omnia in diœcesi vestrâ perdamus periclitante iustitiâ, pro Dei amore succurrite.

EPIST. XIX.

Domino suo & amico, Ildeberto venerabili Cenomanensium Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, cum dilectione reuerentiam.

Vitæ venerabilis Præsul, cùm Turonis vos & nós essemus, dixistis, quòd de Comitissa Vindocinensi in vno de diebus

Paſchalis hebdomadæ nobis iuſtitiam faceretis, ipſumque diem nobis antè ſignificare promiſiſtis. Et quia aut noluiſtis facere; aut fortaſſis obliuioni tradidiſtis; adhuc veſtræ dilectioni ſupplicamus, diu deſideratam iuſtitiam, & promiſſum iuſtitiæ diem diligenter requirentes. Valete; & feſtinanter atque veraciter voluntatem veſtram nobis reſcribite.

EPISTOL. XX.

Ildeberto vitæ laudabilis Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij qualiſcumque ſeruus, ſalutem cum puræ dilectionis obſequio.

FOrmatæ & formoſæ litteræ prudentiæ veſtræ ad nos vſque venerunt; quæ & mentem noſtram pro causâ quam noſtis non mediocriter perturbatam modulatione ſuæ cytharæ mitigauerunt: & quibus oculus noſter penitus obtundebatur, manu ſuæ lenitatis lacrymas deterſerunt. Et quia nobis optimè cantare nunc tandem inçepiſtis, ſi perſeueraueritis vſque in finem negotij, nos non ingratos ſaltatores habebitis.

EPISTOL. XXI.

Ildeberto prudenti ac simplici Cenomannorum Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, salutem cum puræ dilectionis obsequio.

COmitissa Vindocinensis, licet modò aliud dicat, Ecclesiam Sauiniacensem, & quidquid monasterio nostro abstulerat, nobis reddidit in præsentiâ Cardinalis. Quod humilitas nostrâ comprobare minimè recusasset, si Romanæ Ecclesiæ testimonium non præcessisset: cuius testimonio aliquid addere temerarium est, & contradicere criminosum. Vnde cauendum est vobis, venerande Præsul, ne fœmina decipiat vestram simplicitatem, & compellat vos agere contra Romanam Ecclesiam vestram matrem. Vsitatus est valde ad decipiendum sexus fœmineus. Sexus enim iste sua suasione decepit hominem primum, suaque interrogatione circũscripsit Apostolum Petrum. Illum ad præuaricandum impulit: hunc compulit ad negandum. Hic itaque sexus more ancillæ ostiariæ gerens officium, omnes quos illicit, aut excludit à vitâ, sicut Petrum à Christo; aut includit in mortem, sicut Adam in paradiso. Hæc idcirco vestræ dilectioni scripsimus, q atenus de ruinis aliorum cautelæ meliori s obis sumatis exemplum. Quòd si magis ruina placet quàm cautela; & retractare velitis quod fecit Romana Ecclesia, licet inuiti &

multùm coacti faciamus, Romanam audientiam, cuius roboramur auctoritate, appellamus.

EPIST. XXII.

Ildeberto venerabili Cenomannorum Episcopo, Goffridus dictus Vindocinensis Abbas, salutem & dilectionem.

TErmino, quem significastis, conspectui vestro præsentabimur, si interim vitam & sanitatem nobis concesserit Deus. Nostræ tamen paruitati satis inconueniens esse videtur, quòd minùs Vicario Romanæ Ecclesiæ credi debeat, quàm verbis Comitissæ; & propter sexum femineum hominem tantæ auctoritatis habere suspectum.

EPIST. XXIII.

Carißimo domino suo & viscerali amico, Ildeberto venerabilis vitæ Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, quicquid potest obsequij & amoris.

QVia nobis quod promisistis, minimè facere potuistis, vos apud nos, sicut rogastis, excusatũ habemus. Nec propterea apud Deum vos accusare possumus, vel debemus; apud quem si etiam in cæteris rebus illum offendistis, si non quantis debemus, saltem quibus possumus, orationibus excusamus. De vestrâ caritate & humilitate adhuc præsumentes, iterum supplicamus vobis, ne no-

noſtram petitionem, & veſtram promiſſionẽ ampliùs qualibet occaſione implere differatis; ſed veniatis Lauarzinum, quod optamus, facturus ſicut antè propoſuiſtis: & in quâ hebdomadâ Iunij ieiunia ſitis celebraturus, nobis notificare curetis.

EPIST. XXIV.

Dilectiſsimo patri Ildeberto venerabili Cenomannorum Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, cum dilectione ſalutem.

SIgnificaſtis nobis Ioannem monachum Hieruſalem rediiſſe. Satis melius ſibi eſſet, in monaſterio ſuo bene vixiſſe. Non omnes qui terreſtrem Hieruſalem viderunt, ſed qui bene egerunt, Hieruſalem quæ in cælis eſt habere meruerunt. Quòd ad vos declinauit, nobis minimè diſplicuiſſet, ſi ad nos veniſſet priùs, ſicut debuiſſet. Quòd ex noſtrâ licentiâ eum requiritis vobiſcum habitare, non eſt hoc animæ ſuæ conſulere, ſed nocere. Monaſterio etenim ſuo, à quo per inobedientiam diſceſſit, regulari ſatisfactione reconciliari priùs debet, quàm veſtrâ ſit, vel alicuius Catholici, dignus cõmunione. Veniat itaque ad monaſterium ſuum, & ſe minus perfectè egiſſe confiteatur; & de ſuâ imperfectione non pœnam, ſed medicinam conſequatur: & quicquid deinceps ſanctitas veſtra à nobis petierit, noſtra humilitas proſequetur. Non timeat ille venire: non trepidet, vbi non eſt ti-

mor,timore: vulneratum vtique curare nos decet,non vulnera augmentare: quia Pastor summus lassam ouem portasse legitur,non abiecisse. cuius infirmitati in tantum compassus est, vt infirmus ipse fieri mallet,quàm eius infirmitatem pietatis remedio non sanaret. Si verò nobis eum diligenter vocantibus nō acquiescit: si oblata sibi & sæpe exhibita paternæ dilectionis remedia refugit: si maternæ dulcedinis viscera contemnit,eum sicut sacrilegum excommunicamus, donec regulariter satisfaciat, in quantum regula ipsa docet & præcipit.

EPIST. XXV.

Carissimo domino & amico, Ildeberto honorabili Cenomannorum Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij amicorum seruus, salutem & dilectionem.

IOannem cæmentarium esse monachum Ecclesiæ nostræ, & ab ipsâ Ecclesiâ sæpius per inobedientiam recessisse, firmissimè scitis, & nullatenus dubitatis. Eum tamen contra suæ professionis fidem, & nostram voluntatem diu retinuistis, & adhuc retinetis; illius, vt videtur, salutis contemptor,& vestræ oblitus promissionis. Promisistis enim, quando nouissime nobiscum locutus fuistis, quòd illum ad monasterium suum sub celeritate remitteretis. Et quia nec à vobis missus, nec à suâ iniquitate permissus, nondum venire voluit; illum iam admonitum, iterum admonemus, & monendo rogamus, vt qui à nobis re-

cessit inobedienter, ad nos vsque ad proximam Dominicam veniat obediturus regulariter, & suscipiendus misericorditer. Quòd si qualibet occasione distulerit, eum donec resipiscat, ita excommunicamus, vt nec communionem percipiat viuus, nec sepulturam defunctus. Vobis autem, carissimo domino nostro & amico, supplicando mandamus, vt quem vestræ petitioni ad tempus cõcessimus, caritatis gratiâ, eum nobis diutius non deneget vestra prudentia.

EPIST. XXVI.

Dilecto in Christo patri & domino Ildeberto Cenomannorum Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, veritatem diligere, & quidquid est veritati contrarium odio habere.

SAgitta, quæ quasi à Turono contra nos missa est, ex quâ pharetrâ processit, satis cognouimus non enim versutias hominum ignoramus. Nullâ siquidem ratione vel auctoritate vobis potuit prohiberi, vt bonum, quod gratiâ dilectionis penè centies promiseratis, nobis debuisset negari. Defuit planè auctoritas: sed si vnquam affuit vobis, est immutata voluntas. Promissionem tamen vestram veritatis effectus commendare debuisset, non quælibet impedire dolositas. Illud etiam vestræ bonitati nec debemus, nec possumus occultare, quod excellentiæ pontificali

minimè videtur expedire; amicum ſcilicet incaſſum fatigare, & decipere credulum, qui ſe, ſuaque omnia commiſerat fidei veſtræ. Valete; & quod minus erga amicum, amicum dico non quemlibet, ſed vobis in omnibus fidum, & contra illum ampliùs ſiniſtro conſilio feciſtis, ſicut vitare debuiſſetis, ita ſtudeatis corrigere.

EPIST. XXVII.

Ildeberto Cenomannorum Epiſcopo honorabilis vitæ viro, Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, vbi non eſt timor non timere, nec qualibet ſuaſione minùs Deo quàm hominibus obedire.

LItteras, quas Clerici Turonēſes vobis miſerunt, nobis miſiſtis, in quibus altitudinem ordinis veſtri ſubiectionis vinculis alligantes, mandauerunt, ne in caſtro Carceris apud Eccleſiam S. Nicolai cœmeterium faceretis. Hoc totum ad depreſſionem veſtræ dignitatis, & ad iniuriam Cenomannenſis Eccleſiæ dinoſcitur præſumptum: quia Epiſcopum in aliquo ſubiectum Clericis nulla patitur regula ſcripturarum. Quo igitur adipe iniquitatis præſumpſerunt Epiſcopum ſibi inordinatè ſubiicere, quem in nullo, etiam ſi aliter egiſſet, redarguere debuiſſent, niſi diſſentiret à Catholicâ fide. Archiepiſcopus eorum magiſter ſi adeſſet, nullâ diuinâ lege, quòd à vobis iuſtè fieri precabamur, potuiſſet prohibere: quòd ſi præſumpſiſſet, veſtrũ

non esset ei super hoc obedire. Prælato quidem obediendum est: non tamen in omnibus, quæ ipse suggerit: sed in his tantùm, quæ DEUS præcipit. Nam si quid contra constitutioné Dei, vel Patrum prælati præcipiunt, statim auctoritatem præcipiendi amittunt: & in illa re nullatenus est eis obediendum: exemplo videlicet Apostolorum. Ipsi certè à bono Magistro formam acceperunt obedientiæ: in quâ eis de Scribis & Pharisæis dictum est: *Quæcumque dixerint vobis, seruate & facite.* Mat. 23. Sed cùm illis præcipientibus, ne in nomine IESV loquerentur, postea audierunt; quod sibi sub nomine obedientiæ fallaciter imperatum fuerat, sapienter vitauerunt dicentes: *Oportet obedire Deo magis, quàm hominibus.* Act. 5. Hanc lineam obedientiæ si tenere vobis placuisset, promissionem vtique vestram veritatis dedicasset effectus: & quid contra vos Archiepiscopus propter hoc rationabiliter diceret, non haberet. Si verò contra doctrinam Apostolorum, quibus ipse non est melior, ira, vel odio, seu qualibet mentis tempestate simplicitatem vestrã inquietare voluisset; Euangelicæ auctoritatis testimonia vobis essent in adiutorium, & cõtra illum iacularentur ad sempiternum eius opprobrium. Litteræ, quas vobis ante istas misimus, mansuetudinem vestram aliquantulum turbauerunt, sicut audiuimus: vnde eas misisse nos pœnitet, fatemurque errasse. sed mimio labore fatigati, & immoderatâ spiritus agitati procellâ, contra tot reluctantium fluctuum impetus nauem nostræ rationis gu-

bernare nequiuimus. Valete, & bonum quod inordinato timore dimisistis, caritate, quæ foras mittit timorem, perficite.

EPIST. XXVIII.

Carissimo domino suo & præcordiali amico, Ildeberto vitæ laudabilis Episcopo, Fr. Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilectionem, & totius dilectionis seruitutem.

NOstis, dilectissime Pater, quòd monasterium nostrum patrimonium B. Petri sit, & eius alodium, & res ad ipsum pertinentes, vbicumque sint, sub sanctæ Romanæ Ecclesiæ positæ sint defensione. Vnde benignæ paternitati vestræ humiliter supplicamus, quatenus & pro B. Petri dilectione, & pro nostrâ humilitate de Petro de Caortijs, & de Castello in quo habitat, nobis iustitiam faciatis: qui quendam monachum nostrum de equo suo prostrauit turpiter, & ei vnum seruum nostrum & duos asinos iniustè abstulit, & adhuc eos detinet violenter. Valete.

EPIST. XXIX.

Domno Ildeberto honorabilis vitæ pontifici, carissimo domino & patri, Fr. Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, quidquid potest mandari, & haberi salubrius.

NOuerit, optime Pater, vestra dilectio, Ioannem cęmentarium monachum no-

ſtrum, qui noſtra licentia vſque hodie vobiſcum manſit, à nobis multotiens eſſe vocatum, vt ad nos veniret, & ſe quidem multotiens promiſit venturum, nec venit; timens fortaſſis ne rediret. Nunc autem à veſtrâ diſcretione noſtra humilitas eum repoſcit, quem pro veſtrâ neceſſitate vobis ad horam noſtra caritas commendauit. Quòd ſi vſque ad quintam feriam, niſi graui corporis infirmitate detentus, ad nos nõ venerit, indubitanter agnoſcat, quia in eum faciemus, quod in illum fieri debet, qui & proprij loci deſeruit obedientiam, & ſuæ profeſſionis fidem irritam fecit.

EPIST. XXX.

Omnibus Epiſcopis, Abbatibus & vniuerſis ſanctæ Eccleſiæ filijs, præcipuè tamen Domno Ildeberto, diſcreto & venerabili Cenomannenſi Epiſcopo, Frat. Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, diligere quod Deus diligit, & odio habere quod odit.

IOannem cæmentarium monachum quidem, ſed non habentem caritatis cæmentum, quoniam proprij loci deſeruit obedientiam, & ſuæ profeſſionis fidem irritam fecit; & multotiens admonitus, & longo tempore expectatus, quod deliquerat emendare neglexit, & negligit, à nobis noueritis excommunicatum, & à corpore ſanctæ Eccleſiæ ſeparatũ, in quantũ regula ſancta docet & pręcipit. Vnde omnes Chriſtianos in Chriſtũ credẽtes, qui

neminem extra Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ vnitatem nouit, humiliter rogamus & obtestamur, vt ab huius excommunicati consortio se abstineant, ne eius, quòd absit, fœdâ & nimiùm sordidâ participatione maculentur, & pereant. Memorato autem honorabili viro Cenomanensi Episcopo diligenter supplicamus, vt non solùm â communione nequam illius, quem ei pro Ecclesiæ suæ necessitate ad horam commendauimus, se abstineat; sed, quod iam se facturum promisit, nobis reddere studeat commendatum.

EPIST. XXXI.

Rannulfo beatæ vitæ Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij inutilis seruus, & fratres sibi commissi, cum dilectione reuerentiam.

SAtis notum vobis esse scimus, quòd consilio vestro & admonitione, cum Eblone & eius vxore pacem fecerimus. Hoc etiã qualiter factum fuerit, vos minimè latere cognoscimus: quem nimirum huius facti mediatorem pariter & laudatorem habuimus, & per cuius manum hoc ipsum fieri & firmari decreuimus. Hac conditione scilicet, & intentione, vt si quis in posterum quod in vestri præsentiâ factum fuerat violare præsumeret, vestrâ auctoritate à sanctâ Ecclesiâ alienus, donec resipisceret, haberetur: quod totum Ecclesiastica censura continere videtur. In sacris enim Canonibus reperitur, vt qui rem

quam-

quamlibet in præsentiâ Episcopi sui iustè dispositam quassare tentauerit, semel, secundove commonitus, si emendare contempserit, ab ipso Episcopo excommunicetur, cuius præsentiam irritam facere præsumpserit. Hinc itaque facilè aduertere potestis, quid contra Iuetam & Isembertum, & homines eorũ agere debeatis. Eblo quidem, & nunc dicta eius vxor Iueta nobis per fidem promiserunt, & vobis & nobis obsides super hoc tradiderunt, quòd Isembertus eorum filius, qui aberat, cõcederet pacem, quam ipsi in manu vestrâ firmauerunt. Quod quia facere distulit, & adhuc differt; ei, & eius matri, quod dignum & iustum fuit, diuinum officium abtulistis: & litteris vestris nobis postea mandastis, vt de iustitia, quam inceperatis, nihil penitus dubitaremus: quod ad laudem vestræ dignitatis in multis locis iam prædicaueramus. Sed quia nunc vos Iuetam absoluisse, in qua mali summa tota consistit, famâ referente sinistrâ audiuimus; si ita est, non mediocriter admirari & possumus & debemus: quippe cùm de vestra constantia, & iustitiæ integritate ampliùs dubitare potuerit nullus. Valete; & quod in causa nostra minus iustitiæ peregistis, supplere rogamus vos non differatis. Non enim ingratis amicis adiutorium vestrum, Deo suffragante, præbebitis.

EPIST. XXXII.

Rannulfo honorandæ vitæ Episcopo carissimo domino suo & præcordiali amico, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, salutem & reuerentiam.

ILlud quod quasi pro concordiâ Goffridus Tauniacensis se nobis obtulisse asserit, nunquã mihi placuit, nec placet, nec in æternũ placebit. Cæterum quòd consilio vestro se satisfacturum nobis promittit, satis laudamus: sed verendum vobis est, ne sub hac humilitatis specie simplicitatem vestrã decipiat: quod & nos non mediocriter formidamus. Rogamus igitur sanctitatem vestram, & rogando monemus, ne à vobis inducias habeat, nisi priùs vos bene securum fecerit, quòd secundum domini Papæ decretum nobis satisfaciendo obediat.

EPIST. XXXIII.

Rannulfo venerabili Episcopo, Goffridus B. Petri alodiarius, prudenter & simpliciter in omnibus agere.

LItteras à vobis directas suscepimus, quas vestras esse minimè credidissemus, nisi eas sigillo vestro sigillatas vidissemus. Ibi quidem continetur, vos de rebus monasterij nostri, alodij videlicet B. Petri, diffinire cœpisse, & quibusdam insperatis aduersarijs nostris, nobis absentibus, immo nescientibus, diffinitio-

nis diem dediſſe. Quod,ſaluâ pace veſtrâ, dicimus nec iuſtum fuiſſe, nec canonicum. In decretis vtique Romanorum pōtificum præcipitur, ne iudices Eccleſiæ ſententiam proferant, abſente eo, cuius cauſa ventilatur. Quòd ſi obijcitis, quia per fratres noſtros qui aderant nos monuiſtis: ad hæc, optime Præſul, non magis humiliter quàm veraciter reſpondemus: quoniam nec veſtrum erat, ſic nos per eos monere; nec eorum, quod ſapienter vitauerunt, hanc veſtram monitionem ſuſcipere. Monitio namque huiuſmodi, quod vos ignorare non credimus, non per eos qui impetuntur, ſed per eos qui impetunt, ſiue per alios iudicis legatos debet fieri. Impetiti autem ſi legationem contra ſe ſuſciperent, quaſi cultrum, quo iugularentur, ſecum portarent. Si quis aliter ſentire voluerit, Eccleſiaſtica ſibi deerit auctoritas, & erit pro ratione voluntas. De vobis, cariſſime Pater, vehementer miramur, qui priuilegia Romanæ Eccleſiæ, quæ habemus, & vidiſtis ſæpè & legiſtis: & hæc omnia, pro quibus aduerſarij noſtri contra nos clamant, nodo Apoſtolicæ virtutis monaſterio noſtro indiſſolubiliter eſſe firmata, legendo inueniſtis. In quibus etiam ſcriptum ſcitis, ſi obliuioni non tradidiſtis, quia quidquid de rebus monaſterij noſtri ſine iudicio & voluntate Romani pōtificis definitū, vel diſtractum fuerit, irritū manebit & vacuum, & qui deffinire tētauerit, poteſtatis, honoriſque ſui dignitate priuabitur,

ſpe recuperationis ſublatâ. Nos tamen, quia veſtri debitores caritate ſumus, reuerendo conſpectui veſtro tempore competenti diligenter præſentabimur: ibi de prædictis aduerſarijs iuſtitiam accepturi, & executuri quā tum debebimus. Tempus verò & diem per fratres, qui ad feſtum ſanctæ Trinitatis venerint, accepto cum eis conſilio, vobis mandabimus. Quòd ſi hæc diſplicent, quæ minimè diſplicere debent, domini Papæ audientiam appellamus: cuius gratia & auctoritate firmiter ſtantes, neminem timemus, quem non diligimus. Valete in Domino, Pater ſancte.

EPIST. XXXIV.

Rannulfo Santonenſium venerabili Epiſcopo, domino ſuo & præcordiali amico, Geffridus B. Petri alodiarius, æquitatem diligere, & odio habere iniquitatem.

TErminum quem mandaſtis gratanter ſuſcepimus: ſi tamen interim ex integro, ſicut ius Eccleſiaſticum exigit, inueſtiti fuerimus. In decretis enim Romanorum Pontificum legimus, quòd nemo ad comprouincialem, ſiue ad generalem Synodum vocari debet, vel in aliquo iudicari exſpoliatus. Et ſi contra hæc, vobis conſentiente, nos deinueſtire & exſpoliare quiſquam tentauerit, aduerſus conſentientem pariter & tentatoris præſumptionem, domini Papæ audientiā appellamus, cuius ſpeciales filij ſumus. Valete: & ne talia fieri permittatis, pro quibus into-

ſerabilis labor vobis naſcatur, quod nõ optamus, optime Præſul, prouidere debetis.

EPIST. XXXV.

Rannulfo honeſtæ vitæ Epiſcopo, Goffridus eius præcordialis amicus, conſtanter in omnibus operari.

IVdicium, quod vos & nos vobiſcum fecimus, animos æmulorum noſtrorum vehementer commouit. adeo, vti mihi relatũ eſt, quòd ad eum, qui ſiniſtrâ ſemper graditur viâ, vox eorum rauca peruenerit. Quorum latrãtia ora veritate ſanctorum Canonum & poteſtis Dei gratiâ, & debetis obſtruere, & in rebelles illos cenſuram Eccleſiaſticæ diſciplinæ totis viribus exercere: vt vel ſic cognoſcant quàm graue ſit epiſcopo ſuo iuſtè iudicanti non obedire. Auctoritate namque Toletani Concilij illorum importuna lingua refrænatur, cùm dicitur: *Quia clericum ſiue monachum aut paterna deuotio, aut ſpontanea deuotio facit.* Quicquid horum fuerit, alligatum tenebit. Michaelem verò, non dico obedientem Archangelum; ſed illum inobedientem clericum, Antiochenum his verbis damnat Cõcilium. *Si quiſlibet de Clero Epiſcopum proprium, contempſerit, vel ei obedire noluerit, hic omnino damnetur, nec vltrà remedium conſequatur. Quòd ſi Eccleſiam conturbare, vel ſollicitare nititur, per poteſtates exteras vt ſeditioſus opprimatur.* Iterum contra Archiepiſcopum, qui in parœciâ veſtrâ, vobis inconſulto, multa iam egit, & adhuc agere conatur, ex pharetrâ Iulij Papæ ſagitta

dirigitur hoc modo: *Si quis Metropolitanus Episcopus, nisi quod ad suam solummodo propriam pertinet paræciam, sine consilio & voluntate omnium comprouincialium Episcoporum, aliquid agere in prouincia tentauerit, gradus sui periculo subiacebit: & quod egerit, irritum habeatur & vacuum.*

EPIST. XXXVI.

Rannulfo Santonẽsi Episcopo, & Petro Archidiacono, dominis suis carissimis & præcordialibus amicis, Goffridus Abbas, licet indignus, salutem & dilectionem.

QVod Abbas sancti Ioannis cum sociis suis Abbatibus testificatur, placitum videlicet, quod in præsentiâ vestra facturi eramus, mea concessione ac consilio, donec Hispania rediret, fuisse dilatum; scitote penitus à veritate esse alienum. Cæterum quòd vestro iudicio se nobis facturum iustitiã pollicetur, amicus vester qualiscumque toto corde amplectitur, si eius promissio actione firmetur. Ad vos tamen, sicut mandastis, ad præsens venire non potero, multo renum dolore detẽtus, & ineuitabili monasterij nostri necessitatẽ occupatus. Sed cũ corporis infirmitas, & monasterij nostri necessitas, Deo donante transierit; benigno conspectui vestro seruus vestræ sanctitatis præsentabitur, de prædicto Abbate tempore competenti iustitiam accepturus, & quantum debebit, diligenter exequuturus. Si hæc refutatis, quæ canonicè minimè refutare potestis, appello Romã; cuius fultus auctoritate, nullius formido iniuriam.

EPIST. XXXVII.

Rannulfo Santonensi Episcopo, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, non omni vento agitari.

FAmâ referente sinistrâ, ad nos vsque peruenit, quòd de insulâ Flaici, de quâ olim nos absentes & Romanam audientiam appellantes exinuestistis; & postea vestro & clericorum vestrorum iudicio reuestistis; nũc iterum nos deinuestitos habetis. Si verum est, vehementer miramur, vnde tantam potestatem accepistis, quòd res Ecclesiæ Romanæ deputatas, de quibus nullus pontificum, nisi anathemate suscepto, quicquam subtrahere vel diffinire conceditur; ita leuiter nobis auferre, & quibus volueritis, conferre possitis. Altitudinem itaque vestram monendo rogamus, & rogando monemus, vt iuxta præceptũ Cardinalis, nos adhuc amicos vestros inuestiatis: alioquin contra vos, sicut cõtra persecutorem nostrum, & priuilegiorum Romanorum violatorem proclamabimus: illud etiã, quod in Haimerico de Rancone à vobis actum est, non tacentes. Haimericus siquidẽ propter multa mala, quæ nobis fecerat, à domino Papâ & à vobis fuerat excommunicatus, & in ipsa excommunicatione iusto Dei iudicio peremptus est; & ideo meritò extitit à cœmeterio alienus. Postea verò precibus vxoris illius, & pretio, vt quidam dicunt, corruptus, excommunicato, excommunicatum illum sine satisfactione absoluendo, communicastis: & præsentibus fratribus nostris, per quos

iniuriæ noſtræ in auribus veſtris reſonabant, quæ adhuc reſonare non ceſſant, corpus eius ſepulturæ ipſemet tradidiſtis. Auctoritate tamen ſanctorum Canonum firmiter tenemus, & nullatenus dubitamus, quia quibus viuis non communicamus, nec mortuis communicare debemus: & qui aliter fecerit, ſi laicus eſt, debet & ipſe excommunicari; ſi clericus, cuiuſcumque dignitatis vel ordinis ſit, debet penitus degradari. Valete, & quæ dicta ſunt ſapienter aduertite.

EPIST. XXXVIII.

Cariſsimo domino & præcordiali amico Petro honorabili Santonenſium Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, orationum inſtantiam cum puræ dilectionis affectu.

ABſentes quidem corpore, ſed præſentes mētis deuotione, venerabilis Pater, pro beneficijs, quæ nobis ſæpius exhibetis, vobis gratias reddimus: cuius caritatis ignem tanto erga nos ardentiorem eſſe cognouimus, quanto contra eos qui de nobis queruntur, veſter conſtantior exiſtit animus. Et quamuis dignas meritis veſtris grates non valeamus rependere: adhuc tamen de veſtrâ bonitate non mediocriter præſumentes, humiliter rogamus, vt quæ in Epiſcopatu veſtro contra nos iniuſtè fiunt, non ſit vobis tædioſum corrigere. Guillelmus Oleronis præpoſitus, & quidam alter Aſtho nomine, ſed nequam, crudeliter nouas quaſdam, & prædeceſſorum no-

ſtrorum temporibus penitus inuſitatas exactiones terris noſtris violenter impreſſerunt, quas vobis melius dicent fratres noſtri, qui eorum angarias portauerunt. Nos autem, iſta licet veraſinr, idcirco non loquimur; quia excuſabilius eſt etiam vera quædam reticere, quàm qualibet ſuggeſtione lineam veritatis excedere. Vitæ laudabilis Præſul, malorum ſemina nullâ occaſione diſſimuletis: ſed mox vt oriri cœperint, radicitus amputetis. Arbuſta etenim, ſi ſtatim vt plãtata ſunt cõcutiantur, radicari nõ poſſunt: ſi verò diutius tolerantur, altius radicem figunt: & quæ priùs poterant quaſi ſolâ manu & abſque difficultate auelli; nunquam ſine ſecuri, & vix cum ſecuri, valent deinceps exſtirpari. Ex hac igitur ſimilitudine facilè aduertitur, quòd ſi in primo impetu inimicis ſanctæ Eccleſiæ minimè reſiſtitur, eorum creſcit iniquitas, & reſiſtendi facultas minuitur. Valeat dominus noſter Epiſcopus, de cuius conſtantiâ & iuſtitiæ integritate omnino confidimus.

EPIST. XXXIX.

Cariſsimo domino & præcordialiſsimo amicq Petro honorabilis vitæ Epiſcopo, Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, ſalutem à Deo, & à ſe puræ dilectionis obſequium.

AVdiuimus, dilectiſſime Pater, Rainaldũ Cheſnellum clericũ veſtrum cum do-

mno Guillelmo monacho nostro duellum cœpisse: nullum tamē ex sua parte, vel ex parte monachi testem habuisse. Quod quia sæculi leges nullâ ratione fieri permittunt, & sacri Canones omnino, ne fiat, interdicunt, humiliter rogamus, vt quod in Episcopatu vestro ab Ecclesiasticis viris contra Ecclesiasticas regulas præsumptum dinoscitur, vestrâ auctoritate irritum fiat, & corrigatur: ne fortè peruersâ consuetudine præualeat hominum iniquitas canonicæ æquitati: & sic, quod absit, subdatur veritas falsitati. Si verò Rainaldus vester claues sanctæ Ecclesiæ agitare, & Romanorum decreta pontificum, quæ inter Ecclesiasticos viros monomachiā penitus inhibent, adnullare conatur; contra eius inflatos conatus humilitatem Romanæ Ecclesiæ, quæ inflata crepare, & superba premere nouit, appellamus.

EPIST. XL.

Carissimis dominis & præcordialibus amicis, domno Petro Santonensium venerabili Episcopo; & domno Goscelino honorabili eius Archidiacono, Goffridus eorum humilis & fidelis amicus, salutem, seruitium, & dilectionem.

PEruenit ad nos, quòd oblationes confessionum in Ecclesiâ Surgeriarum nobis abstulistis. Quòd si ita nos absentes, de hoc quod per triginta annos nullo Episcopo vel archidiacono reclamante tenuimus, atque Romanorum pontificum licentiâ nobis concessum

est, exinuestistis; & presbytero nostro, quod nostrum erat, nobis nolentibus, contulistis; nec dilectionem circa nos exhibuistis, nec dilectionis speciem. Vel si ita amicos vestros beare nostis, nouum genus beatitudinis & dilectionis inuenistis. Hoc tamen si ab alijs hominibus contra nos ageretur, non dilectionis, sed odij opus videretur. Si aliquid mali vobis fecisse videremur, debuissemus priùs admoneri, vt sic aut culpam, si adesset, nobis liceret humiliter agnoscere: aut si non esset, rationabiliter excusare. Si verò aliquid boni vobis facere potuimus, & fecimus, retributionem, quam Deus non nouit, recipere non optamus. Vnde vos, sicut dilectissimos dominos & amicos suppliciter rogamus, ne à vobis, de quibus semper sperauimus bona, quælibet mala sentiamus: quia vestra grauamina, quoniam amici nostri præcordiales estis, patienter portare nõ possumus. Si dicitis, quòd ille oblationem confessionis habere debet, cui pœnitens confitetur: simili modo dicere potestis, vt oblationem altaris habeat, à quo Missa cantatur: & oblationem mortui, à quo mortuus sepelitur: & sic minister noster totum accipiat, vt nihil oblationum in Ecclesijs, quibus die ac nocte seruimus, nobis relinquat. Pro reuerentiâ vestræ religionis hoc iniustum non dicimus, sed iustum esse penitus ignoramus. Nam lex Moysi non præcepit; prophetæ non prædixerunt; sanctũ Euangeliũ inde siluit: auctores Canonum aut noluerũt dicere, aut obliuioni tradiderũt. Valete.

EPIST. XLI.

P. honorabili Episcopo, frater Goffridus Abbas Vindocinensis, alodiarius Apostolicæ sedis & seruus, non facere alij quod non vult fieri sibi.

DOmini Papæ Calixti accepistis decretum, in quo vobis & quibusdam Episcopis alijs fuerat præceptum, vt rerum Vindocinensis monasterij, sicut earum quæ Apostolicæ sedis sunt propriæ, defensores essetis & adiutores. Et alij quidem omnes non verbo nec linguâ tantùm; sed opere & veritate, domini Papæ seruauerunt mandatum. Vos autem quæ in Episcopatu vestro nobis ablata sunt, & quot, & quantas fratres nostri, qui ibi habitant, portauerunt iniurias, satis audistis; sed aut noluistis corrigere, aut minimè potuistis. Insuper etiam decimas salinarum vestrarum, quas monasterium nostrum, patrimonium scilicet B. Petri & eius alodium, per sexaginta annos pacificè noscitur possedisse, nobis aufertis. Vnde dilectionem vestram rogamus, vt quod aliter actũ est, corrigatis; ne qui Apostolica præceptione nobis defensor constitutus fuerat, videatur persecutor: & sic lupus fiat, quod Deus abnuat, qui esse debuerat pastor. Nobis dictum est, quia dicitis, quòd Ecclesia non debet decimam dare. Hoc verum est, vbi Ecclesia nihil habet in parœcia alterius Ecclesiæ: vbi verò Ecclesia in alterius Ecclesiæ parœcia possessionem aliquam

habet, vel quippiã quod decimari debeat; ibi Ecclesia Eclesiæ decimam reddere debet, si illud iustè possidere desiderat. Hoc tenet Italia: hoc tenet Gallia. Ibi enim nouimus Ecclesias Ecclesiis decimas reddere, & maiores minoribus, & minores maioribus, vbi altera earum possessionem obtinet in iure alterius. Hoc facimus nos Ecclesijs, & hoc Ecclesiæ faciunt nobis. Hoc etiam bonæ vitæ & bonæ memoriȩ vestri prædecessores, qui vos prȩcesserunt ad sidereas mansiones, fecerunt. decimas scilicet, quas sine iudicio, & sine audientia nobis aufertis, reddiderunt. Sed illi beati viri forsitan idiotæ fuisse putantur, quoniam caritatem habuerunt, & vitauerunt rapacitatem, & neminem mole suæ magnitudinis premere voluerunt. Non conuenit matri Ecclesiæ, aliarum Ecclesiarum iura vel decimas sibi vsurpare. Parentum est enim, Paulo testificante Apostolo, thesaurizare filijs, non quæ sunt filiorum auferre. Si tamen aliquid quod iustum sit in prædictis decimis vos habere confiditis, Romani pontificis iudicium vobis offerimus, cui soli de rebus monasterij nostri iudicare licet, & definire. Et vt ista quæ dicimus vera credatis, nec deinceps per ignorantiam aduersum nos contrahatis offensam, venerabilium Romanorum Pontificum, Vrbani & Calixti priuilegia vobis transcripta mittimus. Nouit enim prudentia vestra, quòd sine periculo non dissoluitur siue contemnitur, quod Apostolica auctoritate firmatum esse noscitur, vel præceptum. Valete; & dum

precamur, nostram audite precem, si vestram non vultis sollicitari quietem.

EPIST. XLII.

Domino suo & præcordiali amico, I. honorabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus Abbatum minimus, dilectionem, & dilectionis seruitutem.

IN crastino capitis ieiuniorũ ad vos venire nõ possũ, necessitate corporis occupatus. Cùm verò à necessitate, quâ detineor, fuero liberatus, ad vos veniam tempore competenti; de Pagano, & de suis iustitiam recepturus. Paganus ille, sicut dicitur, à vobis exposcit, quod olim à sanctis Apostolis interdictum est, & decretis Apostolicæ sedis nunc interdicitur. Laicis enim, etiam religiosis, vt ipse meliùs nostis, disponendarum Ecclesiarum vel Ecclesiasticarum rerum omnis facultas negatur. Clericus autem, qui per laicam personam Ecclesiam, siue possessionem Ecclesiasticam nititur obtinere, secundũ Gregorium septimum, & Vrbanum, & Paschalem secundum, excommunicatus est, & ab ipsis etiam hæreticus iudicatus. Vale; & de gradu in gradum Deus vos promotum habeat ad vtilitatem Ecclesiæ suæ. In vobis completum est, vt creditur, quod legitur in Euangelio, *Qui se*
Luc. 14. *humiliat, exaltabitur*. Humilem mentẽ vestram nunc vsque credidimus: audiuimus humilem loquelam: satis etiam humilem vestem conspeximus. Ista vtique omnia oportebit vos augere, non minuere; ne vobis contingat,

quod Deus, abnuat, *Qui se exaltat, humiliabitur.* Quod hîc nouissimè locutus sum, est quidem presumptuosũ; sed presumptũ amicâ presumptione. Vos viscera mea nostis, & ego vestra similiter. Nec vobis, nec mihi mutua familiaritas contemptum pariet; sed in diuina iustitiâ assensionem nutriet, & magis in Deo deuotam dilectionem.

EPIST. XLIII.

Dulcißimo domino & præcordiali amico, domno R. laudabilis vitæ Episcopo, frater Goffridus dilectionem, & dilectionis seruitutem.

CONCILIUM, vt nunc dicitur, Romæ celebrabitur, non, sicut audieramus, Cremonæ. Vnde animus meus vehementer perturbatur; quoniam illuc ire voluntas domini Papæ cogit, sed asperitas temporis, & longioris viæ tribulatio dissuadet. Et hæc quidem pro tanti domini & magistri voluntate postponenda fuissent, si corporis infirmitas quod iubetur fieri vlla ratione permitteret. Seipsum exponere morti, nisi certa spe retributionis æternæ, nullus sensatus vnquam fecit. Siquis verò in se concitauit mortem, quam vitare debuisset, requiem inuenisse non legitur, sed ærumnam. Christus vtique baiulare crucem iubet, non querere sepulturam. Vale.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS Epistolarum

LIBER QVARTVS.

EPISTOL. I.

Dilectissimo domino ac beatissimo Patri suo Hugoni omnium Abbatum excellentissimo, Goffridus filiorum suorum minimus, quod patri filius, & domino seruus.

QVid salutis, quidue honoris, nullis meis præcedẽtibus vel subsequentibus meritis, pura dilectio vestra mihi contulerit, dum sæpe mente considero, quæ pro tantis beneficiis dignè rependere valeam inuenire non possum. Quod tamen carius habeo, offero meipsum: quippe cuius totum bonitate vestrâ hausistis animum. Sed quem bonitas vestra sapienter hausit, quem diligenter sibi subdidit, domnus Henricus Abbas impugnare non

non desinit. Antequam haberet Abbatiam, & postea, bona quę potui de illo dicere, dixi: ad honorem monasterij Cluniacensis nomen eius prædicaui. Illorum etiam inimicitias, quibus præest, incurrere pro eo non metui. Ipse verò mihi confratri suo mala pro bonis retribuit, retributione videlicet, quam Deus non nouit. Nescio quâ mentis tempestate agitatur, & in me seruum vestræ sanctitatis sine causâ inuehitur. Terram, quam monasterium nostrum tempore venerabilium antecessorum suorum per triginta annos & eo amplius pacificè & apostolicâ auctoritate sibi firmatam noscitur possedisse, terris suis quia vicina est, sibi satis immoderatè nititur copulare. Hinc occasione acceptâ, omnia machinamenta, quibus potest nocere, in me exercet: cui si non pro fraternitate, saltem pro vestrâ paternitate parcere debuisset. Velut alter Saul, me quasi Dauid fugientem persequitur: nullâ erga me fraternitatis compassione mouetur. Ego ei resistere nec possum, nec debeo: quoniam mansuetudinem vestram offendere metuo. Et quia me erigere contra eum nullatenus præsumo; vestra pia seueritas, humiliter quæso, se contra eum erigat, & sibi mandare dignetur, ne me vestro amore potiùs, quàm mole suę magnitudinis premat. Si autem de me queritur, querimoniæ suæ præsentia vestra iudex existat. Vos semper appellaui, & adhuc appello. Sapientiæ vestræ iudicium subire desidero. Ambo filij vestri sumus: ille quidem oris professione; sed

ego, Deus ſcit qui corda nouit, cordis deuotione. Non debemus igitur inuicem diſſentire; ſed honorem & vtilitatem Cluniacenſis monaſterij quærere concorditer: vobis multiplicare amicos, inimicos mitigare: ſi neceſſitas exigit, eis pariter obuiare. Magnæ diſcretionis Pater, ne aliter agat, cõpeſcite domnum illum Abbatem, quem dicunt homines ex lõgo tempore fuiſſe diſcordię amatorem, ſeminatorem iurgiorum, pacis perturbatorem. Non auferat fratribus noſtris veſtram caritatem: non eos ſine vtilitate prouocet ad iram: non tribuat eis contra locum Cluniacenſem, quem ſecundum Paradiſum vocare audeo, proclamandi occaſionem. Et quę olim amputata ſunt veſtræ dilectionis dulcedine; pullulare non faciat ſua amaritudine. Non ſeparet à Cluniaco, beatitudinis videlicet loco, monaſterium noſtrum: non inter vos & fratres noſtros ſuſcitet ſcandalum. De me, quia ſcãdalizari debeam, minimè loquor: nã & ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego nunquam ſcandalizabor. Valeat dulciſſimus dominus meus & pater meus.

EPISTOL. II.

Dilectiſſimo patri domno Pontio, honorabilis vitæ Abbati, frater Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, ſanctæ Romanæ ſedis alodiarius, puram dilectionem, & puræ dilectionis ſeruitutem.

QVendam monachum noſtrum, Petrum Goſcelini nomine, ad vos veniſſe audiui-

mus:ſed quâ intentione venerit, ignoramus. Quòd ſi vos,vel locum veſtrum viſitãdi gratiâ fecit,licet cum licentiâ noſtrâ fieri debuiſſet,pro reuerentiâ veſtra, vituperare non audemus. Sed ſi eâ intentione actum eſt, vt locum,in quo ſecundę regenerationis habitum ſuſcepit, relinquat, laudare non poſſumus: cùm hoc S. Benedicti regula omnino contradicat, & ſanctorum Romanorũ pontificum auctoritas,quâ patrimonium B. Petri, monaſterium videlicet noſtrum,munitur, ſub anathemate interdicat. Vnde ſicut cariſſimum dominum & patrem humiliter vos rogamus, quatenus ad nos ſecundum humilem petitionem noſtram frater ille noſter remittatur: ne primam ſui monachatus fidem irritam feciſſe videatur: & vinculum caritatis,quo venerabilis prędeceſſor veſter, vir pię recordationis, domnus Hugo ſibi & monaſterio Cluniacenſi nos diligenter alligauit, ſub hac occaſione, quod abſit, rumpatur. Illud vobis veraciter dicimus, vt ſi quid prædictus frater contra nos egit, ſi tamen ad nos venerit, pro amore veſtro,& pro animâ glorioſi viri domni Hugonis,qui nos, cùm nec ſerui eius fieri digni fuiſſemus, ſuos caritate filios fecit, illi totum & toto corde dimittimus. Si verò ad nos minimè veniens obedire contempſerit, & primâ profeſſione, quam apud nos fecit, violatâ, alio in loco profiteri præſumpſerit; nec prima eius profeſſio Deo grata erit, nec ſecunda: quia nec prima promiſſæ ſtabilitatis expectauit fructum, & ſecun-

da, quæ primam ſui monachatus oblationem Eccleſiæ noſtræ abſtulit, habebit ſacrilegium. Quòd ſi alicuius priuilegij auctoritate monachum de noto & regulari monaſterio ſine licentiâ ſui Abbatis vobis retinere conceditur, huius auctoritas priuilegij contra ſancti Benedicti regulam nititur; & aliud quàm priuilegium, quod Chriſtus Dominus B. Petro donauit, continere videtur. Hoc enim priuilegium fuit à Deo Petro collatum, vt quæ erant ſoluenda ſolueret, & quæ liganda ligaret: non vt hominibus fidem mentiendi, vel ſe periurandi occaſionem præberet. Et quoniam quem S. Benedictus damnationis vinculis alligat; nec B. Petrus ſoluit, nos ſoluere non debemus; licet multùm inuiti, & coacti faciamus, in virtute ſanctæ regulæ, & auctoritate ſanctorum Canonũ, illum ita, donec reſipiſcat, excõmunicamus, vt nec cõmunionem ſacram viuus percipiat, nec mortuus ſepulturam. Vnum præterea vobis mandamus, quod ſimplicitatem veſtram ignorare non credimus; quia vnumquemque paſtorem decet oues proprias conſeruare, non rapere alienas. Quòd ſi alienas rapuerit, lupi conſuetudinẽ habet, non paſtoris. Si quis iterum auctoritate priuilegij ſe talia poſſe confitetur, eadem auctoritate quod non ſeminauit colligere, aliorum villas, caſtella, & ciuitates obtinere; patribus ſuis ſubtrahere filios, ſuas hominibus vxores auferre; quid plura? omnem alienam ſubſtantiam ſuam facere ſe poſſe confiteatur. Priuilegium vtique prauitatis

plurimum habet, & nihil penitus diuinæ legis; cuius auctoritas suos in primis obseruatores reos facit, & proximos opprimit innocentes. Et quicumque priuilegio, contra priuilegium quod Christus contulit Petro, facere conatur; quasi propheta docens mendacium cõprobatur. Cuius vocem falsam beatitudinem, & veram miseriam protestantem, dum animæ sequuntur Christianæ, periclitantur.

EPISTOL. III.

Dilectißimo domino suo Hainrico vitæ venerabilis viro, Goffridus Vindocinensis monasterij qualiscunque seruus, eandem quam sibi optat salutem.

QVæ mutuæ caritatis affectu nuper à nobis sunt constituta, multis modis postea impedire voluit inimicus. Ab ipso quippe, vt æstimo, fratribus nostris suggestum est, vt contra ea recalcitrare deberent: nec pacis, dilectionisque à nobis constitutę vinculo paterentur adstringi. At benignus Deus, qui malignum etiam in superioribus Ægypti ligatum tenet, ita loris suæ potentiæ illum colligauit, vt quidquid discordiæ, ac dissensionis fratribus priùs suggesserat, habere vires nõ potuit. Vnde præsentibus litteris dilectionem vestram admoneo, vt vsque ad proximam festiuitatem B. Mariæ quacumque die volueritis in Capitulum nostrum veniatis, de confirmatione pacis & concordiæ, sicut à nobis & à vobis constat esse statutum, nihil

penitus hęſitantes. Non enim tales ſumus, qui aliud promptum in linguâ, & aliud clauſum in pectore habeamus.

EPIST. IV.

Domno Hainrico venerabili Angeriacēſi Abbati, domino & amico, frater Goffridus à Deo puræ veritatis effectum, & à ſe veræ dilectionis affectum.

LOcutionem, quã de cauſâ Dei habuimus ad inuicē, labialem ex veſtrâ parte fuiſſe arbitror, non præcordialem. Vnde vos minùs vigilanti verbo vſum doleo, & gladiatorium ſpiritum habere intelligo. Ego tamen, Deo volente, quod dixi, incipiam, & quod inceptum fuerit, ipſo largiente perficiam. Valete; & ſi qua ſunt in vobis Catholicæ pietatis viſcera, mihi & in veritate reſcribite.

EPIST. V.

Dilectiſsimo patri & domino Hainrico honorabilis vitæ Abbati, frater Goffridus cum dilectione ſalutem.

FEre duorum menſium iam pręterijt ſpatium, ex quo vobis vſque Pictauim noſtrum tranſmiſi ſigillum, ſicut locutus fueram vobiſcum. Et quia ibi inueniri minimè potuiſtis, quod tunc libenter feciſſem, vſque ad Quadrageſimam facere nõ poſſum. Facultas vtique faciendi quod vobiſcum facere diſpoſueram, mihi ſubtracta eſt, non immu-

tata voluntas. Pecunia etenim mihi non ſuppetit; guerræ imminent, & aſperitas temporis interdicit. Valete: & quod fratres noſtri queruntur, quòd apud Abbatiam veſtrã minùs regularis humanitas eis impenditur, agnoſcite: & quòd aliter factum eſt, ſi placet, corrigite. De ſuſceptione hoſpitum vobis ſcripſiſſem, ſed docere Mineruam noui ſuperfluum.

EPIST. VI.

Ioanni vitæ venerabilis Abbati, Goffridus Abbatum omnium minimus, in omnibus miſericorditer agere.

HVic fratri, qui neceſſitate ſimul ac voluntate ad vos, ſicut ad ſpiritualem patrem ſuum reuertitur, neceſſe eſt vt magna miſericordia ſuffragetur. Multum quidem peccauit, quod eius lingua ſatis conuenienter loquitur. Vnde ſi veſtræ pietati placet, magis dignus veniâ, quam cum eo & ipſi poſtulamus, eſſe videtur. Valeat igitur apud bonitatem veſtram huius pœnitentis humilis & vera, vt credimus, confeſſio. Valeat etiam noſtra pro eo deuota & caritatiua ſupplicatio. Super omnia autem hæc, conſideretur à vobis pij patris reuertentis filij pia ſuſceptio, qui in longinquâ regione partem ſubſtantiæ, quam acceperat, diſſipauit luxurioſè viuendo.

EPISTOLA VII.

Dilecto in Christo Patri Guillelmo honorabilis vitæ Abbati, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, hospitalitatem, per quam multi placuerunt, nullatenus obliuisci.

QVoniam vtilitati proximi tanquam nostræ prouidere, ipsâ Euangelicâ præceptione monemur, quod honori & bonæ opinioni monasterij nostri contrarium esse cognoscimus, vobis cælare nec possumus, nec debemus. Cum nuper Santonicum iremus, sicut priùs vobis nos illuc ituros dixeramus, metuenda repentè tonitrui & coruscationis tempestas exoritur: quâ vehementer territi, & reuerberationibus grandinis, & pluuiæ inundationibus non mediocriter fatigati; ad Obedientiam vestram de Pinu, quam obuiam habuimus, hospitandi gratiâ diuertere dignum duximus. Vbi valde indignum obedientiâ reperimus monachum Garinum cellararium domus, inhumanum videlicet hominem & auaritiæ seruum. Qui quando primùm primam domus portam intrauimus, grunnire cœpit, & nos toruo vultu, & obliquo oculorum lumine inspicere: postea verò indisciplinata verba proferre non distulit, Deum non metuens, nullam nobis, nullam ordini reuerentiam exhibens; vocibus quas in eo deformis formabat tenacitas, nos subsannando dominos vocans demoniacus

monachus ille clamabat: Quò intratis? Prior abeſt: nihil faciemus vobis: non habemus etiam ſpatium, in quo duodecim equi veſtri valeant collocari: & locus ſtabulorum ſufficienter capere poterat, & adhuc poteſt equos viginti. Qui cùm hæc & alia multa expulſoria verba ab eo diu ſimilitudine tantùm patiẽtię ſupportaſſemus: licet in corde noſtro aliud verſaretur, impatientiæ tamen flammam ratione ſupprimentes, diximus ſibi: Frater noli contriſtari: vides quia pluuia nos vrget: iam Sol occidit: neceſſitas admonet hoſpitari: panem & vinum, piſcem & caſeum nobiſcum portamus: ememus libenter cætera quæ non habemus. Sic tandem cœpit atrocitatem vultus paulatim deponere: aliquantulum leuare ſupercilia: & quos prius quaſi clauſos tenuerat oculos, monſtrare. deinde nobis dignatus eſt loqui; nobiſcum etiam, ſed multùm rogatus voluit refici. Panem & vinum, quæ nos habere ſciebat, & quæ longius ferre equos grauabat, nobis obtulit: fœnum & annonam, quibus abundabat, & nos prorſus indigebamus, penitus denegauit. Valete; & diſcipulum Satanæ, qui caritate conditum ordinem ſua amaritudine inſapidũ reddit, ne ampliùs noceat, loris monaſticæ ſeueriratis alligate.

EPIST. VIII.

Venerabilibus dominis & fratribus Guillelmo S. Florentij Abbati, & Bernardo Abbati S. Sergij, Goffridus Vindocinensis monasterij seruorum seruus, Deum & quæ Dei sunt perfecto corde diligere, & quæ contra illum fiunt in mundo perfecto odio habere.

SI veræ caritatis vinculo in inuicem alligati sumus; & si feruore Spiritus sancti accensi contra tortuosum & subdolum illum, quem nostis, ne animæ nostræ cum populo Dei pereant, pugnare decreuimus, eiusdem Spiritus sancti igne magis ac magis igniri de die in diem debemus. Scimus quidem, quoniam non omnibus bene inchoantibus æternæ beatitudinis præmium repromittitur; sed illis solummodo, qui perseuerauerint, habere conceditur. Parum enim vel nihil penitus esse monstratur, bene aliquid inchoasse, quod imperfectum dimittitur. Hoc etiam apud sæculares magna irrisione dignum videtur, cùm aliquis eorum quicquam incepit, quod ad finem minimè perducit. Si ita est, immo quia ita est in negotio sæculi, liquet profectò quales esse debeamus in negotio Dei. Nam si illi, qui mundum & ea quæ mundi sunt, diligunt, de opere suo; si imperfectum relinquatur, sic erubescunt: quanto magis nos, qui Deum, & quæ Dei sunt, ante omnia & super omnia diligere debemus, erubescere possumus, si eius opus, quod incepimus, imperfectum relinquamus?

Dilectiſſimi, ſi nũc in Dei opere tepidi, vel negligentes exiſtimus, & quaſi ſub ſpecie ſimplicitatis aduerſarijs Eccleſiæ ſuæ reſiſtere diſſimulamus; verendum nobis eſt, ne in die magni & formidandi valde iudicij illum contrarium ſentiamus, & illo increpante cognoſcamus nos ſtultâ ſimplicitate fuiſſe deceptos. Tunc forſitã in contumeliam noſtram, quod abſit, vulnerum ſuorum cicatrices denudabit, dicens: O falſâ ſimplicitate decepti, hæc pro vobis ipſe pertuli: & quam vicem mihi rependiſtis, qui ſemper homines laudare aç venerari occultãdo veritatem præſumpſiſtis? Hæc omnia, ne contra nos in iudicio ſuo Dominus proferat, non mediocriter formidare debemus, quæ iam ex parte per eius miniſtros annuntiata eſſe cognouimus. Ex teſtimonio enim ſcripturæ diuinæ didicimus, quòd ſi propter perſonam hominis veritatem reticemus, ipſum, qui eſt veritas, Chriſtum negamus. Quòd etiam præ nimiâ ſimplicitate quidam damnari merentur, in Prophetâ apertè monſtratur, vbi ſicut oues in inferno poſiti memorantur. Oues ibi, non propter veram innocentiam, ſed propter inhoneſtam ſimplicitatem, quâ malis reſiſtere nolunt, vel neſciunt, homines appellat: quos ſine fine perituros eſſe denuntiat. Et ideo rejecto ſimplicitatis velamine, palàm loquamur veritatem, cum Prophetâ dicentes: *Quis conſurget nobis aduerſus malignantes, aut quis ſtabit nobiſcũ aduerſus operantes iniquitatem?* Illud Apoſtoli ſubiungentes, *Si Deus pro nobis, quis contra nos?*

Pſal. 93.

Rom. 8.

Nos tales ſumus, immo tales eſſe debemus, qui laudes hominum non affectemus, neque eorum vituperationes expaueſcamus: quoniam qui huiuſmodi ſunt, iuxta Apoſtolum, ſerui Chriſti eſſe non poſſunt. Vnde & propheta: *Qui hominibus placent, confuſi ſunt.* Si fortè quærimus, quid pro Deo agere, vel pro eius nomine pati debeamus: quid ipſe egerit, quidve pro nobis pertulerit conſideremus: & ſic quid pro illo ſimus acturi pleniùs agnoſcamus. Omnia quidem, quæ pro nobis Dominus in mundo egit, & pertulit, referre non poſſumus; ſed illud firmiter credamus, & credendo aſſeramus, quia quidquid fecit & pertulit, totum noſtræ ſalutis myſterium fuit. Factus eſt homo de Virgine matre, cùm Deus eſſet; opprobria, irriſiones, conuitia, tribulationes, flagella, percuſſiones, infidelium ſputa ſuſtinuit: cruci clauis affigi, ſpinis coronari, felle cibari, aceto potari, lanceâ vulnerari voluit: & guſtans mortem ad horam æternæ mortis vincula ſoluit. Quid, fratres, aliud hæc agendo nos docuit, niſi ambulare vias, quas prior ipſe ambulauit? Ambulemus igitur vias eius, & ſequamur eum, ſicut ſequendum ſe docuit: quem qui modò ſequi noluerit, illum proculdubio ſequetur, cuius pœna fine carebit. Sed quomodo Deum ac Dominum noſtrum ſequimur; quomodo eius vias ambulamus, videntes abominationem ſtantem in Loco ſancto, ſi tacemus? In loco ſancto abominatio ſtare videtur, cùm in ſanctâ Eccleſiâ abominabilis quiſque, nemine contradicente,

Pſal. 53.

alijs dominatur. Qui hoc videt & tacet, maledictus à Domino esse perhibetur, dicente prophetâ: *Maledictus qui prohibet gladium suum à sanguine*; id est, vocem suam à peccati increpatione. Si illi qui quodlibet malum non increpant, maledici à Domino merentur, quanto grauiorem maledictionem incurrunt, qui abominationẽ tacendo augmentant, per quam sine dubio plures fœdantur? Abominationem quippe satis augmentat, qui in quantum præualet, eam non amputat. Ortum est certè moderno tempore nouum genus abominationis: iam incipit regnare filius perditionis: & quod olim quasi in occulto faciebat, nunc palàm operatur mysterium iniquitatis. Quem contra qui legitimè certauerit, verè coronabitur: & velut alter Enoch vel Helias effectus, licet martyrium ob hoc non consequatur, martyrum tamen immortalitate glorificabitur. Et vt aduersus prædictum nequam fortiores animos habeamus, quid Moyses, cùm quosdam, de populo Israel procliues ad peccandum cõsiderat, dicat, audiamus: *Si quis est Domini, iungatur mihi, occidat vir fratrem & amicum & proximum suum.* Fratrẽ quippe, & amicum, & proximum suum interficit, qui cùm punienda inuenit, neque eis, quos per cognationem diligit, parcit. Si ergo ille Dei dicitur, qui contra delinquentes zelo diuini amoris excitatur; profectò se Dei esse denegat, qui eorum prauas actiones increpare recusat. Hinc itaque facilè aduertitur, quid ambitioso illi à Christi fidelibus debeatur. cuius nomen præ

Hier. 48.

Exod. 32.

indignatione suppressimus. Nam quo proprio nomine dignus habeatur prorsus nescimus. Illum vtique vltra modum malitiosum esse, à puero famâ referente didicimus, & ex parte per nos cognouimus. Et quia hunc ad augmentum iniquitatum suarum contra sanctam Ecclesiam arte Simonis Magi niti audiuimus, vtile valde est, immo necessarium, quatenus auctoritate Simonis Petri ei in faciem resistamus. Cui si pro officij nostri loco vehementer non restiterimus, cum ipso Simone Mago, qui hoc genus iniquitatis primus inuenit, nos habituros portionem, quod Deus abnuat, nullatenus dubitemus. Nam quid prodest nobis orare? quid prodest aliquando ieiunare? quid etiam pauperes recreare? vel quælibet alia bonitatis opera exercere, si Simoniacam hæresim à finibus nostris dissimulamus repellere? Quæ, vt B. Gregorius dicit, ante omnes alias in sanctâ Ecclesiâ subdolâ fraude irrepsit, & quasi prima & maxima Ecclesiæ castitatem fœdâ nimium pollutione contaminare præsumpsit. Igitur in Deum, & propter Deum rogamus vos & obtestamur, si habere partem in Christo vultis, vnà nobiscũ summopere laboretis, vt tam sæua pestis, quæ per sæpe dictum hæreticæ prauitatis ministrũ in partibus nostris diabolicâ suggestione emersit, non quidem gladio ferri, sed gladio Spiritus sancti penitus computetur: ne nobis tacentibus in Spiritum sanctum peccetur: quod neque hîc, neque in futuro sæculo remittetur. Valete in DOMINO semper, iterũ dico

Valete: & contumax ille, de quo agitur, sentiat nos Dei virtute plus posse, quã possit ipse Simonis Magi impiâ arte.

EPIST. IX.

Guillelmo sancti Florentij Abbati, & Guillelmo Archidiacono fideli suo, Goffridus Vindocinensiss monasterij indignus seruus, prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare.

ROgamus vos, & per veritatẽ, quæ Christus est, obtestamur, ne in causa Dei, quã contra Rainaldum inspirante Spiritu sancto assumpsistis, aliquo modo deficiatis. Quod si feceritis, Christum, qui est veritas, plane abnegastis; & Ecclesiam suam, quæ omnino casta debet esse & libera, sæcularitatis concubinam & ancillam cum periculo animarum vestrarum constituistis. Præterea etiam omnibus amicis vestris, quod euenire nõ credimus, mendaces facti estis, & eorum inimicitias meritò incurristis. Non est vobis timendum; quia multos post Deum bonos adiutores habetis. Inter quos me & Abbatem S. Sergij veraciter reputare potestis; qui mallemus viui excoriari, quàm huic tantæ consentiremus abominationi. Valete; & substantiam temporalem nullatenus ob hoc timeatis amittere. Non enim diabolus tanta poterit auferre, quanta vobis potens est Deus restaurare. Nihil tamen pro hac causâ amittetis, & de manu Dei mercedẽ

recipietis, ſi pro eius fide & nomine conſtanter egeritis.

EPIST. X.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, dilecto in Chriſto patri Archembaldo, S. Albini Abbati, fratres ſibi commiſſos diligere, & eorum vitia odio habere.

EX teſtimonio diuinæ auctoritatis didicimus, quoniam de profectu proximi, ſicut de noſtro, debemus gratulari: & de eius defectu, tanquam de proprio, tribulari. Vnde de quodã fratre veſtro, Ioſcelino nomine, vehementer tribulamur; in quo non ſolùm læſam eſſe caritatem cognouimus, ſed defunctam. In diebus iſtis, cùm monaſterij noſtri neceſſitate cogente, iuxta Maironem, vbi obediens ſibi, & non Deo ille commoratur, tranſitum feciſſemus, miſimus ad eum, vt in domum B. Albini & veſtram nos hoſpites ſuſciperet deprecantes. Verba, quæ his, qui à nobis miſſi fuerant, reſponderit, mala quidem & omnino indiſciplinata fuerunt: ſed facta ſatis peiora. Omnia quæ ille Conuerſus auerſus in nos protulerit, vobis ſcribere noluimus, quia longum eſſet & in nullo veritatem lædere volumus, quæ vix in longiloquio illæſa ſeruatur. Illud firmiſſimè tenemus, quia dixit, quòd nullatenus nos ſuſciperet; & poſtea nõ bene deuotus compleuit. Hæc veſtræ dilectioni de ſeruo auaritiæ conſcribentes, non

noſtram

noſtram, ſed caritatis iniuriam vindicari depoſcimus.

EPIST. XI.

Goffridus Vindocinẽſis monaſterij humilis ſeruus, dilecto in Chriſto confratri Archembaldo S. Albini Abbati, peccata delinquentium non diſsimulare; ſed mox vt oriri cœperint radicitus amputare.

DE veſtro Ioſcelino conquerentes vobis ſcripſimus, & vt de illo manifeſtã iuſtitiã Deo & ordini veſtro faceretis, diu auſcultauimus, & adhuc auſcultamus: & nihil à vobis actum ſuper hoc audire potuimus. Vnde manifeſtum eſt, quia aut aures noſtrę ſurdæ ſunt, & audire non poſſunt; aut manus veſtræ contractæ, & ad exercenda iura iuſtitiæ nullatenus eas poteſtis aperire. Sed nos Dei gratiâ aures non habemus ſurdas. cauete igitur, ne manus habeatis contractas. Quod ſi fortè cõtractæ vel aridæ nunc vſque fuerunt, non iam oliuæ, ſed oleo iuſtitiæ vngantur, vt ſanentur, & ad reprimendum Ioſcelinum peſtiferâ inflatum ſuperbiâ citiùs aperiantur. Et quoniam cor eius repletum nouimus iniquitate, & veſtrum credimus plenum caritate; toto dilectionis affectu vos rogamus, vt adeo vigeat contra illum veſtra æquitas, ne ampliùs ſancto ordini illius dominari poſſit iniquitas. Si verò bonitati veſtræ ſuggeſſerit, quia cauſam contra vos habemus; nolite ſibi

parcere propter hoc; sed quanta sint viscera caritatis considerate. Caritas enim, sicut bene nostis, solummodò amicum non diligit, verùm etiam esurienti & sitienti inimico cibum & potum pariter, cum hilaritate tribuit. Nos tamen inimici vestri non sumus; sed omnia quæ in vobis Deus diligit, & nos diligimus: & vobis & vestris, si placet, germanâ caritate seruire volumus. Nam quidquid de querelis nostris, quæ concipiunt laborem & dolorem parturiunt, faciamus, caritatem, quod est vinculum perfectionis, erga vos semper integram, Deo donante, seruabimus. Hæc est, inquam, illa bona, immo optima virtus, sine quâ habere cæteras virtutes est damnabile, & cum quâ non habere eas, veniale. Valete, & quid de his, quæ vobis scripsimus, facturus sitis, nobis rescribite.

EPIST. XII.

Frater Goffridus Hamelino Abbati S. Albini, diligere quod Deus diligit, & odio habere quod odit.

ET formicam plaustrum trahere dedecet; & doctorem Ecclesiæ manu tenere mendacium. sed oportet illum veritatem semper attendere; non relationem verborum. Si Albericus se nobis condonatum diffitetur, & si Paganus filius eius in Ecclesia nostra sub titulo monasterij vestri se factum monachū profitetur, negat vterque veritatem, dum falsò lo-

quitur. Quod Paganus vobis ſuggerit, etiam ſi verum eſſet, ſicut veraciter falſum dinoſcitur, diſcuti tamen priùs debuiſſet, antequam illum reclamantibus monachis noſtris prudentia veſtra ſuſcepiſſet. Iniuſtum eſt enim, & Canonum regulis prorſus contrarium, ſine iudicio exſpoliare veſtitum. Quòd illum non eſſe fugitiuum dixiſtis, mihi non mediocriter diſplicet hoc ab ore veſtro fuiſſe prolatum, quod ſobrietatis armarium olim credideram, & veritatis ſigillum. Ille vtique de loco noſtro, in quo monachus noſter factus fuerat, aufugit, & ſtola ſecundæ regenerationis rejecta occultè fugiens, clauſtrum B. Clementis infregit. Vnde non ſolùm fugitiuus agnoſcitur, verùm etiam vera propoſitione ſacrilegus eſſe probatur. Si de illo nobis offertis iuſtitiam, quod iuſtum eſt facite; nos de illo priùs inueſtite. Nam vos ignorare non credimus, quòd nec ad comprouincialem, nec ad generalem Synodum, multominus igitur ad quamlibet cauſam vocari debet exſpoliatus. Præterea noueritis, nec genus veræ religionis eſſe, nec ſignum puræ dilectionis, pro Pagani familiaritate Philippicam retractare in amicum. Nec pro illo, ſi veſtræ magnitudini placuiſſet, contentio, quæ inter monaſterium noſtrum & veſtrum eſſe ſolebat, & quæ penè vel penitus pro dilectione veſtra fuerat extincta, rediuiua fieri debuiſſet. Nos verò quod contra Paganum fecimus, adhuc facimus: nec extractum de vagina Canonicæ iuſti-

tiæ gladium, nisi præcedente satisfactione, ab illo retrahemus. Quod si quis aliter actum intelligit, nos tamen iustè & rationabiliter factum esse, sanctorum Canonum auctoritate monstrabimus.

EPIST. XIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, domno Gualterio vitæ laudabilis Abbati, salutem cum dilectionis obsequio.

IN regulâ B. Benedicti, secundum quã professi sumus, prohibitũ dinoscitur; & quod est amplius, auctoritate sancti Euangelij; ne alter alteri faciat, quod sibi fieri non optat. Vnde totâ mentis intentione cauẽdum est, vt quod nobis fieri nõ optamus, nullâ occasione alij faciamus: ne fidei nostræ professionis scissuram facientes, Euangelicæ etiam traditionis contemptores à Deo iudicemur. Hæc idcirco, venerabilis pater, proposuimus, quoniam hominem quendam, Garinum scilicet Galandi, qui sub confessionis actione, & suæ fidei promissione, se suaque omnia nobis deuouerat, subitâ pressum infirmitate monachastis, & res suas, immo nostras, quia Ecclesiæ nostræ priùs fideliter oblatas, accepistis. Quod quàm sit religioni Christianæ contrarium, si scienter actum est, quod absit, nos minimè latet, & vos certum habetis. Requirimus igitur à dilectione vestrâ hunc hominem, & vniuersas res huius hominis cum homine

ipſo nobis reddere non differatis : ne fortè actio dilationis vobis adſcribatur argumentum cupiditatis ; & ſic per vos fraterna caritas vulneretur, quod eſt vinculum perfectionis. Valete.

EPIST. XIV.

Bernerio honorabilis vitæ Abbati, Goffridus abbatum omnium minimus, à Deo ſalutem, & à ſe germanæ dilectionis deuotionem.

SEruitio veſtræ bonitatis, quod mihi, licet immerito, ſæpe obtuliſtis, nunc opus habeo : & quem caritas debitorem fecit promittendo, non pigeat debitum ſoluere promiſſa reddendo. Andegauis ſiquidem Eccleſiaſticum negotium in craſtino Aſcenſionis acturi ſumus, ad quod prudentiæ veſtræ conſilium & auxilium diligenter inuitamus: & ne in præſenti neceſſitate nobis deſit, humiliter deprecamur. Quòd ſi deprecationem noſtram qualibet occaſione exaudire diſſimulatis ; amicus vtique dici poteſtis, ſed qui non permanet in tempore neceſſitatis.

EPIST. XV.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, carissimo domino & præcordialissimo amico, Bernerio Bonæuallis Abbati, viro verè religioso, beatam Trinitatem puro semper corde diligere, & eius proximæ festiuitati nullâ occasione deesse.

AD celebrandam nobiscum, quam diximus, sanctæ & indiuiduæ Trinitatis festiuitatem, & tantæ solemnitatis deuotio vos venire compellit, & vt sepositis curis omnibus nullatenus differatis venire, quem erga vos habemus puræ dilectionis affectus suppliciter exposcit. Debitum quippe religionis est, & germanæ caritatis augmentum, festa sanctorum Dei, & maxime suam ipsius festiuitatem deuotione celebrare; & diligentis se proximi iustum desiderium totis visceribus adimplere. Valete: & in his quæ humiliter rogamus, non sit vobis tædiosum Deo & nobis obedire.

EPIST. XVI.

Goffridus Vindocinensis monasterij inutilis seruus, viro æternâ memoriâ digno, Bernerio Abbati Bonæuallis, in valle spiritualis frumenti abundare, & hymnum Deo dicere sempiternum.

SAncti spiritus, vt arbitror, igne succensus, & ab increpatione Simoniacæ impie-

tatis spiritum, quo agitaris, reprimere non valens, multos in te aduersarios incitasti: inter alios maximè vnum, cuius nomen dicere superfluum puto, quia nec vulgo manet incognitum. Et si illud, naturâ negante, surdi non audiunt, nec muti loquuntur; eis tamen ab alijs nutibus & signis est indicatum. Tibi, religiose Abba, à multis dicitur, quòd Simonem Magum nostris temporibus in Ecclesiâ suscitatum frustra extinguere verbis conaris, quia in hominibus qui corrigat non inuenitur. Tu verò desiderio repletus prophetico: tibi suaderi nullatenus potest, quin semper inquiras, qui tecum assurgat contra regnantem in sanctâ Ecclesiâ abominationem, cum ipso Prophetâ fideliter clamare non cessans, *Quis consurget mihi aduersus malignantes, aut quis stabit mecum aduersus operantes iniquitatem?* *Psal. 93.* Clama itaque tu organum Dei, tuba Spiritus sancti. Ne sileas, egregie præco veritatis, nec vocem retrahas à correctione hæreticæ prauitatis: & si eos qui sanctæ Ecclesiæ castitatē fœdâ nimium pollutione commaculant, de templo eijcere, sicut Saluator fecit, non vales verberibus, saltem verbis nulla desinas occasione. Noli, vir sancte, noli credere illis, qui te loqui asserunt sine vtilitate, quoniam eos, contra quos loqueris, reuocare non potes à scelere. Qui talia dicunt, tecum pariter Ioannem sanctum domini præcursorem redarguunt. Ille enim quamuis Herodem ab incestu reuocare non posset; veritatem tamen non siluit, dicens quòd

ei vxorem fratris sui habere nullâ ratione liceret. Vnde si vir sanctus decollari meruit, & coronari, Herodes impius, cum eis qui sibi consenserunt, promeruit æternaliter cruciari. Satis est igitur melius cum Ioanne redarguere; quàm reticendo veritatem consentire Herodi. Nulli certè Christiano Christi Dei & Domini sui legem silere licet, nec propter personam veritatem occultare. Nam qui propter personam veritatem occultat, Christum, qui est veritas, videtur abnegare. Vale: & agnoscant impij Simoniaci, te veritatis virtute plus posse; quàm possint ipsi Magi Simonis peruersitate.

EPIST. XVII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, venerabili Abbati Bernerio, viro verè religioso, dimidium animæ suæ, & si non sufficit animam totam.

PAter in Christo carissime, esse vestrum desiderio scire desiderans, quoniam præsens corpore non possum, præsentibus litteris dilectam Deo & caram hominibus dilectionem vestram interrogare præsumpsi, qualiter congregatio vestra se erga vos habeat: vos enim erga illam optimè habere non dubito. De viribus corporis iterum quæro: nam de virtutibus animæ vestræ quærere superfluum æstimaui, quia illam de die in diem proficere credo certâ fide, cùm diuinâ

cooperante gratiâ, vestræ bonitatis longæua consuetudo in hac credulitate sensus meos omnino firmet & muniat. De esse vestro quærens, mirandum non est si valde sollicitor. nam in prosperitate vestrâ lætor vehementer & delector: in vestrâ aduersitate non mediocriter afficior & contristor: licet in aduersitate, quæ iustum hominem probat, esset potiùs lætandum, si vis amoris, quo vos semper amaui, virtutem rationis admitteret. Hæc autem ratio, quamuis ad ostium meæ mentis sæpius pulset, ei pulsanti non aperitur. nam funibus vestræ dilectionis alligata, intrare non sinitur. Vestram igitur prosperitatem diligere possum: vestram aduersitatem desiderare vllâ ratione non possum: sed illam meam faciens compassionis affectu; vobiscum vsque ad mortem humeris caritatis portare paratus sum. Valete.

EPIST. XVIII.

Honorabili patri & suo præcordiali amico Bernerio, viro sapientiæ doctrina, & vitæ meritis decorato, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus se totum cum posse suo.

QVod vobis, venerande Pater, dixi simpliciter, sicut audiui, monachi vestri intellexerunt nequiter. Et ego mando vobis, quia illud libenter corrigam; nec vnde vestri insidiatores, quos filios credebam, vos valeãt molestare, vlteriùs dicam. Simplicibus & bo-

næ volũtatis hominibus me loqui putabam; sed presentibus illis religiosæ simplicitatis inimicis ponam ori meo custodiam. Quorum impuritas, velit nolit, quãdiu vixero certis indicijs poterit approbare quàm purâ caritate vos diligo. Cum quo, si necessitas exigit, & aduersitatem sustinere lætor; & sine quo prosperitatem habere non delector.

EPIST. XIX.

Bernerio vitæ laudabilis Abbati, frater Goffridus, salutem & dilectionem.

NOueritis, quod tamen vobis in aure dico, Deo volente, me ad præsens Romam iturum: sed nec mulam habeo, nec mulũ: & quia vos habere credo quod ego non habeo, humiliter supplico, vt animal vtrunque mihi præstetis, aut vnum, vel, si placet, neutrum. Non tamen ideo de amicitiâ minus; quia vos propter vestra non diligo, sed propter vosmetipsum.

EPISTOL. XX.

Amico suo carißimo, Bernardo Abbati S. Launomari, Goffridus Vindocidensis monasterij humilis Abbas, salutem.

FRatrem hunc, quem vobis notum, & ex parte familiarem agnouimus, cum litteris nostris ad vos mittere curauimus, vt eum

ad ſalutem animæ ſuæ in congregatione veſtrâ recipiatis: ſi tamen recipere vultis. Diu enim, vt ipſe bene noſtis, nobiſcum fuit; ſed mores ſuos iuxta deſiderium noſtrum corrigere noluit. Vnde meritò aut eius malitioſa vita blaſphemari poteſt, aut ignorantia, vel incuriâ noſtrâ, quod Deus abnuat, accuſari.

EPISTOL. XXI.

Venerabili fratri & coabbati, Odoni ſuo præcordiali amico, frater Goffridus ſalutem & dilectionem.

FAmâ diſcurrente ſiniſtrâ ad noſtrum vſque peruenit auditum, quòd Hieruſalem redeundi habetis animum. Hieruſalem ſemel vidiſſe vobis ſufficere debet. quam ſi numquam vidiſſetis, neque propter hoc contra vos orta eſſet calumnia Diaboli, neque vobis neceſſaria indulgentia Dei. Fides vtique monaſticæ profeſſionis eundo Hieruſalem obſeruari minimè poteſt, ſed violari. Hieruſalem etenim ire, ſicut indictum eſt laicis, ſic interdictum eſt monachis ab Apoſtolica ſede. Quod noui ego ipſe, ſicut ille, cuius aures erant ad os domini Vrbani Papæ, cùm & eundo Hieruſalem peregrinari præciperet laicis, & ipſam peregrinationem monachis prohiberet. Vbi ſanctus Benedictus de peregrinis monachis mentionem facit, de illis loquitur, qui eo tempore mundo quidem renuntiabant, ſeſe in Domini ſeruitutem profitentes; nul-

lam tamen ſua profeſſione alicubi firmantes ſtabilitatem. Eos verò, qui certo in loco profitentur, vbi profeſſi ſunt, & baiulare crucem Domini, & Dominumſequi neceſſe eſt, non peregrinam quærere ſepulturam. Non igitur ſub occaſione Hieroſolymitani itineris deuiemus ab itinere noſtræ profeſſionis: ne dum falſam beatitudinem quærimus, veram & corporis & animæ inueniamus miſeriã. Carnalis amore fratris veſtri, qui in Hieruſalem eſt, aut fortaſſe iam mortuus eſt, aut quouſque illuc perueniatis mori poteſt, mens veſtra ad illicita minimè trahatur; & ſpiritualium filiorum, & fratrum, quos ſub pollicitatione fidei veſtræ regendos ſuſcepiſtis, & de quibus etiam Domino redditurus eſtis rationem, cura deſeratur. Non eſt enim opus fidelis & bonæ mulieris, proprios partus porcis exponere; & quos ſemel vigilans peperit, dormiendo opprimere. Hac arte Satanæ multi, qui in regeneratione prima diabolo, & in ſecunda diabolo ſimul & ſæculo renuntiauerunt, terramque promiſſionis præuio Spiritu ſancto iam ingreſſi fuerant, corde in Ægyptum ſunt reuerſi: & manna faſtidientes, ollas carnium, & cætera, quæ diuinæ legi erant contraria, petierunt. Habuerunt itaque eſcas: ſed in eſcis illis retia, quibus capti, & hamum, quo ſunt tranſgulati, inuenerunt. Hi comparabiles ſunt coruo infideli nuntio, qui cupiditate cadaueris Noe ſancti patriarchæ contempſit imperium. Priùs quidem, vt columba, acceperunt ramum oliuæ,

cum quo ad arcã redirent, & in arca manerent: sed de fenestris arcæ, ad quas fide baptismatis & monastica professione iam volauerant, non redituri euolauerunt. De quorum numero quemlibet hominem, multo minùs igitur dominici gregis pastorem & custodem esse non opto: ne fortè contingat, quod Deus abnuat, illum ex pastore lupum fieri, & ex custode latronem. Valete: & quæ bono animo scripsimus, vobis placeat retinere.

EPIST. XXII.

Frater Goffridus dilecto confratri Amblardo Lemouicensi Abbati, sic fratres tibi commissos diligere, ne à te eorum diligantur errores.

PErlectis litteris tuis, quibus de monacho tuo conquestus es; agnouimus, quòd immemor Ecclesiastici vigoris, & honoris, & officii ac ministerij sui oblitus, linguæ aculeis te exacerbare præsumpserit. Lingua quidem secundum Iacobum, inquietum malum est, modicumq; membrum, sed magnam syluam incendit, quia animæ & corporis substantiam perdit. Lingua ignis est, & in ea vniuersitas iniquitatis consistit. Lingua gladius est, quo conditor & redemptor noster à Iudæis interfectus noscitur: nec illis tantùm qui Christum gladio ferri, quantùm illis qui eum gladio verbi peremerunt, mors Christi deputatur. Christus ipse in cruce iam positus pro illis potiùs orauit, qui eum gladio ferri pupu-

gerũt; non pro illis, qui eum gladio verbi occiderunt. Si igitur linguæ peruersitas non restringitur, non multùm prodest, si cætera mala corrigantur. Habes circa huiusmodi delinquẽtes, & in veteri & in nouo testamento, diuina cõsilia & præcepta; cùm Dominus Deus
. 17. in Deuteronomio dicat, *Et homo quicumque fecerit in superbia vt non exaudiat sacerdotem aut iudicem, quicumque fuerit homo ille morietur, & omnis populus cùm audierit, timebit: & non aget impiè, ne moriatur.* Et vt sciamus hanc Dei vocem cum vera & summa majestate eius processisse, ad honorandos & vindicandos sacerdotes, qui in eius loco stant, aut de eius loco cadunt; cùm aduersus Aaron sacerdotem tres de ministris Chore, Dathan & Abiron ausi sunt superbire, hiatu terræ absorpti ac deuorati pœnas statim sacrilegę audaciæ persoluerunt. Nec illi soli, sed & cæteri ducenti quinquaginta, qui eorum comites ad audaciam fuerunt, prorumpente à Domino igne consumpti sunt. Vnde verâ propositione probatur, quòd non solùm qui cõtra præpositos Ecclesiæ superbiunt, sed etiam qui consentiunt eis, à Deo damnantur. In libro quoque regnorum, cùm Samuel sacerdos à populo contemneretur, exclamauit Dominus, & dixit: *Non te spreuerunt, sed me.* Et vt hoc vlcisceretur, excitauit Saulem regem, qui superbum populum calcaret & premeret, & per diuersa pœnarum genera affligeret, vt contemptus sacerdos vltione diuina vindicaretur. Dauid sanctus cùm, orã chlamydis Saulis regis pessimi,

& iã in Dei diſpoſitione depoſiti, occultè abſcidiſſet, quod factum paruiſſimam contra doctorem muſitationem ſignificat, magna cordis contritione ſe arrexit, quia in peccatore præpoſito Dei poteſtatem, quam venerari debuiſſet, & auctoritatem agnouit; quæ nec major iuſtis paſtoribus à Deo conceditur, nec minor iniuſtis. Sed & Salomon in Spiritu ſancto cõſtitutus docet quę ſit ſacerdotalis auctoritas & poteſtas, dicens: *Ex tota anima tua time Deum, & ſacerdotes eius ſanctifica.* & iterum: *Honora Deum tuum ex tota anima tua, & honorifica ſacerdotes eius.* Quorum præceptorum memor. B. Paulus, cùm Sacerdoti, neſciens eum Sacerdotem eſſe, malediceret, & ei diceretur, *Sic inſilis in Sacerdotem maledicendo?* ſtatim culpam agnouit: & quia noxam ex ignorantia contraxerit, aſſeruit, dicens, *Neſciebam, fratres, quia Pontifex eſſet. Scriptum eſt enim, Principem populi tui non maledices.* Et alibi dicit, *Non eſt poteſtas niſi à Deo: Et qui reſiſtit poteſtati, diuinæ ordinationi reſiſtit: & qui reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt.* Dominus etiam noſter ipſe Ieſus Chriſtus, Rex & iudex & magiſter noſter, vſque ad paſſionis diem ſeruauit honorem Sacerdotibus, quanuis illi nec timorem Dei, nec agnitionem Chriſti ſeruaſſent. Nam cùm leproſum mundaſſet, dixit illi, *Vade & oſtende te Sacerdoti.* Ea humilitate qua nos quoque humiles eſſe docuit, ſacerdotem appellabat, quem Sciebat eſſe ſacrilegium. Item ſub ictu paſſionis cùm alapam accepiſſet, & ei diceretur, *Sic reſpondes Pontifici?* nihil contumelioſè

Eccli. 7. *Ibid.* *Act. 23.* *Ibid.* *1. Reg. 9.* *Matth. 8.* *Ioan. 18.*

locutus est in personam Pontificis; sed magis innocentiam suam seruauit, dicens: *Si male locutus sum, exprobra de malo: si autem bene, quid me cædis?* Quæ omnia ab eo ideo facta sunt humiliter atque patienter, vt nos suæ humilitatis ac patientię haberemus & sequeremur exemplum. Docet doctores Ecclesiæ legitimè & plenè honorari, etiam si aliter agant quàm debeant, dum circa falsos doctores Deus ipse talis existit. Præterea sanctos Apostolos scribarum & Pharisæorum, peruersorum atque sacrilegorum doctorum, potestati substituit; quatenus Apostolorum & probaretur humilitas, & meritum augeretur; & per hoc plebs Christiana disceret portare iugum veri sacerdotis, etiam sub falso sacerdote. Meminisse monachi debent, quoniam Abbates Deus instituit: Abbates autem monachos constituerunt. Quòd si nos aliquid audere contra Deum possumus, qui Abbates facit; possunt & contra nos audere monachi, à quibus fiunt. Qualescũque sunt Ecclesiæ doctores, de ipsis

Luc. 10. tamẽ Dominus dicit, *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit me spernit &. Qui tangit vos, tan-*

Zach. 2. *git pupillam oculi mei*, Tangere hoc in loco non verberum quamlibet actionem significat; sed quæ fit in prælatos à subditis, præloquente prælato eis diabolo, linguæ vel cordis detractionem. Maria vtique soror Aaron prophe-

Num. 12. tissa, dum Moysi detraxit, quanuis ipse aliquãdo aliter fecerit, illico stigmate lepræ perfusa est, & de castris Domini foras proiecta. Ozas etiam Leuites, cùm arcam Domini re-

calci-

calcitrãtibus bobus cerneret inclinatam, eam volens erigere, ſtatim ab Angelo Domini percuſſus interijt. Per arcam præpoſitus Eccleſiæ ſignatur, quem reprehendere minori ordini nulla ratione permittitur. Vtile eſt & neceſſarium, vt B. Euſebius dicit, vt rectores à ſubditis timeantur, & ab ipſis corrigantur; vt humana formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidãt. Deteriores quippe ſunt, vt idem ipſe aſſerit, qui detractionibus doctorum vitam moreſque, quanuis videantur reprehenſibiles, inſequuntur, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Et ideo iuſtè infames ſunt, & ab Eccleſia extorres fiunt. Nam ſic odit Deus eos, qui linguarum gladijs, ſeu quolibet alio modo, aduerſus patres armantur, vt patrum inuaſores; & in omni mundo notantur infamiâ. Quos enim Deus ſuo reſeruauit iudicio, humano examine condemnari nec debẽt, nec poſſunt. Et B. Gelaſius Papa: Oues quæ paſtori ſuo
„ commiſſæ ſunt, eum reprehendere, niſi à Ca-
„ tholica fide exorbitauerit, nec debent, nec vl-
„ latenus accuſare poſſunt: quia facta paſto-
„ rum oris eorum gladio ferienda non ſunt,
„ quamuis rectè reprehendenda videantur. Et
„ B. Gregorius in moralibus ſcribit, dicens:
Magiſtrorum vita, etiam ſi iure reprehendi-
„ tur, oportet tamen vt à ſubditis ſufferantur
„ pariter & timeantur. Subtilis ergo via tenenda eſt à ſubditis rectitudinis, & humilitatis, vt reprehenſibilia magiſtrorum facta nec placeant, nec tamen eorum mentes à ſer-

uandâ magiſtrorum reuerentiâ recedant. Quod bene Noe debriato exprimitur, cuius nudata verecũdiora boni filij auerſi veniendo texerunt. Quid eſt quòd filij verecundiam patris ſuperiecto dorſis pallio auerſi venientes operiunt; niſi quòd bonis ſubditis ſic præpoſitorum ſuorum mala diſplicent, vt tamen hæc ab alijs occultent! Si verò ſubditi à rectorum ſuorum reprehenſione temperare ſe negligunt, vſque ad reprehenſionem ipſius conditoris excedunt, cuius ſuperna diſpoſitione prælati ſunt. Nam ſi opera hominum iniuſta videntur, poteſtas, quæ à Deo eſt, nunquam erit niſi iuſta: quam iniuſti homines multotiens propter ſubiectorum merita habere permittuntur. Non eſt toleranda à præpoſitis ſuperba loquacitas vel præſumptio ſubiectorum. Hæc ſunt enim, ſicut venerabilis doctor & martyr Cyprianus ſcribit, hæreticorũ ortus, atque conatus ſchiſmaticorũ malè cogitantium: vt ſic ſuperbi ſuperbis placeant; vt præpoſitũ ſuperbo tumore contemnant. Sic de Eccleſia receditur: ſic altare profanum extra Eccleſiam collocatur: ſic contra pacem Chriſti & ordinationem, atque vnitatem Dei rebellatur. Oportet ergo monachum, de quo mihi ſcripſiſti, ne & ipſe dæmonium fiat, agere audaciæ ſuæ pœnitentiam: & honorem Dei in ſacerdote etiam aliter agente agnoſcere: & tota cordis & corporis ſupplicatione ſuo præpoſito ſatisfacere. Quòd ſi ſuperbus extiterit, exerce in eum honoris tui poteſtatem: vt tanquam homi-

cida, ab omni ordine depositus, vel sic agnoscat Ecclesiasticæ censuræ rigorẽ. nam si Deus superbis Angelis non pepercit, superbis hominibus parcendum dedocuit. Homicidarum verò tria genera esse Clemens sanctus, discipulus B. Petri & successor eius, in Concilio residens asseruit: & pœnã eorum parilem fore nos docuit. Sicut enim interfectores fratrum, ita & detractores eorum, eosque odientes, homicidas appellauit. quia & qui occidit, & qui odit fratrem suum, & qui detrahit, homicida est. quoniam detractio, etiam si cum veritate misceatur, ex odio surgit. Optare tamen debes, magis iniurias odientium pietate & patientiâ vincere, quàm concessâ tibi licentia & auctoritate vindicare. Vale, & quæ tibi scripsimus, si bona sunt, tene.

EPIST. XXIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij Abbas, G. venerabili priori de caritate cum delectione salutem.

PRæsentium latorem vestræ bonitati transmittimus, quatenus eum in congregatione vestrâ ad salutem animæ suæ, si vultis, recipiatis. Hoc tamen vobis laudare nec audemus, nec vituperare volumus. Diu etenim nobiscum fuit, & prauos mores suos semper emendare contempsit, sed bonum, quod apud nos diutius face-

re distulit, apud vos forsitan facere curabit.

EPISTOLA XXXIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis Abbas, dilectis in Christo filijs Hamelino & cæteris omnibus, prospera mundi despicere, & nulla eius aduersa formidare.

GAudeo planè propter constantiam vestram, quam Deo acceptam esse non dubito, & coram bonis hominibus cognoui approbatam. Si molestum habetis, quòd in Ecclesiâ voces cantando non exaltatis, dico vobis quia oris vocem Deus non attendit, sed cordis. Quare non est opus sonantibus verbis cùm oramus: sed vbi sacrificamus, ibi & orare debemus. Vbi verò sacrificandum sit, psalmista manifestat cùm dicit: *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum Deus nõ spernit.* Si quis fortè huic sententię obuiare tentauerit, asserens in Ecclesiâ super altare esse sacrificandum sicuti fit, verum est vtique quod dicit. Sed scire debet, quia in Ecclesiâ altare ibi nihil aliud significat, quàm cor in homine. Quæ ergo, fratres, dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini. Sacrificate sacrificium, vt diximus, sperantes in Domino, cuius misericordiâ adiuti visibilem & inuisibilem superabitis inimicum. Certè, fratres, vos non pugnatis eo quòd alicui sua auferre vel subripere velitis: sed ne sponsa Dei Ecclesia, quæ

Psal. 50.

casta omnino debet esse & libera, sæcularitatis concubina fiat, & ancilla. Hoc si fieri posset, quod absit, non tam domus Dei quàm spelunca latronum, & sentina vitiorum dici deberet. Est etiam alia causa vestræ magnæ securitatis, quòd non feriendo, sed patiendo resistitis: & non tam pro vobis, quàm pro successoribus vestris, hoc facitis. Vnde patet, quòd ipsius Domini nostri Iesu Christi exemplum tenetis, qui & pro alijs pertulit, & patiendo hostem superauit. Et sicut Dominum Iesum, caput nostrum, vicisse diabolum veraciter credimus; ita & nos omnes aduersarios nostros superare valebimus, si illius membra fuerimus. Carissimi, mirari nolite, quòd ad vos venire differo: quia sexum illum mihi suspectum inuenio, quem nec amicis bene fisum agnosco. Sexus iste nostrum primum venenauit parentem; suum quoque maritum & patrem: iugulauit Ioannem Baptistam: inimicis suis fortissimum tradidit Sansonem: quodam etiam modo interfecit Saluatorem: quia nisi eius culpa exigeret, Saluator noster pro nobis mori necessarium non haberet. Heu quantos iam perdidit! quos adhuc potest perdere non desistit. Vt breuiter dicam: omnibus qui perierunt, qui pereunt, seu qui vsque in finem sæculi perituri sunt, sexus iste duplicem contulit mortem. Nisi enim peccasset, & peccando primum hominem peccare fecisset, homo non moreretur in corpore; nec eius anima in æternum periret. Væ sexui, cui nec timor inest, nec verecun-

dia, nec bonitas, nec amicitia: qui magis timeri potest cùm amatur, quàm cùm odio habetur. In his verbis epistola nostra concluditur. Dominus Iesus Christus sit Abbas & pater vester; bona eius genitrix Maria, vestra mater. Ipsi Deo & Domino nostro, qui pro peccatis nostris in cruce positus, B. Ioanni suam sanctissimam commendauit matrem, vestram commendo fraternitatem; vt ca sua pietate vobis donare dignetur veram caritatem, veram obedientiam, puram cordis & corporis castitatem: & inter prospera humiles, & inter aduersa securos vos faciat, & ad gaudia sine fine mansura perducat.

EPIST. XXV.

Goffridus Vindocinensis cœnobij seruorum seruus, dilectis in Christo fratribus æternam benedictionem.

QVòd vos diu est non visitaui, scitote hoc non meæ voluntatis fuisse, sed penitus necessitatis. Infirmitas enim, quæ dum apud vos essem me cepit, vt à vobis recessi, quatuor tãtùm diebus me dimisit; sed postea grauiter inuasit. Vnde ab amicis nostris accepto cõnsilio potionẽ sumpsi. quâ dum corpus purgare debui, penè me corporis vitâ purgaui. Sed Dei gratiâ de infirmitate illâ conualui: & ad vos quàm citius potero, reuertar, quos præ cunctis hominibus semper diligo, & dilexi.

EPISTOL. XXVI.

Dilectis in Christo discipulis Ingelbaldo & omnibus alijs, Goffridus eorum indignus pater, salutem à Deo & benedictionem.

CAlumniæ, quæ in partibus patriæ Andegauensis olim contra nos ortæ fuerunt, diuinâ opitulāte gratiâ, ad honorem nostrum & vtilitatem sunt sedatæ. Nouitium quendam honestæ vitæ, & optimè litteratum suscepi: quem sæculi pannis exutum, regulari veste habeo vestitum. Dominus Prior noster infirmus tenetur, sed de beatâ illâ animâ quid dicerem, quæ si, vocante Domino, à sæculo migraret, nunquam, vt æstimo, gehennam sentiret? Sed me infelicem! me miserum! quem nulla peccatorum meorum recordatio momordit, dum carnis sanitas blandiretur. nunc saltem inopinata infirmitas, quæ me subitò pressit, circa mea mala reddere deberet sollicitum. Cùm sanguinis immoderantiam metuēs parum me minui fecissem; minutionis die tertia, discors humorum fluxus ordinem naturæ transgrediens per diem & noctem de corpore meo emanauit. Quem dum bona Dei pietas restrinxisset, febris mihi cognita pridem me vacuum pariter & fatigatum statim arripuit. Hinc igitur nō iā vt subditos, non iā vt discipulos, sed sicut dominos & amicos carissimos, ex intimo cordis affectu vos deprecor, quatenus quidquid in vos deli-

qui, propter caritatem, quæ Chriſtus eſt, corde, ore mihi dimittatis, & infirmitati animæ meæ ſuccurrere, quia valde neceſſe eſt, non differatis. Caro quidem, vnde gloriari oportet, affligitur: animæ verò ſuccurrendum eſt orando; de quâ lugendum vehementer, ſi periclitatur.

EPIST. XXVII.

Frater Goffridus Vindocinenſis monaſterij qualiſcunque miniſter & humilis ſeruus, dilectis filijs & fratribus, Hugoni priori, & cæteris omnibus, perpetuam benedictionẽ à Domino & à ſe puram & integram dilectionem

QVoniam oculus animæ noſtræ vobis vigilat diligenter; vt mihi vicem mutuæ dilectionis reddatis, quæſo humiliter. Vigilate itaque orãtes pro me, licet indigno, veſtro, tamen paſtore: qui vos intra ſinum memoriæ noſtræ ſemper contineo, & de mamillâ proprij peccatoris lac paternæ dulcedinis, abſens quidem corpore, ſed præſens dilectione, vobis tribuo, potum ſimul animarum veſtrarum & eſcam. Tali potu & eſcâ fidelium diſcipulorum mentes ſatiantur; dulcedine ſcilicet ſui paſtoris & amore. Ego certè veſtræ anxietati, quam pro noſtrâ abſentiâ vos habere non dubito, valde compatiens, pane tribulationis mens noſtra frequenter cibatur, & potatur aquâ anguſtiæ. Eſt mihi tamen conſolatio maxima, cara videlicet dilectio veſtra, & malorum hominum pa-

tienter portata perſecutio. Verè vera dile-ctio veſtra me conſolatur; quæ pro purificatione animæ noſtræ Deum die ac nocte precatur. Prauorum autem hominum etiam maledictio vehementer optanda eſt, & eorum benedictio non mediocriter formidanda. Nam maledictio illorum creat beatitudinem, & eorum benedictio acquirit damnationem. Vnde ſi mihi non creditur, Chriſto ſaltem credatur, qui non mentitur: qui diſcipulis ſuis loquitur, dicens: *Væ cùm benedixerint vobis homines, & cùm vos maledixerint beati eſtis.* Non horariã, ſed aſſiduam fidelibus, non infidelibus, Chriſtus in hoc mundo promiſit preſſuram. Vnde vera ratione & Chriſti auctoritate probatur, quòd quicunque preſſuram odit quam Chriſtus promiſit, non fidelis filij ſortitur hæreditatem; ſed infidelis ſerui carcerem promeretur. Nec promittentem diligit Chriſtum, qui Chriſti promittentis odit promiſſum. Nos autem, fratres, & promittentem Chriſtum & eius promiſſum toto corde, totâ animâ, totâ virtute diligamus: & preſſuræ, quam ſuis promiſit, ſi ſui eſſe volumus, nos vltro offeramus: quia parum eſt, vel nihil penitus, quamlibet preſſuram pro tanto domino ſuſtinere, cùm ipſum dominum preſſuræ præmium agnoſcamus. Omnis itaque preſſura, tribulatio, & anguſtia deſiderio deſideranda eſt, vbi Chriſtus eſt in cauſa. Chriſtus vtique ſemper eſt in cauſa Eccleſiæ ſuæ, in qua nulli deeſt homini ſiue iuſto, ſiue peccatori. In hac cauſa iuſtum qui-

dem probat, vt adhuc iustificetur: hac examinat peccatorem, vt iustus efficiatur. Pro hac causâ ipsemet etiam carnem suscepit, & decertauit vsque ad mortem: nec feriendo, sed patiendo superauit. Nos igitur ampliùs non affectemus laudes hominum, vt quaslibet eorum pressuras timeamus: sed Christum in suâ causâ esse nobiscum firmissimè credamus: & pro ipso, qui nos redemit sanguine proprio, etiam si opus fuerit, vsque ad sanguinem decertemus. Nam penè aut penitus inremissibile nobis ab ipso peccatum imputabitur, si sanguinem nostrum pretiosiorẽ habeamus, quàm suum. Valete; & in causa Dei cum ipso constantes estote.

EPIST. XXVIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij Abbas, carissimo fratri Roberto salutem.

ABstinentia, quam facis, scilicet quòd tribus diebus tantummodo in hebdomada reficis, satis laudabilis esset, si quo modo videretur regularis. Regula namque, quam te obseruaturum coram Deo & sanctis eius promisisti, præcipit, quòd si quis fratrum, aliquid Deo offerre voluerit, illud priùs Abbati suo ostendat, vt eius voluntate & cõsilio fiat. si autem aliter fecerit, præsumptioni deputabitur, & non mercedi. Tu verò sine volũtate nostrâ hanc abstinentiam arripuisti. vnde timeo ne vanitati potiùs deputetur, quàm salu-

ti. Te igitur, frater, admoneo, vt quod voluntate propriâ præsumpsisti, voluntate nostrâ & consilio deseras, &, non veni facere voluntatem, cum Domino dicas. Iterum si te ieiunare delectat, laudo; vt ieiunando comedas, & comedendo abstineas. Ille enim ieiunando comedit, & comedendo abstinet, qui sic quotidie comedit, quòd ventri nullatenus satisfaciat. Vno si quidem die omnino abstinere, & altero ad plenum reficere, non satis videtur probabile. Die enim quo homo nihil cibi accipit multotiens murmurat: altero verò cùm multùm desideratum cibum habuerit, vix modum in comedendo seruat: & cùm iam repletus fuerit, ineptam lætitiam gerit. Et idcirco vtile valde, immo necessarium animæ & corpori esse cognoscimus, vt & caro quotidie cibis sustentetur, & tamen à vitijs refrænetur. Nam qui sic viuit, duobus modis sibi proficit: quandoquidem & ab elatione alienus existit, & cætera bona operari non renuit. Ad conquirendam itaque salutem æternam abstinentia corporalis sola non sufficit, nisi & animæ quoque ieiunium per abstinentiam vitiorum fuerit sociatum. Et ideo, dilectissime, ita corpus exerce ieiunijs, vt purges mentem à vitijs. Hoc est autem spirituale ieiunium, per quod sine dubio societas acquiritur ciuium supernorum. & ille laudabiliter hoc ieiunium seruat, quem detractio nulla exasperat: quem nec furor, nec immoderata ira exagitat: quem superbia gratiâ Dei

non ſpoliat: quem maledictis lingua non maculat: quem rancor, ſeu murmur non cruciat. Vale, & ſuper hoc obedire non negligas.

EPIST. XXIX.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij ſeruus, ſuo multum dilecto fratri & filio Rainaldo, Deum timere, & cum timore diligere.

INfirmitas veſtra, quam noſtram facimus compaſſionis affectu, non magis ſibi ſubueniri exigit, quàm noſtra optat dilectio. Atquia animo cupienti nil ſatis feſtinatur, forſan venit vobis in mẽtem, quòd ſalus veſtra aut non curetur à nobis, aut obliuioni tradatur. Sed non ita eſt: quia omnia, quæ mandaſtis vobis eſſe neceſſaria, quæſiuimus: quæſita iam quædam inuenimus: quædam adhuc inuenire nequiuimus. Medicus verò, in quo ſpes ſoſpitatis veſtræ tota ſuſpenditur, ad nos venit, Turonum rediturus, ibi confecturus medicinam omnino vobis profuturam, vt aſſerit, & ſic ad vos nobiſcum venturus. Interim mittit vobis electuarium vtile valde veſtræ infirmitati, immo neceſſarium, quod quotidie ieiunus accipiatis, & poſt cœnam antequam dormiatis.

EPIST. XXX

Frater Goffridus fratribus & filijs, R. Priori & alijs omnibus: omnia quæ corpori sunt necessaria, & vtilia animæ, à Deo patre, & Domino Iesu Christo, & Spiritu vobis multiplicentur, vt bona voluntate domino seruiatis, & gaudeatis in ipso.

CVm tranquillitate, & multa pace, & omni amicitia desiderio desidero venire ad vos: sed quæ sunt necessitatis vestræ & vtilitatis me impediunt. vnde Deo auxiliante expediar, & quàm citius potero vos videbo. A quibus licet absens corpore videar, me vobis firma fide credatis corde semper & dilectione præsentẽ. vos enim estis sensus mei, mea cogitatio; vos viscera mea. vobis vtrumque dedi, corpus vtique meum, & animam meam: pro vobis vtrumque, vt fideliùs possum, expendo quotidie. per vos vtrumque commendo Domino Deo viuens; & etiam moriens commendabo. De cætero, fratres, quæ bona sunt & sancta, quæ bonæ famæ, quæ sanæ doctrinæ & disciplinæ cogitate & facite: quoniam vobis à Deo optimè retribuetur: & à me pro viribus meis, qualicumque vestro pastore. Valete, & quæ vobis in membrauis scripsi, in cordibus vestris transcribite: ne me pœniteat, ingratis, quod absit, tam bona scripsisse.

EPIST. XXXI.

Frater Goffridus fratribus & filiis, R. Priori, & cæteris omnibus, Deum timere, obseruare mandata eius.

MAndaui, & mando, quòd pro vestra necessitate & vtilitate feci moram: sed ad præsens præuio Spiritu sancto veniam ad vos, quos puræ dilectionis affectu dilexi, & diligam. Si tales inuenero, quales vos inuenire desidero; talem me inueneritis, qualem inuenire desideratis. Seruate innocentiam, humilitatem habetote, diligite patientiam. ista sunt enim quæ discipulorum obedientiam laudabilem faciunt, & tranquillam mentem magistrorum. Hæc absens scribo, vt mihi detis occasionem vobis quod melius potero faciendi cùm præsens fuero. Si fratres, qui aliter quàm debuissent fecerunt, se digna emendatione correxerunt, mihi multùm placet, & omnipotenti Deo multiplices grates & gratias ago. Natura nostra etiam ad culparum vindictam inuita trahitur, & velox est ad indulgentiam. Consilium quidem stabile vnicuique rectori animæ inesse debet: sed in eo qui peccauit, & pœnitet, non sit difficilis mutare sententiam. Vtinam qui peccauit, tam citò pœnitentia duceretur, quàm citò mutaretur in ipso nostra sententia. In ædificationem me missum intelligo, non in destructionem. Neminem vestrum vexare quæro,

ſed vobis omnibus opto quietem. Sed ille, inquam, inſanus eſt, & malignum ſpiritum habet, qui eum ad iram prouocare ſatagit, à quo poſt Dominum omnia ſperare licet, & ſine quo nihil ei poſſit eſſe quod proſit. Valete.

EPIST. XXXII.

Goffridus Abbas non ſuis meritis, ſed Dei gratiâ, dilectis filiis R. Priori, & omnibus aliis ſalutem & dilectionem.

QVod vobiſcum in Paſcha non fui, noſtri corporis infirmitas cauſa extitit. Gibbus enim mihi creuit in dorſo, vnde me ſecari oportuit. Et quamuis inter manus & lacrymoſas voces dilectarum Deo ſanctimonialium de fonte Ebraldi, raſorio ſcribente in noſtra carne ſuas litteras, corpus noſtrum infirmitate pariter & vulnere non mediocriter fatigatum teneretur, nec infirmitas, nec ſecantis crudelitas; nec ſtatim impoſiti ſalis aſperitas, vt vos vel ad momentum obliuiſcerer, facere potuit: ſed ſpiritus puræ dilectionis, quo vos ſemper dilexi, & diligo, & diligam, manſit vobiſcum. Dei tandem adiuuante clementiâ aliquantulum de infirmitate conualui: & partim aquâ, partimque equo portatus Andegauim veni. Valete in Domino omni tempore; ipſum Deum & Dominum noſtrum rogantes, vt me, & in infirmitate patientem, & in proſpe-

ritate humilem faciat: & me, & vos in sui dilectione custodiat.

EPIST. XXXIII.

Goffridus Abbas non suis meritis, sed Dei gratia, dilectis filiis R. Priori, & omnibus aliis, illam à Deo, quam dedit suis sanctis discipulis, benedictionem.

PRo vestris pijs precibus & lacrymis, quas pro me, licet indigno pastore vestro, filiali deuotione Domino Deo obtulistis, multiplices gratiarum refero actiones. Pius & patiens Dominus, cuius patientia me diu peccantem sustinuit, pietate suâ; vestris intercedentibus meritis, meæ infirmitatis & vulneris specialis medicus fuit. Vnde nullatenus valeo desperare sospitatem. Ego quidem quàm citiùs potero ad vos veniam, quos desiderio videre desidero: & in quibus post Deum totius animæ meæ posui intentionem. Valete.

EPIST. XXXIV.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruorum seruus, dilectis in Christo filijs, Goffrido de Surgerijs, Jordano de Podio rebelli, Rainaldo Cartallo, Herueo de Olona, salutem.

MAndamus vobis, & mandando præcipimus, quatenus in proxima sanctæ Trinitatis festiuitate ad nos venire, & monasterium vestrum, prout dignum est, visitare non diffe-

differatis; quod etiam non inuitati facere deberetis. Hoc autem si quis vestrum contempserit, nisi graui corporis infirmitate detentus, donec de inobediẽtia satisfaciat, à sanctæ Ecclesiæ liminibus alienus existat.

EPIST. XXXV.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilectis in Christo filiis, Iordano, Rainaldo Cartaldo, salutem & benedictionem.

SI iussionibus nostris aliquando vos grauamus, non ideo contra nos murmurare debetis, vel, quod absit, nos odio habere; quoniam vobis multa imperamus necessitate monasterij potiùs, quàm voluntate. Obedientia tamen hanc sibi specialiter potestatem vindicat, vt non tam eius cui præcipitur, quàm eius qui præcipit voluntas fiat. Vnde Dominus in Euangelio obedientiæ formam tribuens, dicit: *Non veni facere voluntatem meam, sed eius qui me misit.* Expedit itaque vobis secundum Domini sententiam, alterius obedire voluntati, non vestram sequi. Sed quæ, vel quanta vobis ob hoc in futuro merces repromittitur, si bene consideratis, suaue, leueque vobis erit, quidquid in præsenti pro Domino sustinueritis. Repromittitur siquidem vobis vita sine senio, satietas continua sine fastidio, societas Angelorum, & quod super omne bonum est, facie ad faciem assiduè videre Deum. Et quia de obedientia caritati vestræ loqui cœpimus, sub ipsius obedientiæ no-

mine, & in remiſſionem omnium peccatorum veſtrorum mandamus vobis, quatenus piſces noſtros, cibaria videlicet fratrum veſtrorum, vſque Andegauim adducatis. Valete, ſi obedientes fueritis.

EPIST. XXXVI.

Goffridus, qui gratiâ Dei eſt id quod eſt, dilectis in Chriſto fratribus, Hamelino Priori, Briccio Cellarario, ſalutem.

VOlo vos non ignorare, ſed firmiter credere, me cũ magno comitatu pro cauſa, quam ſcitis, Andegauim venturum vigilia Aſcenſionis, ſi detentus non fuero, quod Deus abnuat, corporis infirmitate. Hoc vobis curaui prædicere, quos ad expenſas faciendas paratos deſiderio deſidero inuenire. Si verò verbis aut clamore cordis obijcitis, paupertatem veſtram ad hæc minimè poſſe ſufficere; hîc nulla neceſſitas cogit me reſpondere: ſed imperat veritas vos non debere ſic loqui, nec ſic cogitare, qui diuite Chriſto non debetis pauperiem formidare, & quibus, quod habemus, nullatenus poteſt deficere. Mallemus quidem quidquid Credonis poſſidere cernimur honorabiliter expendere, quàm rebus Eccleſiæ Dei iniuſtas ac prauas conſuetudines homo incompoſitus & fatuus abſque reclamatione violenter poſſet imprimere. Valete: & cui ſeruitis, de ſancti Clementis magnâ clementiâ confidite, de victoriâ nihil penitus hæſitantes.

EPIST. XXXVII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilecto fratri Hamelino, sic obedire, vt obedientiæ fructum poßit recipere.

INfirmitati tuæ, quâ, vt mandasti, ingrauescente ad nos venire nõ potuisti, sed domum redire potuisti, quanto possumus, & debemus cordis affectu compatimur. Illam tamen infirmitatem vehementer miramur, quæ tibi impedimento fuit, ne ad nos venires, & impedimento esse non potuit, ne redires. Certè si non potuisses venire, sicut potuisti redire, mittere debuisses per quem constitutionem Dei & nostram complesses. Firmissimè crede, & nullatenus dubites, fili in Christo carissime, quòd monachus, qui verbis obedientiam sapit, & obedientiæ opus non facit, verbis quidem monachus videtur, sed opere monachus esse negatur. Vnde eius verba verbera potius quàm gratiam promerentur. Vale, & formosa verba obedientiæ prosequere obedientiæ formoso opere.

EPIST. XXXVIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, dilecto fratri Andreæ, salutis monita obliuioni non tradere.

DE te nobis relatum scias, quòd generalē refectorij panē & vinum respuisti: & vt

alium panem, vinumque aliud tibi quæreret, cellarario præcepisti. Si per inuidiam & non ex veritate dictum est, dicentem non dubites pœnam acquisisse sibi. Si verò à te actum est, sapienter corrige quod fecisti. Oportet enim te, frater, sic in omnibus temperari, ne quasi liberâ vtens potestate quicquam facias, vnde meritò fratribus, quos tuæ dilectioni commisimus, scandalum valeat vel murmur generari.

EPIST. XXXIX.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilecto in Christo filio Andreæ, prudenter & simpliciter in omnibus ministrare.

CIrca fratres, quos tuæ fidei commisimus, sic te decet esse sollicitum, vt dum animas eorum saluare desideras, curam corporum exhibere non negligas. Non enim bene in homine animam diligit, qui corpori in sua necessitate refugit subuenire. Vtrumque Deus condidit, & vt vtrumque repararet, vtrumque suscepit. carne quidem mortuus est, & animæ vitam, quam peccato suo perdiderat, iterum dedit. Non ex carnis corruptione, sicut quidam putant, animæ mors processit: nec diabolus priùs carnem nostram infecit, quàm animam. Vnde qui rectè credit, intelligit, quòd corruptibilis caro non animam peccatricem, sed anima peccatrix carnem corruptibilem fecit. In quibus fraternitati tuæ non dicimus, vt ea facias, vel consentias

quæ inordinatè concupiſcit voluptas, ſed quæ iuſtè fieri cogit neceſſitas. Vale.

EPIST. XL.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, venerabili fratri ſuo Andreæ, non veni facere voluntatem meam, ſed eius qui miſit me, memoriter retinere.

AD te, dilectiſſime, dilectum filium noſtrum Herbertum miſimus, quem in rebus ſæculi prouidum eſſe cognoſcimus, & vt ea quæ foris agenda ſunt, ſapienter & tuo cõſilio agat, præcipimus: hoc ſibi ſpecialiter iniungentes, quatenus te toto corde diligat, & tibi tanquam Priori ſuo diligenter obediat. Tu verò te talem circa ipſum & cæteros tuæ dilectioni commiſſos fratres curâ paſtorali exhibe, ne quid minus perfectionis in eis paſtor æternus valeat inuenire. Quòd ſi circa animas tuæ fidei creditas, iuxta admonitionem noſtram, te ſollicitum exhibueris, firmiſſimè crede, & nullatenus dubites, quoniam de minori ſubſtantiâ meritò cauſari non poteris. Deus enim per me indignum famulum ſuum tuam ſupplebit inopiam: & pro grege bene ſeruato mercedem ab ipſo recipies ſempiternam.

EPISTOL. XLI.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, Guillelmo, & aliis fratribus apud Castellum manentibus, salutem.

FRater Guillelme, diximus tibi, vt ad nos quàm citiùs posses venires, & Bernardum tecum adduceres. Tu autem quæ tibi diximus non fecisti, sed litteras, quales tibi placuit, nobis misisti; in quibus Bernardum, non posse venire significasti. Ad hæc tibi respondemus; quia si venire non potest, deferri potest. Præcipimus igitur tibi auctoritate sanctæ regulæ, vt infra quatuor dies, visis his litteris, ad nos venias, & Bernardum, si equitare non potest, afferri facias. Si verò aliter feceris, & te perpetuæ infamiæ notâ damnamus, & Bernardum ita excommunicamus, vt nec communionem percipiat viuus, nec sepulturam defunctus.

EPIST. XLII.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, Guillelmo Priori de Castello & fratribus qui cum eo sunt, obseruare regulam, & gulæ irritamenta declinare.

PEruenit ad aures nostras de vobis irreligiosa & inordinata prorsus opinio. Dictum est enim, quòd contra regulam, quam coram Deo & sanctis eius vos obseruaturos promisistis, carnes solemniter & generaliter

manducatis. Vnde si ita est, immo quoniam ita esse credimus, vestræ intemperantiæ vehementer condolemus, & ne vlteriùs fiat, regulæ vobis auctoritate prohibemus. Carnis comestio, sicut monachis pro corporis infirmitate conceditur; ita eis in carnis voluptate negatur. infirmi etiam si à carne penitus abstinerent, non propter hoc regulam violarent. Carnibus namque vesci in regula non est præceptum monachis infirmis, sed permissum. Sed quia paucorum, vel nullorum istam virtutem esse cognoscimus, vt videlicet à carne omnino abstineant; cùm alicui carnem comedendam tribuimus, rationabilis est considerandanecessitas, non carne carnis nutrienda cupiditas.

EPIST. XLIIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilecto in Christo filio Guillelmo, & fratribus cum eo apud Castellum manentibus, obedire Deo magis quàm hominibus.

NVntiatum est nobis, quia tantam sæcularium hominum, & quod periculosius est, mulierum frequentiam vobiscum esse patimini; quòd vix aut nunquam quæ Dei sunt loqui potestis vel meditari. & vbi inordinatè sæcularis est assiduitas, diu deesse nõ creditur grãdis iniquitas: maximè in loco, in quo sexus fœmineus habitare permittitur, per quem etiã religiosæ personæ suspectæ habentur. Sexus tamen ille, vbi bonus, nullus melior: sed vbi malus, nullus est peior. Bonitatem vestram,

dilectissimi fratres, præsentibus litteris admonemus, & admonendo rogamus, vt si quid minùs cautè nunc vsque egistis, nullo modo corrigere differatis: ne fortè ordini vestro, quod absit, acquiratis infamiam: & sic, iustitiâ dictante, nos contra vos prouocetis ad iracundiam. Valete, & quæ mandamus diligenter obseruate.

EPISTOL. XLIV.

Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus dilecto in Christo fratri Bernerio priori Credonensi, Deum diligere & cum dilectione timere.

SVæ professionis fidem non bene custodit, qui B. Benedicti regulæ, quam se coram Deo & sanctis eius iurejurando tenendam promisit, non obedit. Sanctâ etenim regulâ nos edocente didicimus, quòd sua peccata & aliena quibus inficitur, Abbati suo non occultare, sed reuelare debeat monachus. Tu verò peccatum Præpositi tui, quod consentiendo tuum fecisti, nec occultum, sed publicum, quia cum publicis mulieribus publicè factum, nobis occultasti. Vnde euidentissimè patet, quòd te peccando & nos contemnendo læsisti. Præsentibus igitur litteris tibi præcipimus, vt camerulam illam, in quâ sordidator ille & sordidus prauam exercuit actioně, omnino & festinanter destruas: & extraneum à claustro, & à Curte B. Clementis facias eum, quod quandiu distuleris facere;

tandiu te ab introitu sanctæ Ecclesiæ esse volumus alienum. Vale.

EPIST. XLV.

Frater Goffridus Bernerio Priori, benedictionem à Deo, & à se dilectionem.

INfirmitatem tuam, frater in Christo carissime, audiuimus; quam fecimus nostram compassionis visceribus. Et quia te consilio, & auxilio pariter indigere non ignoramus, dilectum nostrum fratrem & filium Gilbertum tibi transmittimus, qui pro te curã totius domus B. Clementis adimpleat, & tuis præceptis in nullo contradicat. Tu verò sic tua moderare præcepta, vt quod ipse fecerit, cum timore Dei faciat & amore. Vale.

EPIST. XLVI.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, dilectis fratribus, I. Priori & cæteris omnibus, benedictionem à Domino Deo, & à se dilectionem.

MAndastis nobis, quòd dictũ vobis fuerat, quòd Herbertus presbyter de Sauiniaco quandam maritatam tenebat; cuius maritum nocte grauiter vulnerauit, eo quòd propriæ vxori adulterini amoris habenas non laxabat. Si vera sunt hæc, quæ de presbytero fama sparsit, valde nequam est presbyter qui talia fecit. Nos tamen non decet, & secundum Canones nulli licet, in incerta re certam sententiam dare. Licet enim vera sint, non sunt tamen credenda, nisi priùs canonico or-

dine fuerint cõprobata: nec rebus ſuis presbyter exſpoliari, vel ab Eccleſiâ proijci debet, donec aut conuincatur reus, aut liberetur innoxius. Nec iſta à nobis, ſed ab Epiſcopo ſuo ſunt examinanda. Scripſiſtis nobis, quòd presbyter pro veritate, quam populus de eo dicit, populũ odit. Et ego ſcribo vobis, vtrũq; verũ eſſe, quia & veritas ſæpe odiũ, & odiũ ſæpe mendacium parit. Potuit itaque & presbyter pro veritate odiſſe populum: & populus pro odio aduerſus presbyterum incurriſſe mendacium. Ducendus eſt, fratres, populus, non ſequendus nec recipiendus in accuſatione clericorum. Et verum eſt prouerbium illud, *Præcedere debet qui ducit aſellum*. Populus eſt aſellus; quem vos præcedere & ducere debetis, non ſequi eum.

EPISTOLA XLVII.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, ſuo in Chriſto multum dilecto fratri Roberto, ſeruare modum diſcretionis, & terminis, quos patres poſuerunt, eſſe contentum.

NOuit, cariſſime, & bene nouit tua dilectio, aliquid aliter agere eſſe humanæ imperfectionis: & quod aliter actum eſt nolle corrigere, diabolicæ præſumptionis. In nullo agere, præter id quod eſt agendum, eſt Angelica perfectio, quam habere minimè poteſt, quandiu hîc ſumus, noſtra conditio.

Dum igitur non habemus perfectionem Angeli; nullatenus habeamus præsumptionem diaboli. Hæc idcirco, venerabilis frater, proposuimus; quia te talia egisse, & adhuc agere famâ discurrente sinistrâ audiuimus; quæ si vera sunt, vt nullâ excusatione illa defendas, sed cum omni festinatione corrigas, tuam simplicitatem germanæ caritatis visceribus cómonemus. Audiuimus enim, quoniam circa sexum fæmineum, quem regendum cepisti, duobus modis altero alteri prorsus contrario te ita sollicitum reddis, quòd modo in in vtroque modum discretionis penitus excedis. Fœminarum quasdam. vt dicitur, nimis familiariter tecum habitare permittis: quibus priuata verba sæpius loqueris: & cum ipsis etiam, & inter ipsas noctu frequenter cubare non erubescis. Hinc tibi videris, vt asseris, DOmini saluatoris dignè baiulare crucem, cùm extinguere conaris malè accensum carnis ardorem. Hoc si modo agis, vel aliquando egisti, nouum & inauditum, sed infructuosum genus martyrij inuenisti. Certè nec vtile fieri potest, nec aliquo modo fructuosum, quod contra rationem noscitur esse præsumptum. Tu autem contra rationem non mediocriter præsumpsisti; si qualibet occasione cubasti cum mulieribus, quas mundo furatus lucrari Domino debueras. Præsertim cum prohibitum sit à Salomone in ipso, & per ipsum Spiritu sancto intonante: *Cum muliere* inquit, *non accumbas nec sis assiduus cum eâ, nec*

illam conspicias, ne fortè scandaliʒeris in pulchritudine illius, & pereas: Et item: *Mulier pretiosas animas capit; cuius colloquium velut ignis cor hominis accendit.* Nunquam, frater, de tuâ religione tantùm confidas, vt credas te non posse labi, si cautè non ambulas. Labilis est mundus, plenus limo; diu in eo stare firmus homo non potuit: subitò lapsus est; vix aut nunquam surrexit. Tu quidem in mundo quasi montem excelsum ascendisti; ac per hoc in te linguas & oculos hominum conuertisti. Ergo stans in monte, vide ne corruas: nec per martyrium martyribus sanctis penitus ignotum, religiosæ vitę principio notam infamię derelinquas. Nullâ etiam tuâ actione mundo, qui penè totus te sequitur, suscites scandalum. Nam fieret tibi damnatio grauior ruina plurimorum. Mulierum quibusdam, sicut fama sparsit, & nos antè diximus, sæpè priuatim loqueris, & earum accubitu nouo quodam martyrij genere cruciaris. Illis siquidē te semper sermone iocundum ostendis, & alacrem actione: omneque genus humanitatis exhibes, nullà seruata parcitate. Alijs verò, si quando cum ipsis loqueris, semper locutione nimis durus appares, nimis districtus correctione: illas etiam fame & siti, ac nuditate crucias, omni relicta pietate. Quod si ita est, in vtroque vehementer offendis, & modum totius discretionis transgrederis. Nam & erga illas nimiùm remissibiliter; & contra istas nimiùm pœnaliter agis. Duram valde prouinciam regere cœpisti; & quæ suum rectorem sæpissime

traxit ad mortem. A muliere enim initium factum est peccati, & per illam moriuntur homines vniuersi. Vnde tibi ita prudenter ac simpliciter agendum est, vt te & matrem pietatis gratia, & patrem circa mulieres exhibeat disciplina: & quæ minus non habebunt perfectionis, minus non habeant tuæ dilectionis. Non vna à te plus diligi debet, quàm alia, nisi quæ melior fuerit inuenta. iuxta modum meriti vel culpæ, extende modum correctionis vel gratiæ. Illud tamen præcipuè in mente tua fixum teneatur, quod in Euangelio Dominus dicit, *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.* Fragilis est multū & delicatus sexus fœmineus: & idcirco necesse est, vt pietatis dulcedine potiùs, quàm nimiâ seueritate regatur; ne fortè abundantiori tristitiâ absorbeatur; & qui eum regere debet, sic à satana circumueniatur. A satana rector circumuenitur, si per nimiam tristitiam regendum perire contingat, qui potuit liberari per indulgentiam. Cùm de pietate tuam hîc hortamur bonitatem, tibi auferre nolumus iustitiæ actionem. te iustum esse pariter desideramus & pium. Sit igitur tibi pietas respuens inordinatam remissionem: sit tibi iustitia piam semper habens compassionem. Vale: & nos tuarum sanctarum precum, suppliciter precamur, participes effice.

Matth. 5.

EPIST. XLVIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, Sejuo & ancillæ Dei, Herueo & Euæ inclusis, bona initia fine meliori terminare.

Admonendo nos docent, & docendo admonent, quibus feliciter obedire proposuistis, sacra eloquia; vt id vsque in finẽ operemur, vnde sine fine gaudere mereamur. Vltra enim omnẽ infelicitatem est, pro tẽporali vitâ doloribus ac laboribus plenâ, quæ vtique breuis est, & eius breuitas incerta, vitam perdere, quæ nec oculo cerni, nec tacitâ mentis cogitatione potest cõprehendi quam: re vera consequi est faciliùs, quàm enarrari. Ibi namque viuitur sine termino, sine dolore & senio, absque timore & periculo: vbi refectio sine fastidio; quæ nullo cibi vel potus indiget adiutorio. In illâ siquidem beatitudine refici, nihil est aliud, quàm contemplatione diuinæ majestatis satiari. Hanc sancti Angeli considerant: & considerantes eam semper considerare desiderant. Huic beatæ visioni perfecti quique non deerunt, qui in mundo pro Christi nomine se & sua pariter contempserunt. Ad illam igitur, carissimi, dum tempus habemus, sanctis operibus accedere festinemus: quam qui semel viderit, nullo inimico insidiante vltrà amittere poterit. Et certè festinare debemus dum

vocat, certi de tantâ mercede, qui incerti ſumus de die. Vigilantes nos inueniat extrema neceſſitas, quæ ſæpe præuenit dormientes. Tardè etenim nos malè egiſſe pœnitebit, cùm die vltimo ſuperueniente ſe vnuſquiſque ſeparari à ſuo corpore viderit: cùm ſibi in fine oculos claudenti nigreſcere & horreſcere nox perpetua cœperit. Tunc verum eſt malitia noſtra ceſſabit: mundi vanitas velut vmbra deficiet: carnalis delectatio quaſi fumus euaneſcet: pro quibus opprobria ſola & crimina remanebunt, & tormenta ſine fine manſura. O quàm infelix erit anima illa, cui mox egreſſæ de corpore inſultare & inſiſtere cœperint infernalium diræ facies miniſtrorum! cùm rebus humanis vale vltimum dicens, mortem ante ſe habens, & vitam poſt ſe relinquens, in illud horrendum, & vix oculis attingendum pertrahetur profundum. Heu quantum perdidit gaudium, tantum exceptura ſupplicium! Quid tunc animi habebit, cùm corpus ſuum recipiet ad æternæ damnationis augmentum? Illo die præſentabitur ante regem ſæculorum, eorum quæ geſſit in corpore rationem redditura. Sed quia nulla ad comparationem malorum bona oſtentare poterit, ab ipsâ ſanctæ Eccleſiæ radice præcidetur, & nunquam effugiendis gehennæ ignibus tradetur perpetuò crucianda. O quàm triſte, quàm lugubre erit à dulci intuitu ſanctorum ſeparari, & quàm terribile immundorum ſpirituum agminibus ſociari! quibus qui ſo-

ciabitur, beatum se diceret, si, vt quodlibet brutum animal, in anima & in corpore mori valeret. Sed quia mors illa finem non habet, sic ibi semper moritur homo, vt semper resurgat. sed ad hoc resurgit, vt pereat; nec tamen pereundo omnino esse desinat; sed semper moriens mortis exitum nũquam inueniat. In hoc autem damnati hominis miseria prorsus augebitur, quòd Deum videbit, nec habebit, & ante sui redemptoris conspectum peribit. Væ illis, qui hæc in posterum toleranda timere nunc recusant; quæ si modò timerent, nunquam talia tolerarent. Timere dico non timore quolibet, sed illo, quem vera fides adducit, qui ex caritate non ficta procedit. Caritas enim timorem parit, & timorem repellit. Parit timorem, vt scriptura dicit, *Beatus homo qui semper est pauidus.* Timorem repellit, vt ait Apostolus, *Qui perfectus est in caritate, non timet.* Quorum vnus filialis esse dinoscitur, alter seruilis. Iste filialis videlicet cum dilectione & desiderio, sed ille cum fastidio exhibetur & odio. Inter hæc forsitan aliquis dicit, cur homini tot & tanta minaris de Deo? Nunquam perdet ipse quem sua gratia creauit: quem creatum & propria culpa perditum ineffabili dilectione, dato se pretio, à diabolo liberauit. Hunc quasi non desperantem prospicio, sed vltra quàm debet sperantem, nisi ante finem vitæ sic sperare desierit, periturum non dubito. In quantum enim mihi videtur, & ipsa exigit ratio, tanto grauiora apud Deum sunt nostra delicta, quanto

Prou. 28. *1. Ioan. 4.*

quanto maiora erga nos se ostendunt eius beneficia. Verendum est etiam, ne vocem illam gloriosæ resurrectionis pretiosa crucis vestigia protestantem, in iudicio suo ad vasa iniquitatis prolaturus sit atque dicturus, *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas; & affer manum tuam, & mitte in latus meum:* & agnosce quæ pro te, & à te, impietas humanã, pertulerim. Hoc contra illos dictum sit, qui sibi nimis blandiuntur de promissionibus misericordiæ, & contemnunt vires iustitiæ. Non est Deus talis, qui in vno verum dicat, & in alio mentiatur. Sed sicut certum est quod promittit, ita certũ est & quod ipse minatur. Et ideo, dilectissimi, Deum ac Dominũ nostrũ Iesum Christũ pium & iustum pariter credẽdo confitentes, & cõfitendo credẽtes, cũ Psalmistâ dicamus: *Vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas.* Vniuersæ vię Domini sunt duo aduẽtus filij eius: qui in primo prærogauit misericordiam: in secundo verò prærogaturus est iustitiam. Et ne tunc iustitiâ dictante pereamus, nunc confugiamus ad ipsum, qui magis præsto est dare veniam, quàm peccator conuerti ad pœnitentiam: satis promptior ad ignoscendum, quàm quilibet homo ad peccandum. Hæc ideo dixi, vt qui conuerti voluerint, spem habeant, & spem habentes penitus resipiscant. Quod eius pietas præstare dignetur, qui ita dispensauit vtramque vitam, vt in præsenti sæculo labores ac dolores citò finem haberent: in futuro verò honorum & præmiorum gaudia sine fine manerent.

EPIST. XLIX.

Goffridus Vindocinensis monasterij indignus seruus, Herueo incluso amico suo, sancti propositi perseuerantiam.

H. Secretarius B.Mariȩ si monachus vult fieri, sicut nobis mandastis, non est respuendus. Vigilate itaque vt citiùs conuertatur, & mundum deserat, cui forsitan illicitè famulatur. Alterum verò, qui nouiter presbyter factus est, de quo iterum significastis, si vobis bonæ vitæ esse videtur, nobis mittere curetis: & quoscumque honestæ vitæ clericos inueneritis, nobis transmittere non differatis. Plus itaque in hominibus diligimus honestam paupertatem, quàm superbas eorum diuitias. quas si habuerint, respuendæ non sunt: habent enim & illæ locum suum. nihil tamen pro faciendis monachis quærimus: sed si quid oblatum fuerit, quia illud regula suscipi iubet, suscipimus. Ordo siquidem noster exigit vt tales simus, qui non lucris temporalibus, sed lucrandis animabus operam demus.

EPIST. L.

Goffridus Vindocinensis monasterij inutilis seruus, dilecto suo Herueo incluso, inter parietes lapidum sic includi, ne lapideis detrahentium verbis aliquâ ex parte possit. violari.

NObis, fili in Christo carissime, significasti; quoniã vnus de fratribus nostris dixerit, quòd de Britonibus, quos monasterio nostro monachandos misisti, congregationem nostram dedecorasti: sed nomen fratris ista dicentis quâ nescimus occasione tacuisti. Nos contra garrulosa verba illius infidelis fratris veraciter protestamur, quòd congregatio nostra per te & per eos, quos nobis misisti, non dedecoratur, sed cõuenienter ornatur. Illum tamen, qui quod bonum est, esse malum asserit, manifestum vellemus habere, vt veritas eius falsitatem manifestè posset arguere. Certè, optime frater, qui adeo nequiter loquitur, solummodo te immeritò non accusat; sed nos potiùs criminatur. Nullum enim per violentiam nobis sociasti; quia libenter suscepimus, quos mundo auferre potuisti. In quâ nostrâ & tuâ actione, si aliquid aliter actum est, nos quidem ampliùs & tu minùs peccasti. Hæc autem peccata sic impœnitenti corde simul portemus, vt Deo donante nulla alia habea-

mus. Et ſi quid tu & nos fecerimus cari-
tate, mirari non debes, ſi illi diſplicet, cu-
ius cor plenum eſt iniquitate. Semper ete-
nim diſſentient à ſilijs Hieruſalem filii Ba-
byloniæ. Illud etiam religio tua indubitan-
ter agnoſcat, quòd nemo Abel iuſtitiam va-
let obtinere, quem Cain malitia non impu-
gnat. Vale; & quæ dicta ſunt, ſæpius ad
mentem reuoca.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS

Epiſtolarum

LIBER QVINTVS.

EPIST. I.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, Gualterio vitæ laudabilis Theſaurario, Goffrido de Alogiâ, ſuis præcordialibus amicis, cum dilectione ſalutem.

INFIRMITATEM ſiquidem veſtram audiui: quam, ſicut animus meus veraciter nouit, meam feci compaſſionis affectu. Dilectum mihi valde miſi vobis medicum: ſatis libentiùs, ſi neceſſarius eſſem, miſiſſem me ipſum. Hunc ſi adhuc habere placet; quod vobis placere cognoſco, mihi non diſplicet. Si iterum remittere vultis, bonum eſt mihi, & neceſſarium habeo, ſi ſine damno corporis veſtri remittere poteſtis. In domino ſemper

valeatis : & quia in quantum humilitas mea sufficit vos diligo, nullatenus dubitetis.

EPIST. II.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, Gualterio honorabilis vitæ Thesaurario, se & omnia sua.

CVm de subuersione aduersariorum Ecclesiæ Dei nuper Turonis in domo vestrâ loqueremur, & nos ibi mutuæ dilectionis vinculis sub testibus alligaremus; inter alia quæ sumus locuti, vt cum domino Radulpho Archiepiscopo concordiam facerem me admonuistis, quoniam vtilis erat, & multum necessarius in causâ quam scitis. Quod iterum atque iterum considerans, inuenio esse salubre consilium, vt prauis hominibus semper vtamur in bonum: exemplo videlicet Saluatoris, qui Iudam apostatam habuit nostræ salutis instrumentum. Ars etiã optima, & altus est sensus, si per vnum nequam nequam alter fuerit condẽnatus. Hinc igitur volo, vt cũ eo prudentia vestra sapienter loquatur; & quid super hoc actum extiterit, mihi celeriter notificare non pigritetur.

EPISTOL. III.

Gualterio Turonorum Archiepiscopo designato, frater Goffridus se & suum posse.

MEntis quidẽ desiderio desidero vobis obedire; sed quod mẽtis firmitas vehe-

mēter optat, carnis infirmitas vehemēter formidat. Vrbem Romā, referentibus peregrinis inde nouiter venientibus, ita audiui perturbatam, quòd dominus Papa ibi non eſt, & Sutrium Petro Leonis ablatum eſt. Dominus ſiquidem Papa apud Beneuentanam vrbem moratur; ſed reuertendi Romam non habet facultatem. Si verò perſona quælibet ad eum tranſiens inuenitur, non ei aufertur capa, ſed de vitâ ſtatim & membris agitur. Vnde oportet me conſilium veſtrum adhuc audire: & ſi pro certo vitæ periculo vos exponere vultis antequam legati veſtri reuertantur, quod laudare non poſſum nec debeo, mihi notificate. Ego autem ſine vobis mouere non audeo: vobiſcum tamen, ſed pro veſtrâ vtilitate, ſi ſanus fuero, paratus ſum & in carcerem & in mortem ire. Vale; & quod in aure vobis dico, nulli prædicate.

Epistol. IV.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, ſuis in Chriſto dilectis, Stephano Decano, Huberto Cantori, Guarnerio Ærchidiacono, puræ dilectionis obſequium.

Qvia me indignum & peccatorem vocaſtis ad Epiſcopi veſtri electionem, multas vobis refero gratias. Ego quidem veſtræ vocationi ſatis libenter acquieuiſſem, niſi ſub hac occaſione, quod dicere nolo, ſubire timuiſſem. Et quoniā, vt poſtulaſtis, me preſentem nunc habere minimè poteſtis: abſens

laudo quod secundum Deum feceritis.

EPIST. V.

Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus, Stephano Decano, Huberto Cantori, Guarnerio Archidiacono, salutem.

SVbdolum illum, quem multa falsitas facit etiam in veritate suspectum, nunc veraciter à desiderio suo frustratum cognoscimus. Vnde omnipotenti Deo, cuius misericordiæ dono hoc actum esse dinoscitur, gratias referre vnanimiter debemus. Et quia eiusdem Dei & Domini nostri Iesu Christi operante clementiâ causam nostram omnino in prospero statu consistere cernimus; summopere cauendum est, ne prosperitatem, quam ipse nobis misericorditer tribuit, in errorem vertamus. Sæpe enim quidam in aduersitate positi Deo seruire & eum quærere desiderant: sed cùm iam prosperitatem adepti fuerint, ei quem quasi prius dilexerant, obedire recusant. Et ideo sicut in aduersitate, bonitate eius suffragante, fracti non fuimus, in prosperitate nullatenus extollamur: ne nos, quos aduesitas nocere non potuit terrendo, grauiùs noceat prosperitas seductoris blandiendo. In Domino semper valeatis, & de adiutorio nostro minimè diffidatis.

EPIST. VI.

Goffridus Vindocinensis monasterij minister indignus, venerabili Præcentori Huberto, diligere quod Deus diligit, & odio habere quod odit.

AMicus vester sum ego, non qualiscumque, sed qui animum suum â dilectione, quâ vos diligere cœpit, nullo tempore poterit reuocare. Vos tamen, vt mihi videtur, me minùs solito diligitis, & quòd vos diligo, parum vel nihil penitus curatis. Si vtrumque aut vnũ horum verum est, vellem quidem neutrum; non ideo vos pigriùs diligam, qui per germanam caritatem amare compellor etiam non amantem. Si causam habuissetis, quâ me minùs diligere iustè possetis, culpam certè minimè excusassem: sed Dei gratiâ quod ex me actum foret perperam, non inuenistis. Hoc tantum obijcitis, quòd inter me & domnum Redonensem Episcopum pacem reformatam videtis. Ex hoc nulli, qui Deum diligit, scandalum nascitur, & vobis gaudendum esset, si cor vestrum quoquo modo pateretur. Nam si odium declinare culpa meritò nuncupatur, diabolus, qui sectatur illud assiduè, immeritò deputatus ad pœnam prædicatur. Sed non ita est, optime Cantor. nullum Christianum decet, multò minus igitur sacerdotem, fraternũ odium exercere, nec proprias vindicare iniurias, sed toto animo condonare. condonandæ quippe iniuriæ non essent, si remittenda nobis peccata deessent. Sed quia tales su-

mus,quibus debetur, & qui debemus; necesse valde est, vt dimittamus hominibus quæ debent nobis, si ea,quæ à nobis debentur,dimitti desideramus. Nunc forsitan dicitis, vobis non displicere, quòd nos priùs discordantes,reconciliatos tandem conspicitis: at quia sine vestro consilio hoc egerim, mihi quasi pro crimine imputatis. Quærendum siquidem est consilium,& maximè in dubijs rebus: in re autem tam manifestâ opus fuisse consilio non videmus. O vitæ venerabilis Cantor, si quantùm te diligo veraciter scires, crederes vtique nostro consilio, & quendam tibi valde contrarium humorem acceptâ potione purgares, sicque futuram vitares passionem. Si nondum nosti istum humorem, nec istius humoris passionem; vade, consule medicos; & quis sit iste humor, agnoueris; nec de eius passione ampliùs poteris dubitare. Medicos dico, non qui reparant salutem corporis ad horam: sed qui, si bene intelligantur, vitam conferunt sempiternam. Medici isti sunt libri diuini, quibus si firmiter creditur, contrarius humor statim agnoscitur: iam passio ipsa timetur: medicamentum etiam, quo humor sanari, ac passio vitari valeat, inuenitur. Licet in homine quasi contrarius humor peccando nascatur, certum est, nihil hoc certius, quòd nimis abundanter illi dominatur, qui Simonem Magum à B. Petro olim extinctum contra sanctam Ecclesiam iterum suscitat, vel suscitatum extinguere qualibet occasione dissimulat. Hic ex contrario humore subitò sen-

tiet passionem : quia nisi ante finem vitæ pœnitendo resipuerit, pro perpetrata iniquitate sine fine patietur dolorem. Vale ; & quid dixerim sapienter aduerte.

EPIST. VII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, carissimo suo Huberto vitæ laudabilis Archidiacono, à Dei æternæ benedictionis effectum, & à se germanæ affectum dilectionis.

FElix amicitia vestra circa me diu vtiliter egit. nec defectum habuit, nec est passa fastidium. Illa me quæsiuit, immo acquisiuit; quæsitum inuenit, inuento licet immerito se contulit. Semel cœpit, nunquam desijt: quidquid vtilitatis vel honoris valuit & valet mihi conferre, nec differt, nec distulit. Si quis hæc mea verba adulatoriè, siue ironicè dicta intelligit, non ei sophisticâ garrulitate resistitur, sed purâ veritate prauum intellectum habere conuincitur. Quid enim amplius amicus facere potuit, qui se, suaque omnia, & mihi obtulit sæpe, & sæpius dedit? Coram Deo, cui mentiri nihil est aliud quàm dãnari, firmiter assero, si talẽ se omnibus exhibet, cælo dignus est potiùs quàm mundo : in mundo tamen multùm necessarius habetur ; quia multis viuendi forma proponitur. Hic loquens silentiũ tenet, honesto silentio etiam loquitur.

verba oris eius æquitate plena ſunt, & tranquillitate. Honeſto ſilentio loquitur. quia videlicet dum rationabiliter ſilet, qualiter cæteri ſe babere debeant, ſerena ſilẽtij voce apertè monſtratur. Prudenter ea quæ ſunt mundi poſſidere nouit, & ſimpliciter quæ Dei ſunt quærere non deſiſtit. Quotiens hominum mores vult ſermone componere, de ſe protinus inuenire poteſt quid dicat, & vnde melius inſtruere valeat. Huius namque vitam doctrinam meritò dicere poſſumus & diſciplinam. Viuat dilectus meus: cui & ſi abſens corpore loquor, hunc tamen præſentem retineo mente, & fixum habeo in corde.

EPIST. VIII.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij amicorum ſeruus, dilectiſsimo ſuo Huberto, nondum diſſolui, & ſemper eſſe cum Chriſto.

FRatres noſtri beneficia, quæ eis feciſtis, & quotidie facitis, cognoſcentes, nobis humiliter ſupplicarunt, vt quod ipſi verbis nequeunt, ſaltem litteris ex eorum parte veſtræ caritati grates non pigritaremur referre. Sed ſi millies mille membra haberemus, & omnium iuncturæ membrorum in ſingulas verterentur linguas, beneficia quæ nobis impenditis, non poſſemus loqui, nec aliquo modo condignam gratiarum actionem rependere veſtræ dilectioni. Quod tamen per nos minimè valemus, Deum, qui omnia poteſt, vt ſua inef-

sabili pietate vobis recompenſare dignetur, cordis affectibus imploramus.

EPIST. IIX.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, Huberto honeſtæ vitæ Archidiacono, amico ſuo præcordialiſsimo, inimicos propter Deum diligere & nullas eorum inſidias formidare.

ABel iuſtitiam, dilectiſſime, ſi vultis obtinere, non ſit vobis contrariũ Cain malitiam ſuſtinere. Alter Ioſeph fieri non poteſtis, niſi perſecutiones à falſis fratribus vobis illatas, expertus fueritis. Quod in præſentia domni Epiſcopi cauſam, quam mihi ſignificaſtis, ſine conſilio noſtro cœpiſtis tractare, laudare non valeo: & quia vobis parco, nolo vituperare. Solent tamen infirmæ & vitiatæ cauſæ amicorũ iuuamine & conſilio releuari; & eis, quæ ſanæ & firmę videntur, ne æmulorũ doloſitate infirmari, vel qualibet ex parte vitiari poſſent, prouideri. Vos autem de altitudine ſenſus veſtri, & ſuffragiis eorum, qui me ætate & ſcientiâ præcellunt, adeo præſumpſiſtis, quòd in tanto negotio, conſilio noſtræ paruitatis, quæ ſpecialiter veſtra eſt, opus nõ habuiſtis. Sæpe tamen contingit minores maioribus ſuccurrere: & quod à ſapientibus & prudentibus Dominus abſcondit, conſueuit paruulis reuelare. Aduocate me paruulum veſtrum in omni veſtrâ neceſſitate: cuius ſinceritatis oculi prouidebunt, ne quis veſtræ

ſimplicitati ſtaterâ fraudulentâ appẽdere valeat: & cui ſe Neptunus & Aethiops, de quo mihi ſcripſiſtis, vel in ſuam foueam merſus, non poterit occultare. Valete ſemper in Domino: & veſtri negotij diem non impero quidem notificari mihi, ſed opto.

EPIST. X.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, amico ſuo præcordiali Huberto honorabili Archidiacono, mundum præcipitem non ſequi, nec eius amarâ dulcedine velle repleri.

PRæcipitem hunc, dilectiſſime, qui ſequitur, non poteſt non præcipitari: & qui eius repletur dulcedine, non poteſt non amaricari. Verè grauiter & multùm grauiter præcipitatur, qui mundum per deuia ſequens, illius amore deceptus, viæ, quam per ſemetipſam veritas docuit, cæmento caritatis non iungitur. Ille etiam vehementer amaricatur, cui dum præſens ſæculum proſperitatis dulcedine blanditur, in amaritudinem vertitur vitis alienæ: & quia veræ viti Chriſto inſeri noluit, vt palmes fieret; ab ipſo, vt ſarmentum fiat, præciditur. Viam, quam ſpecialiter ac ſingulariter tenendam vita docuit æterna, vtinam ſicut ignorare non poſſumus, ita non accipere non poſſemus, & tenere vellemus. Via vtique illa hæc eſt, non ſolùm quæ ſua ſunt Chriſti pauperibus erogare, ſed pro Chriſto etiam ſeipſum abnegare. Pauper-

bus, quod ſuum eſt dare, ſpecies eſt virtutis: ſed quod ipſe eſt dare, virtus eſt perfectionis. Licet enim omnia noſtra pauperibus conferamus, nobis prodeſſe non poterit, ſi nos Deo auferimus, cuius ſumus. Quando Deus ex limo terræ hominem fecit, ad hoc factus eſt, vt diuitias ſine fine manſuras cum illo poſſideret in cælo; non vt diuitias ſubitò perituras pauperibus donaret in ſæculo. Poſtea verò cùm falſam beatitudinem appetens,& veram miſeriam inueniens, de altitudine veræ beatitudinis homo confractus cecidit; Deus qui eum creauerat, eius miſeriæ compaſſus, collegit fracturas,& igne caritatis conflauit; & quod omnino confractum fuerat, integrum fecit. In quâ ſuæ inæſtimabilis dilectionis operatione pius Dominus, non quod homo habebat, ſed quod homo erat, non quidem ſuâ neceſſitate, ſed hominis vtilitate, quæſiuit. Seipſum pro homine dedit Deus, pro homine factus homo: & cùm de plagâ lateris, immo potiùs de venâ ſuæ dulciſſimæ caritatis pro homine in cruce funderet ſanguinem proprium, tali commercio hominem comparauit, non hominis cenſum. Reddat igitur homo, nec reddere differat Deo ſeipſum: credat ſe eius pretioſo ſanguine emptum miſericorditer & redemptum: nec ſe illi præferat, qui eum redemit: ſed id potiùs tribuat, quod ille maximè quærit. Iniuſtum eſt enim, vt homo ſe Deo auferat, quem tanto pretio acquiſiuit:

sed creatoris sui & redemptoris diligenter tenens consilium, sua omnia pro eius amore relinquat, & seipsum: quia licet omnia reliquerit, ad conquirendam salutem æternam sibi non proderit, nisi mundo renuntians Christũ sequatur, sicut sequendum se docuit. Christum sequi simul & mundum est impossibile. Vnde si nobis non creditur, illi saltem credatur, qui non mentitur; qui in Euangelio dicit: *Quia nemo potest duobus dominis seruire*, Deo videlicet & mundo. Liberalitates eleemosynarum pauperibus factas absit vt vituperemus: sed diuitibus huius sæculi hoc daremus consilium, si nobis acquiescere vellent, vt vẽtres pauperum horrea facerent, ne pauperes fame, nec ipsi tenacitate perirent. Certè pauperes pascere probabile est: sed valde probabiliùs se pro Deo pauperem facere. Multi enim & pauperes pauerunt, & reliquerunt omnia: sed quia se seruauerunt, sibi damnati inuenti sunt. at nemo vnquam se pro Deo pauperem fecit, & Deum habere nequiuit. Vnde Saluator in Euangelio, cùm Petrus se & alios discipulos omnia reliquisse, & illum secutos esse dixisset, non ad hoc quia omnia reliquerant, sed adhoc quia eum secuti fuerant, respondit, & inde illis præmium æternæ retributionis promisit. Quod vtique Dominus non fecisset, si homo pro solâ rerum dimissione Deum habere potuisset. Ille tamen pro se relinquere omnia non reprobauit: sed illud, vbi certam hominis salutem sciebat, approbauit. Et nos itaque pro Deo relinquere omnia, & pauperes

recreare,

recreare, quia bonum eſt, non reprobamus; ſed quod melius eſt, veritate docente, approbamus; & omnes & maximè amicos noſtros, vt viam indubitatæ ſalutis teneant, germanâ caritate rogamus, & rogando monemus. Hæc autem deprecatio noſtra vel exhortatio ſi cõtemnitur, meritò culpari non poſſumus: ſed eos plangere, & de ipſis non mediocriter dolere debemus, qui de tanto contemptu exiſtunt culpabiles, & minùs capaces rationis eſſe vidẽtur, quàm pecudes. Pecudes enim paſcua meliora libenter appetunt, & ad illa paſtorem ſuum diligenter ſequuntur, & ſi ad alia minùs bona fortè ducantur, quibus valent motibus contradicunt. Cùm igitur homo, quem formans Dominus non ſolùm rationalem fecit, verùm etiam ei ſigillum ſuæ imaginis & ſimilitudinis impreſſit, videat animalia, quæ creator omnium creaturarum irrationabilia creauit, propriæ ſaluti prouidere, & melioris vtilitatis causâ, paſtori ſuo corde & corpore obedire, vitare minùs bona, vt meliora valeant inuenire: ſi Dei & Domini ſui conſilio, vel præcepto duci non patitur, ſaltem pecudis exemplo ad meliora prouocetur: relinquat tranſitoria, cum quibus pro certo & ipſe tranſierit, quatenus æterna inuenire mereatur. Satis tamen eſt melius, hominem rationalem rationalis ſapientiæ Dei duci conſilio, quàm inſenſati & irrationalis animalis prouocari exemplo. Ducatur itaque cõſilio Dei, ſeipſum pro eius amore pauperem faciens; qui non ideirco reconciliationis opibus nos

ditauit, quia pauperes pauit, quamuis bonum esset; sed quia se pro nobis pauperem fecit. Si enim Dominus in mundo diues fieri voluisset, militia vtique sua ne Iudæis traderetur, sicut ipse in Euangelio dicit, pro illo decertasset, nec pro nobis crucifigi potuisset, nec mori. Et quia humana miseria aliunde non inuenisset suffragium, miserorum caruisset fine supplicium. Si ita est, immo quia veraciter ita esse creditur, post suspensionem Saluatoris, post poculum fellis, post plagam lateris, post perceptam gratiam baptismatis, qui à creatore suo discordasse peccando se meminit, vtile est atque necessarium, vt peccator homo voluntariâ paupertate Domino reconcilietur; qua iustus Dominus peccatorem hominem sibi reconciliasse agnoscitur. vnde & pauperi paradisi ianua patet, & ab illâ diues excluditur.

EPIST. XI.

Goffridus indignus Vindocinensis monasterij seruus, Guarnerio Archidiacono, quod verus amicus amico.

SI pro rebus nostris aduersus Adelardum de Castro-Gunterij censurâ iustitiæ vos erexistis, grates vobis referre & possum & debeo. Sed quia vos aliter fecisse, famâ referente audieram, mirabar dolendo, & mirando dolebam. Nunc autem, sicut mandastis, in tyrannum illum pro rebus nostris, quas in-

iustè tulit, & adhuc violenter detinet, plenam iustitiam exercetis, nec vnquam exercere distulistis. Vnde si ita est, & vos mihi magis carum, & me vobis magis obnoxium reddidistis. Quòd si perseueranter hoc egeritis, scitote quia non ingrato amico seruitium vestrum exhibuisse sentietis.

EPIST. XII.

Goffridus Vindocinensis monasterij qualiscumque seruus, Guarnerio suo carissimo nutritori & præcordiali amico, salutem & dilectionem.

PEruenit ad aures nostras, quòd Hugo Charcinus, apud Credonem monachi habitum susceperit. vnde gratulari oportet; quia qui iam dudum in animâ mortuus fuerat, Deo suscitante, reuixit. Sed quia quod in eo actum est blasphematis, rogamus vos, quatenus ab huiusmodi blasphemia bonitas vestra, quæ me diligenter nutriuit, pro amore nostro penitus desistat: ne qui longo tempore peruersus extitit, sub hac occasione peior fiat. Sic enim necesse est, vulneratæ animæ medicamentum temperetur: ne nimia medicamenti austeritate ampliùs vulneretur.

EPIST. XIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus seruorum, Guarnerio Archidiacono, salutem.

CVm in litteris, quas Archipresbytero tuo misisti, raptorem me significares; si te potiùs raptorem animarum, & alienę pecunię importunum exactorem assereres, & sic te, quem pastorem fateris, lupum crederes, optimè fecisses. Decuerat enim te, frater non optime, priùs eijcere trabem de oculo tuo, vt posses festucam in meo agnoscere: & excutere puluerem quo grauatur ab eo, vt purè considerares maculam in membro alieno. Cùm luteas manus habeas, cur niteris sordes tergere alienas? Raptorem me vocasti. quod vtique bene fuissem, si te auaritiâ oneratum, & cupiditate fœdatum, de lacu tantæ miseriæ, & de luto fæcis rapere potuissem. Dixisti me agere contra Synodale decretum; cui prorsus obedire desidero, si constat Apostolicâ discretione sancitum. Decretum etenim siue Concilium nullum ratum legitur, quod non fuerit Apostolicâ auctoritate firmatum. multo minùs igitur, quod eiusdem auctoritatis priuilegijs videtur esse contrarium. Monasterium siquidem nostrum, patrimonium B. Petri & eius alodium, sub protectione sedis Apostolicæ specialiter permanere, & omnia quæ olim habuisse dinoscitur, quatenus absque distractione, vel qualibet diminutione possideat, Apostolicæ sinceritatis priuile-

gia mansuro in perpetuum decreto corroborant: & eum qui inde quicquam substraxerit, perpetuo anathemate damnant.

EPIST. XIIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, carissimo nutritori suo Guarnerio Archidiacono, mundo deceptori non credere, nec ei labenti diutius inhærere.

Religiosè viuere honorificum est: peccata & crimina, quæ diaboli sunt opera, fugere, & execrari, vtile immo necessarium est: Deum toto corde diligere, gloriosum. Religiosè itaque viuit, qui peccata & crimina sua perfecto odio habet, & Deum toto corde diligere valet: qui mundum & ea quæ sunt mũdi despiciens, extremi iudicij diem ante suæ mentis oculos reuocat, assiduè orans & dicens cum Propheta: *Ne perdas cum impijs Deus animam meam, & cum viris sanguinum vitam meam.* Et illud, *Esto mihi in Deum protectorem, & in domum refugij, vt saluum me facias.* Priùs quidem deserendus est mundus, & sic orandus Deus, ne mundialis inhabitatio vocem orantis impediat. Nam qui Deum ore precatur, & cor eius quæ mundi sunt cogitat, huius orationem non approbat Deus, sed improbat; sicut ipse de quibusdam, qui quasi bene loquebantur, & corde terram sapiebant, asserit dicens: *Populus iste labiis me honorat; cor autem eorum longè est à me.* Certè hi

Psal. 25.
Psal. 30.
Isai. 29.

quorum corda implicantur ſeculari negotio, longè fiunt â Deo, & pereunt. vnde Pſalmiſta:
Pſal. 72. *Qui elongant ſe à te, peribunt; perdidiſti omnem qui fornicatur abs te.* A Deo proculdubio fornicatur, qui ab illo recedens, mundum fugientem ſequitur, quem tamen nunquam conſequitur. Sed qui, vt diximus, extremum illud & formidandum valde iudicium ante animæ ſuæ faciem ponit, quidque ibi ſit futurum oculo puræ intentionis conſiderat, nil ſibi aliud reſtat faciendum, niſi vt depoſita omni alia ſollicitudine, ad pondus tanti examinis incitatus, totis viſceribus contremiſcat: & vt iuſtum, ac vehementer diſtrictum iudicem in illa hora propitium ſibi valeat inuenire, quidquid hîc temporaliter delectare poteſt, pro eius amore contemnat. Quis, inquam, de die illo perfectè cogitare poterit, & præſentem mundum diligere; cuius tunc amatores in horrendum gehennæ puteum intolerabili fœtore & igne inextinguibili, vermeque immortali, & cæteris indicibilibus tormentis plenum præcipitati, ſine remedio, ac ſpe remedij, cruciabuntur? Hæc qui antè non credit, quàm videat, cùm iam videre cœperit, quæ vtiliter credere & vitare potuiſſet, æternaliter patietur. Reminiſcamur, dilectiſſime, dum licet, extremæ & tremendæ horæ illius, & in memoriæ noſtræ oculis ponamus illum diem, in quo quidem pœnitentia futura eſt, ſed ſera: perpetui gemitus erunt, ſed infructuoſi: indeficientes lacrymæ, ſed ſteriles: planctus & fletus aſſiduus, ſed inanis: nec iam tunc à

peccatoribus datur hostia quælibet pro peccatis. Recogitemus etiam quanta erit tunc retributio illorum, qui propinquorum dulces affectus, & caras parentum facies, quasi odissent, fugientes, præsens sæculum cum suis delectationibus reliquerunt: & vt Deum purè & sine impedimento diligerent, diuitias aut omnino noluerunt habere, aut habitas contempserunt. Illo, inquam, die receptis corporibus, de beata immortalitate & inenarrabili gloria iam securi, ante iudicem sæculorum, ô quam feliciter apparebunt, sedesque duodecim obtinentes, sicut sancto Euangelio teste didicimus, cùm illo iudicabunt! Quid *Matth.19.* admirationis, quidve exultationis tunc esse poterit, cùm vnusquisque eorum donum diuinæ gratiæ subsequentibus meritis, in Angelorum statum promouebitur: & cum terreno quondam corpore, super excelsa regni cælestis eleuatus, tanquam dilectus filius, præclara Dei hæreditate ditabitur? Inde loqui multa mihi inesset voluntas: sed tantæ gloriæ, tantæ lætitiæ, tantæque beatitudinis negat immensitas; quæ etiam sanctorum doctorum linguas superat & sensum. Non est humanæ facultatis ad plenum differere quantum sit præmium, quod præparauit Deus his qui diligunt eum in veritate. Diligamus eum, carissime, non verbo tantùm, nec lingua, sed opere & veritate: sequamurque sicut se docet sequendum, qui nec fallit, nec fallitur; pro eius amore mundum relinquentes, qui magis decipit dum blandi-

tur. Consuetudinem illam peruersam, atque damnabilem, quam impugnante diabolo in sæculi conuersatione quasi monstruosum partum concepimns, vel quadam nobis illatâ violentiâ, vt mortem animæ, fugiamus, & reuertamur ad illum, qui nos ad imaginem, & ad similitudinem suam diligenter creauit: à quo sæpius peccando discessimus; & tamen adhuc misericorditer vocat, vt nos multo puluere peccatorum, & criminum fœdatos mundet, & pulchros faciat. Redeamus, dilectissime, ad misericordissimum creatorem nostrum, dum tempus habemus: & illum animæ nostræ brachijs semper amplectentes, illius dilectionem mundo, & fallacibus eius diuitijs anteponamus, nulla occasione coruum illum inobedientem imitantes, qui auiditate fœtentis cadaueris, Noe sancti Patriarchæ contempsit imperium. Acquiescamus itaque domini ac Saluatoris nostri consilio: &, vt ipse præcipit, qui neminem decipit, mundo renuntiemus, cuius falsam beatitudinem sequitur vera miseria: cuius voluptas breuis est, & voluptatis pœna perpetua. Eligamus potiùs pauperem vitam cum Lazaro humili & despecto, quàm diuitias cum glorioso diuite & superbo. Pauperem Lazarum sinus Abrahæ suscepit glorificãdum cum Sanctis: superbum diuitẽ Tartarus horrens absorbuit cruciandum cùm impijs. Hic paupertate beatam sortem meruit: ille diuitijs perpetuam mortem. Hunc sua paupertas fecit excelsum: illum suæ diuitiæ fecere deiectum.

Diues factus omnino indigens sepultus est in inferno,& sine fine damnatus:Lazarus in sinu Abrahæ collocatus, & paradisi diuitias obtinens cum Deo lætatur. Væ diuitijs, quæ non solùm pereunt,sed suum etiam perire faciunt amatorem. Felix & secura paupertas, quæ ditat & subleuat se patienter portantem. Nõ iam nobis spes diuitiarũ incerta qualibet occasione blãdiatur: sed voluntariã sectemur pauperiẽ; quatenus diuitiarum suarum nos faciat esse participes, qui ideo pauper fieri voluit in terrâ, vt nos suâ paupertate ditaret in cælo, Iesus Christus dominus noster, cui est cum patre & Spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

EPIST. XV.

Goffridus Vindocinensis monasterij dispensator immeritus, G. venerabili Decano suo vtili amico & veraci, feliciter viuere, & esse beatum.

QVàm purè, quàm firmiter nos dilexeritis,ipse totiens effectus probauit, quotiens voluntas, aut necessitas nostra vos in suâ causâ aduocauit. Mens mea confitetur, quod lingua loquitur: & neutra ingrata efficitur. Mens igitur mea grata est confessione, lingua locutione: Deus abnuat, vt ingratus efficiar actione. Et quia, sicut prælocuti sumus, dilectio vestra nobis seruire parata nunc vsque extitit, in nostrâ multâ anxietate suam optimam consuetudinem non amittat: quam vester amicus fidelis non merito quidem, sed

gratiâ operando reposcit. Habemus enim negotium contra consanguineum nostrum Mauricium de Credone in crastino Ramispalmarum: cui vt assitis, multipliciter rogamus. Si qualibet occasione defueritis, vehementer dolemus: quippe quoniam amicum talem perdidimus, quem in nostrâ caritate nulli secũdum possidebamus. Si primum possedimus in caritate, primum possidere eum debuimus in tentatione, sicut scriptum est,
Eccli. 6. *Si possides amicum, in tentatione posside eum.* Vale.

EPISTOL. XVI.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, Guillelmo olim suo magistro, non plus sapere, quàm oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem.

OMnes qui in fide non ficta viuere cernimur, vt fidei nostræ veritas instruatur, non vt destruatur, in omnibus locis vnanimiter laborare debemus. Igitur de propositâ nobis quæstione, quæ magna ex parte, immo prorsus secundum tuam intelligentiam fidei Catholicæ obuiare videtur, plenam sectandæ fidei reddimus rationem: ita quemadmodum olim intellexisti, aut adhuc forsan intelligis, intelligi non debere. Credens enim, nisi fallimur, proposuisti, quòd solũmodo quatuor peccata confessione indigebant; cętera autem à Domino sine confessione sanabantur. Quod te inuenisse asseris in expositione Bedæ de Euangelio, vbi decem leprosi sanati à Domino memorãtur. Sed hoc ita intelligendum mini-

mè censemus, & iuxtà fidem Christianam sic intelligere nec possumus, nec debemus Determināda est enim ista sentētia sapienter, vt intelligi possit vtiliter, & fidei nostræ integritas conseruetur. Illa vtique quatuor peccata, error videlicet gentilis, schisma fraternū, hæretica prauitas, & Iudaica perfidia, in quātum præualent, vniuersalis Ecclesiæ castitatem commaculant. Vnde necesse est, vt quicumq; istis peccatis vel vno ex ipsis polluuntur, non iam soli sacerdoti, sicut in cæteris agitur. sed vniuersæ Ecclesiæ confiteantur: & sic ad eius vnitatem redeant, cuius fidem antea impugnabant. Iustum est enim, vt qui alios diabolicâ præsumptione infidelitatem docent, eos etiam publicâ satisfactione in fide confirment. & quibus antè fuerunt occasio & exemplum publicæ perditionis, forma & exemplum fiant publicæ recōciliationis. Cætera verò vitia, sicut dicis, per semetipsum Dominus sanat & corrigit. Licet enim omnia quæcumque sanantur, Dominus sanet & corrigat, quædam tamen per semetipsum sanare atque corrigere perhibetur: ea videlicet, quæ sibi priuatâ in confessione reuelantur, vt sanentur. Sibi dico: quia illi, qui in eius loco esse dinoscitur. Certum est, nihil hoc certius, omnia peccata vel crimina confessione indigere & pœnitentia. & quamuis quædam ex ipsis per publicam pœnitentiam puniri videantur; nulla tamen alia publicâ cōfessione opus habent, nisi ea, quæ communem Ecclesiæ fidem violare conantur.

EPIST. XVII.

Clarißimo Duci Normanorum, & præcellentißimo regi Anglorum Hainrico, carißimo domino & præcordiali amico, frater Goffridus Vindocinensis Abba, in præsenti prosperè semper & feliciter viuere, & in futuro manere cum Rege Angelorum.

VEstræ magnitudini, dulcissime Pater & domine, significaui iter nostrũ: & quia vobis sensi esse contrarium, itineris statim mutaui propositum. Vester itaque seruus, testis est mihi Deus, in vestrâ fidelitate remaneo: in quâ, quandiu vixero, indesinenter permanebo. Quod quando & quomodo excellentiæ vestræ placuerit, secũdum meum posse operibus comprobabo. Valeat Dominus meus Rex & vigeat: quem omnipotens Deus ab omni aduersitate defendat, & tribuat ei quod bene desiderat.

EPISTOL. XVIII.

Guillelmo Aquitanorum Duci clarißimo Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilectionem Dei, & de inimicis victoriam.

SIcut quicquid est secũdum Dei timorem, & B. Benedicti regulam, vos decet à nobis quærere; & nos super hoc libenter obedire: sic quicquid est Deo & sanctæ regulæ contrarium, nec dignitatem vestram exigere decet, & nos super hoc vobis obedire non oportet.

Parũ enim & vos, & alij benefactores nostri, in seruitio, quod Deo quotidie, licet indigni, in Missis & orationibus, & pauperum recreationibus exhibemus, confidere potestis, postquàm à nobis regulam, secundum quam professi sumus, videritis violari, à quibus omnino debet obseruari. Rogastis itaque, vt Rainaldum Quartaldum in Obedientiam, de quâ eum amouimus, remitteremus; quia & vobis vtilis erat, & nobis valde necessarius. Quòd vobis vtilis erat, quia dicitis, credimus: sed quia nobis necessarius esset, si vellet, nullatenus dubitamus. Et quanto magis se vobis esse vtilem, & nobis esse necessarium agnoscebat, tãto securiùs turpitudinem corporis sui, & animæ suæ perditionem exercebat. & ideo profectus temporales pretiosiores quàm animam fratris nostri facere non debuimus; de qua sine dubio in die iudicij rationem reddituri sumus. Nunc autem pro quibus culpis eum ad salutem animæ & corporis sui nobiscum habeamus, nec vestrũ est inquirere; nec nostrum vobis ampliùs aperire. Sed cùm ad præsens ad partes vestras venerimus, quicquid secundum Deum & ordinem nostrum à nobis petieritis, libenter faciemus. Valete: & de curâ animarum nobis cõmissarum vos intromittere nolite. Mallemus enim quicquid est temporale amittere, quam cuiuslibet fratris nostri animam consentiremus perire.

EPIST. XIX.

Guillelmo omnium militum magistro, & nobilissimo Duci Aquitanorum, Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, in præsenti de inimicis victoriam, & in futuro gloriam sempiternam.

MEminisse debet, optime Princeps, vestra prudentia, nos domino Abbati de sancto Ioanne, de querelis, quas aduersus illum habebamus, pro amore vestro terminum dedisse, non de terrâ nostrâ, quam violenter inuaserat, vllas inducias concessisse. Vnde ad Episcopum Santonensem, cuius iudicio se illam cepisse asserebat, perreximus: & ibi per os eiusdem Episcopi nullum inde factum fuisse iudicium veraciter cognouimus. Et ideo quod ab illo iniustè præsumptum fuerat, canonico Episcopi & clericorum eius iudicio irritum factum est, & vacuum. Vos autem, Dux vitæ laudabilis, quem corporis pulchritudine simul & animi magnitudine super alios Deus honorauit in mundo; vt ipse speciosus formâ præ filijs hominum, pulchrum & magnum vos faciat in cælo, Monasterium nostrum, quod in iure suo, sumptu suo parentes vestri honorificè construxerunt, exhonorari, vel rebus suis minui nullatenus permittatis. Hoc si feceritis, verendum vobis est, ne à sanctis Angelis parẽtibus vestris sit nuntiatum; & eorum animas tristes reddatis, qui eos potiùs lætificare debuistis. Si olim in aliquo

nos læsistis, Dominum Deum quibus valemus precibus exoramus, vt illud vobis perdonet dono suæ pietatis: & de omnibus, quæ illicitè cõmisistis, cor pœnitẽs vobis tribuat; & erga omnes, & erga nos maximè puræ caritatis viscera vos habere concedat. Ad vos venire, vir venerande per orbem, voluntas nostra minimè distulisset, si renum infirmitas cùm dolore lateris non obstitisset. Et quia me necessitas detinet, non voluntas; humilis amici, immo serui vestri, excusationẽ diligenter recipere dignetur vestra sublimitas. Vale.

EPIST. XX.

Glorioso ac venerabili Aquitanorum Duci Guillelmo, Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, Deum timere, & cum timore diligere.

DE honore & vtilitate vestrâ plurimum sollicitus, optime Princeps, mando vobis, vt si Romam mittere debetis, sicut olim mecum estis locutus, nullo modo differatis vlteriùs. Paratus sum enim de hoc vobis consilium & auxilium, quod melius potero, dare: & pro regni vestri augmentatione, cum vno vel duobus de clericis vestris tantum laborem subire. Quod facere nec possum, nec debeo, nec vos exigere debetis sine dignâ remuneratione. Hanc ad præsens remunerationem quæro, vt consuetudines, seu exactiones, quas terris nostris Præpositi vestri violenter impresserunt; quas tamen terras religiosi Principes prædecessores ve-

ſtri, & monaſterij noſtri fundatores, abſq; conſuetudine vel qualibet exactione donauerunt, Deo & loco noſtro relinquatis: & ne deinceps repetantur, me bene ſecurum faciatis. Si vobis hoc placet, quod omnino placere debet, in prędicto negotio non recuſo obedire, licet fieri non poſſit ſine rerum noſtrarum magnis expenſis: & quod eſt amplius, abſque corporis noſtri labore maximo & anxietate. Valete: & quicquid ſuper hoc vobis placuerit, per litteras veſtras multùm familiariter mihi notificate.

EPISTOLA XXI.

Clariſsimo Aquitanorum Duci & incomparabili militi, Guillelmo cariſsimo domino & præcordiali amico, Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, diligere quod Deus diligit, & odio habere quod odit.

DVx vitæ laudabilis, vt ad vos venirē mihi mandaſtis: ſed diē & locum, quo vos inuenire potuiſſem, non ſignificaſtis. Quapropter miſi ſtatim ad partes veſtras quendam monachum, qui me ad vos, quò ipſe iubetis, diceret venturum. Qui per duodecim dies ibi vos expectans, cùm inuenire non poſſet, inde ad me reuerſus, mihi nũtiauit vos ad Clarummontem profectum. Mitto iterum vobis iſtum fratrem, per quem mihi mandetis, ſi magnitudini veſtræ meæ paruitati ad præſens loqui placuerit; & vbi, & quando placebit. Ad vos, cariſſime domine, ſæpius veniſſem,

venissem, & de vtilitate vestrâ vobiscum locutus fuissem, si gratiam & dilectionem apud vos potuissem inuenire, quam apud prædecessores vestros nostri veraciter dicuntur inuenisse. Sed fortassis hoc apud Deum peccando mereri potui: sed Deus scit, nũquam apud vos nisi seruiendo & diligẽdo promerui. Desiderio tamen vobiscum loqui desidero, apud vos querimoniam facturus de Præpositis vestris, Guillelmo videlicet & Haimerico fratre eius, qui res, quas pretium redempti ouis animarum suarum venerabiles antecessores vestri, loci nostri fundatores, eidem loco contulerunt, penè penitus destruxerunt. Res ipsas opulẽtas & diuites dę largâ manu prædecessorum vestrorum, qui vos, vt credimus, ad æthereas mansiones præcesserunt, rectores monasterij nostri, qui fuerunt ante me, susceperunt, & totâ vitâ suâ sine labore tenuerunt. Ego autem qui multùm pro rebus istis & laboraui & expendi, eas inueni pauperes, & prædictorum malâ gratiâ Prępositorum de die in diem inuenio pauperiores. Vnde, optime Princeps, si mihi non creditur, saltem rerum distractioni & locorum paupertati, quæ nec mentiri, nec occultari potest, credatur. Vale, Dux multùm dignus laude humanâ, & vtinam ampliùs diuinâ.

EPISTOLA. XXII.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis Abbas, carissimæ dominæ suæ Matildi Pictauensi Comitissæ Deum timere, & cum timore diligere.

QVòd postquam dominus Comes, maritus vester Hierusalem perrexit, vos non vidimus, ne miremini humiliter rogamus; quoniam hoc potiùs necessitate quàm voluntate dimisimus. Ad præsens igitur, Deo volente, ad vos veniemus: & de bonis Ecclesiæ nostræ vestræ nobilitati libenter seruiemus. Vnum tamen vobis celare nec possumus, nec debemus, quod & animæ vestræ periculosum esse, & carissimo domino & amico nostro, marito vestro contrarium, si per vos, quod absit, factum est, non mediocriter formidamus. Est itaque in partibus vestris quidam, Rainaldus videlicet Quartaldus, qui tonsurâ & habitu esse videtur monachus; sed ab operibus, & vita monachi valde est alienus. Iste enim penitus contemptâ professione suâ, & B. Benedicti regulâ, in vobis, vt idem ipse asserit, confisus, sanctæ obedientiæ & monasterij sui refugit præcepta; & pro lege regulari vtitur voluntate propria, animæ suæ nullatenus curans detrimenta. Vnde vos sicut carissimam sanctæ Ecclesiæ filiam obtestamur, & pro timore Dei & amore mariti vestri, vt ipse Deus eum ad vos sanum & incolumen cum omni victoriâ reuerti faciat,

ſuppliciter rogamus, ne per veſtram fiduciam animã ſuam perdat ille, qui iam propriâ iniquitate à Deo cognoſcitur ſeparatus. Hunc ſiquidem cum omnibus ſibi conſentientibus à domino Papa, & à nobis excommunicatum veſtra excellentia indubitanter agnouerit, ſi vnquam vlteriùs nobis & monaſterio ſuo inobediens eſſe præſumpſerit.

EPIST. XXIII.

Goffridus Vindocinenſis monaſterij humilis ſeruus, dilectæ in Chriſto filiæ Ermengardi Britannorum Comitiſſæ, nec mundum ſequi, nec eius flore, quia citò marceſsit, velle delectari.

Est vtique quem ſequi, cuius pulchritudine debemus potiùs delectari, Ieſus Chriſtus videlicet Dominus noſter, qui adeo nos dilexit, quòd pro nobis corpus & animam ſuſcepit: & ne perpetua morte damnaremur, inæſtimabili caritate in mortem ſe tradidit. Eius, inquam, beneficia, ſi diligenter conſiderare voluiſſes, ô creatura, pro qua auctor vitæ mortuus eſt, adulantium linguæ non te à creatore tuo ſeparaſſent; nec vnde ſemel receſſeras, iterum ſociaſſent mundo; in quo nihil præter id quod eſt funeſtrum reperies. Præſentem namque mundum ſic vera miſeria, & falſa beatitudo comitatur, vt vix aut nunquam Deum habere valeat, quicumque illum amplectitur. Vale, & quæ dicta ſunt, ſapienter conſidera.

EPIST. XXIV.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilectæ in Christo filiæ Ermengardi vitæ laudabilis Comitissæ, sic in hoc sæculo misericorditer agere, vt in futuro misericordem Dominum videre valeat, & habere.

PEruenit ad me de te, regia proles, quod mihi nõ displicet, & nemini debet displire, quia Deo placet. In terreno regimine, vt audiui, exercẽs iura iustitiæ, & patriæ faciens pacẽ, multis proficis, pauperes pascis esurientes, sitientibus porrigis potũ, nudos vestis, & nobilitatem generis morum nobilitate superans, Deo potiùs militare, quàm sæcularibus negotijs implicari videris. Hæc sancta iustitiæ & pietatis opera in te cum gaudio laudare & possum, & debeo. sed est aliud, quod sicut pro tuâ reuerentiâ non præsumo reprobare; approbare nõ audeo. Nam dum caritate tua leniente pene omnis mœstus ad te veniens lacrymam tergat, & vix aliquem à tuâ præsentiâ recedere liceat tristem: insuper etiam multarum Ecclesiarum ianuas sæpissime aperiat tuæ deuotionis oblatio: mirum valdè, nec est piâ admiratione mirandum, cur Ecclesiam, in quâ tuus venerabilis pater sibi elegit sepulturam, & quæ pro illo à te ampliùs debuit honorari, filiali dilectione honorare non studeas; & naturæ iura conseruans, te eius fuisse

filiam, ſicut veraciter fuiſti, debitis beneficijs non oſtendas. Olim & in veteri lege, & in noua, religioſi & omni laude & memoria digni Principes extiterunt; qui loca, vbi patrum ſuorum corpora ſepulta ſciebant, ſemper cariùs diligentes, vt ea vario ornamentorum genere decorarent, & multimodis poſſeſſionibus dilatarent, tota intentione ſtudebant. Nos, quos ille vir piȩ recordationis nec carne genuit, nec magnas diuitias, nec aliquam nobis poſſeſſionem reliquit; Eccleſiam, in quâ ſepultus eſt, pro illo diligimus magis & honoramus, & numerum monachorum, qui in eâ ſacrificia pretioſa, pretia ſcilicet animæ ſuæ, Deo quotidie offerant, augmentantes, de rebus Abbatiæ noſtræ maximam partem, vnde ibi viuere valeant, eis contulimus. Has pro patre tuo, qui defunctus eſt ſæculo, vtinam Deo viuat, tibi ſpecialiter litteras ſcripſimus: quia niſi tu ſola patris tui animæ hæres extiteris, qui eius hæres exiſtat alium de ſua carne genitum ad præſens inuenire non poterit. Cùm verò memor paternæ ſalutis alijs tuæ caritatis expanderis ſinum, contra locum, in quo tuus pater egregius Princeps corpore iacet, nulla occaſione deinceps contineas clauſum. Vale; & parce mihi, ſi malè locutus ſum: ſi bene; acquieſce.

EPIST. XXV.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis Abbas, Adelardo de Castrogunterij timorem Domini pariter & amorem.

MVlta mala nobis fecisti, & Deum in in nobis, cuius, licet indigni, serui sumus, ad iracundiam non mediocriter prouocasti. Nos autem diu te satis patienter portauimus, quem de tantis malis acturum quandoque pænitentiam sperabamus. Sed quia præteritis malis noua quædam peiora prioribus addere non timuisti, rogamus te, sicut carissimum nostrum, vt quod contra nos illicitè commisisti, emendare festines: & prædam quietã dimittas, quam cepisti. Quòd si consilio nostro acquiescere nolueris, verendum tibi est, ne tota terra tua tali interdicto feriatur, quòd solui deinceps non possit sine Apostolicæ sedis licentia, cuius alodium Vindocinense cœnobium esse dinoscitur. Insuper etiam in eodem monasterio, & in omnibus Ecclesijs, quæ ad prædictum locum pertinent, per singulos dies ante sacratissimum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi de te clamorem faciemus: quatenus ipse qui omnia potest, violentiam tuam, quam vi humana refrænare nec possumus, nec debemus, suæ dexteræ virtute corrigere & refrænare in præsenti dignetur: ne anima tua in futuro propter hoc æternum incēdium patiatur. Vale.

EPIST. XXVI.

Goffridus Vindocinensis monasterij Abbas, Goffrido de Meduanâ salutem.

IN præsenti vita sapiens vt mala ageres diu fuisti: bene autem agere vix potuisti, quia noluisti. Quædam tamen bona fecisti: sed ad comparationẽ malorum tuorum pauca sunt aut penitus nulla. Vnde te quasi iam in vltimâ horâ positum admonendo consulo, & consulendo ammoneo, vt mala opera quæ longo tempore perpetrasti, saltem in fine emendare festines: ne cum morte corporis etiam in anima moriaris. Residuum vitæ tuæ, quod modicum est, certissimè scias, conserua viuendo Deo creatori & redemptori tuo: quia quidquid huc vsque vixisti, totum aut penè totum vixisti sæculo. Præueni igitur peccata tua, ne ipsa te præueniant. A quibus si forte sinistrâ, quod absit, præuentus fueris, credo veraciter quoniam pœna tua fine carebit. Peccata quippe sua quisque præuenit, quando mala quæ fecit, & adhuc facere potest, pœnitendo deserit. Sed tunc à peccatis præuenitur, cùm iam mala agere vrgente mortis necessitate non sinitur. Vale, & consilio nostro acquiesce.

EPISTOL. XXVII.

Goffridus Vindocinensis monasterij amicorum seruus, Rainaldo dulcißimo consanguineo suo & amico præcordiali, sic poßidere temporalia, vt non amittat æterna.

PIetatis diuinæ pia flagella, quæ hoc in anno super vos venerunt, mentem vestram valde terrere debuissent; & ab his, quæ contra Deum egistis, velociùs reuocare. Ad hoc enim, vt credimus, vobis à Deo misericorditer collata fuerunt, vt qui in incolumitate corporis voluntate deum quærere differebatis, necessitate saltem ac timore ei de illicitis operibus vestris satisfacere festinaretis. Hoc etiã nobis promisistis, quando nouissimè locuti vobiscum fuimus, quòd vitæ vestræ emendationem Dei & nostro consilio sumeretis. Opera, quæ deinceps fecistis vel facitis, ignoramus: sed si piissimo Redemptori nostro cõtraria existunt, non paruum dolorem ob hoc sustinemus. Vtinam, carissime, assiduè cogitaueris, quanta in die iudicij tristitia, quanta tribulatio, quanta miseria, quantus super omnes dolores dolor erit homini, qui Deum videbit, nec habebit, & ante redemptoris sui conspectum peribit. Hoc autem nemo vnquam ad plenum cogitare potuit, qui magis sæculo quàm Deo militare decreuit. Nunc forsitan cogitatio vestra vobis dicit, aut qui vobis adulantur, dicunt; si dominus

noster efficeretur monachus, vel moreretur, iam tota terra sua dissiparetur. scitote quia animæ vestræ minimè consulunt, qui sic loquuntur. Terram enim, & quidquid temporaliter possidetis, oportet vos ad præsens, velitis nolitis, relinquere. Sed animæ vestræ valde erit contrarium, si hoc necessitate feceritis, non voluntate. Certè, dilectissime, Deus, qui permisit vos honorem Credonensem habere, ipse, si voluisset, honorem illum conferre potuisset Orhandi monoculæ, quam dum puer essem in curia vestra recolo me vidisse. Et quanto plura vobis dedisse Deum agnoscitis, tanto magis ei obnoxius estis. Valde miser est, nec veraciter credit in Deum, quem mundus ante deserit, quàm ipse deserat mundum. Mundum enim, antequam ipse nos deserat, deserimus, cùm illi sponte renuntiantes, quidquid ex eo sordis vel criminis contraximus, ob vitæ perennis amorem odimus. Sed tunc quasi prior mundus nos deserit, cùm in sordibus nostris prostratos extrema dies inuenit. Et tunc miseranda hominis conditio gemit, quòd Deo seruire noluit; quando iam reparare non potest, quod nequiter vixit.

EPIST. XXVIII.

Goffridus Vindocinensis monasterij seruus, dilectissimo domino suo & præcordiali amico, Radulpho, sic transire per bona temporalia, vt consequatur æterna.

SCimus quoniam monasterium nostrum, quod in honore & nomine Sanctæ Trinitatis constitutum est pariter & sacratum, toto corde diligitis. Et nos ipsam beatam Trinitatem, Patrem & Filium & Spiritum sanctum, pro cuius amore hoc facitis, toto mentis affectu imploramus, quatenus corpus & animam vestram in præsenti ab omni impedimento custodiat, & in futuro vitam vobis conferat sempiternam : atque animam patris vestri, de quo plurimùm vos sollicitum esse cognoscimus, sua ineffabili pietate & gloriosâ B. Marię semper virginis intercessione, ab omni vinculo peccatorum & criminum suorum absoluat : & ipsum suum & omnium Deum ac Dominum videre & habere valeat, qui est remissio peccatorum, & suorum merces & retributio seruorum. Rogastis fratrem, qui nouiter venit ad ordinem, veste religionis mutatâ remitti parentibus suis, vt vel sic damnum possent recuperare terrenum. Pro amore vestro remitti quidem potest : vestis autem religionis sine offensione & notâ infamiæ mutari nō potest. Si quis obijcit, quòd Episcopi & Abbates Romam sæpe ierunt veste mutatâ ; scire

debet, quia illud cogebat, quæ domino Papæ debetur, obedientia. Pro temporis necessitate nouum dedit dominus Papa obedientiæ præceptum: in hac vestrâ postulatione nouum, vt ita dixerim, audio cupiditatis peccatum. Iterum si dicitis, eum nondum fecisse professionem, nondum monachi habuisse benedictionem: firmiter credite & veraciter agnoscite, nec professione, nec benedictione perfectum monachum siue Christianum posse fieri sine cordis deuotione. Et vbi est cordis deuotio, ibi sancta benedictio deesse non potest, & vera professio. Igitur si consuetudinaria professio, quæ fit visibiliter, & benedictio illum, sicut dicitis, non tenet ligatum; proposita deuotio religionis, in qua adhuc perseuerat, mundo ampliùs non patitur esse solutum: præsertim cùm illam professionem sua voluntate iam fecisset, & suscepisset benedictionem, si per nos ei dilatum non extitisset.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS EPISTOLARVM FINIS.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS B. PRISCAE CARDINALIS, OPVSCVLA.

I.

Tractatus de Corpore & Sanguine Domini Iesv Christi.

Frater Goffridus peccator, in præsenti tractatu Catholicus scriptor, omnibus Christianis, de Corpore & Sanguine Domini fideliter credere, & ipsum, cuius Corpus & Sanguinem percipiunt, Christum Dominum videre pariter & habere.

De Corpore & Sanguine Dei & domini nostri Iesv Christi, dum à fidelibus piè quæritur, quod veraciter dicendum est, & firmiter credendum, ipso Christo Deo & Domino nostro donante dicatur, vt in illorum cordibus dubitatio nulla relinquatur. Priùs quidem panis & vinum super altare ponuntur: sed sicut ante consecrationem nihil aliud præter pro-

priam panis & vini naturam habent; ita post consecrationem nullam naturam, nullam materiam panis vel vini retinent, nisi quantum ad saporem, speciem, & odorem. Hoc tamen propter infirmitatem hominum & imbecillitatem. Nam si illa gloriosissima caro, & sacratissimus ille sanguis non in specie panis & vini, sed in suâ propriâ naturâ hominibus apparerent; præ sui magnitudine homines illa ferre non possent. quod si fieri posset; fidei meritum non haberent. Sed si sancti Apostoli Petrus, Iacobus, & Ioannes Dominum in terra adhuc mortalem & corruptibilem carnem portantem transfiguratum non potuerunt aspicere; iam incorruptibilis & glorificati corporis illius tantam claritatem alij homines quomodo possent sustinere? Illis siquidem sanctis discipulis non naturam diuinitatis, vt quidam existimant, Dominus ostendit, sed speciem postea glorificandæ carnis exhibuit. Firmiter itaque credamus, & nullatenus dubitemus, quia quod in altari post consecrationem à Christiana religione sumitur, nihil aliud est, nihil aliud habet, præter quod ipsa
Matth. 26. veritas per se profitetur: *Accipite*, inquit, *Hoc est corpus meum.* & de quo suo corpore diceretur per semetipsum exposuit dicens: *quod pro vobis tradetur.* Similiter & de Calice, *Hic est sanguis meus, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Si quis autem aliam carnem præter istam habuisse Dominum IESVM credit, desipit; non est Catholicus, sed hæ-

reticus. Hac carne redemit hominem Christus: hac in carne Christum homo peremit. Anima tamen & caro hominis sunt redempta: sed hæc caro hominis fuit pretium redemptionis. Hæc est illa vna eadémque verè vera caro, non alia, quæ cooperante Spiritu sancto concepta, nata est de Maria virgine, & passa in cruce: quam ipse Deus omnipotentia diuinitatis suscitauit à mortuis tertia die. Quapropter nemo formidet hanc carnem Christi Dei, Dei patris vnigeniti filij, naturalem & propriam, incorruptibilem & immortalem iam factam dicere, & dicendo credere, & credendo accipere; non tantùm in Sacramento, quod & multi mali faciunt; sed vsque ad Spiritus participationem. In isto sancto mysterio, quod & Sacramentum, id est sacrum signum dicitur; quia aliud est, id est Christi sancta caro; & aliud, id est panis species, videtur; ipsam beatissimam & viuificatricem carnem multi homines peruersi accipiunt: sed quia mali malè accedunt, peiores quàm priùs fuerant existunt. Quidam verò sumunt vsque ad spiritus participationem; quia qui cum caritate, id est cum Dei & proximi dilectione percipiunt, cum Christo participantur vsque ad animæ viuificationem. Et sicut nemo sine caritate Christi sacrosanctum corpus & sanguinem accipere potest quin peior existat; sic nemo cum caritate illud accipere potest, quin inde melior fiat.

Vnde si quis quærit, quomodo panis caro Christi, & vinum sanguis eius fieri possit; certè si ea quæ sunt, Dominus non creasset, creata forsitan mutare non posset. Sed minoris miraculi non fuit ex nihilo omnia creare, quàm in melius ex omnibus quædam conuertere. Qui talia quæris, noli errare. Si Deum omnipotentem esse credis, nullatenus super hoc poteris dubitare; quoniam si omnia posse cõfiteris eum, & istud posse negare non poteris cùm sit ex omnibus vnum. Ille namque qui carnem in virgine matre, omnino seruata virginitate, ineffabiliter & veraciter assumere potuit, qui etiam cùm sit immortalis, pro nobis mortuus est, & die tertia imperij sui potentia seipsum à morte suscitauit, panis & vini materiam in sui corporis naturam in consecratione conuertit.

II.

DE ORDINATIONE EPISCOporum, & de inuestitura laicorum.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus carissimo Domino & præcordiali amico Petro Leonis, sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Catholicam fidem toto corde diligere, & eos qui ei contradicunt totis viribus impugnare.

VEstræ petitionis & meæ promissionis non immemor, si non vt debui, saltem vt po-

tui, tentaui ſoluere & quod à vobis quæſitum eſt, & à me promiſſum: de ordinatione videlicet Epiſcopi, & de inueſtitura laicorum. In primis firmiter credere nos oportet, & nullatenus dubitare, vt quemadmodum baptiſmus Chriſtianum facit, ita electio & conſecratio facit Epiſcopum. & ſicut impoſſibile eſt ſine baptiſmate Chriſtianum fieri: ita eſt impoſſibile Epiſcopum ſine electione & conſecratione creari. In ordinatione Epiſcopi electio & conſecratio ſic eſt vtraque neceſſaria, quòd conſecratio ſine electione, & ſine conſecratione electio Epiſcopum facere ſola non ſufficit. Nam ſicut in baptiſmate aqua & inuocatio Spiritus ſancti ſunt neceſſaria, quæ faciunt Chriſtianum; ita in ordinando Epiſcopo electio & conſecratio ſunt neceſſitate conjuncta, quæ creant Epiſcopum. Et ſicut aquâ ſolâ, aut ſolâ inuocatione Sancti ſpiritus, nec baptiſmus fieri poteſt, nec homo eſſe Chriſtianus; ita ſola electione, aut ſola conſecratione nemo ordinari, vel fieri valet Epiſcopus. Magnum quidem & baptiſmatis, & electionis, & conſecrationis Epiſcopi eſt ſacramentum; ſed illud præcepit, & per alios facit Chriſtus; & hoc egit per ſemetipſum. In illo ſpiritualiter creatur homo, & à Chriſto Chriſtianus dicitur: in iſto verò dominus & imperator creatur Chriſtianorum. qui non ſolum vocatur Chriſtianus â Chriſto, ſed etiam Chriſti vices agere creditur. Sciendum verò eſt, quod hic vel vbicumque de electione Epiſcopi agitur; canonicam neceſſe eſt electionem &

Euãgelicam intelligi: vt qui bene electus est, & iustè consecretur. Alioquin fit quædam praua simulatio in Ecclesia, & Ecclesiasticæ dignitatis illusio non parua. Nam quicumque canonicè non electus quasi sacrandus accedit, execratus recedit, & falsò nominatur Episcopus, qui adnullare conatur electionis & consecrationis ordinem, quem Christus per semetipsum primus instituit. Ipse enim primus & elegit Apostolos, & consecrauit, quos nisi priùs electos consecrare non voluit. Hoc sanctum Sacramentum, electionem videlicet & consecrationem Apostolorum, Christus primus primum fecit, per quod cætera fierent sacramenta. Nullus autem Apostolorum apostolatum audacter appetijt: nullus eorum se impudenter obtulit eligendum. Tota itaque ordinatio Episcopi non in sua, sed in aliorum electione consistit, & consecratione; si tamen illam electio recta præcesserit. Hæc autem priùs per semetipsum, vt dictum est, Christus fecit; deinde verò vicarij eius. Et in Apostolis quidem à Christo facta sunt, quoniam ab ipso & electi & consecrati fuerunt. In alijs verò omnibus à nullis alijs fieri licet, nisi à vicarijs Christi. Sunt autem vicarij Christi clerici in electione Episcopi in consecratione. Cæteri omnes petere quidem Episcopum possunt: eligere verò vel consecrare non possunt. Quicumque igitur alio modo, quasi sub nomine Pontificis Ecclesiam vel potestatem Ecclesiasticam sibi vindicare præsumit, hic iam non per ostium

intrat, ſed aliunde aſcendit: vt meritò non inter Epiſcopos computetur, ſed inter fures & latrones connumeretur. Iſte alijs benedictionem non porrigit, ſed peſtem; & vulnus potius inferre videtur, quàm ſalutem: qui tanta præſumptione Dei maledictionem meretur. Nam Epiſcopus ſine canonica electione eſt quaſi arbor ſine radice. Arbor autem quæ radicem non habet, etiam ſi folia habeat, fructum ferre nullatenus valet. Ad huiuſmodi arborem Chriſtus quidem acceſſit, & cùm ibi fructum non inueniſſet, eam maledixit. Ille maximè à Deo maledicitur, qui Sacramentis Eccleſiæ quaſi ſociari ſua cupiditate deſiderat, non Chriſti caritate. Et omnis qui ſacramentis Eccleſiæ cæmento caritatis non iungitur, iniuriam quidem Eccleſiæ facit; ſed quaſi paries luteus diſſipatur; qui licet dealbari poſſit ad tempus, eius ſubita diſſolutione, qui ante confidebant in eo, premuntur. Hac igitur ſimilitudine rectè colligitur, quòd qui ad iniuriam ſanctæ Eccleſiæ Eccleſiaſticum ordinem, & maximè Pontificatum aſſequitur, ſuam deſtructionem in primis, deinde populi mortem operatur. Et tunc Eccleſia iniuriam pariter ſuſtinet & verecundiam, quando in eligendo pontifice canonica perit electio; & quod vitæ meritis, & ſapientiæ doctrinæ, atque ſacris ordinibus debetur, illis quaſi imponitur, quibus nec bonæ vitæ merita, nec ſapientiæ doctri-

na, nec sacri ordines suffragantur. Isti terrenum, immo paludosum habent fundamentum, & ideo corruunt, qui tali fundamento ædificantur. De talibus enim dicitur in Psal-
Psal. 72. mo: *Proiecisti eos dum alleuarentur.* Grauius nihil est apud Christum Ecclesiæ iniuriâ. cuius Sacramenta qui peruersè suscipiunt, cum Christo esse, vel prodesse non possunt. Cum Christo etenim simul esse, & contra Christum facere nemo potest, cùm ipse dicat: *Qui
Luc. 11. non est mecum, contra me est.* Qui autem cum Christo non est, nec sibi prodesse, nec alijs potest: cùm ipse iterum asserat: *Qui non colli-
Ioan. 15. git mecum, dispergit*- & alibi dicit, *Sine me nihil potestis facere.* Sunt quidam qui Romanæ Ecclesiæ omnia licere putant, & quasi quadam dispensatione aliter quàm diuina scriptura præcipit eam facere posse. Quicumque itaque sic sapit, desipit. nam Romanæ Ecclesiæ post Petrum minimè licet, quod Petro non licuit. Petro quæ liganda erant ligandi, & quæ soluenda soluendi est à Christo data potestas; non quæ liganda soluendi, vel quæ erant soluenda ligandi concessa facultas. Petrus etiam, si aliquando aliter egit, Paulus licet in conuersatione nouitius ei in faciem resistere minimè timuit. Petrus verò sui iunioris increpationem libenter suscipiẽs, quod plus iusto fecerat, diligenter correxit. Præterea nulla ratione fieri licet, quod Christus suo exemplo dedocuit. Ipse enim legem soluere non venit, sed adimplere.

Romana itaque Ecclesia diuinarum scripturarum legem soluere non debet, sed conseruare: & tradita sibi à Christo potestate, non ad suam voluntatem vti, sed secundum Christi traditionem. Si etiam à suo iuniore Romano Pontifici suggeritur, vt si aliquando plus iusto fecerit, iustè corrigat; tanquam Petrus Pauli admonitionem suscepit, & ipse suscipiet, si Petrum imitari desiderat. De inuestitura autem laicorum, si quis cognoscere voluerit, quid Catholica & Apostolica Ecclesia senserit, quid docuerit, quid iudicauerit quid constituerit, legat in primo capitulo illius Concilij, quod tempore Gregorij septimi Papæ factum est: & ibi omnes clericos, qui de manu laici inuestituram suscipiunt, hæreticos vocatos, & ideò damnatos esse & excommunicatos inuenerit. Licet alia hæresis de inuestitura dicatur, alia Simoniaca: ista, quæ de inuestitura dicitur, contra sanctam Ecclesiam fortiùs iaculatur. Simoniaca etenim prauitas multotiens fit latenter: hæresis verò de inuestitura, semper publicè agitur. Ibi etiam in primis omnis Ecclesiasticus ordo confunditur, quando hoc quod vnicuique à solo suo consecratore in Ecclesia, cum orationibus quæ ibi conueniunt, dari debet, à sæculari potestate priùs accipitur. Quod Sancti Apostoli non solùm interdixerunt; verùm etiam omnes illos, qui per sæcularem potestatem Ecclesiam obtinent, à Christo sibi tradita potestate dam-

nauerunt. Et meritò Apostoli iudicio Spiritus sancti hanc hæresim in ipso Ecclesiæ principio damnare decreuerunt, quam longo pòst tempore ex patre diabolo nascituram esse præuiderunt. Cùm igitur laico & inuestitura, & omnis etiam disponendarum Ecclesiarum, vel Ecclesiasticarum rerum facultas à Spiritu sancto, qui in Apostolis loquebatur, negata sit penitus & interdicta; qui inuestituram à laico suscipit, non iam contra Apostolos tantùm, immo contra dominum Apostolorum, quod sanctum est canibus exponit. Inuestitura enim, de qua loquimur, Sacramentum est, id est, sacrum signum, quo princeps Ecclesiæ, Episcopus scilicet, à cæteris hominibus secernitur pariter atque dinoscitur, & quo super Christianum gregem cura pastoralis ei tribuitur. Hanc inuestituram ab illo solo suscipere debet, à quo & consecrationem habet. Illum siquidem prius oportet consecrari; deinde verò tanquam regem Ecclesiæ sacris insignibus decorari. Si quis autem cuilibet sæculari potestati ista licere putat, errat. Quòd si defendere nititur, Apostolorum doctrinam, & sancti Spiritus sensum adnullare desiderat: vnde hæreticus esse nullatenus dubitatur. Inuestitura itaque laicorum, quæ fit per virgam & anulum: meritò hæresis appellatur. Nam sicut à Simone Simoniaca hæresis dicitur; ita ab eo qui inuestit, & ab illo qui inuestitur, quoniam vterque in illa sua

actione, & agitare claues Ecclesiæ, & eius vnicum ac singulare ostium violare conatur, recto nomine hæresis de inuestitura vocatur. Hæc præterea hæresis de inuestitura, si rectè perspiciatur, etiam hæresis Simoniaca esse viuâ & verâ ratione probatur. Nam quæ sæcularis potestas sibi vindicare nititur inuestituram, nisi vt per hoc aut pecuniam extorqueat, aut, quod est grauius, sibi inordinatè subiectam efficiat Pontificis personam? Nullus est itaque laicorum, etiã si ei liceret, qui tanta intentione anulum, vel virgam dare desideret, nisi per hæc quæ sunt Sacramenta Ecclesiæ temporalibus lucris inhiaret. Laicis quidem Sacramenta ab Ecclesia suscipere licet, non Ecclesiæ quælibet Sacramenta dare. Anulus autem & virga, quando ab illis dantur, à quibus dari debent, & quando, & vbi, & quomodo debent, Sacramenta Ecclesiæ sunt, sicut sal & aqua, oleum & chrisma, & quædam alia, sine quibus hominum & Ecclesiarum consecrationes fieri non possunt. Semper laicus de inuestitura, vt diximus, aut pecuniam sibi vindicat, aut, quod est amplius, Episcopi vel Abbatis personam. Hac non tam humanâ quàm diabolicâ malignitate Ecclesia Catholicam fidem, libertatem & castitatem amittit, sine quibus nulla ratione subsistit. Hæc etenim tria semper Ecclesia habere debet: quorum vel si vnum defuerit, velut paralytica iacet; nec ligandi, nec soluendi potestatem habet.

Hanc igitur, quam suprà diximus, inuestituram quicumque sub specie pastoris suscipere præsumit, fit paralyticus & hæreticâ leprâ pollutus. Illum non pastorem fiducialiter dico, nec illius pastoris, qui animam suam posuit pro ouibus suis, quodlibet membrum: sed fur & raptor & lupus est. Nam ad hoc venit, vt furetur & rapiat & mactet. Hanc autem detestabilem impietatem, non solùm qui faciunt, sed qui consentiunt ei, damnati sunt. Ille verò consentit, qui eam tacet, qui eam non corrigit, & qui ei palàm non contradicit. Et nemo est qui contradicere palàm non debeat, & possit. nam si prælati non habet auctoritatem, habet tamen Christiani vocem. & scriptura dicit, & neminem excipit: *Maledictus est, qui prohibet gladium suum à sanguine*, id est, vocem
Hier. 48.
suam ab increpatione peccati. Illud etiam factum meminerit, quòd asina fatuum prophetam olim correxerit. Quòd si fuerit vitiosus, vel quolibet alio crimine infamis factus, non ideo silere debet: quoniam vnicuique peccatori communem Ecclesiæ fidem, quam suam esse credit & confitetur, defendere, & contra eius aduersarios liberè pugnare licet. Nam illi duo, qui in passione Domini crucifixi sunt cum eo, omnino infames erant: nam publici latrones: quorum vnus non tantùm quia credidit, sed quia suæ fidei veritatem contra alterum defendere cœperit, bonum illud, & delecta-

bile verbum à Saluatore noſtro audire meruit, *Hodie*, ſcilicet, *mecum eris in paradiſo.* Vnde in latrone illo maximè declaratum agnoſcitur, quod vir Catholicus, licet infamiæ maculis aſperſus, fidei defenſione paradiſum pariter, & cum Chriſto eſſe meretur.

III.

DE SIMONIA ET INVESTITV- laicorum; quare vtraque dicatur hæreſis.

Vniuerſali Papæ Calixto, bono domino ſuo & præcordiali amico Goffridus Abbas Vindocinenſis, beatæ Priſcæ Cardinalis, quod patri filius, & domino ſeruus.

CVm Simonia & Laicorum inueſtitura hæreſis dicatur, quare vtraque ſit hæreſis, & meritò hæreſis appellari debeat, præſenti, breuique ſatis Epiſtola monſtrabitur, ne ſuper hoc deinceps dubitetur. Firmiſſimè crede, Pater cariſſime, quòd nihil aliud propriè hæreſis dicitur, niſi quod à Patris vnitate Filium ſiue Spiritũ ſanctum conatur ſeparare; vel perſonarum alteram altera minorem vel maiorẽ aſſerere. Igitur Simon magus non tantùm hæreticus, ſed hæreticorum primus & peſſimus extitit; qui non ſolùm à Patris æqualitate ſeparari poſſe Spiritum ſanctum exiſtimauit, ſed etiam ipſo Spiritu ſancto maior eſſe præſumptuosè tentando con-

cupiuit. Nam cùm se posse pecunia possidere Spiritum sanctum putauit, quid appetijt aliud, nisi vt Spiritu sancto maior ipse haberetur; cùm maior sit qui possidet, quàm quod possidetur? Cùm itaque patris & filij & Spiritus sancti personas inæquales quilibet nititur astruere, ratione pariter & auctoritate hereticus habeatur; multo magis Simon magus, qui Spiritum sanctũ Deo Patri & Filio æqualem per omnia sibi pecunia subijcere tentauit, hæreticus, & Simonia, quæ ab ipso inuenta est, & ab eo dicitur, hæresis comprobatur. Laicus autem, cùm inuestituram Ecclesiarum tribuit per virgam & anulum, quæ sunt Ecclesiæ sacramenta, sicut sal & aqua, oleum & chrisma, & quædam alia, sine quibus hominum & Ecclesiarum consecrationes fieri non possunt, sibi ius Christi vsurpat & potestatem; & quodammodo se Dei filio prædicat altiorem. Nam dum illa Ecclesiæ sanctæ sacramenta ibi dantur, vbi dari debent, & quibus, & quando debent, à Dei filio dantur; per consecratorem videlicet illius actionis ministrum; sicut in remissionem peccatorum Spiritus sanctus dabatur per Petrum. Vnde Deus pater ad Ioannem loquitur, dicens, *super quẽ videris Spiritũ descendentem, ille est qui baptizat.* (*Ioan. 1.*) Quando dixit, ille est qui baptizat, à parte totum significauit. Nam Dei filius vniuersa Ecclesiæ conficit & tribuit sacramenta. Laicus autem, quando contra Dei filium sic præsumit, si non ampliùs, non minùs tamen quàm Simon magus intumuit, & ipse in-

tumescit, qui in collatione sacramentorum se Dei filio anteponit. Et quia Deo Dei filio non solū sui patris æqualitatē demere nititur, sed seipsum Dei filio superiorem suâ impiâ actione significare videtur, recto nomine & ipse hæreticus, & eius inuestitura hæresis appellatur. Vale, & simoniam & laicorum inuestiturā omni occasione, vel qualibet dispensatione sepositâ impugnare satagite.

IV.

De possessionum Ecclesiasticarum inuestiturâ, quòd regibus concedatur.

NOn sit imperatoribus & regibus molestum quod dicimus, nec consuetudine sibi vindicare nitantur, quod eis veritate negatur. Cùm laicis, etiam religiosis, disponendarum Ecclesiarum vel Ecclesiasticarum rerum omnis facultas ab Apostolis prohibeatur, manifestum est quòd eis inuestitura negatur ab ipsa veritate, à Christo videlicet, qui in Apostolis loquebatur. Quòd autem Christus in Apostolis locutus sit, Paulus Apostolus asserit dicens, *An experimentum eius quæritis, qui in me loquitur Christus?* Cùm igitur Christus veritas sit, sicut ipse dixit, *Ego sum veritas*, nec vnquam, Ego sum consuetudo, dixerit; qui Christianus est Christum, & qui rex est, regem regum, ipsam scilicet veritatem sequatur, non consuetudinem. In Ecclesiasticis possessionibus, quamuis nec in legibus, nec in Canonibus inueniatur, tamen propter scandalum & schisma vitandum, talis

2. Cor. 13

Ioan. 14

regibus inueſtitura conceditur, vt nec ipſi propter hoc pereant, nec ſancta Eccleſia detrimentum patiatur. Inueſtituram per virgam & anulum accipere, niſi à ſuo conſecratore, manifeſtũ eſt eſſe damnoſum: quia nulli laico licet illa Eccleſiæ Sacramenta dare; ſicut ei non licet Epiſcopum conſecrare. Res etiam quæ ſemel Eccleſiæ datæ ſunt, reges iterum eas dare, vel de ipſis inueſtire, nec debent, nec conuenienter poſſunt. Nam alicui dare quod habet, & de hoc inueſtire aliquem quod ille iam tenet, ſuperfluum eſt & vanum; non tamen videtur criminoſum. Alia vtique eſt inueſtitura, quæ Epiſcopum perficit, alia verò quæ Epiſcopum paſcit. Illa ex diuino iure habetur, iſta ex iure humano. Subtrahe ius diuinũ, ſpiriturliter Epiſcopus non creatur. Subtrahe ius humanũ, poſſeſſiones amittit, quibus ipſe corporaliter ſuſtentatur. Non enim poſſeſſiones haberet Eccleſia, niſi ſibi à regibus donarentur, & ab ipſis non quidem diuinis Sacramentis, ſed poſſeſſionibus terrenis inueſtirentur. Ex iure diuino regibus quidem & imperatoribus dominamur; ipſis tamen ex eodẽ iure, quia Chriſti Domini ſunt, honorem debemus & reuerentiam, ſicut dicit Apoſtolus, *Regem reueremini.* Ex iure autẽ humano tantũ illis debemus, quantum poſſeſſiones diligimus, quibus ab ipſis, vel à parentibus ſuis Eccleſia ditata & inueſtita dinoſcitur. Vnde B. Auguſtinus ſuper Ioannem

1. Petr. 2.

" ſic loquitur, Noli dicere, quid mihi & regi?
" Quid tibi & poſſeſſioni? Nam per iura regum

possessiones habentur. Si verò dixeris, quid mihi & regi? noli iã dicere possessiones tuas, quia ad ipsa iura, quibus possessiones possidentur, renuntiasti. Nam secundum ius imperatorum possides terrena. Tolle imperatorum iura; quis audet dicere, mea est illa villa, aut meus est iste seruus, aut mea est ista domus? Quo iure defendis villas? diuino, an humano? Diuinũ ius in scripturis habemus, humanum ius in legibus regum. Vnde quisque possidet quod possidet? nonne iure humano? nã iure diuino, Domini est terra & plenitudo eius. Pauperes & diuites Deus de vno luto fecit; & diuites & pauperes vna terra supportat. Iure tamen humano dicis, hæc mea villa est, hæc domus mea, hîc seruus meus est. Iure ergo humano, iure imperatorũ. quare? quia ipsa iura humana per imperatores & reges sæculi Deus distribuit Ecclesiæ suæ. Possunt itaq; sine offensione reges, post electionẽ canonicam & consecrationem, per inuestituram regalem in Ecclesiasticis possessionibus concessionem, auxilium & defensionem Episcopo dare. quod quolibet signo factum extiterit, regi vel pontifici, seu Catholicæ fidei non nocebit. Voluit bonus Dominus & magister noster Christus spiritualẽ gladium & materialẽ esse in defensione Ecclesiæ. Quòd si alter ab altero retunditur, hoc fit contra illius voluntatem. Hac occasione de regno iustitia tollitur, & pax de Ecclesia: scandala suscitantur & schismata; & fit animarũ perditio simul & corporum. Et dum regnum &

ſacerdotium vnum ab altero impugnatur, periclitatur vtrumque. Nam rex & Romanus Pontifex, cùm vnus contra alium, alter pro regni conſuetudine, alter pro Eccleſiæ libertate erigitur, regnum illam cõſuetudinem obtinere nec poteſt, nec poterit; & Eccleſia ſuæ libertatis amittit plurimum. Rex præterea ſacroſancta communione pariter & regia dignitate priuatur: a Romano verò Pontifice multis, qui ſibi ſeruire debuerant, neceſſitate cogente ſeruitur: & qui à Pontifice docendus erat, & ducendus à Rege, Rex & Pontifex populum ſequitur. Habeat autem Eccleſia pacem, & regnum iuſtitiam: habeat rex conſuetudinem, ſed bonam; non quam malè repoſcit, ſed quam ſuprà diximus inueſtituram. Habeat Eccleſia ſuam libertatem; ſed ſummopere caueat, ne dum nimis emunxerit, eliciat ſanguinem; & dum rubiginem de vaſe conatur eradere, vas ipſum frangatur. Hoc eſt præcipuũ diſcretionis membrum ne quis qualibet actione Eccleſię à ſatana circũueniatur. Tũc enim à ſatana quis circũuenitur, quando ſub ſpecie iuſtitiæ illum per nimiam triſtitiam perire contingit, qui potuit liberari per indulgentiam. Præterea bonus & diſcretus Auguſtinus in Epiſtola ad Parmenianum dicit, vix aut nunquam excommunicandum eum eſſe, qui in malo opere obſtinatam multitudinem habet ſecum. Nam tolerabilius videtur vni parcere, ne in Eccleſia ſchiſma ſeminetur plurimorum. Et beatiſſimus doctor & martyr Cyprianus aſſerit, di-

cens: Schisma non est faciendum etiam si in "
eadem fide, & in eadē traditione non perma- "
neat qui recedit. & Salomon in Ecclesiaste; "
Scindēs ligna periclitabitur in eis, si exciderit ferrum. *Eccles.10.*
Item in Exodo, *In domo vna comedetur: non eÿcietis de domo carnem foras.* Ex quibus verbis colligitur, *Exod.12.* eum non excommunicandum esse, qui multitudinē habet secum; ne dum vnū corrigere nitimur, perditio fiat multorum. Hoc etiam Hieronymus ad Augustinū scribit, dicens, quòd secundum beatorum Apostolorum Petri & Pauli prudentiam, dispensationemque honestam, aliquando fieri necesse est, quod iure reprehenditur, ne Christianæ plebi scandalum oriatur. Nam propter metum Iudæorum, ne ipsi scandalizarentur, & Paulus post conuersionem Timotheum circumcisum fecit, & ceremonias etiam exercuit Iudæorum: & Petrus coëgit quosdam Iudaizare gentilium. vterque sanctus Apostolus simulans se veteris legis præcepta seruare; ne qui fideles ex Iudæis facti fuerant susceptam veritatis notitiam scandalizati negarent. Fecerunt hoc sancti Apostoli misericordi & piâ compassione, non simulatione fallaci; quamuis legē post Euangelium non esse seruandam minimè dubitarent. Vbi beatissimæ vitæ viri intelliguntur non quidem commutasse cōsilium, sed ad horam pro aliorū salute suæ doctrinę sententiā. Si de presenti materia minùs vel aliter dixi, quàm debui, ignorantiæ deputetur, & indulgeatur misericorditer: si autem bene, benignè suscipiatur, & obseruetur diligenter.

V.

Ad Calixtum Papam, qualiter in Ecclesia dispensationes fieri debent.

DIspenſationes aliquando in Eccleſia faciendæ ſunt, non quidem amore pecuniæ vel quolibet humano fauore, ſed pia & miſericordi intentione. Tunc enim à paſtore Eccleſię diſpenſatio piè & miſericorditer fieri creditur, cùm aliquid minùs perfectè ad tempus fit ab illo vel fieri permittitur, non voluntate ſua, ſed aliorum neceſſitate; ne in ipſis videlicet fides Chriſtiana periclitetur. Sic igitur facienda eſt diſpenſatio ab Eccleſia, vt ſemper fidei noſtræ veritas inſtruatur: & ſi quid aliter ad horam factum fuerit vel permiſſum, opportuno tempore corrigatur. Hac diſcreta & ſancta diſpenſatione vſi ſunt beati Apoſtoli Petrus & Paulus propter metum Iudæorum, ne ipſi ſcandalizarentur. Nam Paulus poſt conuerſionem Timotheum circumciſum fecit, & ceremonias etiam exercuit Iudæorum; & Petrus coegit quoſdam Iudaizare gentilium. Vterque ſanctus Apoſtolus ſimulās ſe veteris legis præcepta ſeruare; ne qui fideles ex Iudæis facti fuerant, ſuſceptam veritatis notitiam ſcandalizati negarent. Fecerunt hoc ſancti Apoſtoli miſericordi & pia compaſſione, non ſimulatione fallaci; quamuis legem poſt Euãgelium non eſſe ſeruandam minimè dubitarent. Vbi beatiſſimæ vitæ viri intelliguntur non quidem com-

commutasse consilium, sed ad horã pro aliorum salute suæ doctrinæ sententiam. Nam super hoc quod ipsi & alij aliter fecerant, & se, & alios postea correxerunt. Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum & monasteriorum consuetudines immutentur; sed vbi postponitur minus bonum, vt quod est melius instituatur. In nullo autem malum fieri debet vel permitti, nisi in ea tantùm necessitate, vbi timetur, ne periclitetur fides, & illud post modum corrigatur. Nam qui mala faciunt vt veniant bona, horum iustam esse damnationẽ Paulus Apostolus protestatur. Si quis verò aliter in Ecclesia dispensationes facit, rationi simul & veritati cõtradicit: nec solùm lucernam ardentem non habet, verùm etiam aliorum ardẽtes extinguit. Et ideo non rectè dicitur Christi vicarius, sed dux est cæcorum ipse cæcus.

VI.

Quæ tria Ecclesia specialiter habere debet. Ad eundem Papam.

Ecclesia semper Catholica, libera, & casta esse debet. Catholica, quia nec vendi debet, nec emi: libera, quia seculari potestati non debet subijci: casta, quia nullatenus debet muneribus corrumpi. Quando enim Ecclesia vẽditur vel emitur, euacuatur fide: quia quod incomparabile factum est a Deo ab homine cõparari posse æstimatur. Præterea qui vendit Ecclesiã, cupidũ Iudã imitatur: qui au-

tem emit illam, Iudaicam auaritiam sectatur. Iudas vtique cupiditate vendidit Christum, qui est caput Ecclesiæ, & Iudæi auaritia emerunt illum. Quando verò Ecclesia sæculari potestati subijcitur, quæ ante domina erat, ancilla efficitur; & quam Christus Dominus dictauit in cruce, & quasi proprijs manibus de sanguine suo scripsit, chartam libertatis amittit. Hanc enim libertatis chartã Christus vindicauit in cruce, & suæ sponsæ Ecclesiæ per semetipsum dedit; vt homines alios per peccatum factos diaboli seruos, ipsa libera liberos & Dei filios faceret, & suos; qui sibi diligenter seruirent, & tanquam bonæ matri deuoti filij humiliter obedirent. Tunc etiam Ecclesiæ castitas omnino periclitatur, cùm corrũpitur ipsa muneribus; & ex casta & virgine sponsa Domini, quasi mulier publica veraciter facta dinoscitur. Hoc enim est proprium meretricis, vt semper sub pretio redigatur. Hæc tria quæ diximus, propriè propria Ecclesia habere debet: quorum vnum si defuerit, falso nomine dicitur sponsa Christi; quæ velut paralytica iacet; nec ligãdi, nec soluendi potestatem habet. Nam Christus pastor bonus sponsam fidelem quærit, respuit infidelem: liberam sibi sociat, abijcit ancillam: castam diligit, odit corruptam.

VII.
De Arca fœderis.

Goffridus Vindocinensis monasterij humilis seruus, dilectis in Christo discipulis Hamelino & Andreæ, bona principia sorte meliori terminare.

MVltis ac diuersis actibus sęculi deditus, fratribus, quos meæ imperfectioni diuina patientia regendos commisit, loqui vel scribere quæ debeo non possum. Iustum tamen est velle magis prodesse, quàm præesse: nec pastorem Ecclesiæ decet minùs de salute animarum, quàm de rerum administratione esse sollicitum. Vnde, licet animus meus pro sua consuetudine circa alia versaretur, vobis, quos specialiter diligo, quædam ad consolationem vestram religiosum credidi non tacere. Et quoniam de consolatione vestrâ proposui; vos salubriùs cõsolari, vel ædificare nõ valeo, quàm si pauca de pluribus, quæ in veteri lege facta memorantur, vestræ humilitati studeã reuelare. De his autẽ quæ palàm sunt, & valde omnibus trita, differere superfluum æstimaui; quia & fastidium auditoribus generant, & eos culpabiles exhibent de contẽptu. Illa tamẽ proferri necesse est, quę & à vobis possint intelligi, & vitę vestrę cõueniẽter aptari. Igitur post Hebræorũ de Ægypto profectionẽ, post maris rubri transitũ, post Ægyptiorũ extinctionẽ, quid Dominus ad Moysẽ, ad suorũ vtilitatẽ pręceperit, diligẽter audiendũ est,

atque memoriter retinendũ. Dicit itaq; Moyses ad vniuersum populum, vt vnusquisque pro viribus conferens faceret tabernaculum. Collatio quidem illa non debuit fieri qualibet coactione, sed spontanea voluntate. Ait
Exod. 25. nãque Deus ad Moysen, vt vnusquisque, sicut visum fuerit cordi suo, ea offerat quæ ad construendum tabernaculum sunt necessaria. In primis quidem de Hebræorũ ex Ægypto profectione, de maris transitu, de Ægyptiorũ extinctione mentionem feci: & quoniã ista quibusdã clausa sunt, ea reserare vtile, immo necessariũ duxi. quãuis enim realiter fuerint hęc omnia; latent tamen in ipsis mysteriorũ pretiosa monilia. Per Ægyptum namque, in qua, velut Dominus, Pharao principabatur, præsẽs sæculũ, cuius princeps est satanas, designatur. Huius principis infelicissimũ dominatum Hebręus, per quẽ signatur fidelis populus, proficiscẽdo, id est proficiẽdo, Moyse duce sapiẽter deuitat. Qui Ægypto, præsenti scilicet sæculo renuntiat: & suum legislatorẽ Christum eius, inhærendo mandatis, dilectione amplectitur: neq; amplius audit vocem alienorum malignorum videlicet spirituum, sed suam, qua dicit, *Qui mihi ministrat, me sequatur.* Mare quidem rubrũ, quod Hebræis fuit præsidium, & Ægyptijs dedit interitũ, aqua baptismatis, vel lacrymabilis pænitentia intelligitur. Quod idcirco rubrum dicitur, quia &
Iohn. 12. in baptismate Christi sanguine consecratur: & in lacrymabili pœnitentia aliquãdo vsque ad sanguinem oculorum, nonnũquam autem

vſque ad carnis macerationem peruenitur. In hoc itaq; mari aduerſarij noſtri Ægyptij ſuffocantur, quia & per baptiſmum, & per pœnitentiam lacrymarum peccata & crimina noſtra, quæ inter nos & Deum ſeparāt, mortificantur. Tabernaculum, vnde loqui maximè cœpi, pellibus & cilicijs extrinſecùs fuiſſe coopertum, intrinſecùs verò auro & argento, ære atque lapidibus pretioſis, multiſque alijs, de quibus dicendum per ſingula neceſſarium modo non arbitror, legimus adornatum. In tabernaculo etiam erat candelabrum, & arca de lignis Sethim fabricata; & intra arcam, vt legitur, lex, & manna, & virga Aaron cōtinebantur. *Heb. 9.* Tabernaculum ſignificat Eccleſiam, congregationem videlicet iuſtorum: pelles & cilicia, quibus extrinſecùs tegebatur, mortificationē indicant vitiorum: per aurum fides, per argentum confeſſio; in ære fortitudo exprimitur, in lapidibus pretioſis pretioſa vitæ æternæ deſignantur eloquia. In candelabro bonæ intētionis manifeſta operatio intelligitur. Per arcā memoria, per ligna Sethim munditia, per legem mandata Dei ſignantur. Manna verò pietatis dulcedinē dicimus: ſed virgam, diſciplinæ ſeueritatem. Præcipit benignus Deus in lege ſua, pro noſtra vtilitate, non pro ſua neceſſitate, vt tabernaculū, id eſt ſanctificationis habitationem ei faciamus. Vbi verò habitatio iſta facienda ſit vel conſtruenda, ſcriptura inſinuat, cùm dicit: *Præparate corda veſtra Domino.* *1. Reg. 7.* Corda vtique noſtra domino præparamus, ſi ſibi ea receptacula munda,

quæ dignè inhabitare poſſit, exhibemus. Hæc etiam receptacula non vult ſibi exhiberi cum aliqua difficultate; ſed cum omni deuotionis hilaritate. Multùm diſcretus omnipotẽs Dominus, non velut importunus exactor, à nobis exigit quæ non habemus; nec eius iuſſio nos ſibi cogit offerre quod debeat eſſe contrarium cordi noſtro. Pellibus ſiquidem & cilicijs tabernaculum extrinſecùs bene tegimus, cùm exterius & inferius noſtrum, carnem ſcilicet noſtram, ita cum vitijs & concupiſcentijs mortificamus, vt cor noſtrũ, quod tabernaculum Dei dicitur, eius illecebris minimè corrumpatur. Ornamus tabernaculum auro, ſi pura & integra fides eſt in corde noſtro. Fides autem pura & integra hæc eſt, vt Patrem & Filium & Spiritum ſanctum vnum Deum & Dominum eſſe, ſine aliqua hæſitatione, ſed cum omni dilectione credamus. Licet enim Trinitas ſit in perſonis, vna ſola natura, vna ſola ſubſtantia eſt Deitatis. Et quanuis alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſãctus: non tamen aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus ſanctus: ſed Pater & Filius & Spiritus ſanctus tres quidem ſunt perſonæ, vt diximus, & iſtæ tres perſonæ vnus eſt Deus, vnius ſolius naturæ, vnius ſolius ſubſtantiæ atque eſſentiæ. Et ne in creatrice omniũ creaturarum Trinitate, cui nihil eſt impoſſibile, aliquid huic fidei contrarium ſentiamus, in humanis etiam creaturis eorum, quę dicta ſunt, ſimilitudinem habemus. In ipſis etenim creaturis quædam inueniuntur, quę licet tria ſint,

&vnumquodq; eorum propriam in se habeat personã, vnam, eandemq; naturam habent, & vnam, eandemque substantiã. Veniamus itaque ad fontem, & fontis riuum consideremus; aquam etiam ab vtroque procedentem, quod videlicet stagnũ vocatur, nihilominus videamus. Ecce fontem, riuum, & stagnum tres personas inuenimus: & licet sint tres personæ, vna tamẽ est aqua, & aquæ vna, eademque natura, atque substantia. Argentum ad decorem tabernaculi offerimus, cùm per veram & sanctam confessionem animas nostras ab omni cõtagione peccati & criminis mundamus. Sed vbi, & cui, & quãdo confessio ipsa fiat, scire debemus. Vbi? non apud hæreticos, sicut sæpe solet fieri; sed in Ecclesia Catholica vnumquemque Christianum necesse est confiteri. Cui? suo pastori præcipuè: si tamen talis est ille; qui sua & aliena vulnera curare sciat germanâ caritate; non per superbiam detegere & publicare. Quando? dum salus corporis manet, dum sua quisque vtitur potestate. Non debent homines, vt confiteantur, expectare suæ vitæ extremum diem: quoniam qui vsque in finem cõfessionem differunt, vix aut nunquam perueniunt ad salutem. De talibus enim dicitur in psalmo, *Cùm deus occideret eos, tunc quærebant eum.* Æs etiam in tabernaculo cum auro & argento solidamus, si in fide & confessione Christi fortes vsque ad finem huius vitæ perstiteramus. Multo quippe pretiosior est fi- *Psal.77.*

des atque confeſſio, ſi cum ipſis contra aduerſa omnia fuerit operis fortitudo. In ædificio tabernaculi lapides pretioſos ponimus & componimus, cùm verba ſanctæ exhortationis ad inuicem proponimus atque exponimus. Debet enim alter alteri exponendo proponere vbi fuit, vbi eſt, vbi non eſt, & vbi erit. Vbi fuit; videlicet in paradiſo, in beatitudinis loco, vbi omni munditia abũdabat ac ſanctitate, & perpetua, niſi primus homo peccaſſet, fruebatur immortalitate. vbi eſt; vtique in hoc mundo, ſub iugo aſperæ conditionis, vbi quotidie in lacu miſeriæ verſatur, & in luto fecis, vbi non eſt; in ea ſcilicet mentis deuotione, qua beati Apoſtoli, Martyres, & Confeſſores, ſanctæque Virgines Deum ac Dominum noſtrum multùm benignum Ieſum dilexerunt, & pro eius amore mundum cum ſuo flore penitus contempſerunt. vbi erit; in illo, inquam, valde tremendo die iudicij, vbi verbis ad loquendum compoſitis nemo alterum protegere, vel quaſi tueri præſumpſerit: vbi iniquitas verborum compoſitione colorari nõ poterit: vbi nulli ſe excuſare vel quicquam occultare licebit: vbi de ipſa conſcientia accuſator procedet & teſtis. Ibi certè ſemel accuſari nihil erit aliud, quàm æternaliter condemnari. Candelabrum ad honorem tabernaculi fabricamus, cùm bonæ intentionis manifeſtis operibus alijs bonitatis exempla monſtramus. Collocamus etiam in tabernaculo arcam, quando ad ea, quæ Dei ſunt, noſtram applicamus memoriam.

Idcirco arca de lignis Sethim, quæ imputribilia sunt, dicitur fabricata; quia memoria nostra corruptionis, vel cuiuslibet turpitudinis locus esse non debet; sed totius munditiæ armarium, & castitatis sigillum. Arca quoque intra se legem perhibetur continere; quia nostra mens & memoria diuina mandata assiduè debet obseruare. Manna præterea in arca continetur & virga. nam memoriæ nostræ & pietas inesse debet, qua humiles & mãsuetos, vt in melius proficiant, conuenit obsecrari: & disciplinæ seueritas, qua superbos & immites corrigi necesse est & increpari. Correctio quidem nostra vel increpatio non cum ira & indignatione fieri debet, sed cum tranquillitate. Licet enim extrinsecùs disciplina sæuiat, cor semper plenum sit caritate. Sciendum tamen est, quia delinquentibus aliquando irasci possumus & indignari. Sed iterum non obliuioni tradendum est, quia ira nostra, vel indignatio, vltionis executio esse non debet, sed magis absolutionis operatio. Ad hoc namque irasci, & indignari debemus, vt eos qui delinquunt ad satisfactionem, non ad desperationem prouocemus. Non enim in de- 2.Cor. 10.
" structionem, sicut ait Apostolus, sed in ædificationem missi sumus. Cuncta ergo, fratres, quæ agimus iusta pietate, & pia seueritate pariter faciamus, vt & cætera quæ de tabernaculo dicta sunt, nihilominus retinentes, sanctum & immaculatum tabernaculum effici mereamur, præstante Domino nostro Iesu Christo, qui immensæ pietatis & summæ iu-

stitiæ viuit & regnat Deus cum patre & Spiritu sancto per æterna sæcula sæculorum. Amen.

VIII.

Quid Baptismus, quid Confirmatio, quid infirmorum vnctio, quid Corporis & sanguinis Christi perceptio in anima Christiana operetur.

IN baptismate, per Spiritum sanctum datur remissio peccatorum. In confirmatione, Spiritus sanctus inuitatur vt veniat, & domum ipsam, quam sanctificauit, inhabitet, muniat, & defendat. Ipsi etiam Apostoli post baptismum acceperunt Spiritum sanctum, quem in ipso baptismo iam acceperant in remissionem peccatorum. Acceperunt iterum Spiritum & in die Pentecostes, ad totius virtutis & scientiæ perfectionem. Hæc igitur vltima confirmatio fieri iubetur ab Episcopis, ad totius perfectionis similitudinem. Quæ idcirco fieri iubetur in fronte; quia perfectorum est, non in occulto, sed in manifesto Christi nomen semper habere. Apostoli vtique antequam hac vnctione vngerentur, & sancto Spiritu confirmarentur, nondum perfecti erant; adhuc timebant, & nondum Christi nomen in fronte gerebant. In vnctione autem infirmorum datur iterum per Spiritum sanctum remissio peccatorum, vt neque in vita, neque in morte desit Christianis Christi misericordia. In perceptione verò corporis & sanguinis Domini anima Christiana sana-

tur à vulnere vitiorum, & reformatur in statum salutis æternæ, & vnum cum Christo corpus efficitur.

IX.

Quid sit Sacramenti iteratio.

IBi reiteratur sacramentum, vbi idipsum iterum datur; quasi quod priùs datum est, postea posse dari credatur. Verbi gratia, si aliquis baptizatus, iterum in aquis baptismatis mergeretur ea intentione, vt ab originali & alijs peccatis solueretur. Aliter enim non rebaptizatur, etiam si multotiens aliquis aquis baptismatis submergatur. Vbi verò propter aliud & aliud datur, non iteratur sacramentum, sed tribuitur ad virtutis augmentum. Quanuis enim priùs in vertice, & postea in fronte homo chrismate vngatur, non tamen iteratur chrismatis sacramentum: quia, vt superius diximus, propter aliud & aliud fit: sicut & baptismus minimè iteratur, etiam si multotiens post baptismum aquis baptismatis aspergamur. Inunctio infirmorum magnum sacramentum est, & ideo nulla est ratione iterandum. Sicut enim cætera sacramenta per Apostolos Christiana religio suscepisse creditur: ita & istud suscepisse ab Apostolicâ traditione minimè dubitatur. Omne autem sacramentum à Spiritu sancto per doctores sanctos, in quibus ipse loquitur, iterari prohibetur: idcirco videlicet ne medicina sācta vilesceret, & minus vtilis esset,

quæ tanto magis ſalubris eſt, quanto minus contemptibilis inuenitur.

X.

De promißionibus quas pro conſecratione, ſub nomine profeßionis, Abbates faciunt Epiſcopis.

DEus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, in Euangelio monet & dicit, *Gratis accepiſtis, gratis date*: & quod monet verbo, facto compleuit. Ipſe enim gratis nos creauit, & redemit miſericordia. Suis itaque ſermonibus monet, & docet operibus, numera ſua, ſanctæ videlicet Eccleſiæ ſacramenta, & gratis accipi debere, & gratis dari: quia licet haberi poſſint, non poſſunt tamen comparari dona Spiritus ſancti: & hæreticus eſſe ratione & auctoritate conuincitur, qui quod incomparabile factum eſt à Deo, credit vel actione prædicat poſſe comparari ab homine. Ideo Simon magus hæreticus factus eſt, quia donum Dei ſe poſſe æſtimauit pecunia poſſidere. Non eſt vtique venundandum vel emendum Eccleſiæ quodlibet ſacramẽtum, quod eſt donum ſancti Spiritus, ex quo, & in quo, & per quem diuina myſteria iure celebrantur, & peccatorum datur remiſſio, & ſine quo nulla ſanctificatur oblatio. Igitur Eccleſiarum & hominum conſecrationes, ſiue benedictiones, omnino gratis fieri debent; nec quolibet ingenio pro huiuſmodi facto quippiam exigatur; ne dum falſa quæritur beatitudo, vera miſeria inueniatur. Sunt quidam Epiſcopi, qui pro

Matth. 8.

benedictionibus Abbatum, sub nomine professionis ab eis exigunt, quod est Christianæ professioni valde contrarium. Nam cùm professio alia in diuina laude sit, alia pro peccatorum depositione; ista laudem Dei non facit, sed minuit, nec deponit peccata, sed apponit. Nec sacræ fidei professio recto nomine dicitur, sed execranda promissio, quæ claues Ecclesiæ agitare, & vnicum ac singulare eius ostium violare conatur. Ista neque veritate, neque auctoritate inuenta, sed consuetudine & hominum cupiditate reperta, triplici genere Simoniæ contra sanctam Ecclesiam iaculatur: quoniam Simonia à linguâ, Simonia à manu, Simonia ab obsequio ibi committitur. Est à linguâ, cùm publicè recitatur illa promissio: fit à manu, quando charta, quâ continetur, scripta ponitur super altare: fit ab obsequio, cùm ipsum malè promissum subiectionis obsequium seruatur. Qui sic agit forsitan dicit, pro benedictione non quæro pecuniam: immo satis ampliùs exigit, quia hominis personam. Sicut anima plus est quàm corpus, ita corpus simul & anima, tota videlicet hominis personâ, multo plus est quàm eius pecunia. Diuina lege & manifesta ratione probatur, quia benedictio minimè datur gratis, quam præcedit abbatis illa proscriptio, vt quod desiderat assequatur. Non enim faceret illam, si repulsam non pateretur. Illud etiam quod bonum est fit perniciosum, cùm promittitur non bene, vel malè suscipitur. Nam pecunia (quam Simon magus obtulit

Petro, bona quidem erat, sed quia malè obtinlit illam; damnatus à Petro prædicatur. Et ideo nec Euangelica, nec canonica, sed nauicularia est illa quæ dicitur benedictio, quam, quę falso nomine vocatur, professio præcedit, siue subsequitur. Ibi venditur simul & emitur primum Ecclesiæ sacramentum. Christus etenim primus hoc sacramentum per semetipsum fecit; consecrationem scilicet Apostolorum. Præterea sciendum est, nec obliuioni tradendum, quod quicumque emit Ecclesiam, Iudæorum perfidiam; & qui vendit eam, traditorem Iudam imitatur. Iudæi etenim Christum emisse noscuntur, qui est caput Ecclesiæ: & eum vendidisse Iudas minimè dubitatur. Qui verò pro diuino mysterio munus exigit, Giezi sequitur discipulum Elizæi; & Naaman Syri lepram consequitur. Caueant igitur Episcopi & Abbates, qui ideo dicuntur Christi vicarij, quoniam Christi creduntur agere vices; ne contra Christi auctoritatem, qui graris tribuit, & eius vocem, qui gratis dari monet & præcipit, cupiditatem siue consuetudinem sequantur, qua fides Ecclesiæ, libertas, & castitas simul corrumpitur. Non mediocriter vtique delinquit Episcopus, nisi gratis dederit; & Abbas, nisi gratis acceperit, similiter peccat; quia facientem & obsequentem par pœna constringit; & facinus quos inquinat, æquat.

XI.

De illis qui in Capitulo inordinatè clamant; & de his qui ibi inordinatè respondent.

SAepe inter monachos agitur, vt per eos, qui de alijs in Capitulo clamores faciunt, & per illos, de quibus clamores fiunt, animorum perturbationes, verba amara, contentiones nascantur; propter hoc maximè, quòd hi qui accusantur, modum responsionis, & hi qui accusant, modum accusationis ignorant. Nam cùm ex odio peccati, & ex dilectione fratris culpam tantùm notificare debeant, qui accusant, non ita faciunt, sed minantur & increpant. Illi autem qui increpantur, cùm patientiam Christi, quia Christiani sunt & monachi, imitari deberent, qui coram tondente non aperuit os suum, nec in sua passione contra suos accusatores impios & mendaces verba contumeliosa protulisse, sed iudici, se licet iniustè iudicanti, patienter respondisse legitur; quod Christus fecit facere erubescunt: & Christum, & eius exemplum, nomenque Christianum; suum etiam monachatum, summæ videlicet humilitatis signum, obliuiscuntur: & verba superba & litigiosa contra eos præparant, qui de ipsis loquuntur: atque malis prioribus peiora iungentes, suos similes adiutores inuocant, quasi injuriarum vltores. Vnde, Deo auctore, quomodo, vel cui, filij & fratres nostri

in Capitulo accuſati reſpondere, & qui accuſant quomodo accuſare debeant, ordinare volumus. Ordinamus itaque, & ordinando ſub nomine ſanctæ obedientiæ præcipimus, vt alter alterius culpam ſic in Capitulo notificet, quatenus eum minari non præſumat, nec increpet. Is verò, qui accuſatus fuerit, aduerſus ſuum accuſatorem verbis quibuſlibet non contendat: ſed vnde accuſatur ſoli Abbati, vel eius Priori humiliter atque veraciter reſpondeat. Liceat vnicuique qui accuſatur, aut humiliter culpam agnoſcere, vel ſi culpabilis minimè fuerit, ſe non audacter ſed patienter excuſare. Ordinationem iſtam; à Deo potiùs quâm à nobis pro pace & quiete animarum & corporum fratrum noſtrorum factam, ſi quis ſcienter violauerit, præter præſentium plagas virgarum, ſeptem continuatis diebus abſque indulgentiâ cibus ei detur ſolummodo panis & aqua.

XII.

Quæ tria Paſtoribus ineſſe debeant.

PAſtoribus Eccleſiæ tria ſpecialiter ineſſe debent, iuſtitia videlicet, diſcretio, & prouidentia. Vnumquemque igitur diſpenſatorem Eccleſiæ in iudicio iuſtum eſſe decet, diſcretum in præcepto; in conſilio prouidum. Tribus iſtis præcipuè paſtor Eccleſiæ & animarum ſaluti; & corporum neceſſitati prodeſſe poteſt. Quòd ſi vnum iſtorum defuerit, cætera duo aut minùs, aut nihil penitus proſunt.

ſunt. Nam ſi iuſtè iudicet paſtor, & indiſcretè præcipiat, ipſa indiſcreta præceptio etiam iuſti iudicij erit deſtructio. Quòd ſi diſcretè præceperit, & iniuſtè iudicauerit, iniuſta & iniqua adiudicatio fiet diſcretæ præceptionis corruptio. Si verò & iuſtè iudicauerit & diſcretè præceperit, in conſilio autem animarum prouidus minimè fuerit, improuida conſilij præcipitatio erit & iuſti iudicij & diſcretæ præceptionis diſſolutio. Eapropter vnumquemque paſtorem Eccleſiæ habere oportet & in iudicio veritatem, & dilectionem in præcepto, & in conſilio ſollicitudinem.

XIII.

Inuectio Dei contra peccatorem, & peccatoris confeſſio precantis miſericordiam.

MIſer homo, ego te feci de luto & vſque ad imaginem & ſimilitudinem meam ſublimaui. †. Ita eſt Bone: ſola tua gratia ex fragili ſatis materiâ immortalem & æternum, ſi non peccaſſem, me factum cognoſco. †. Tantæ gratiæ ingratus, factus es contemptor obedientiæ. †. Sic eſt Sancte, vt aſſeris: locũ dedi inuentori meæ miſeriæ. †. Deus & dominus pro te ſeruo peccati factus ſum caro, & ex animâ rationali & carne perfectus homo. †. Quod profiteris, Conditor pie, & ipſe profiteor: & hoc factum eſt ne perirem ego peccator. †. Super hæc omnia, natus de fœminâ, captus, ligatus, verberatus, multas & multiplices paſſus iniurias, occiſus etiam, vt Dei

filium te facerem, qui diaboli eras mancipium. †. Credo veraciter, Benigne, quod loqueris; sed sustinere vix valeo, confusus meâ magnâ & longâ iniquitate. †. Multa & multa circa te mea bona: multa & multa contra me sunt tua mala. †. Vllâ ratione, Altissime, negare non possum tua verba vera esse, quia & tua bona, sicut verâ propositione proposuisti, circa me multa sunt; & contra te multa mea mala: & quod est culpæ grauioris, non me reum aliquando purè confessus sum, nec meum bene agnoui reatum. †. Nullis præcedentibus, vel subsequentibus meritis te custodem Ecclesiæ meæ fieri permisi, & pastorem. †. Et ista quidem, miserator & misericors, veritate amplector; sed tuæ misericordiæ, & miserationi vtrumque confiteor, & antè fuisse, & postea esse me miserum peccatorem; & qui vehementer timere debeo, ne ex pastore lupum me fecerim, & ex custode latronem. Meam itaque miseriam non occulto, & tuam quæro misericordiam, omnipotentiæ & gratiæ immensæ. Tua igitur, Deus, gratiâ quâ factus sum, & quâ sum redemptus misericordiâ, mei miseri & peccatoris miserere, & beatitudinis illius latronis me participem facito, cui pendens in cruce dixisti; *Hodie mecum eris in paradiso.*

XIV.

Alia inuectio contra peccatorem, & pœnitentis peccatoris consolatio.

PEccator agnosce, & pœnitentiam age, quâ præsumptione contra creatorem tuũ & redemptorem egisti: quàm tepidè & negligenter in sancto ac sacro ordine longo tempore vixisti. Serue inutilis, recole beneficia Dei, & dilige. Appende peccata tua in quantum appendi possunt, & expauesce. Miser Ecclesiæ sanctæ minister, tracta apud te quid bonus DOMINUS fecerit tibi, & tu quid fecisti: multa bona contulit tibi, & tu multa mala commisisti. Hanc retributionem ipse te non docuit, nec tu ab alio sic doceri debuisti. Debitor Dei & tui deceptor, memento promissionum, quas summo DOMINO sæpius fecisti, & non bene tenuisti. Ipse multùm patienter te diu expectauit, & tu contempsisti: ipse te vocauit, & vocat, & tu ad ipsum redire noluisti: ipse te fugientem sequitur, non propter peccata tua persequitur; & vt ad eum reuertaris, paterno affectu blanditur dicens: *Nolo mortem peccatoris, sed tantùm pœniteat & vitam consequatur.* Iterator peccaminum recordare extremi iudicij, & quanta ibi futura sit gloria Sanctorum, & miseria impiorum; vbi nec mala anima aliquâ ex parte bonum inueniet, nec bona malum. Vas penitus peccatis cõfractum ingemisce, dum licet, Ezech. 33.

& dum induciaris, lacrymabiliter plange quidquid contra benignum Deum, ac dominum corruptus à Satana perpetrasti: & tuam magnam miseriam confitens, eius magnam misericordiam humiliter quære. Non plus homo peccator desperes de tua imperfectione, quàm pœnitendo præsumas de pietate illius, qui te redemit inæstimabili caritate. Miserum te quærit, non abijcit plenus misericordia: infirmum non respuit omnipotens medicina. Optat misericors misericorditer misero subuenire, ne iustum iustè contingat miserum condemnare. Pastor ille bonus lassam & sauciatam ouem non abiecisse, sed vexisse legitur: nec vexisse solùm, verùm etiam mori maluit, quàm illa moreretur. Hæc Dei misericordiam sapiunt & pietatem: & peccatori occasionem auferunt desperandi. Vult enim dominus vitam peccatoris, non mortem: perire peccatum, non hominem. Vnde vnicuique peccatori de magna Domini miseratione indulgentiam sperare licet, si se cognouerit peccatorem; & suis proximis compatiens de peccato pœnitere voluerit. En ego sum ille, Iesu pie, quem non meis meritis, sed tua gratia sola Ecclesiæ tuæ qualemcumque pastorem aut voluisti fieri, aut permisisti: & quem, licet indignum, ad pastoris vocasti officium, perire non sinas: sed inter cætera tuæ gratiæ dona tribue, vt me veraciter peccatorem agnoscens, antequam de præsenti vita tollar, de peccatis meis tibi dignè satisfaciam: & quo-

Luc 15.

tiescumque cuiuslibet fratris mei peccatum audiero, non superbè increpem, sed compatiar: & quamuis odio habeam peccatum, ipsum tamen diligam peccatorem. Sit mihi semper non modica de peccatore compassio, & contra peccatum moderata correctio. Absit vt odio culpæ perire faciam iura naturæ. Natura enim humana sibi indulgeri quærit, non vltra modum affligi: & quia satis citò per se labitur, eam erigi necesse est, non conculcari. Quod est diaboli in homine Deus perire faciat; & quod suum est, seruet ne pereat. A diabolo culpa est, creatura à Deo. Diuina itaque moderatio in me suam etiam iustitiam temperet: nedum quasi amore iustitię culpam persequi videor, perire contingat creaturam. & si quem disciplinæ vinculis me ligare contigerit, non mea auctoritate eum premam; sed dignum faciam absolutione. Nullum sub manu mea per nimiam tristitiam perire contingat: sed omnes potius per indulgentiam valeant liberari. Quod ipse præstare digneris, Iesu pie & bone, qui cum Patre & Spiritu sancto regnas & dominaris per sæcula sine fine mansura. Amen.

XV.

Lamentatio cuiusdam peccatoris accusantis se & iudicantis.

NOn tantùm me terret misera vita mea, quantùm terrere deberet. nam anima mea propter sordidas cogitationes suas à fideli amico deiecta, & crudeli subiecta inimico, dum pium pastorem deseruit, facta est præda lupo: & quæ antè fuerat sponsa Christi, se in seruitutem redegit Antichristi. Peperit itaque adultera tristitiam & verecundiam Deo, gaudiumque diabolo atque victoriam. O multùm peccatrix & multùm infelix anima mea! cur pessimas cogitationes concepisti; quibus ignem libidinis, immunditiæ, & auaritiæ prudenter & scienter accendisti; quibus etiam iugiter, & non mediocriter exarsisti, & te gehennæ ignibus perpetuò cremandam tradidisti? Nonne legeras, & legendo audieras? immo legeras & intellexeras Apostolum dicentem: *Quia omnis fornicator, aut immundus, aut auarus in regno Christi & Dei non habet hæreditatem.* Habebas vtique, vnde, si voluisses, vtiliter cogitare potuisses; scilicet beneficia Dei, & quod tu contrà egisti. Meminisse etenim & cogitare debueras, quis est qui te fecit, & quid pro te fecit, & quid tu fecisti, & qualem tu te fecisti: quatenus aut amore creatoris tui, aut timore inferni peccare desisteres, & quod à te impiè actum est, pœnitendo defleres: vt si

Eph. 5.

non requie digna, esses saltem aliena à pœna. Benignus Deus & Dominus ipse est, qui solâ gratiâ te fecit cùm non esses, sanctam scilicet & immortalem, si non postea propriâ voluntate peccasses. Nam ibi mortua fuisti, vbi ab eo peccando recessisti: ipse tamen vt maioris caritatis vinculis te sibi colligaret, quæ recesseras ab eo, & capta eras à diabolo, te redemit: nec qualecumque pretium pro tuâ redemptione; sed proprium filium dedit; tibi quidem naturâ & veritate carnis & animæ similem, sed virtute & omnipotentiâ Deitatis longe dissimilem. Et quia vtrumque te quidem primùm & sociam carnem corrupisse Dei filius agnouit, vt vtrumque redimeret, vtrumque suscepit. Ecce pro te factus est, homo Deus. Factus est seruus dominus pro ancilla. Pro te factus est creatura creator: pretium tuæ redemptionis ipse redemptor. O infelix anima mea, indigna requie, & digna perditione, agnosce, crede, & piè confitere, quæ pro te miserâ, immo miserrimâ Deus sustinuit in carne assumptâ! Conceptus siquidem in virgine matre, comite & cooperante Spiritu sancto, eodémque duce virgineo egressus de vtero speciosus form præ filijs hominum, nouus homo venit in mundum: ibi pro te multas modico tempore passus iniurias. O impia & crudelis, quando superbè & sordidè cogitabas, vbi erat memoria dominicæ passionis & crucis? vbi spinea corona capiti tui creatoris infixa? vbi eius cara facies sanguine pro-

fluente de capite cruentato suffusa? vbi ligaturæ, quibus pro te nimis crudeliter ligatus est pius & humilis Saluator? vbi alapæ palmarum? vbi plagæ virgarum, & pugnorum ictus, & impiorum sputa Iudæorum, quæ pro te sustinuit mansuetus redemptor? vbi crux ei imposita ad opprobrium eius, in qua & ipse crucifixus est? vbi loca clauorum? vbi poculum fellis? vbi latus lanceâ perforatum? Hæc omnia credis & discredis: confiteris & diffiteris. Credis corde, confiteris ore: sed discredis & diffiteris operatione. Habes itaque fidem, sed mortuam. Nam fides mortua est sine Dei dilectione. Si credis & non diligis, diabolum imitaris. Credit enim diabolus, & dominum confitetur: & quoniam illum non diligit, nec vel vnius momenti remedium habet, & fine caret eius supplicium. O inuerecunda, sordida, nequam! veraciter sic egisti. Credidisti quidem, & adhuc forsitan credis: sed Deum minimè dilexisti. Quem si dilexisses, odisses vtique diabolum, & acceptam notitiam veritatis diligenter obseruans, nec primam fidem irritam fecisses, nec secundam. Abrenuntiaueras siquidem diabolo in baptismate: in monasticâ autem professione, diabolo simul & sæculo. Sed iam nec prima professio tua Deo grata erit, nec secunda; quia periurium pariter commisisti & sacrilegium. Periurium, dum quod Deo iuraueras non tenuisti. Sacrilegium, dũ ei, cui te deuoueras, abstulisti,

Quæ non te ſolam, verùm etiam carnem ſociam ita voluntati & cupiditati turpiſſimi & fœdiſſimi corruptoris expoſuiſti, quòd vniuerſa tui corporis membra vaſa vitiorum feciſti. O ſuperba & inflata, cuius bona opera non ſpreuiſti? Tua verò, quæ vix aliquid, vel penè nihil bonitatis habebant, ſemper admirando laudaſti. Cùm millies & millies aut cogitatione ſolâ, aut cogitatione ſimul & actione fuiſſes corrupta, te quaſi coloribus caſtitatis pingebas, & cùm immundiſſima eſſes, pudica dici gaudebas. Quòd ſi aliquando te ream confitens accuſaſti, auditori potiùs, non Deo auctori placere deſiderabas. Filia diaboli, violatrix templi Spiritus ſancti, quid de te dicam, immo quid dignè contra te proferam, quæ pene te totam, vel penitus totam abſtuliſti Deo, & contuliſti diabolo? Memento captiua, quo pretio fuiſti redempta, cuius ſponſi fueris ſponſa: quàm pulchra, quàm ſancta cum eo ſemper manſiſſes, ſi ei fidem ſeruare voluiſſes. Memento etiam vnde, & quò cecidiſti. Vocatione vtique & electione Dei vſque ad cælum aſcenderas; & in infernum corruiſti. O quàm peſſimam ſortem ſortita es, quæ crudeliſſimum damnatorem tuum ſecuta, totius bonitatis auctorem reliquiſti! Deus tuus, Dominus tuus, conditor & redemptor tuus, amplius quàm ſeipſum tibi conferre non potuit, vel melius. Primùm quidem quando te fecit, tibi dedit ſcipſum. Poſtea cum peccato perdita eſſes, ſe tuæ redemptio-

nis contulit pretium. Tu certè peccasti; & ipse tui pœnitentiam fecit peccati. O multùm ingrata! abnegasti benignum redemptorem, qui pro te, ne perires, mortuus est; & terribilem inimicum tuum, qui per linguas Iudæorum, & manus militum eum interfecit, tibi Dominum elegisti. Sancto fonte olim extinxeras, & suscepti ordinis sanctitate extinctum contriueras, quem ad tuam perpetuam pœnam peccando suscitasti. Quandiu cum bono Deo & pio Domino fuisti, eras cõtra diabolũ fortis, & debilis contra te erat diabolus: tu sana, ille infirmus: tu domina, ille seruus. At postquã ab eo recessisti, qui te suâ bonitate creauit, & inæstimabilis caritatis dilectione redemit; contra te spiritus fornicationis erexit caput, & intra viscera tua se totum immersit. Ibi pessimus fornicator fœdâ nimium pollutione te maculans, & ad te cum multitudine dæmonũ sæpius intrans, fœtida in te vestigia dereliquit. Itaque veneno libidinis imprægnata concepisti dolorem, & iniquitatem peperisti. Talium coniugum est partus mõstruosus, horribilis, turpis, immũdus. Væ tibi misera, quæ tui vilissimi serui ancilla facta es, & fornicatoris pessimi concubina. O vilis facta nimis, vbi speras? quid expectas? iacere in sordibus est damnabile: surgere de sordibus est tibi impossibile: dic mihi, si nosti, à quo tibi consilium, per quem auxilium, ad quem refugium? Non vales accedere ad Sanctos, quia ligata es; nec inuocare eos, quia muta es. Quòd si etiam tibi loqui dignarentur;

non audires eos, quia surda es. Quid facies? quod tibi remedium inuenies? Multa & multa sunt peccata & crimina tua. his tamen omnibus maior est Dei misericordia. Omnipotens est Deus, pius est, cuius omnipotentia & pietas immensa neminem patitur desperare pœnitentem. Agnosce igitur infirmitatem tuam: confitere te propriâ iniquitate damnatam: & si ad piscinam salutaris aquæ, in quam Angelus Domini descendebat, proprijs pedibus non potes venire, saltem bonæ voluntatis gressibus accede. & si vociferari vel loqui non potes, respirare & suspirare adhuc potes. Respira tandem, & ex intimo corde suspira, & fortassis inueniet te Christus suspirantem, qui hominem triginta octo annos in infirmitate habentem inuenit; & tuæ infirmitati compatiens, prout pius & benignus consueuit, dicet tibi, *Vis sana fieri?* Quòd si miseriam & impotentiã tuam humiliter confessa fueris, & omnipotentiam firmiter credens agnoueris suam, quod illi exhibuit, & tibi exhibebit: & quod Mariæ Magdalenæ pœnitenti, & lacrymis peccata confitenti minimè negauit, nec tibi negabit. Et qui leprosum mundauit humilem, omnem lepram peccatorum & criminum tuorum mundabit: & te quasi quatriduanum mortuũ, etiam iam fœtentem, de sepulcro miseriæ, & de luto fæcis suscitabit, & solui præcipiet Iesus Christus Dominus noster, qui immensæ pietatis & omnipotentiæ Deus, viuit & regnat cum patre & Spiritu sancto, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

XVI.
Oratio ad Iesum.

IEsu bone & pie, fili Dei viui, & Dauid, te adoro, te laudo, te glorifico. Tibi omnipotenti Deo, creatori meo piissimo, summo & vero sacerdoti, & tuæ beatissimæ matri Mariæ semper virgini, & omnibus sanctis tuis, confiteor me multùm miserum & peccatorem, & qualem tu nosti. Sicut meis meritis iustificari nec possum, nec potui; sic tuâ magnâ misericordiâ me posse saluari profiteor; de cuius magnitudine præsumens in te speraui. Possem quidem desperare, quia aliter vixi quàm debui: sed illa tua magna miseratiome desperare non patitur, quæ te de cælis deposuit ad terras, ne perirem. Saluum fac quæso, benigne Iesu, seruum tuum, quoniã speraui in te: & omnes qui speratis in ipsũ orate pro me: vt si non ad præsens requie dignus, saltem ab æternâ pœnâ, ipso miserante, alienus inueniar.

XVII.
Oratio ad Matrem Domini.

O Maria gloriosa
Iesse proles generosa,
Per quam fuit mors damnata,
Atque vita reparata.
Virgo semper pretiosa,
Super omnes speciosa;

Stella maris, cæli porta,
Ex qua mundo lux est orta.
Templum sacrum Saluatoris,
Refugium peccatoris,
Mundi salus, mors peccati,
Summi facta parens nati.
Quæ filium habes regem,
Qui diuinam dedit legem:
Tu mater, tu sponsa Dei,
Mei miserere rei.
De conualle lacrymarum,
Pressus mole peccatorum,
Ad te clamo, Virgo pia,
Sis mihi dux, atque via.
Quem tu benedicta regis,
Obseruat præcepta legis,
Deum amat, Deum credit,
Nunquam ab illo recedit.
Rege, quæso, me miserum,
Sanctissima mulierum,
Vt diuinæ memor legis
Sim ad velle magni regis.
Qui per suam caritatem,
Prestet mihi castitatem:
Et mundus ab omni sorde,
Hunc diligam puro corde.
Hic cuius est semper esse,
Scit quid mihi sit necesse:
Meam scit infirmitatem,
Quam sanet per pietatem.
Est hæc mea infirmitas,
Peccatum & iniquitas:
Cicatrix mei vulneris,

Obduratio ſceleris.
Morbo peccati langueo,
Qui me curet non habeo:
Sola miſereri mei
Poteſt medicina Dei.
Peccans corde, peccans ore,
Receſſi à Creatore:
Sed ſuccurre mihi reo,
Mater eius ſancta Virgo.
Fac mihi propitium,
Quem genuiſti filium:
Pro me apud ipſum ora,
Et ſuccurre ſine mora.
Qui aſſumpſit ex te carnem,
Exaudiet tuam precem:
Nihil tibi denegabit,
Quem mamilla tua pauit.
Et cui inter cunabula
Cara dediſti oſcula,
Quicquid illum petieris,
Impetrare poteris.
Deus puer ex te natus,
Et filius nobis datus,
Mundet ſua pietate,
Me ab omni iniquitate. Amen.

Hymnus de ſancta Maria Magdalena
Ad Veſperas.

MAria pœnitentiæ
Forma lapſis, ſpes veniæ,

Vt nos actor bonitatis
Iam ſepultos in peccatis
Reſuſcitet, obtine.
Ora pro peccatis noſtris,
Iuſtificata peccatrix,
Eo mentis ſtudio,
Quo æterno, viuo, vero
Supplicaſti Domino.
Irrigauit te, Maria,
Chriſti pietatis vnda
Qui te lauit & mundauit,
Nos abluat à peccatis
Charitatis gratiâ.
Hæc infirma ad medicum
Venit, quærens remedium:
Proſternitur, non loquitur,
Sed lacrymis confitetur:
Sic agit negotium.
Plenus miſericordiâ
Dat medicus remedia.
Nulla reſpuit vulnera
Omnipotens medicina;
At vult cordis intima.
Offert hæc pœnitentiam,
Hic confert indulgentiam:
Fugat ſeptem dæmonia
Septiformis clementia,
A conuerſâ fœminâ.
Pœnitentis deuotio
Peccatorum remiſſio
Fiat nobis. ſummo Deo,
Qui eſt noſtra redemptio,
Laus, honor & gloria. Amen.

Ad Nocturnos.

MAria quædam nomine,
Magdalena cognomine,
Arte seducta dæmonum,
Peccatrix fuit nimiùm.
Quæ specie intumuit,
Et turpiter succubuit,
Superbæ mentis vitio
Venit carnis corruptio.
Crimen quidem est grauius
Mentis, sed carnis turpius:
Dum turpius erubuit,
Quod est grauius timuit.
Quærit ancilla Dominum,
Optat infirma medicum:
Obtulit hæc obsequium,
Hic contulit remedium.
Mirifica potentia,
Et pietatis gratia,
Quæ in ista peccatrice
Vulnus sanauit vulnere.
Gloria sit Patri summo,
Laus eius vnigenito,
Honor Spiritui sancto,
Trinitati, vni Deo. Amen.

In matutinis laudibus.

ET miseras & miseros
Vocat Deus misericors,
Omnes ad pœnitentiam.

Et

Et pollicetur veniam.
Contemptor pænitentiæ
Solus eſt expers veniæ:
Factor miſericordiæ
Chriſte, noſtri miſerere.
Immenſa tua bonitas
Mariæ dedit lacrymas:
Per lacrymarum fluuium
Fluxum reſtrinxit criminum.
Hæc ſubdita dæmonijs,
Atque dedita vitijs,
A te priùs obtinuit,
Quicquid tibi exhibuit.
A te cordis compunctio,
Et capillorum terſio,
Et pedum oſculatio,
Et vnguenti effuſio.
Totum tuæ pietatis,
Quod fecit hæc pro peccatis,
Quod pro noſtris faciamus,
Da, pie, ne pereamus.
Deo Patri, & Filio,
Spiritui paraclito,
Honor, virtus, & gloria
In ſempiterna ſæcula. Amen.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS OPVSCVLORVM FINIS.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS B. Priscæ Cardinalis Sermones.

IN NATIVITATE DOMINI

SERMO I.

HODIE, dilectissimi, venerabilis & vniuersalis regina Angelorum & hominum virgo Maria, quem verbo concepit Angelico, clauso vtero natum mũdo edidit Saluatorem. O cum gaudio & fide admiranda Natiuitas! Ecce mulier sine coitu concipit, grauida sine grauitate efficitur, parit sine dolore. virgo sancta ante partum, in partu virgo sanctior, sanctissima virgo post partum. hæc sola lætitiam matris simul obtinere meruit, & gloriam virginitatis: de cuius castis visceribus, Deus homo factus ad nos venit, in sinu Virginis matris beata vbera quibus piè nutrie-

batur filiali dilectione appetere non dedignans. Et nos, fratres, Dei & hominis natiuitatem deuotione celebrantes exultemus: quia hæc Dei & Domini nostri natiuitas perditum vitæ remedium hominibus reddidit; nouum intulit cælo gaudium. Reparatio generis humani facta est mors peccati: diaboli confusio, exspoliatio inferni. Hæc, inquam, ineffabilis, cara Angelis, hominibus necessaria Dei natiuitas, hominem primum seruum diaboli per inobedientiæ peccatum, liberum fecit: eúmque, vnde ceciderat, reduxit ad paradisum, non minùs gloriæ obtinentē, quàm antequam peccasset, habuerat. Ad deijciendum hominem potens fuit inobedientiæ culpa; sed ad illum erigendum dominicæ natiuitatis potentior extitit gratia. Valuit equidem inficere antiqui serpentis venenosa astutia; sed infectum curauit nati Saluatoris præpotens medicina. Inimicus Dei & hominis diabolus miseriæ inuentor extitit; sed Deus factor misericordiæ. Ille sua fraude hominem miserum reddidit; Deus compatiēs misero, ne miser in miseria remaneret, misericordiam fecit: & qui priùs peccantem angelum iustè damnauerat, ab eo seductum hominem misericorditer respexit. Peccauit Angelus, & à Deo in æternum damnatur: peccauit homo, & Deus in tantum illi compatitur; vt non solùm pro illo incarnari & nasci dignaretur, sed mori. O mira & inenarrabilis circa hominem Domini pietas! O valde districta, sed omnino iusta contra Angelum Dei seueritas! Iustus itaque & pius

Dominus & contra Angelum egit ſeueritate, & erga hominem pietatis amore. Vterq; peccando corruerat; ſed Angelum ad pœnam Deus deputauit æternam cenſurâ iuſtitiæ; & hominem reuocauit ad gloriā intuitu miſericordiæ. Prouidâ namque & rationabili Dei diſpenſatione actum eſt, vt cuius gradus fuerat altior, eius caſus fieret grauior: & qui nullo alio, niſi ſeipſo, ſuadente vel decipiente; nec carnem portabat humanam, de quâ forſitan, licet iniuſtè, materiam peccandi poſſet contrahere; ſed ſolâ iniquitate ſuperbiæ, ſuæ perditionis factor fuit, & alterius culpæ; dum in illo ſuperbia cepit initium, eius careret fine ſupplicium: nec vllâ deinceps ratione ei liceret habere ſpem veniæ, qui inuentor extitit & manet auctor tantæ nequitiæ. Homo verò inexcuſabilis, quia peccauit per inobedientiam, & interrogatus culpam confiteri diſtulit, deiectionem meruit & ruinam. Et qui antè in paradiſo ſolam beatitudinem nouerat, cùm ſe per peccatum diabolo mancipatum cerneret, & diuerſas in mundo experiretur miſerias, nimiâ infelicitate compulſus amiſſam felicitatem plangere cœpit conuerſus ad lacrymas. Gemebat homo reus ſub onere reatus; nec ſuis lacrymis à peccato valebat ablui; quia lacrymas illius miſeri ſuperabat magnitudo peccati. Sed Deus reum ſaluare volens & damnare reatū, nuntiante Angelo, & ſuperueniente Spiritu ſancto, in vterū virginis deſcendit; & in qua pro homine pateretur, carnem aſſumpſit. O ſtupenda, &

fidei ac dilectionis brachijs amplectenda assumptio, per quam factura factori, natura creata vnitur creatori: Deus pro homine homo, misericors efficitur pro misero; iustus pro peccatore damnatur, pius pro impio! O inæstimabilis diuinæ pietatis miseratio, per quam natus Dei filius mundo apparuit: & cùm esset Dominus omnium, vt à morte seruum redimeret, immortalis mortem suscepit: sed quia beatæ vitæ mors dominari nequiuit, die tertia Dominus resurrexit. Morte sua Saluator noster hominem suscitauit peccato mortuum: resurgens à mortuis non solùm illi paradisum reddidit, sed contulit cælum. Incarnatio itaque Redemptoris nostri, natiuitas, mors, & resurrectio, nostræ salutis operatio fuit, & diabolicæ artis destructio. Suâ præterea incarnatione benignus Iesus nobis humilitatis exemplum proposuit. Natus apparens mundo & loquens hominibus, sapientiæ suæ doctrinâ nos instruxit, morte suâ nos docuit patientiam: resurrectione inuitauit ad gloriã. Igitur, dilectissimi fratres, quæ sursum sunt diligamus, non quæ super terrã; & sanctis operibus Redemptorem nostrum sequamur ad gaudia æternæ felicitatis, quò nos ipse in carne nostrâ præcessit, & vocat sedens ad dexteram patris. Ipsum etiam pro nobis apud patrem intercedere toto corde credamus: quia nisi eius sanctissimâ intercessione & virtute muniamur, diabolo non valemus resistere, qui vires suas mutauit qui-

dem, non amisit deiectus. Verè orat pro nobis Dominus in carne quam assumpsit pro nobis. Nec mirandum, si patri suo preces propitiationis pro salute hominis exhibet, qui homo fieri voluit, ne homo periret. Non dedignatur pius Dominus in cælum assumptus, hominem iuuare in terris, quem & à peccato mundare vult, & secum regnare in cælis: illumque tanto amore amplectitur, vt si eum adhuc pro illo mori iustitiæ iura exigerent, pietatis sibi viscera non deessent. Non debet homo desperare de proprio lapsu; cui Deus compatitur tantæ dilectionis affectu: nec iterum sine timore sperare; ne sumat occasionem peccandi de magnitudine misericordiæ. Culpabilis est valde homo ille; ille, inquam, omnino culpabilis, qui de pietate Saluatoris se facit impium: & eius beneficium dilectionis vertit in iniquitatis augmentum. Christianæ fidei obuiat, & derogat pietati, qui præsumens de misericordia Dei securiùs peccat; vel spe agendæ pœnitentiæ peccata cumulat. Diuina enim misericordia, & pœnitentia, quæ ab illa nobis tanquam infirmis porrigitur medicina, remedia sunt peccandi, non incitamenta peccati. Cum timore pariter & amore, fratres carissimi, admiremur & admirando intelligamus collata nobis diuinæ dilectionis & gratiæ munera pretiosa; & peccatis nostris perfecto odio renuntiemus. Perfecto odio peccatis renuntiare est, se qualem illum Deus fecit

diligere; & qualem ſe ipſe peccando fecit, odiſſe. Ponamus ante faciem animæ noſtræ, & in memoria fixum teneamus, quàm admirabili gratiâ, antequam eſſemus, Deus nos condidit: de quantâ miſeriâ, & quantâ eius miſericordiâ liberati poſtea ſumus: & illum, qui hodie de ſuâ ſanctiſſimâ virgine matre glorioſâ Mariâ natus eſt nobis, totis viſceribus diligamus. Qui nos, licet reos, & diligit, & noſtros odit reatus. quos ipſe ſuæ pietatis gratiâ mundare dignetur Ieſus Chriſtus Deus & Dominus noſter, cui eſt cum patre & Spiritu ſancto omnis honor & gloria per omnia ſæcula ſæculorum; Amen.

In Natiuitate Domini.

SERMO II.

HOdie, dilectiſſimi, Redemptoris noſtri facta eſt quædam ſpecialis, & ſingularis operatio: quia ipſe natus eſt de matre ſine patre in ſæculo, qui ante ſæcula ſine matre de patre natus eſt, ad nos veniens de cælo. Natus eſt itaque de fœmina virgine, omnipotentiâ diuinitatis ordinem naturæ tranſgrediens, & honorem ſuæ honeſtiſſimæ matris, pudicitiæ & virginitatis ſigillo cuſtodiens. Non eſt iam ampliùs miſeris deſperandum de veniâ, ſi tantùm admiſſorum pœniteant, quibus hodie in humana carne naſcitur de virgine miſericordia. Hodie medicina de cælo datur mundo, per quam infirmæ & pec-

catrices animæ ſanantur : & damnata atque ſacta deformis peccato humanæ conditionis natura, in ſtatum priſtinum reformatur. Hodie de ſplendidâ ſtellâ radius ſatis ſplendidior ad tenebras proceſſit ; qui inibi reſidentes homines magno & admirabili fulgore irradians, honorans creaturam, & conſumens culpam, ad patriæ cæleſtis claritatem prouexit. Hæc, dilectiſſimi fratres, de noſtri Saluatoris omnipotentiâ & pietate diligenter conſiderantes, non deſperemus magis de noſtris exceſſibus, quàm de illius bonitate pœnitentes præſumamus. Fructuoſa eſt valde, ſed de Domini pietate præſumptio : cùm priùs pœnitendo accuſatur anima, & ſanatur: proditur peccatum, & deletur : & qui ante peccator extiterat, ex peccatore iuſtus efficitur. Talis namque præſumptio iudicem mitigat, non prouocat ; cuius eſt intentio ab accuſatore diabolo accuſatum hominem liberare, ne pereat. Et ſi aliquando pius dominus nobis peccatoribus indignans iraſcitur, ad hoc facit, vt ſuæ indignationis terrore nos conuertat; & eius ira vel indignatio, non executio vltionis, ſed magis peccatorum noſtrorum abſolutio fiat. Verè bonus & benignus eſt per omnia Dominus, cuius indignatio artem exhibet piæ & compatientis iuſtitiæ; & eius ira eſt operatio iuſtè conſulentis miſericordiæ. Huius piiſſimi Redemptoris noſtri eſt incomparabilis amicitia, incomprehenſibilis patientia; qui hominem, pro quo paſſus eſt mortem, quotidie peccantem patitur, diu

expectat, & vt reuertatur ad ipsum, non solùm veniam, sed mercedem pollicetur. Homini itaque peccanti, sed pœnitenti, non quia peccauit, sed quia pœnituit, Dominus indulget. qui si non peccasset, nunquam pœnitere de peccato potuisset; & quid creaturæ creator dimitteret, non haberet. Est igitur bonum hominem peccare, qui pœnitet? Non, inquam: sed bonum est eum pœnitere qui peccauit, & non peccet. nec iterum peccabimus, vt Deus ignoscat? absit. Sed peccata quæ facimus, vt deleat, confessione prodamus, & tegamus pœnitentiâ, ne ipse agnoscat. Aliquando tamen bonus & pius Dominus, ad ostensionem suæ bonæ voluntatis, quâ semper circa peccatores, quasi quodam pij patris affectu hæret, ne ad pœnã tradat errantes, cùm nos, qui nec bonis benè vtimur, de medicinâ nostrâ facimus plagam, ipse de vulnere nostro nobis adhibet medicinam. De medicinâ etenim nostrâ miseri & insipientes vulneramur, cùm de abstinentiâ, vel qualibet virtute nostrâ, quæ medicina esse debuit animæ, superbimus. Sed misericors & omnipotens Deus de vulnere nostro medicinam operatur, cùm in luxuriam corruentes, non quia sit luxuria superbiâ grauior, sed quia turpior esse videtur, nos humiliat: & sic in nobis vulnus de vulnere sanat. Iste veraciter verus & plenus pietatis visceribus medicus, nostræ infirmitati omnino compatiens, pro exhibendâ nobis infirmis sanitate nullum exigit pretium: sed

ſi tantùm ab illo ſanari deſideramus, mercedem promittit, ſeipſum videlicet, & tribuit. Venit de cælis cælorum conditor, hodierna die, vt ſuprà diximus, de Virgine matre natus, qui contra ſuperbientes & impœnitentes Angelos ſententiam protulit damnationis, & pœnitentibus hominibus attulit abſolutionis remedium. Licet, fratres cariſſimi, hunc ſacratiſſimum diem in laudem dominicæ natiuitatis totum debeamus celebrare feſtiuum, & in hac tam iucundâ ſolemnitate triſtitiâ temporali, ſeu mœrore carnali affici non oporteat, pro quo hodie natus eſt Chriſtus, Chriſtianum: tamen ſi placet, quod ſatis placere debet, aliquid vel parum loquamur de pœnitentiâ, ſine quâ peccatoribus nulla proſunt ſacramenta, nulla ab eis dignè feſta celebrantur. Dicamus priùs quid eſt pœnitentia, quo agenda ſit fructu, quo tempore, & quâ mentis intentione. Pœnitentia eſt præteritorum humilis ſatisfactio peccatorum, & cauendorum prouida ſollicitudo futurorum; finis & odium mali, quoddam initium & amor boni. Fructus pœnitentiæ eſt magnus, vtilis pariter & neceſſarius. Nam pœnitentia præcedente bonitate diuinâ, vt iuſtus fiat, vertit peccatorem: hominem à diabolo victum, diaboli facit victorem. Delicta laſciuæ iuuentutis Deum meminiſſe non ſinit, nec ignorantias pueritiæ: ſenes etiam longâ peccandi conſuetudine deceptos reparat; ſed virtute potiùs mentis, quàm corporis nouitate.

Pœnitentia siquidem more fidelis ostiariæ gerens officium, ostiũ paradisi peccantibus clausum, quando vult, aperit; & quos pænitentes agnoscit, recipit intra: impænitentes verò nec prece, nec pretio intrare permittit: sed quia mortem dilexerunt, eos penitus excludit à vitâ. Eo agenda est pœnitentia tempore, quo salus corporis manet, quo sua quisque vtitur potestate. Ad agendam pœnitentiam non debemus expectare vitæ nostræ extremum diẽ: quoniam qui vsque in extremum diem pœnitentiam differunt, vix aut nunquam perueniunt ad salutem. Fit plerúmque in miseris hominibus, quòd eorum vita per voluptatem, carnis expenditur: sed cùm repenté voluptas ipsa subtrahitur, cùm caro infirmitate atteritur, cùm iam egredi anima vrgetur; tunc quasi ad benè viuendum salus amissa ab illis requiritur, quibus pro voluptate breui perpetua pœna debetur. De talibus enim dicitur in Psalmo: *Cùm Deus occideret eos, quærebant eum.*
Psal. 77. Certè nimis tardè ante iudicem, qui facit omnia iustè, suam quisque causam exponere cœperit, cùm in se prolatam tristem & immutabilem suæ damnationis sententiam ab illo susceperit. Igitur dum licet, & agendæ pœnitentiæ tempus conceditur, nos otiari non decet, nec nimiùm esse securos; quibus pro meritis singulorum, post vitam, quæ breuis est, & eius breuitas incerta, aut sempiterna felicitas reseruatur, aut miseria sine fine mansura. Eâ mentis intentione pœnitentiam agamus, vt inde non affectemus laudes hominũ, sed soli

Deo de bono pænitentiæ placeamus, cui displicere veraciter non possunt pænitentes, & sine pænitentia placere vllâ ratione peccantes. Ita præterita peccata nostra plangamus, vt nulla deinceps plangenda, auxiliante pietate diuina, faciamus. Pietas enim diuina auxiliari desiderat, si homo non differat pœnitens confiteri. occasionem quærit vas confractum reparandi, non conterendi quassatum; & vt peccator ad Deum conuertatur, patienter expectat; vt se Deus ad peccatorem conuertat. Nostros gemitus optat, sed temporales, vt remittat perpetuos. Ab oculis nosttis breuis huius temporis lacrymas exigit, vt sancti Spiritus vnctionem super nos effundat: quæ & à nobis in præsenti omnem maculam, & ab oculis nostris in futuro omnem lacrymam tergat. Non est, fratres, de DOMINO tantæ pietatis desperandum; nec ab illo, sed ad illum fugiendum, qui magis voluntarius creditur ad ignoscendum, quàm diabolus ad suggerendum fuerit, vel homo ad peccandum. Quod hîc à nobis dictum est de pœnitentia, non erat prætereundum; quæ sola medicina peccati hominibus relinquitur post baptismum. De natiuitate Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi, vnde tractare proposuimus, quãuis vita nostra non mereatur; & facundia ad loquendum non suppetat: & parùm vel penitus nihil scientia nostra suffragetur; tamen de dulcissimâ Domini caritate, & piâ eius patientiâ ampliùs præsumentes, quàm de nostrâ desperantes imperfectione; prout ipse quo in-

gnis sæpe tribuit, digna loqui donauerit, prosequemur. Solemnitas hæc quæ hodie à Christiana religione annua celebratur, iocunditatem mentis magis, quàm carnis afflictionem requirit: quia hodierna die valde iocundari & lætari oportet; quâ homo perditus inuentus est, & qui mortuus fuerat, reuixit. Natus est hodie Deus factus homo, pro nobis modicò tempore multas passus iniurias. qui cùm in cruce positus esset ab illis, pro quibus venerat, de sacratissimo eius latere lanceâ vulnerato, vnda potiùs pietatis exiuit, quàm sanguinis. O humana impietas, nisi à Deo permissa, omnino impotens, audi & intellige quæ pro te & a te pertulit Deus omnipotens. Tuis execrandis manibus, quas faciens ille sacrauerat, non est alligatus cruci, sed clauis affixus, vt maiori dolore eum constringeres, qui venerat vt te ab æternis doloribus liberaret, & grauiorem in eum exerceres vindictam, qui nullam commiserat culpam. Tu quidem contra eum impiè sæuiens, sed in hoc etiam ipse tibi piè compatiens, idcirco sustinuit grauiora tuæ crudelitatis tormenta, vt tibi, qui eum oderas sine causa, maiorem dilectionem ostéderet: & per memoriam tam iniuriosæ passionis, quasi quibusdam misericordiæ clauis animam transfigeret peccatricem, vt vel sic reuocaret errantem, ne periret. Pius ac benignus Deus, cùm in cruce se sitire perhiberet, & ab illo infideli populo accepisset amaritunem fellis, pro illis orans dulcedinem exhibuit caritatis. Nec tunc multùm humilis

dispensator nostræ salutis, tam vitis vel aquæ calicem, quàm populi se interficientis sitiebat salutem. O inæstimabilis Dei & Domini nostri Iesu Christi circa peccatores benignitas! ô ineffabilis misericordia! ô misericordia inenarrabilis! ô admirabilis patientia! Quæ enim maior benignitas, siue misericordia, humilitas vel patientia peccatoribus exhiberi potuit; quàm vt ipse Deus se contemnentis fieret pretium hominis: ita vt contra Deum peccaret homo, & Deus pœnitentiam faceret pro peccato: homo etiam contra Deum sæuiret; sæuienti etiam Deus propitiaret: formam serui cæli & terræ Dominus assumeret, in quâ ipse panis verus esuriret, fons viuus sitiret, virtus firmissima infirmaretur, immortalis vita pro suo interfectore moreretur? Quicquid boni in terrâ exhibuit Deus, pro homine fecit: & quicquid mali sustinuit, ab homine & pro homine fuit. Quid ad hæc, fratres, cogitabimus? quid dicemus? quid faciemus? cùm Deus talis sit circa nos, quòd melior esse non possit; & nos tales contra eum simus, quòd pœnè peiores esse nō possumus? quò ibimus? quò fugiemus? aut quē consiliatorem aut auxiliatorem cōtra iustum iudicem Deum nos iniusti habere poterimus? Nullum penitus, nisi ipsum. Ab illo ergo cōsilium & auxilium dilectione, humilitate, patientiâ & castitate imploremus, cuius bonitatis & misericordiæ non est numerus. Vtinam enim tam citò vnusquisque nostrum se pœnitendo agnosceret reum, quàm citò

Deus ignoſceret reatum. Vtinam tàm citò cõuerteremur ad pœnitentiam, quàm citò pius conditor noſter etiam præfinitam de nobis præſto eſſet mutare ſententiam. Mutatur ſententia incommutabilis conditoris pro conuerſione, & bonâ conuerſatione peccatoris: & cui peccanti antè pro ſuâ iniquitate minabatur mortem, eidem conuerſo vitam promittit & tribuit ſempiternam. quã ipſe Deus & Dominus noſter Ieſus Chriſtus, qui hodie pro mundi ſalute naſci dignatus eſt, ſuâ dulciſſimâ caritate, miſericordiâ ac bonitate nobis donare dignetur: qui cum patre & Spiritu ſancto viuit & regnat per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

In Natiuitate Domini.

SERMO III.

CHriſtus Dei filius, fratres cariſſimi, qui in Euangelio, vt eum hodierna die corporaliter natum credamus, docet & præcipit, ipſe etiam quòd concipiendus eſſet in virgine, & quòd de virgine naſceretur per prophetam dixerat antè, quod ſic fuiſſe prædictum agnoſcitur: *Ecce virgo concipiet & pariet*
Eſa. 7. *filium*. Quod olim à prophetâ de incarnatione & natiuitate Dei & Domini noſtri Ieſu Chriſti futurum prædicebatur, iam factum agnouimus. Nam ſecundum vaticinium ſanctiſſimi prophetæ illius, virgo quædam erat conceptura, & paritura filium: & hæc virgo

fuit

fuit bona Maria. Hæc enim concepit & peperit, non quemlibet, vel cuiuslibet filium: sed Deum & filium Dei. Deus cum patre, filius de patre: Deus vnus cum patre; quia vnius substantiæ, vnius essentiæ, vnius diuinitatis, vnius potentiæ, & naturæ. De patre filius; quia in patre, & de patre est sapientia eius. Meritò sapientiam patris eius filium dicimus; quia sicut rex quilibet temporalis per sapientem filium suum regna terrarum regit & ordinat: ita pater cælestis per sapientiam suam omnia creauit, disponit & gubernat. Hunc carissimum filium suum consubstantialem sibi, atque coæternum incarnari, id est, ab illo hominem assumi, & ipsum hominem misericorditer mori disposuit, vt hominis morte secundi, primum suscitaret à morte peccati. Sic cælestis & nouus Adam, Adam terrestrem & veterem, vnde recesserat, reparauit ad vitam. Hæc sancta miseratio, id est, inenarrabilis diuinæ pietatis circa peccatores exhibitio, à Deo patre per filium, cooperante Spiritu sancto, de virgine, & in virgine, & per virginem facta est, nuntiante Archangelo. Pater quidem vt filius incarnaretur, præcepit caritate: filius voluntate carnem suscepit: carnem ipsam, quam suscepit filius, sanctificauit in Maria Spiritus sanctus. Et sicut sunt duo præcepta caritatis; ita duobus principaliter modis Spiritus sanctus operatus est in sanctificatione virginis. Prima in virgine sancti Spiritus operatio extitit, in ea omnium peccatorum mortificatio.

Secunda, beatæ eius virginitatis sancta cũstodia. Et hoc est, quod Mariæ ab Angelo dicitur, priusquam in ea Dei filius conciperetur: *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* Superuenit in eam Spiritus sanctus; quia corpus eius & animam ab omni peccato mundificauit. Altissimi virtus ei obumbrauit; quia beatam eius virginitatem illibatam seruauit. Et quæ ante partum erat virgo sancta, in partu facta est virgo sanctior, & post partum virgo sanctissima. Spiritus sanctus & Altissimi virtus non sunt duo, sed vnum, sicut in Euangelio discipulis suis Christus dicit, *Ego mittam promissum patris in vos*, Spiritum videlicet sanctum: *vos autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto*, id est, repleamini Spiritu sancto. Archãgelus Gabriel missus à Deo venit ad Mariã virginem, annuntians ei diuinã simul & humanã ex ea futuram natiuitatem. Christus itaque de virgine carnẽ in virgine nõ quidẽ de Adã peccatore, sed vnde Adam iustus animam suscepit, & per virginem carnem egrediens Deus homo mundo apparuit. A Deo data est Adæ anima, sicut in Genesi legitur: *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ.* Et qui carnem Adæ animauit factam de limo, animauit & Christi carnem in matris vtero Spiritus sanctus. Igitur vnde Adam longè antè susceperat animam, & qualem susceperat, & Christus sumam, & qualem susceperat, & Christus suscepit; non talem qualem Adam eam peccando postea fecit. Cæteri siquidem homines, qui sunt homines tantùm, nascuntur le-

Luc. 1.

Luc. vlt.

Gen. 2.

ge hominum, in peccato ſcilicet, cum dolore & corruptione matrum. Filius autem Dei, qui Deus erat & homo, lege quidem hominis natus eſt, ſed ampliùs lege Dei. In quantum natus eſt de fœmina, natus eſt lege hominis: ſed ampliùs lege Dei natus eſt, quia ſine peccato & ſine dolore & corruptione matris. In eo quòd de fœmina natus eſt, ſe verum hominem oſtendit: in eo verò quòd natus eſt ſine peccato, & de virgine matre, Deum omnipotentem. Nec credendum eſt, impoſſibile fuiſſe ei qui omnia poteſt, & ſeipſum in matre, & de matre creaſſe hominem, & matris ſuæ ſeruaſſe virginitatem. Potuit itaque & voluit Deus & homo fieri, & de virgine naſci, vt per hoc quòd factus eſt homo, veritatem oſtenderet carnis: per hoc autem quòd inuiolato virginitatis ſigillo prodijt de matris vtero, omnipotentiam diuinitatis monſtraret. Præterea aliorum hominum priùs formantur corpora in vteris matrum, & formatis corporibus inſpirantur poſtea animæ, quibus corpora ipſa viuificantur. Filij verò Dei vera caro non priuſquam ipſe veniſſet in virginem, in vtero virginis concepta eſt: nec poſtquam carnem ſuſcepit, carni ipſi anima coniuncta: ſed mox vt ipſe venit in virginem, totum ſimul ſuſcepit hominem, animam ſcilicet & carnem. vnde Auguſtinus: *Cùm verbum Dei permixtum eſt animæ habenti corpus, ſimul & animam ſuſcepit & corpus.* Et Leo Magnus: *Dei filius accepit ſimul in virgine animam & corpus.* Et B. Gregorius,

Domini, inquit, *caro non prius in vtero virginis concepta est, & postmodum diuinitas venit in carnem: sed mox vt Verbum venit in vterum, factum est caro, & perfectus homo*, id est, in veritate carnis & animæ. Hoc admirabili modo, dilectissimi, puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Pueri naturæ est, nulli nocere, humiliter obedire, suam citò condonare iniuriam. Puer Christus nulli nocuit, omnibus profuit, patri vsque ad mortem obediens fuit, mortis suæ condonauit injuriam: pro illis etiam qui eum occiderunt, diligenter orauit. Puer iste, fratres, verus innocens, verus humilis, verus patiens, & nostræ fragilitati multùm compatiens, pueros quærebat non ætate, sed malignitate paruos, nec tamen æquales sibi, sed similes. Huic enim puero æquari nemo potest: sed sicut ei nemo potest æquari; ita nemo est qui eum in aliquo, quo saluari valeat, eo adiuuante, non possit imitari. Natus est nobis, nostræ videlicet causa salutis. Ad hoc enim natus est, vt sacerdos esset: nec sacerdos tantùm, sed sacerdos & sacrificium. Non est sacerdos secundum id quod natus est de patre, sed propter carnem assumptam, de virgine matre. Propter victimam vtique quam accepit à nobis, & pro nobis obtulit ipse. Ad hoc etiam nobis apparuit, vt suæ nos innocentiæ, humilitatis, & patientiæ priùs exemplo doceret, quàm pro nobis mortem subiret. Vitam suam nouam nos docuit, quam teneamus: dedocuit veterem nostram, & interdixit, ne eam sequamur: quia vitam ma-

iam mors bona non sequitur. Christus puer paruulus natus de matre, filius excelsus Dei patris est, æqualis ei per omnia in diuinitate. Hic pius, humilis, dulcis, benignus datus est nobis, nostræ vtique pretium redemptionis. Debitores eramus diaboli, & quia nemo nostrum soluere poterat quod ei debebatur per primi hominis peccatum, in eius carcere tenebamur captiui, duris & diris legibus peccatorum adstricti. Nos autem à peccato liberare nemo valebat, nisi qui solus erat sine peccato, filius Dei. Iste sapientis more medici, qui languebat diligens hominem, & odio habens hominis languorem, carnem assumpsit, & de carne sua nostri fecit medicinam peccati. Verè assumpsit carnem: inæstimabilis scilicet misericordiæ artem inuenisse veraciter creditur, vt beata vita, quæ mori non poterat, pro vitâ hominis moreretur. Vnde Isaias Propheta sic loquitur: *Et vocabitur nomen eius Emmanuel, quod est* Isa 7.
Nobiscum Deus. Quid est, Nobiscum Deus, nisi Deus de nobis, & pro nobis homo futurus? Quod futurum Propheta prædixit, hoc Euãgelista Ioannes iam esse factum asserit, dicens: *Verbum caro factum est, & habitauit in no-* Ioan. 1.
bis. Verbum factum caro, nihil est aliud, quàm Dei filius factus homo: Habitauit in nobis, id est, in carne nostra: nostram dico, secundum carnis proprietatem, non secundum peccati originem. Ipse enim sanctam in sanctâ, immaculatam in immaculatâ matre animam suscepit, & carnem, to-

tum, vt dictum est, in virgine hominem. Christus, fratres, Deus & Dominus Angelorum, vt à diaboli seruitute hominem liberaret, non solùm homo factus est, sed seruus hominum. Suscepit, inquam, formam serui filius Dei, in qua seruiuit hominibus vsque ad mortem; & vsque ad ipsam, quam peccando perdiderant, vitæ cælestis reparationem. Primus etenim homo peccauerat, & confractus est, elapsus de paradiso: sed Deus misericors compatiens misero, collegit fracturas, & conflauit igne caritatis in cruce; & quod confractum fuerat, integrum fecit. Sic peccatorem hominem Deus homo, & suæ diuinæ nobilitatis voluit esse consortem, & æternæ beatitudinis sublimauit hæredem. Scire autem & firmiter credere debemus, quòd Christi natiuitas & mors eius, illis solummodo proficit, qui dilectione sequuntur eum, sicut sequendum se docuit. Hos autem non sua membra tantùm, sed sua viscera facit. firmat eos in bono, & à malo custodit. Vnde per prophetam dicitur, *Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum & eligere bonum.* Butyrum suaue est, & mel dulce: & nihil dulcius, vel suauius est caritate, in quâ tota lex pendet & prophetæ. Christus huiusmodi butyrum & mel comedet: suaues & dulces, suam videlicet caritatem habentes, in corpus suum traijciet, id est, sua membra, vt dictum est, & viscera faciet. Et meritò qui caritatem habent, membra & viscera Christi dicuntur: quoniam Christus meditatur in

Esa. 7.

ipsis, & per ipsos operatur. Vt sciat, id est, vt scire hoc modo eos faciat: *reprobare malum*, à malo scilicet declinare: *& eligere bonum*, in electione boni vsque in finem perseuerare: sicut ipse in Euangelio dicit: *Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit*. Tali butyro & melle suam beatissimam matrẽ maximè Christus cibauit. Hac sua & proximi dilectione eius sacrauit viscera, de quibus sibi humana membra aptauit. Nunquam enim in eâ carnem sumpsisset, nisi priùs ab eo caritate cibata fuisset. Sed istâ caritatis gratiâ Maria repleta, Deo prima deuouit virginitatem, vnde filium habere meruit, suum, & omnium patrem. Hæc est illa certè bona mulier, immò beatissima Dei mater, cuius mentionem Dominus faciebat, quando in paradiso diabolo cõminabatur, qui in specie serpentis latebat. *Ponam*, inquit, *inimicitias inter te & mulierem, & inter semen tuum & semen illius: ipsa conteret tibi caput*. Gen. 3. Verè beata Maria diaboli caput contriuit, quæ in se principalem eius suggestionem penitus extinxit. Suggestio diaboli principalis, est concupiscentia mentis & corporis. per concupiscentiam mentis, quamlibet peruersam cogitationem intelligimus: & per concupiscentiam carnis, omnem prauam operationẽ. Bona verò Domini Mater virgo Maria horum neutrũ habuit; quæ Spiritu sancto repleta, mente & corpore pariter sancta fuit. Semen beatæ Mariæ, Christus; & quas in Christo peperit virtutes animæ. Semen diaboli,

vitia sunt vniuersa. Quæ verò inimicitiæ inter virtutes & vitia positæ sint, satis est manifestum; quia nullum eorum quicquam desiderat, quod alteri non sit contrarium. Verum est, fratres, nihil est verius, quòd Maria semel de virgine carne peperit Christum: & quòd Christus in baptismate spiritualiter parit quotidie Christianum. Vnde nos, qui Christiani à Christo vocamur, & sumus, Christum verum Deum & verum hominem hodierna die de matre virgine natum toto corde credamus & confiteamur, & condignis nostræ fidei laudibus, ipsum & beatissimam eius matrem Mariam virginem humiliter, atque suppliciter imploremus, vt suâ dulcissimâ pietate, & suæ dulcissimæ matris intercessione, animas & corpora nostra à peccatis omnibus purget, virtutibus illustret: quatenus hanc suæ sanctissimæ natiuitatis festiuitatem dignè celebremus: & eum qui pro nobis nasci & mori dignatus est, & die tertià resurrexit, videre & habere mereamur, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

In Natiuitate Domini.

SERMO IV.

MIrum est quod hodie factum est, sed fide & deuotione mirandum. Hodie pro salute nostrâ natus est Deus de fœminâ; de filia

pater, Dominus de ancillâ, de creaturâ creator, sol de stellâ. Hodie natus est in sæculo ante sæcula natus, qui sæcula fecit, & omnia creauit ex nihilo. Christus, per quem Deus Pater cuncta creauit, quod homo est esse voluit, vt quod Christus est fieri posset homo. Tūc homo factus est quod Christus est, cùm Christus factus est homo. Hoc autē secūdum naturam assumptæ humanitatis dico, non secundū Deitatis substantiā. In hoc vtiq; est homo quod Christus est, quod Christus assumpsit de homine. Nō in eo est homo quod Christus est, quod Christus factor est; sed in eo quod Christus factura est. Ex tribus enim substantijs Christus in vnâ personâ subsistit, diuinitate scilicet, carne, & animâ. Sicut Pater & Filius, & Spiritus sanctus sunt tres personæ, & trium personarum est vna substantia: sic verbum, caro & anima sunt tres substantiæ, & trium substantiarum est vna persona, Deus & homo. Nata est itaque hodie in vnâ personâ, & in homine vera diuinitas, & in Deo vera anima & vera caro. Hac natiuitate diabolus, quam mendacio ceperat, prędâ priuatus est veritatis compassione: erexit creator creatum qui lapsus fuerat, & perdidit perditor perditum. Hodie nata est inter Deum & hominem maior concordia, quàm fuerat ante casum: & inter hominem & diabolum discordia grauior; qui se non solùm victum erubescit, sed quem vicerat hominem, etiam Angelis esse prælatum indubitanter agnoscit ille pessimus æmulator. Hodie hortus conclusus

ex illâ portâ processit; & in illam & per illam fons manauit signatus. de quâ Prophe-
Ezech. 44 ta dicit, *Est porta, quæ non aperietur in domo Domini, clausa.* Hæc porta templi, & templum Domini, est Maria beatissima & incomparabilis virgo; de cuius vtero ad nos venit Dei Patris imago. Et quomodo venerit, & quare venerit, ostenditur, cùm ad Mariam & ad Ioseph ab Angelo eis reuelante diuinæ dispensationis consilium dicitur. Ad Mariam quidem, *Spiritus sanctus in te veniet Maria, & concipies filium Dei.* Ad Ioseph verò,
Luc. 2.
Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet filium, & vocabis nomen eius Jesum, qui saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ortus
Mat. 1.
nostri Saluatoris licet Angelis sanctis & per eos hominibus bonæ voluntatis manifestus extiterit, occultus tamen fuit diabolo & idolis eius. Idola diaboli sunt præcipuè infideles, & retrogradi homines, quibus propter cor impœnitens eorum, ignotum est conceptionis dominicæ & natiuitatis mysterium. Quæ idola diaboli rectè vocantur; quia in ipsis, & per ipsos loquitur pariter & operatur. Saluatorem nostrum scriptura sacra meritò fontem appellauit; quia ipse vnda aquæ & sanguinis, suo profluentis ex latere, genus humanum lauit à sordibus peccatorum; & creauit Ecclesiam sine rugâ & maculâ; id est sine deformitate & immunditiâ. & sibi sponsam elegit, & templum. Fons iste esse signatus non incongruè perhibetur; quia in

omni veritate & ſanctitate eſt à patre ſanctificatus. Fons iſte manens, & indeficiens ſuo rorore, ſancti Spiritus ſcilicet infuſione, rigauit viſcera glorioſæ Mariæ, quàm plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitans, dedit illi ſuam benignitatem, nouam & ſolam ſine exemplo conceptionem. Illa autem ſanctiſſima terra dedit fructum ſuum; virgo videlicet Maria, quem Angelo nuntiante fide & dilectione concepit, clausâ eius vteri portâ peperit filium, in Deo quidem hominem & in homine Deum. Hoc ineffabili & inexcogitabili modo, *Verbum factum eſt caro*; Deus ſcilicet Dei Patris filius, factus eſt filius fœminæ virginis, naturaliter ſimul & potentialiter natus. Naturaliter vtique; quia ex eâ parte corporis Mariæ virginis, quâ homo quiſque de ſuâ matre naſcitur, natus eſt Chriſtus: ſed potentialiter; quia, ſicut dictum eſt, portâ ventris eiuſdem virginis clauſâ. ſeruans igitur in vno naturam humanitatis; in altero verò humanam naturam ſuperans omnipotentiâ diuinitatis. Si quis ſuper hoc aliter ſentit, vel aliter loquitur, vitandus eſt, nō ſequendus: quoniam ipſe deuia ſequitur. Dedocet enim veritatem, & docet errorem. Et cùm aliena ab his quæ Spiritus ſanctus per os Sanctorum ſuorum locutus eſt, dicere nititur, quaſi nouam ſibi gloriam pingit: & dum falſam ſequitur felicitatem, veram infelicitatem conſequitur. Hoc idcirco dixerim, quia quibuſdam perſonis aſcribitur, quod matrem Domini & ante partum & poſt partum

prædicant quidem virginem, ſed portam ventris eius apertam in ſuo partu, & poſt partum ſtatim clauſam fuiſſe fatentur: quaſi ad horam fuerit virgo, & ad horam perdiderit virginitatem. Inſanum eſt hoc dicere; & credere prophanum. Qui hoc dicit, vel credit, Spiritui ſancto contradicit. Nam diffitetur veritatem quam Spiritus ſanctus per Ezechielem

Ezech. 44. prophetam confitetur dicentem: *Eſt porta in domo Domini clauſa, & non aperietur.* Ego autem in Spiritu ſancto firmiter credo, & indubitanter profiteor, & ad horam, & ad moram, & ante partum, & in partu, & poſt partũ eam fuiſſe virginem, & peperiſſe in vnâ perſonâ Deum & hominem, & ſine carnis apertione, & ſine corporis & animę corruptione. In paradiſo fuiſſet quidẽ iſta cõditio, niſi primi parẽtes peccaſſent, quòd ſine corruptione, id eſt ſine læſione corporis & animę crearẽt & crearẽtur, non tamẽ ſine carnis apertione. Nam ſi deeſſet carnis apertio, virginitas ſeruaretur: & ita vnuſquiſque naſceretur de virgine. Sed fieri minimè potuit, vt naſceretur de virgine homo, niſi ille ſolus, qui eſt Deus & homo. Quicunque igitur ſuper hoc aliter ſapiunt, deſipiunt, & quod eſt prorſus alienum à veritatę narrãt. ſed errant, & nihil prodeſt eis matrẽ Saluatoris, & ante partum, & poſt partum confiteri virginem, qui eam in ſuo partu fuiſſe virginem negant. Virgo etenim ſancta fuit ante partum, & in partu virgo ſanctior, & ſanctiſſima virgo poſt partum: quia quanto maiora egit in ea diuina operatio, tanto maior

in ipsa sanctitas creuit, atque religio. Hoc docemur fide Catholicâ, & Christiana doctrina cōtrarium execratur. Nunquam itaque aperta, sed clausa semper & sigillata fuit vteri matris nostri Saluatoris ianua: per quam exiuit ipse Deus homo, tanquam sponsus procedens de thalamo. Vterus bonę & beatę Virginis Mariæ thalamus dicitur, quia in eo sociata sunt & diuinitas carni, & caro nostra diuinitati. Vulua mulieris, porta ventris eius rectè dicitur; quia per illā exit homo, & venit in hunc mundum cùm ipse nascitur. Quæ in alijs quidem mulieribus, prole exeunte, aperitur; in solâ autem matre Domini, & eo nascente, & ante, & postea clausa fuisse legitur veraciter, & firmiter creditur, Ezechiele propheta attestante, qui dicit, *Est porta in domo Domini clausa, quæ non aperietur.* Honorabilis & prædicabilis fæmina, digna Deo Virgo Maria domus Domini appellatur, in quâ porta Orientalis clausa semper esse perhibetur. Recto nomine Maria, domus, id est templum Domini dicitur; quia Deus ipse habitauit in eâ, & per sanctificationem Spiritus, & per humanam conceptionem. Seruatâ itaque diuinæ proprietate naturæ in vtero virginis factus est caro, & perfectus homo in veritate carnis & animæ; & per portam templi quæ respicit ad Orientem, quæ nec per se patuit, nec ab alio aperta fuit, processit de virgine matre. Eadem quippe possibilitate vuluâ suæ matris clausâ processit, ac si fuisset aperta. Vtrumque mirandum est; & factum Deum hominem, & Deum ho-

minem de virgine natum. Si quis Deum hominem factum attendat, quare de partu virginis dubitat? Non enim minoris miraculi fuit Deum fieri hominem, quàm parere fœminam virginem. Breuiter dicam, ne fastidium faciam audienti. Quæro vnde, & à quo facta sunt omnia? A quo siquidem facta sunt, scitur; sed vnde facta sunt nescitur. Deus vtique omnia fecit: sed nulla materia fuerat antè, de qua faceret ea. Solummodo voluntatem habuit faciendi: *Dixit & facta sunt, mandauit & creata sunt.* Ecce Deus sine difficultate, & sine materiâ creauit vniuersa. Nonne quædam ex his quæ fecit, in alios vsus conuertere, & quibus voluit, & sicut voluit, vti potuit? Potuit planè. Omnipotens est filius Dei, in quo & à quo sunt omnia. Ipse quod voluit, & modo quo voluit facere potuit pro suâ volũtate. Et sicut ad discipulos ianuis clausis intrauit: licet per ipsas ianuas clausas, & propter metum Iudæorum etiam obseratas intrauerit: ita per illam beatitudinis, & vteri virginalis portam clausam pariter & obseratam exiuit, & mundo apparuit. vnâ eademque diuinitatis omnipotentiâ, & ad discipulos clausis ianuis ingrediens in suâ resurrectione; & clausâ suæ matris vteri portâ in sua natiuitate egrediens. Voluit Deus & homo concipi in fœminâ, & homo de fœminâ nasci; vt per hoc quòd factus est homo veritatem ostenderet carnis; & in eo quòd in virgine homo conceptus est, & homo de virgine natus, se Deum monstraret omnipotentem; qui omnia

Psal. 32.

creauit ex nihilo. Adhuc fortaſſis aliquis quærit, quomodo ſieri potuit, Deũ videlicet hominẽ factum de fœmina naſci, ſeruatâ fœminæ virginitate. Qui hoc inquiris, non dubites, ſed firmiter crede; quia ſi Deum omnipotentem veraciter credis, nullatenus ſuper hoc poteris dubitare: quoniam ſi omnia poſſe confiteris eum, & iſtud poſſe negare non poteris, cùm ſit ex omnibus vnum. Non enim Deus omnipotẽs eſſet, niſi poſſet facere quæcumque vellet. Perfectus itaque Deus à Deo Patre Chriſtus: perfectus homo, animę & carnis aſſumptione. Et licet aliud ſit Deus, & aliud homo: non eſt tamen alius filius Dei, Deus; & alius filius virginis, homo: Sed filius Dei & filius virginis vnus eſt, non vnum; Deus & homo reuera, vt dictum eſt ſuprà, ex tribus ſubſtantijs conſtans, verbo videlicet, carne, & animâ. Hic vnigenitus Dei patris, & primogenitus virginis matris, in mundum venit plenus miſericordiæ & veritatis. Venit miſericorditer, venit veraciter, qui nos à poteſtate ſatanæ liberauit: & ſicut ſe venturum per Prophetas ſuos dixerat antè, iam veniſſe nouimus eum, non paruas paruo tempore in hoc mundo pro nobis paſſum iniurias. Ab illo enim die, quo Patris caritas & ſua voluntas Chriſtum depoſuit ad terras, & apparuit mundo, homo, pro cuius ſalute venerat, vt eum occideret, fallaciter ei tetendit inſidias. Et vt breui narratione comprehendam, multiplices ab hominibus, & pro hominibus perſecutiones

sustinuit, & contumelias. Ipse verò pius Deus, & misericors Dominus, non vltionem in hominibus desiderās, sed eorum absolutionem; non solùm suas condonauit iniurias, verùm etiam pro iniuriosis crucem passus est & mortem. Ita lux vera & beata vita Deus filius Dei nos miseros, qui de iure & lucro peccati in tenebris eramus, & in morte sepulti, suâ pietate & misericordiâ suscitauit: & quæ nobis ab ipso data prius fuerant, sed à nobis nō bene seruata, gaudia lucis & vitæ remedia iterum dedit. Vnde licet eius gratiæ & misericordiæ nos indignos fuisse & esse nō dubitemus, nostro tamen conditori & redemptori grates & gratias referamus, eo auxiliante, sine quo nihil boni facere possumus. Ipsum quoque hodiernâ die pro nostrâ salute Deum & hominem de Mariâ Virgine natum purâ fide credamus, & verâ confiteamur dilectione: cui est omnis honor & gloria cum Deū patre suo & Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De Resurrectione Domini.

SERMO V.

HOdie, dilectissimi, quia Dominicæ resurrectionis solemnia celebramus, de tantâ solemnitate loqui religiosum est, & silere irreligiosum putamus. Proponamus itaque, & exponamus prout ipse donauerit, qui omnia nouit, cur nec primâ die, quâ mortuus est pro nostrâ salute; nec secundâ; sed die ter-

tiâ

tiâ Dominus resurrexit. Quærendum est etiam, quare post resurrectionem suam solis bonis,& paucis,& modico tempore apparuit: cùm ante resurrectionem multis, & bonis & malis, & aliquanto tempore apparuerit. Quod tertiâ die vita beata Deus seipsum suscitauit à morte; resurrectionem vtique nostram die tertiâ futuram significauit: quod longè antè dixerat per Prophetam. Locuturus Osee propheta de resurrectione nostrâ, ante mortem & nostram resurrectionem, nos, ne iustus iudex imparatos inueniat, piâ & fideli exhortatione sollicitat, dicens: *Venite, & reuertamur ad Dominum, quia ipse cœpit & sanabit nos: percutiet, & curabit nos.* Dicit, venite, id est, viam tenete: neque ad dexteram declinemus, neque ad sinistram: sed vnusquisque nostrûm fide, confessione, & penitentiâ reuertatur ad Dominum. Habeamus fidem, quæ per dilectionem omne bonum & præcipuè peccati odium operatur. Nam fides sine opere bono, & maximè sine peccati odio, mortua creditur. Veniamus ad confessionem, quâ venenum antiqui serpentis euomitur, soluitur à peccatis peccator; Deo victoria, diabolo verecundia generatur. Agamus pœnitētiam, quâ diuina pietas sic nobis ignoscit, quòd nos diabolus peccatores ignorat, nec Deus agnoscit. Hoc est post peccatum reuerti ad Dominum: ad quem quicumque reuertitur, viam tenet, non deuia sequitur. Cœpit nos sanare bonus Dominus, quando ab infirmitate mortis æternæ sua magna miseratione libe- *Osea. 9.*

rauit. Nos quidem in primo homine diabolus per peccatũ infirmos pariter & miseros fecit. Deus verò pius & omnipotẽs medicus, nostræ miseriæ & infirmitati compatiens, quod ante non fuerat, & nobis miseris nomine & actione conueniret antidotum, quo nos sanaret, inuenit. Hoc autem suæ caritatis maximũ opus baptizauit per semetipsum, nomen imponens ei Misericordiam, quam miseriæ & infirmitati nostræ opposuit medicinam. Hac igitur salubri & salutari medicina animas nostras sanauit & corpora. Per hoc incõparabilis suę dilectionis opus præcipuum nobis condonauit, & donauit plurimũ. Condonauit culpã, & donauit gratiam. Mortem nostrã mortificauit, & reddidit vitam. Hac arte pietatis diabólum vicit, & confregit infernũ: nobis aperuit portas cæli, & dedit seipsũ. Diximus quòd misericordia sua omnipotẽs Deus hæc sua tanta beneficia nobis donauerit: quomodo etiã ipsam misericordiã fecerit, eo adiuuante, dicemus. Operante itaq; tota Trinitate Dei filius conceptus est homo in virginis vtero, & de virgine matre natus in mundo. Beata Trinitas Pater & Filius & Spiritus sanctus vnus est Deus, vna est totius Trinitatis operatio. Hãc admirabilem, sed dilectione & fide mirandam operationẽ Pater disposuit caritate: Spiritus sanctus, quã ante sanctificare cœperat, lõgè ampliùs virginẽ sanctificauit; quia totã sanctissimam & animâ & corpore fecit: Filius verò in illâ sanctissimâ virgine totũ hominẽ, id est, animam & carnem suscepit. Non enim aliqua ex parte nõ sanctissima esse pote-

rat, in quâ plenitudo diuinitatis corporaliter habitauit. Deus itaq; Dei filius in susceptâ carne multas nō multo tempore passus iniurias, vt pro nobis moreretur crucē ascendit: & licet ab homine iudicatus esset iniustè, ibi etiã iudicē hominis nouimus eum, & factum pro homine sacerdoté, & sacrificiũ. Verè positus in cruce Dominus iudicabat. iã agnos abhædis regia potestate separabat. vbi latronē alterum in dextris positum, in quo fidei & cōfessionis sacramentum præcesserat, vocauit ad gloriã pia compassione: alterũ positum in sinistris, in pœna dimisit censurâ iustitiæ. Et eâ horâ diei, quâ primus homo factus latro, latronē diabolũ sequutus, eiectus est de paradiso & vitam perdidit, ea hora, nona videlicet, Christ⁹ passus est mortē, & latroni paradisi ianuas reserauit. Ille siquidē in Euãgelio dicit, *Maiorem caritatem nemo habet, quàm vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* *Ioan. 15.* dixit, nemo: sed ipse qui Deus est & homo, multo maiorē caritatē exhibuit, qui non solùm pro amicis, verùm etiam pro inimicis posuit animam, & pro inimicis apud patrem orauit. Pontificatũ vel regnũ, quod aliquãdo hominem facit superbum, Christus habere noluit; sed à patre rex & sacerdos ordinatus in cruce; in ara crucis, quã præsentiâ sui corporis sanctificauit, semetipsum obtulit pro nostrâ redēptione sacrificiũ: & ita nos pius Rex & iustus iudex ad regna cælestia rexit. In illa sãcta cruce de eius latere dextro exiuit sanguis & aqua: sangui, squo nos à diaboli potestate redimeret: aqua, qua

nos à peccatis mundaret. Quare de latere exiuit ſanguis & aqua? Vt videlicet vnde culpa proceſſerat, inde proceſſiſſet & gratia. De latere Adæ fœmina facta eſt, quæ nos peccati cibo cibauit. De latere Chriſti manauit gratia, quæ & peccatum abſtulit, & contulit vitæ remedium. De latere Chriſti dextro ſanguis & aqua potiùs exiſſe dicitur, non de ſiniſtro. Nam quod per ſiniſtram illius manum, hoc ipſum per latus eius ſiniſtrum accipimus; humanę videlicet carnis ſuſceptionem: per dextrum verò latus eius, quod per illius dexteram intelligimus; diuinam ſcilicet majeſtatem. quā quia aliter exprimere nemo potuit, huiuſmodi, id eſt, dexteræ nomen accepit. Ab illâ ergo & incarnatio Chriſti, & ille ſanguis & aqua, & vniuerſa eiuſdem incarnationis Sacramenta proceſſerunt, à quâ omne bonum procedit. Hac etiam ratione iuſti ponendi ſunt in dextris in die iudicij: quoniam in Chriſto & intellexerunt diuinam majeſtatem, & eius cum dilectione crediderunt incarnationem. & ſi aliqui ex ipſis nōdum credentes, Chriſtum in carne occiderunt; poſtea comederunt carnem Chriſti credentes, & eius, quem effuderunt, ſanguinem biberūt. Iniuſti autem in ſiniſtris erunt, quia nec guſtauerunt diuinæ Maieſtatis dulcedinem, quæ in Chriſto eſt, nec eius venerati ſunt incarnationem, ſed ſemper ſapuerunt propriam carnem: & ideò ſiniſtra, id eſt, iniuſta opera dilexerunt, pro quibus perpetuum odium ſui Creatoris habebunt. De latere Chriſti ſan-

guis quidem exiuit & aqua; sed exisse simul vtrumq; non dicit Euangelista. Quòd si aqua simul cum sanguine exisset, aqua in sanguine dinosci ab homine minimè potuisset. Sanguis itaque priùs exiuit, quàm aqua: & meritò; quia sanguinis effusionem, id est, fidem dominicæ passionis, baptismus sequitur, & peccatorum remissio. Hac fide Patriarchæ & Prophetæ, & multi alij in vtroque sexu Christum venturum redemptorem sperauerũt; & quod nos factum credimus, ipsi expectando futurum crediderunt, & quia iam conceperant fidem Christi, Christiani erant, & fuerunt redempti. Omnes etiam, quicumque viso Saluatore apud inferos de illo sperauerunt salutem, de pœnis inferni liberati sunt. Nos autem, & illi beati nostri prædecessores, qui nos præcesserunt ad sidereas mansiones, quoniam ex primis parẽtibus traximus offensam, per gratiam Redemptoris, quasi quibusdam vnguentis de eius sanguine factis, sanati sumus: vt qui aliorum infidelitate & præuaricatione cecidimus in mortem, alterius, id est nostri conditoris compassione & miseratione resurgeremus ad vitã. Dicit propheta: *Percutiet nos Dominus, & percutiendo sanabit.* Quibus Deuter 32
verbis manifestè ostendit, quia leue non est iterare crimina, quæ sunt semel Christi passione redempta. Reus erit, inquam, reus erit nõ modicæ rei, sed passionis & sanguinis Christi, qui iterum occidit animam, Christi passione & sanguine à morte redemptam. Priùs, vt diximus, Redẽptor noster & Dominus per

ſanguinē proprium à tranſgreſſione parentū nos ſanauit: ſed illis vulneribus noſtris quaſi vnguentum adhibuit: & qui aliunde peccati plagam habuimus, aliūde habuimus & peccati medelam. Nunc verò quia propriâ volūtate, & in perfectâ ætate peccauimus, percuſſione opus eſt, id eſt, cordis contritione: & ſi curari volumus, iam nō quæramus oliuæ oleum, vel quodlibet aliud vnguentum: quoniam ignitum grauis pœnitentiæ ferrum neceſſariū eſt, quo noſtrorum vratur rubigo peccatorum. Nemo vnquam poſt perpetratū vel ſemel criminale peccatum, illam vtilem ſibi confeſſionem, ſeu pœnitentiam credat, quam ſpiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum non præcedit: quia vbi non eſt vera cordis cōuerſio, non ſequitur plena remiſſio. Debet igitur quiſque noſtrûm ſecundum Saluatoris exemplum infremere ſpiritu contra capitale commiſſum, & quadam ſollicitudine turbare ſeipſum, quatenus ſuper extinctam animā dare valeat gemitus præcordiales & lacrymabiles plāctus; vt vel ſic Dei miſeratione reuiuiſcat. Chriſtus enim quando venit ad ſuſcitandum Lazarū, qui ſignificat hominē in criminali peccato ſepultum, lacrymatus eſt, infremuit ſpiritu; turbauit ſeipſum, & dixit *Lazare veni foras*. Et ſic illum à Domino legimus ſuſcitatū: Ibi verba non præuenerunt lacrymas, ſed lacrymæ verba redemptoris præceſſerūt. Neque priùs Lazarū vocauit de monumento: neque Lazarus prius reſurrexit, donec Chriſtus infremuit ſpiritu, & ſeipſum turbauit. Quo facto, pius redemptor & bonus doctor

docuit peccatorē, quo ſtudio,quo mētis affectu,quo corporis actu,qua intimorum cōcuſſione viſcerum,pœnitentiā agere debet,ſi ſuſcitari deſiderat de ſepulcro peccatorū. Vtilis eſt,immò neceſſaria pœnitentia poſt peccatū: cùm Chriſtum mortuos quidē ſuſcitaſſe, nullum autem in peccatis mortuum abſoluiſſe legamus. Mirandum verò non eſt ſi pro peccatis proprijs & ſcienter commiſſis fortiter eſt agēdum, cùm alieni peccati pœna nos ſequatur:nec nos ſolùm, ſed ſanctos Apoſtolos ſequuta ſit, etiā poſt baptiſmum. Licet ignoremus quis à quo, & vbi, & quando baptizati fuerint:ipſos tamen baptizatos fuiſſe non dubitamus, cùm ipſū Saluatorē credamus fuiſſe baptizatū.Priùs quidē Saluator noſter baptizari voluit, ac poſtea dixit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,nō intrabit in regnū cælorū.* Ioan. 3.
Iſtā formā baptiſmi verbo & exēplo diſcipulos docuit ſuos, quā cū prædicarēt alijs, hanc priùs obſeruaſſent in ſemetipſis. Neq; conueniens eſſet, & minùs prodeſſent,ſi docerent alios baptizādos,& ipſi baptizati non eſſent. Et ideo & eos baptizatos fuiſſe credimus,& quòd alter ab altero extitit baptizatus, cū ipſi ſoli tunc accepiſſent à Domino poteſtatē baptizādi. Nulla ratione immutari potuit quod Veritas dixit, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,regnū cælorū nō habebit.* In nullo majorē auctoritatē vel meliorē auctorē habere poſſumus quàm ipſam Veritatem. Vnde verę fidei propoſitione,immo ipſius veritatis voce probamus, quòd nemo ſaluus fieri poterit, vel

potest, qui non fuerit baptizatus. Sed alij, vbi visibiliter baptismi mysteria celebrãtur, baptismum accipiunt. Alij verò, sicut Euangelicus latro, & Martyres sancti, licet visibiliter mysteria baptismi circa eos non fuerint celebrata, baptismum tamen fide & voluntate perceperunt. Nam, sicut veraciter legimus,
Rom. 8. *Quicumque Spiritum Dei habent, accipiunt & gratiam eius.* Accepisset vtique latro ille visibiliter baptismũ, si potuisset: quia passione sua, vel quolibet bono opere, quod antè fecisset, saluatus non est, sed fide Christi & confessione. non enim pro nomine Christi crucifixus est, nec quia credidit, passus creditur: sed credidit dum pateretur. Aliquem etiam quasi pro nomine Christi martyrem fieri vanum est, nisi præcesserit in illo fides baptismi. Quãtum itaq; valeat, etiã sine baptismi Sacramento visibili, quod ait Apostolus, Paulus *Corde*
Rom. 10. *creditur ad iustitiam, ore autẽ confeßio fit ad salutẽ,* & in illo latrone, & in martyribus sanctis declaratur. Sed tunc impletur inuisibiliter, cùm visibilia baptismi mysteria articulus necessitatis minimè fieri permittit, non religionis contẽptus. Nam postquam semel veritas predictum baptismi fecit edictum, clamans & dicens: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu*
Luc. 23. *sancto, non intrabit in regnum cælorum,* si latro, cui in cruce ab ipsa veritate dictũ est, *Hodie mecũ eris in paradiso,* vel quilibet martyrũ, visibiliter baptismũ potuissent habere, & contẽpsissent, incassũ & latro Dominũ rogasset, cuiꝰ spreuisset mãdatũ, & martyr sustinuisset sine vtilitate

martyrium. Hoc, vt dictum est, habent boni & mali, quod eos sequitur paterni pœna peccati. Pœna peccati est esurire, sitire, labores & dolores perpeti, infirmari & mori in corpore, atque diuersas in mundo miserias experiri. Hæc omnia ex primi parentis peccato proueniunt, quæ tamen sine peccato haberi possunt. Sed mirum videtur; cùm à Deo nobis peccatum dimissum fuerit, quòd adhuc peccati illius iam dimissi pœna nos sequitur. Nonne Deus ita nobis indulgere peccatum potuit, quòd nos peccati pœna minimè sequeretur? potuit planè; sed noluit. potuisset etiam in paradiso, quòd nec diabolus instigaret hominem ad peccandum, nec homo peccaret. Sed si potestatem sui non dedisset homini, & ideo non peccaret, quia peccare non posset; nec vnde laudaretur à Deo, nec vnde remuneraretur, haberet. Laudem sui creatoris, & magnam eius remunerationem primus homo semper habere potuisset, si non superbiâ tumidus, & propriæ vxoris nimio amore corruptus se contra creatorem erexisset. Non, vt pene omnes loquuntur, primùm Adæ peccatum fuit, quòd comedit vetitum. Iam enim de magnitudine præsentis & futuræ beatitudinis præcesserat in ipso quædã elatio reprimenda: vnde iusto Dei iudicio permissus est à diabolo tentari, & succumbere tentatori. Extollenti vtique se animæ, & nimium de propria virtute præsumenti, experimento pœnæ fuerat demonstrandum, quàm non bene se habeat facta natura, si à bono factore re-

cesserit. Eodem gladio quo Angelus nequam seipsum peremit in cælo, eodem gladio hominem in paradiso occidit. Non enim ex eo tantùm Angelus ille intumuit, quòd iam à Deo susceperat, quantùm ex eo quod ab illo acciperet, si ei humiliter subdi voluisset. Si igitur in illis locis beatitudinis, immo in ipsis creaturis, in quibus præcesserat dignitas prælationis, reperta est prauitas elationis, quid de nobis futurum esset, vel quid nobis restaret agendum, si in hoc sæculo proximo inferis, & vicino peccatis, nunquam senes, sed semper sani, semper iuuenes essemus, & immortales effecti? Certè nullam aliam quæreremus beatitudinem, nec ipsum etiam agnosceremus creatorem: sed elati semper & superbi, & creatoris gratiæ, & redemptoris misericordiæ essemus ingrati. Nam licet pœnâ peccati nos sequatur, ita inflati sumus & superbi, quòd superbia nostra mortem animæ nostræ quotidie, immo assiduè operatur. Diuina tamen miseratio idcirco nos pœna peccati flagellari voluit & castigari, vt vel sic agnoscamus quales per nos, & quales à Deo facti sumus: & habeamus odio, quales nos fecimus: & ipsum ante omnia & super omnia diligamus, & nos quales fecit: & ei gratias agamus, qui peccati pœnam, peccatorum nobis exhibet medicinam. Quòd die tertiâ resurgamus, asserit propheta Dei dicens: *Viuificabit nos Dominus post duos dies, & in die tertiâ suscitabit nos.* Hæc dies prima fuit ab Adam vsque ad Noe. A Noe est dies secunda vsque ad finem sæculi. Tertia

Osea. 6.

dies erit secundus aduentus Christi. In illâ tertiâ die omnipotentiâ diuinitatis suæ corpora nostra Christus suscitabit, qui mortis suæ die tertiâ seipsum suscitauit. Quod dicit Propheta: *Viuificabit nos post duos dies*, scilicet, die tertiâ, & ipsâ eâdem die *nos suscitabit*, ordinem nostræ resurrectionis ostendit. Eo vtique ordine resurgemus, quo Christus resurrexit: excepto quod non suscitabimus nos, vt ipse seipsum suscitauit. Sed sicut anima Christi semel ab eo suscepta, nec deinceps separata ab ipso, die tertia rediit ad sepulcrum, & ibi corpus suum viuificauit, & ita de sepulcro Christus suscitauit seipsum: ita & animæ nostræ die tertiâ, Deo præcipiente, corporibus suis sociabuntur in sepulcris; & ita viuificata statim de sepulcris suscitabuntur. Priùs enim à Deo viuificata, id est, animata erunt corpora, quàm suscitentur. Quod, inquam, triduano mortuo à Domino suscitato apertè monstratur: qui ante mortuus erat, quā illuc Dominus veniret, & illum vocaret de monumento. sed mox vt illum vocauit, qui mortuus fuerat, de sepulcro viuus exiuit. Nō enim ei dixit Dominus, Mortue, sed, *Lazare veni foras*. Vnde manifestū est, quòd in monumēto iam animauerat, quem viuētem vocabat. Vna vox Domini ibi duo miracula simul egit, quia & mortuo vitam reddidit in sepulcro, & ligatum hominē extra sepulcrum produxit. Post resurrectionem suam Christum Deum & Dominum nostrum soli boni & pauci, & modico tempore viderunt. Soli etenim boni

Ioan. 11.

futuræ resurrectionis gloriam habebunt, & creatorem suum ac redemptorem, cuius præsentiam corporis post resurrectionem modico tempore habuerunt, sine fine videbunt. Et pauci erunt ad comparationem malorū. Nam, sicut ipse in Euangelio dicit, *Multi vocati, & pauci electi sunt.* Ante resurrectionē suam multi & boni & mali, & aliquanto tempore Saluatorem nostrum viderunt, & habuerunt in carne præsentem: vt qui pro multis, immo pro cunctis saluandis venerat, ab omnibus aliquanto temporis spatio videretur, quo in illum credere possent, & saluarentur: qui verò credere nollent, de peccato suo nullam excusationem haberent, & damnarentur. Multa Saluator noster in hoc mundo operatus est, vnde omnes in eum potuissent credere si voluissent: sed tria specialiter & principaliter egit, quæ nemo alius faciet, vel fecit. Vnum videlicet, quòd de virgine natus est: alterum verò, quòd à morte suscitauit seipsum: aliud, quòd carne susceptâ de virgine ascendit in cælum, Rex & Dominus etiam in humano corpore factus Angelorum. Suprâ diximus, quòd postquam Christus Dei filius animam nostram suscepit, adeo dilexit eam, quòd se ab illa deinceps minimè separauit. Sicut enim carnem nostram, ita & animam nostram in beatâ & gloriosa virgine Mariâ suscepit: sed talem qualem habuit Adam ante peccatum, non qualem Adam peccando fecit. Quo nos docuit exemplo, ne animam nostram, quam adeo dilexit, vt moreretur pro ea, nec in mor-

Matth. 14.

tis angustiâ se separauit ab illâ, infideli seruo, & crudeli inimico nostro qualibet occasione tradamus, qui eam nititur adulteram facere, & ancillam. Mors namque filij Dei, & eius passio carnem quidem ab animâ separauit; animam verò à Verbo, id est, à Dei filio separare non potuit. Ad commendandam itaque erga hominem præcipuæ dilectionis suæ gratiam, vt homo possit esse quod Christus est, quod homo est Christus esse voluit. Illum, fratres, qui nos tantâ caritate sibi coniunxit, totis animæ nostræ visceribus diligamus; eũque humiliter atque suppliciter exoremus, vt qui se participem fecit naturæ nostræ, participes nos faciat gloriæ suæ: & qui iam semel de fonte baptismatis per eius gratiam & misericordiam sine peccato surreximus, eadem gratiâ & misericordiâ suâ, in illâ resurrectione secundâ absque omni contagione peccati resurgamus, ipsumque videre pariter & habere mereamur Iesum Christum, creatorem & redemptorem nostrum: qui vnus Deus cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De Ascensione Domini.

SERMO VI.

HOdiernâ die, dilectissimi, homo in Deo cælos ascendit, & Deus in homine. Christus Dei & virginis filius, matrem, in quâ cepit animam, & carnem corporaliter in terra

reliquit, & aſcendens in cælum petijt patrem: qui licet in alio aliud eſſet, in altero extitit idem. Aliud quidem in natura diuinitatis, non aliud tamen in perſona aſſumptæ humanitatis. Forma vtique Dei formâ hominis induta eſt: quod ſalubriter creditur: & qui erat cum patre, patrem petijt in homine. Sed alter ab altero eleuatur, & ſuſceptus à nube in patris dexterâ collocatur. Hanc venerabilem aſcenſionem ſuam priùs quidem per ſemetipſum, & poſtea Magdalenâ nunciante Mariâ, Chriſtus prædixit Apoſtolis: qui eum aſcendentem in cælum videntes pariter & admirantes, loquētibus ad eos Angelis, in fide & ſpe primæ & ſecundæ reſurrectionis cōfirmātur. Prima quidē reſurrectio in capite noſtro iam præceſſit, quæ vera fide creditur; ſecunda verò ſequetur in membris, quæ certa ſpe expectatur. Huius miræ gaudio & dilectione mirandæ diuinæ & humanæ aſcenſionis magna ſunt ſacramenta: de quorum magnitudine, nec homo, nec Angelus de cælo tantum dicere poſſet, quod ad comparationem magnitudinis eorum modicum non videretur, & eſſet. Hoc inter cætera eſt magnâ deuotione mirandum, quòd homo priùs diabolo ſubditus per peccatum, non ſolùm liber factus eſt â peccato, ſed quodcumque ligat, ligatum eſt, & quodcumque ſoluit, noſcitur abſolutū. Homo minor Angelo ante factus fuerat, ſed gloria & honore poſtea coronatus, cōſtitutus eſt ſuper omnia quę Deus fecerat. Homo ſiquidem Angelos, Archangelos, Thronos, domi-

nationes, Principatus, Potestates, Virtutes cælorum, Cherubin & Seraphim sua magnitudine superat, & eis imperat: & ei obediunt volútate. Homo præterea in Dei filio collocatus in cælo, in sede maiestatis diuinę venturus est ad iudicium, non in eâ humilitate, quâ iniustè iudicatus est, sed in eâ potestate, quâ iustè iudicaturus est. Quoddam præcipuum videtur fuisse diuinæ dispensationis mysterium, quòd in eo quod minor est Patre Filius, æqualis Filio esset homo: & ab initio hoc speciale priuilegiũ homini seruaretur? vt non solùm hominũ iudex fieret, sed etiam Angelorũ. In qua potestate iudicij cùm homo iudex futurus singulariter dicitur, membra à capite minimè separantur. Deus Filius hominis, homo, est caput Ecclesiæ, & huius capitis membra Apostoli præcipuè dicuntur, qui cum illo iudicabunt, quod Christus in Euangelio protestatur. Nec Apostoli soli iudicabũt cum eo, sed qui Apostolos vita & moribus imitantur. Hæc potestas à Deo Patre data est Filio, & à Filio data est Petro, & in Petro data Ecclesiæ. Hanc Filius accepit in forma hominis, qua Patre minor est: non in forma patris, qua patri æqualis est. Forma Patris, in qua Filius est patri æqualis, sicut nec minor esse potest, nec major; sic nec minùs potest habere quàm habet, nec ampliùs. In eâ vtique formâ nihil Filio datur, in quâ ipse omnia continet, & habet. Potestatem autem, de qua loquimur, accepit humanitas à diuinitate, sicut in Euangelio dicitur: *Data est*

Ioan. 5. *Christo potestas iudicium facere, quia filius hominis est.* Potestatem quam Christus non habuit ex ex eo quòd est filius hominis, aliunde accepit. Vnde? desuper vtique, à Patre à, Filio, à Spiritu sancto. Inde Christo potestas data est, vnde eius anima & caro beata facta est. A Christo Deo Christus homo beatus factus est, & ei ab illo potestas data est. Aliud quidem est Christus Deus, & aliud Christus homo: non tamen duo Christi, sed vnus est Christus, Deus & homo. Potestate autem in humanitate suscepta, Christus homo in Christo Deo, & Christus Deus in homine Christo ligat, soluit, & iudicat. Adeo enim sunt vnita in Dei filio, & diuinitas humanitati, & humanitas diuinitati; quòd licet non sint vnum, vna tamen est persona vtriusque, vnum opus, vnũ velle, vna potestas, vna veritas, vna misericordia, vna censura iustitiæ. Patris, & Filij, & Spiritus sancti est vbique vna & communis operatio; & totius Trinitatis dispositione ad formam hominis, quam solus filius suscepit, Ibid. specialiter iudicium pertinet. Quod ipse in Euangelio asserit, dicens: *Pater non iudicat quem-* Ioan. 8. *quam, sed iudicium omne dedit filio.* Quod alibi dicitur: *Ego non iudico quemquam*, ad hoc respicit quod dixerat Iudæis, *Vos secundum carnem iudicatis*, id est, carnaliter: *Ego autem*, carnaliter, scilicet iniustè, *quemquam non iudico*, sicut vos facitis. siue, *non iudico quemquam*, secundum carnem tantùm, sicut vos iudicatis: sed etiam secundum cordis intentionem. Vel, *Ego non iudico quemquum*, non dixit, non iudicabo:

sed

ſed illa hora, qua iſta dicebat, neminem iudicabat. Veraciter iudicandus, & iudicaturus in hunc mundum venit: & ſacrâ teſtificante ſcripturâ, iterum iudex venturus aſſeritur. Vbi eum iterum venturum iudicem ſacra ſcriptura teſtatur, eum extitiſſe iam iudicem manifeſtè monſtratur. Quod vtique iterum faciendum eſt, hoc altera vice fuiſſe factum minimè dubitatur. Nos quidem miſeros bonus factor & pius redemptor reſpexit intuitu miſericordiæ; ſed contra diabolum egit cenſura iuſtitiæ. Nam vbi pro nobis ad mortem iudicabatur iniuſtè, quid aliud faciebat, quàm nos verò iudicio ab æterna morte liberabat? Vbi verò ligabatur, quòd aliud agebat opus, quam iuſto iudicio vincula peccatorum noſtrorum ſoluebat? Iudicat etiam in hoc ſæculo ſuos Chriſtus, cùm eos aut martyrio, aut exilio, ſiue falſorum perſecutione fratrum examinat. Vnde Apoſtolus Paulus dicit: *Cum iudicamur à Domino, corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur.* Chriſtus ipſe quòd iudex venerat teſtificabatur, quando dicebat: *Ego ſicut audio iudico, & iudicium meum verum eſt.* Et iterum: *in iudicium ego in hunc mundum veni.* Et alibi: *Princeps huius mundi iudicatus eſt.* Ego ſicut audio, ſcilicet, à Patre meo in aſſumpta carne; *ſic iudico, & iudicium meum verum eſt.* Ac ſi diceret: non poteſt verum non eſſe iudicium meum, quia pater qui mihi iudicandi tribuit poteſtatem, verax eſt: & ego qui iudico, veritas ſum. In iudicium in hunc mundum ſe veniſſe teſtatur, vt iudicaret, non ſo-

1. Cor. 11.

Ioan. 5.

Ioan. 9.

Ioan. 16.

lùm vt iudicaretur: vnde subditur, *Vt qui non vident, videant, & qui vident, caeci fiant.* Qui Christo veniente non videbant; qui se non videre, scilicet non iustos esse æstimabant, sed peccatores confitebantur, illuminati sunt, quia lumen vitæ perceperunt. Et qui videbant, videlicet Scribæ & Pharisæi; qui se solos videre, id est, iustos esse credebant, & cæteros tanquam cæcos aspernabantur, cæci facti sunt, quia lumen veritatis, quam habuerunt præsentem, perdiderunt. Hoc itaque Christi iudicio actum est, & etiam quotidie agitur, quòd illuminantur humiles peccatores, & iusti superbi excæcantur. Istam discretionem, quam inter bona & mala opera hominum tenuit Christus & tenet, iudicium appellauit. Alibi dictum est; *Non misit Deus filium suum in mundum vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum.* Hoc vtique verum omnino creditur: non enim potest verum non esse quod veritas loquitur. verè filius Dei non est in mūdum missus à Patre vt mundum iudicaret, qui ad hoc in mundum venit, vt mundus per ipsum saluaretur, si mundus voluisset. Sed quod voluit Christus, noluit mundus. Si voluisset mundus quod voluit Christus, in Euangelio ipse non diceret, *Hierusalem, quotiens volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Si quod voluit Christus mundus voluisset, credere vtique & saluari potuisset. Non enim credere potuit, quia noluit quòd Christus voluit. Et quia sua sponte, non Chri-

Ioan. 3.

Matth. 23.

ſti voluntate infidelis factus eſt, eum iudicatum non dubitamus; cùm Chriſtus dicat: *Qui non credit, iam iudicatus eſt.* Hoc in loco mundi nomine populus Iudæorum intelligitur, quibus ipſe ſpecialiter locutus eſt, & ad quos præcipuè miſſus eſt. Mundus itaque & princeps mundi huius, Chriſto teſtimonium perhibente, iudicatus eſt. Vbi principem huius mundi diabolum iudicatum aſſerit, ſe profectò iudicaſſe diabolum oſtendit; cùm à nullo niſi ab ipſo, & per ipſum poſſit diabolus iudicari. A Chriſto igitur diabolus iudicatus eſt, cùm eos quos infidelitatis vinculis alligauerat, Chriſti prædicatione conuerſos amitteret, & ſeipſum plangeret eiectum foras de cordibus hominum; & nullum poſſet tenere, qui crederet. Etiã in cruce poſitus circa illos duos latrones crucifixos, inter quos & ipſe crucifixus fuerat, iura iuſtitiæ exercebat; vbi illorum alterũ iudicauit ad gloriam; alterum verò deputauit ad pœnam. Suâ volũtate ſtans fixus in cruce verus imperator ille de hoſte ſuperbo triumphabat. Iam diuinâ poteſtate iuſtus iudex iudicabat: iã agnos ab hædis ſeparabat, & quid in alio iudicio ſit facturus ſignificabat. Ratione pariter & auctoritate docetur, quòd iudex iam venerit, & iudex venturus expectatur. Maieſtatem diuinam, quamvnam eandemque æqualiter habet cum Patre & Spiritu ſancto filius humiliauit, vbi formam ſerui ſuſcepit: in qua Dominus omnium factus eſt hominum ſeruus, & ſeruiuit hominibus vſque ad mortem.

Hanc quidem suscitauit, quam secundò assumpsit, in ea nouissimum illud & formidandum valdè iudicium facturus; ad quod omnia elementa, & etiam virtutes cælorum cõmouebuntur. Forma diuinitatis, quæ vna est Patris & Filij & Spiritus sancti, nec mundo apparuit, nec apparebit in iudicio: sed forma hominis cum claritate multa, & magna potestate videbitur, quæ in Dei Filio, & Dei Filius in ea iudicabit. Et hoc quidem iusta & rationabili ordinatione constat esse dispositum, vt Deus in ea forma, in qua iudicatus est à mundo, iudicet mundum. Quam quia mundus vidit humilem, & superbus contempsit, videbit sublimen & timebit, & quæ fuit in cruce exaltata ad pœnã, & in ascensione exaltata ad gloriam, & in iudicio exaltabitur, & humiliabuntur superbi. Et tunc maximè cõplebitur quòd dicitur, *Qui se exaltat, humiliabitur, & qui se humiliat exaltabitur.* Nostri Saluatoris aduentus quia Dei est & hominis, vehementer diligendus est: & quia iudicati, & iudicaturi est, non mediocriter metuendus, & nos itaque Dei & hominis aduentum cum dilectione timeamus, & cum timore diligamus: quatenus ipsum qui secum hodie naturam nostram eleuauit in cælum, læti iudicem videre & habere valeamus dominũ nostrum Iesum Christum, qui vnâ, eadémque gloriâ & maiestate, cum Patre, & Spiritu sancto, viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Luc. 18.

De Purificatione Sanctæ Mariæ.

SERMO VII.

SOlemnitas hæc, quæ ad honorẽ Dei & eius sanctissimę matris hodie celebratur, maioribus festiuitatibus anni iure creditur nõ minor esse; quod ratione & veritate monstrabitur. Donabit Deus homo, & mater virgo, vt quod ad laudem & gloriam vtriusque promissum est, vtriusque reddatur auxilio. Eadem quippe deuotione, qua dies Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ à Christiana religione noscitur celebrata, debet & ista celebrari. Nam sicut illa est sua præcipuè, & matris ipsius; sic & ista est sua specialiter & matris illius. Est quidem illius diei solennitas magna, quâ Christus de virgine matre natus est, & quâ est à Ioanne baptizatus: & ista æqualiter magna; quâ ab ipsâ eadem virgine, & à iusto Simeone est Deo Patri in templo oblatus. Deus pater ante tempora ex se genitum filium, vt homo fieret in eâ, contulit virgini matri: mater virgo eundem ipsum ex se in tempore natum, hodierna die hominem obtulit Deo patri. Manet itaque & Deo patri, & virgini matri mirandus filius. Valde namque mirandum est, quòd exceptâ hominum communi creatione Deus habet filium hominem, & fœmina filium Deum. Hoc vtique in Christo factum cõstat, qui est Deus & homo, & vterque vnus,

& filius vtriusque. Hic vnicus filius vnico patri ab vnicâ matre oblatus est, vnus vni: immo in vno omnes fideles sunt oblati. Hanc diem venerabilem, diem esse purgationis Mariæ secundum legem Euangelium testatur. Meritò mater legem seruauit, cuius filius, & legem dederat, & venerat vt in se legem adimpleret, quam alijs dederat antè. Illa tamen pudica puella, nec in aliquo, nec de aliquo habuit, vnde tunc purgaretur. Sancta etenim virgo fuit & in conceptione, & in natiuitate prolis: & idcirco puer natus ex ea vuluam eius non aperuit, licet per illam illius vteri portam nasceretur. Porta ventris eius virginis extitit vulua eius, de qua Ezechiel Propheta, sic loquitur: *Est porta in domo Domini clausa, & non aperietur.* Domus Domini est bona Maria, quia ipse fundauit eam, & homo factus est in eâ. Porta huius domus, vt dictum est superiùs, fuit vulua in virginis vtero, per quam clausam quidem egressus est in vnâ personâ Deus & homo. Cuius beatissima mater, licet non ignoraret quis esset quem genuisset; cui videlicet non erat lex posita, sed subiecta; in templo tamen filium obtulit, iuxta legis mandatum. Expectauit quidem diem purgationis, & occultauit filij deitatem. Nam si Christi incarnatio fuisset nota diabolo, nec Christus pro nobis moreretur, nec fieret nostra redemptio. Natâ prole agnum, par turturum, aut duos pullos columbarum offerri pro eâ fuerat legis præceptum. Quòd si for-

Ezech. 44.

tè alicui agnus deeſſet, alterum horum, vel vtrumque, par videlicet turturum, aut duos pullos columbarum, DOmino in filij oblationem offerret. In vtroque teſtamento, & in lege, & in Euangelio mentis & corporis parilitatem Dominus exigit. Parilitas illa hæc eſt, quæ à Domino exigitur, vt bonum quod à nobis foris oſtenditur, priùs concipiatur in mente. Non enim cum difficultate bonum opus fieri debet, ſed cum hilaritate: nec inde affectare debemus laudem hominum; ſed expectare à Domino retributionem. Hoc modo fit hoſtia grata Deo, gratumque ſibi Deum facit, qui ſic pauperi porrigit manum. Turtur auis caſta eſt, quæ numeroſa conjugia reſpuens, blanditias non curat aliorum, vno ſolo coniuge contenta. Per hanc Eccleſia Catholica ſignatur, quæ vni viro ſponſo Chriſto ſolummodo deſponſata, nec muneribus corrumpitur, & quaſi numeroſa conjugia reſpuens, hæreticorum vitat conſortia. Duo pulli columbarum iuxra legis decretum in holocauſtum offeruntur. Quòd duo ſunt, commendat caritatem: quòd pulli, innocentiam ſignat: quòd columbarum dicuntur, indicat vnitatem. Meritò duobus caritas commendatur, quoniam in ea duo continentur præcepta, quibus Deus & proximus diligitur. In pullis, id eſt, in paruulis rectè ſignatur innocentia; à quibus non propria vindicatur, ſed condonatur injuria. In columbâ non incongruè Eccleſiæ vnitas figuratur,

Cant. 6. ſicut Dominus dicit, *Vna eſt columba mea.* Columba præterea cohabitantium ſecum vnitatem non deſerit, ſed fideliter ſeruat: & ſi cauſa expoſtulet, fortiter dimicat. Tunc fidelis quiſque columba erit, ſi piâ longanimitate, vſque in finem in Eccleſiæ Catholicæ manſerit vnitate: & ſi legitimè pro fidei defenſione certauerit. *Et ecce homo erat in Hieruſalem nomine Simeon: & homo iſte iuſtus & timoratus, expectans conſolationem Iſrael.* Ecce, deſiderantis ſignat affectum, quia Simeonis animo Chriſtum videre cupienti nil ſatis feſtinabat. *Et erat homo nomine Simeon in Hieruſalem,* id eſt, in pacis viſione. In qua viſione pacis, ſicut omnis in quo manet Spiritus ſanctus indubitanter eſſe creditur: ita omnis qui Spiritum ſanctum non habet, longè fieri ab illa minimè dubitatur. Vnde tot & tanta bona, quæ in præſenti Euangelio memorantur, ſeni Simeoni collata fuerunt, ſi quis deſideraret noſſe, ex eius nominis interpretatione diſcat. Simeon enim, audiuit triſtitiam interpretatur: & triſtitia ſignificat pœnitentiam. Simeon, in quo omnes pœnitentes figurantur, per pœnitentiam deſijt eſſe peccator, & factus eſt iuſtus ex peccatore! Qui non ſolùm de ſe, ſed etiam de proximis ſuis ſollicitus, orabat pro illis aſſiduè. Orabat pro illis & pro illis timebat. Sciebat enim quòd ita pro proximis ſicut pro ſeipſo erat agendum: & quòd ſibi & proximis fuerat præmium expectandum. Timoratus igitur ex præteritorum memoriâ peccatorum, & ex legis obſeruatione, &

Luc. 2.

ex fidei operatione, atque pia compaſſione proximorum iuſtus, iuſtè perhibetur in eo eſſe Spiritus ſanctus. *Et reſponſum acceperat à Spiritu ſancto non viſurum ſe mortem, niſi prius videret Chriſtum Domini.* Sicut neſcimus vbi & quādo acceperit, ita quòd acceperit, & à quo & quomodo acceperit certi ſumus. Nam fide & dilectione, multiplici prece; aſſidua oratione, & bonorū aſſertione operū hoc reſponſum meruit à Spiritu ſancto, & obtinuit promiſſum. Hoc ipſum ſpiritualiter vnaquæque fidelis anima à Spiritu ſancto percipit, ſe videlicet nō viſuram mortē, niſi prius videat ſaluatorem. Vidit Simeon corporali intuitu Chriſtum in carne, & corporaliter habuit præſentem. Et nos obtutibus mētis & fidei illum in ſuis ſacramentis videmus manentem in nobis, & operantem. Nam niſi quiſque ante mortem corporis ſpirituali gratiâ cerneret, & haberet Deum, morte damnaretur æternâ. Vidit Simeon oculis corporis Chriſtum hominem; & corde & corpore Dei in homine adorauit majeſtatem. Et nos quidem in baptiſmate oculis carnis aquam videmus, & in aqua Chriſtum ipſum oculis animæ præſentem cernimus, & in ipſo totam Trinitatem. Sicut enim tota Trinitas affuit in baptiſmate Chriſti; ſic tota Trinitas firmiter adeſſe creditur & in baptiſmate Chriſtiani, in quo non ſolum cernimus Chriſtum, ſed ipſum induimus. *Et venit in Spiritu in templū.* Si quæritur, in quo ſpiritu ſimeon iuſtus in templum venerit, vtique in Spiritu Sancto, qui ſecundū Euangelicam ve-

ritatem in eo erat. Verè Spiritus sanctus, quo ductus est Iesus in desertum, in Simeone erat: & Simeon in eius virtute venit in tēplū. *Et cum inducerent puerum Jesum parentes eius, vt facerent secundum consuetudinem legis pro eo, & ipse accepit eum in vlnas suas.* Et hoc siquidem iustâ Domini dispositione factum contigit, vt cuius diuinitati longo tempore iustus iste cordis deuotione seruierat, nunc tādem quasi in vltimò positus, eius corpori corporis deseruiret officio: & sic piam vitam dignâ morte finiret. *Et benedixit Deum.* Benedixit Deum, ei scilicet gratias agēs, benedici ab eo meruit. Benedicere Deum, est optare à Deo benedici, & ei gratias agere. Sciebat beatus senex per Spiritum sanctum, quo erat ipse repletus, per Christi incarnationē, & originale peccatum esse sibi dimissum, & quem per se contraxerat reatum. Vnde exultabat interiùs, & exteriùs gaudebat, dicens: *Nunc dimittis seruum tuū Domine secundum verbum tuum in pace.* Se seruum dicit, & Christum Dominum vocat: seruum vtique illius, & dimissum, secundum quod ei ille promiserat. Propheta sanctus missus creditur & dimissus. Quò missus? vnde dimissus? dimissus à tribulatione sæculi, à prima transgressione, à propria offensione, & in pacem missus. Nemo enim pacem, quam Simeon habuit, habere potest, nisi ab hoc sæculo alienus fiat, & à peccatorum pondere fuerit absolutus. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum.* Quem corporis oculis videbat hominem, corde credebat & voce confitebatur mundi

Saluatorem. Huius itaque venerabilis ſenis cordis intentio, ad ſuam ipſius iuſtitiam pertinebat, & eius oris confeſſio, ad proximorum ſalutem. *Quod paraſti ante faciem omnium populorum.* Hoc ſalutare Dei paratum, id eſt, ad ſalutem omnibus propoſitum: omnes populi, nec corporeis, nec ſpiritualibus oculis viderunt. Sed ideo *ante faciem omnium populorum* paratum dicitur, quia ex omnibus populis crediderunt in Chriſtum: & credentes eum, oculis conſpexerunt. *Lumen ad reuelationem gẽtiũ.* Hoc enim lumine, gẽtes quę deos colentes alienos ſe à facie Creatoris abſconderant, reuelatæ ſunt: hoc lumine quæ perditæ fuerãt, ſunt inuentæ. Hoc etiam lumine illuminatæ ſunt: quia hoc lumine, lumen fidei perceperunt. Chriſtus lumen eſt: qui non ſolùm gentes illuminat: ſed lumen omnium qui illuminantur, ſiue in animâ interiùs, ſiue exteriùs in corpore. De hoc lumine dicit Propheta: *Accedite ad eum, & illuminamini: & facies veſtræ non confundentur.* Quæ enim fiunt in tenebris, mala ſunt, & digna confuſione. Vnde Dominus in Euangelio dicit: *Omnis qui malè agit, odit lucem: & non venit ad lucem; ne eius mala opera manifeſtentur.* Lumen paratum ad reuelationem gentium, paratum eſt & ad gloriam plebis Iudæorum. Plebs iſta valde illuminata eſt, & ſpecialiter ſua eſt: quia præ cæteris nationibus electa eſt. De plebe iſta Patriarchas, & Prophetas, Apoſtolos ſanctos elegit: & de illis qui in plebe iſtâ erant, cuſtodes pecorum, rectores populorum, & do-

Pſal. 33.

Ioan. 33.

minos fecit. Legem, promiſſiones, multũ per omnem modum, quod Apoſtolus Paulus teſtatur, huic populo, dedit. Præter cætera & ſuper omnia quæ eis dederat, de ipſis elegit matrem, & de eorum carne carnem aſſumpſit. Caro ſiquidem omnium hominum vna eſt, & de vno limo facta. Sed magis in plebe Iſraelitica Chriſtus carnem accipere voluit ad maiorem eorum gloriam, quàm in alia gente. In hac igitur carne eius honorabilis mater virgo eũ concepit, & peperit; & cauſa ſalutis, & huhumilitatis exemplo obtulit in tẽplo hoſtiam viuam & viuificantem in odorem ſuauitatis. Verè bona Maria peperit Chriſtũ, & in Chriſto peperit Chriſtianos. Eſt itaq; mater Chriſti; mater Chriſtianorum. Si mater Chriſti, Chriſtianorũ mater eſt, patet profectò, quia fratres ſunt Chriſtus & Chriſtiani. Nec ſolum Chriſtus Chriſtianorũ frater eſt, ſed pater omnium hominum & præcipuè Chriſtianorum. Et nos quidẽ Chriſtiani ſumus: & voluntate, malitia & multiplici malignitate à tantâ fraternitate facti degeneres, tanti patris nos indignos fecimus hæreditate. Vnde ad matrem ipſius, & per ipſam ad ipſum recurramus, qui pia & miſericordi diſpenſatione matrem ſuam noſtram eſſe voluit, vt nobis in noſtra neceſſitate ferret auxilium. Et quoniam redemptorem noſtrum paratiſſimũ ad ignoſcendum nouimus, & eius gloriam Matrem habemus, ſi volumus, in adiutorium; non eſt nobis iacendum in peccatis, ſed citius reſurgendum. Et quia noſtris meritis

hoc minus, immo, nihil penitus agere possumus, aliunde quæramus consilium. Solummodo & misericordia redemptoris, & eius matris auxilio, nobis restat agendum. Et ideo, fratres, nos miseros & infelices humiliter cõfiteamur, & cum timore pariter & dilectione oremus bonam Domini matrem Mariam piam virginem, vt nobis peccatoribus non indignetur, quam numquam, vt dignum est, honorauimus, sed multis iniurijs prouocauimus ad iram. Non sit memor iniuriarum, sed quo nos genuit amore vincatur, & matris pietate circa nos hæreat, quasi iam pro peccatis deputatos ad pœnam. Suscipiat causam nostram pijssima mater, & negotium nostrum agat, nobisque auxilietur, vt nos à morte peccatorum eius auxilio suscitatos, inducat cum lumine fidei & sapientiæ in templum gloriæ cœlestis, & offerat filio suo, & ad pedes eius nos ponat: & in Hierusalem, quæ pacis est visio, cum iusto Simeone suis pijs precibus faciat permanere: Quod ipse Filius Dei, & Filius Virginis Iesus Christus Dominus noster nobis donare dignetur, qui vnus Deus vnâ & æquali gloriâ & majestate cum patre suo & Spiritu sancto viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

In omni festiuitate Beatæ Mariæ matris Domini.

SERMO VIII.

DIem istum, fratres, meritò celebramus festiuum, quē ad honorem gloriosæ matris Domini beatissimæ & incomparabilis virginis Mariæ nouimus consecratum. Hæc est enim, quæ sola virgo concepit, virgo peperit, & postpartum virgo mente & corpore inuiolata permansit. Sicut radius ex stellâ procedit, sic Dei Filius processit ex Mariâ. Nec stella radio prodeunte corrumpitur; nec beata Mater filio nascente violatur. Sanè huius virginis partus deificus ei quidem fœcūditatem attulit, & saluam fecit eius virginitatem. Et sicut voluit vt veraciter in eâ fieret vna persona ipse Deus & homo: ita voluit vt ipsa fieret vna persona Mater & virgo. Hunc itaq; partum beatum dicamus, immo beatissimum certâ fide credamus; quem singularis & honorabilis regina cælorū virgo Maria mundo protulit, non mundi meritis, sed Dei gratia. Verum Dei Filium, verum hominem hæc virgo ineffabilis ineffabiliter concepit & peperit; in suâ conceptione & partu satis ampliùs sanctitatis & incorruptionis percipiens, quàm antè susceperit. Vnde Dei Filio hæc sancta virgo tantùm placuerit, si quæratur; dilectione videlicet & humilitate; quâ prima Domino virginitatē deuouit. Ipsa enim Dei sapientia dicit, *Ego diligentes me diligo*. Verè dilexit Dei sa-

pientia Mariam, & Maria dilexit, & multùm dilexit Dei ſapientiam, Deum ſcilicet Dei patris filium. Dilexit quidem alter alterum; ſed Deus ampliùs dilexit, qui ampliùs diligere & nouit & potuit. Dilexit vtique eam ſuper beatam ſocietatem Apoſtolorum, Angelos & Archangelos, & ſuper omnes virtutes & poteſtates cælorum. Ad hanc beatiſſimã virginem Deus pater ex ſe genitũ Filiũ miſit, vt ipſe Dei filius, virginis etiã filius fieret & ſpõſus. Hoc pater diſpoſuit caritate, Filius voluntate compleuit, Spiritus ſanctus parauit thalamum & ornauit, id eſt, ab omni corruptione peccati mũdauit virginis vterũ, & multiplici ſanctitate repleuit. Ibi tanquam in aulâ regiâ Deus qui omnia antè creauerat, ſeipsũ creauit in Mariâ. Nemo miretur quòd ſponſum Mariæ eius Filium diximus. Nã pater & ſpõſus hui⁹ virginis, eſt filius eius. Pater planè, quia ab ipſo creata eſt; filius, quia natus ex ea: ſpõſus, quia ei caritate cõiuncta. Mirum cõiugiũ, ſed fide & pietate mirandũ; vbi virgo mater extitit, virginitas vxor, maritus Spiritus ſanctus, per aurẽ conceptio, conceptionis interpres Angelus, ſemẽ Chriſtus, proles virginis filius Dei. In hac vtique ſacroſanctâ coniunctione non caro carnẽ carnaliter tetigit; ſed Deus pater ſapientiam ſuam viſceribus virginis infudit; quę & in virgine matre carnem aſſumpſit, & ſuam beatiſſimam matrem incorruptam ſeruauit. & per virgineum corpus egrediens verbum, quod Maria verbo cõcepit Angelico, verus Deus in vero homine apparuit. Aſsũpſit verè in verâ virgine ver⁹ Dei

Filius Christus Dominus totum hominem, animam scilicet & carnem. In hac carne natus est homo pro homine. Hac in carne hominem in cruce redemit. Hac in carne Christum homo peremit. Homo quidem & in animâ & in corpore redemptus est: sed hæc caro Domini fuit pretiũ suæ redẽptionis. Carnem istam in specie panis discipulis suis in cæna, quam ante passionem suam cum eis nouissimam fecit, manducandam donauit. Vnde illis asseruit dicens, *Hoc est corpus meum.* Et quia de suo propriè proprio corpore diceret, subiunxit, *Quod pro vobis tradetur.* Nemo hæsitet super hoc, quod Christus carne sua discipulos cibauerit suos, cùm cibus iste animarum sit potius intelligẽdus, quàm corporum. Nam si caro Christi animarum tantùm cibus non esset, post cibos corporũ Christus eam discipulis nequaquam dedisset. Morte suæ carnis redemit suos; suorum etiam animas eadem carne spiritualiter pauit. Fecit enim Deus quod voluit, & quod voluit, facere potuit. Alioquin Deus omnipotens non esset, si aliquid vellet facere, quod minimè posset. Quâ autem ratione hoc Deus fecerit, non est opus disputatione: sed fides adhibeatur, & sufficit. Fide etenim hæc opera Dei noscuntur, non sophisticâ contentione. Hanc suam veraciter carnẽ ipse su citauit à mortuis tertiâ die omnipotentiâ diuinitatis: istam videntibus Apostolis eleuauit in cælum: in hac ad iudiciũ veniet cũ potestate magnâ, & maiestate. Deũ in hac carne videbunt impij, non in ea humi-

Luc. 22. v. 19.

litate

litate, qua pro ipsis, & ab ipsis iniustè iudicatus est: sed in ea sublimitate, quâ pro suis eos sceleribus iustè iudicaturus est. Videbunt, inquam, illum quos ipse dilexit, & quem ipsi oderunt, suum videlicet redemptorem; & ante sui redẽptoris conspectum peribunt. Iusti autem, super id quod dici, vel cogitari potest, ab auditione bonâ lætabuntur, & exultabũt. Audient enim ipsum Dei filium vocantem eos, & dicentem, *Venite benedicti patris mei, percipite regnum, quod vobis paratũ est ab origine mundi.* Math. 25 Illo vtique die homines qui in hoc sæculo humiles sunt & obedientes, patriam illam cælestem & supernam, duce suo capite Christo, cum honore magno & exultatione intrabũt; vnde superbi & inobedientes Angeli cum verecundiâ magnâ & confusione ceciderunt. Ibi videbunt homines Deum facie ad faciem, sicuti est: & donabitur eis vita, salus & gloria sempiterna, quæ Deus est. Beata autem Maria mater Virgo, & sponsa intacta, ibi pijssima apud pijssimum filium suum obtinebit, vt nemo illorum pereat, pro quibus vel semel orauerit. Nec mirũ: quia vniuersum suis precibus mũdum saluare potest, si ipsa voluerit. Et ipsa quidem pro vniuerso mundo paratissima esset ad precandum, totusque mundus saluaretur, si precibus eius se faceret dignum. Hæc veracissimè apud omnipotentem filium, vt diximus, orando potest quidquid desiderat: sed pro illis, qui semper peccare desiderant, nullatenus orat. Nam qui huiusmodi sunt, Deo placere vlla ratione non possunt.

Pro talibus nullus sanctorum supplicare præsumit: nec eis eleemosynæ ad conquirendam vitam æternam, nec sacrificia prosunt. Vnde princeps Christianæ doctrinæ Paulus Apostolus dicit: *Post acceptam notitiam veritatis voluntarie peccantibus nobis iam non relinquitur hostia pro peccatis.* ac si diceret, nullus baptizatus post peccatum Deum sibi recōciliare potuerit, quandiu in peccati voluntate permanserit. Cæteri siquidem sancti dominū Deum orant, & orando impetrant: sed honorabilis Virgo Maria si illum ex eo quòd Deus & Dominus est, exorare meritò creditur; ex eo tamen quòd homo est, & natus ex ea, quasi quodam matris imperio apud ipsum impetrare quicquid voluerit piâ fide non dubitatur. Nā si quilibet sanctus apud iustum iudicē Deum obtinet quicquid sibi iure debetur: hæc quæ est mater iudicis & omnium sanctorum Domina, iure matris nunquam fraudabitur. Hoc est enim materni iuris apud filios dignitate sublimes, vt si eos matres eorum sæpius rogent, quia Domini sunt, eis etiam aliquando quasi imperent, quia filij sunt. Bonum vtique naturæ, quod Deus hominibus dedit, nunquam sibi, qui est summum bonum, & à quo bona cuncta procedūt, negabit. Et quod hæc beatissima virgo mater Domini fecisse legitur in terris, immeritò facere dubitaretur & in cælis. Nam vino deficiente nuptiarum in Chanâ Galileæ, dixit mater Iesu ad Iesum, virgo videlicet Maria ad Filium, *Vinum non habent.* ac si ei ipsa præciperet, vt ipse faceret, quòd qui non habeant vinum, habe-

Hebr. 10.

Ioan. 2.

rent. Hoc bona mater pietate quidem præcepit, quod bonus filius piâ obedientiâ compleuit. Nihil in huius virginis laudibus hæsitemus: honorat siquidem filium qui laudat matrem: sine cuius laude Deo placere impossibile est, & cum laude eius ei displicere nemo potest. Hanc igitur sanctissimam & admirabilem virginem laudemus, quia virginis filio placere sine matris virginis laude non possumus. Diligamus eam sicut carissimam Domini matrem, quam ipse diligit vt propriam carnem. Cuius etiam laudabilem virginitatem adeo approbare & honorare disposuit, vt quosdam magis de suo ortu, quàm de eius virginitatis integritate dubitare voluerit. Hæc est dulcissima mater Virgo Maria, quæ mortis peperit mortem, vitam hominis, diaboli confusionem, absolutionem peccatorũ, omnium iustorum beatitudinem. Res mira, sed cum gaudio & fide mirãda. Homo qui est ex hac virgine natus, nõ solùm hominũ rex est sed Angelorũ & omniũ cœlestiũ virtutũ creator & dominus. Hæc est cui Angeli seruiunt, Archãgeli famulãtur: omnis etiã militia cælestis exercitus hãc virginẽ laudat & veneratur. Hęc sola post Deũ super omnes creaturas obtinet principatũ. O quàm venerabilis, quã sublimis hęc beatissima mater, cuius filius, quãuis omnipotens Deus sit, ei tamẽ nihil vnquã negare potuerit! Hæc virgo tã sancta, tã gloriosa, tam honorata, à Deo tã sublimata, ita est humilis, ita cõpatiẽs, ita misericors & pia, quòd propter animã peccatricẽ, & iã pænis deputatã

æternis, seueritati districti iudicis se opposuerit peccatricem. Christianus etenim quidam, Teophilus nomine, sicut veraciter legitur, suis infortunijs adeo desperatus fuerat, & seductus à quodam Iudęo, quòd Christum dominum & eius sanctissimam matrem negauerat, Christianæ fidei renuntians, quam susceperat in baptismo; & ipsum diabolum adorans, huius detestabilis operationis ei fecerat chartam proprio annulo sigillatam. Posteà vero diuinæ pietatis miseratione compūctus, ad misericordissimam Domini matrem Mariam piissimam virginem consilium & auxilium petiturus se conuertit: secum meritò reputās quòd nullus Sanctorum, nec Angelus, nec quælibet cœlica virtus tantùm poterat apud Deum, quantùm mater eius. Hoc etiam mente pertractās, quòd filius matris iniuriam grauiùs vlciscitur quàm suam: & nulla ratione inultam dimitteret, nisi priùs ipsa pro suo iniuriatore rogaret. Gloriosæ itaque virgini matri misericordiæ amaritudinem peccati amarè lacrymans confitetur: pectus verberibus vrget, gemitibus supplicat continuis, eam deprecatur assiduè, sed cordis potius intentione, quàm verbis. Mater autem pietatis diligenter audiamus quid fecerit. Consolatur vtique peccatorem, & quasi suum quodam compassionis affectu faciens peccatū, causam peccatoris suscipit, pro eo peroratura ad iudicem. Perorat misericors mater pro misero ad misericordiam filium: misericordia à miseria liberat miserū. Lacrymatur peccator iste,

vt diximus, sed amarè. Mater pro peccatore filio supplicans accedit: filius respicit peccatorem: à peccatore peccatum discedit: vt decepti hominis chartam reddat diabolo deceptori virgo potenter imperat: inuitus & confusus criminator obedit: homo per manum Virginis chartam recipit absolutus: & vbertim lacrymas fundẽs præ gaudio, Deo & eius beatissimæ matri laudes non modicas, & multiplices gratiarum actiones rependit. Hæc est laudabilis, & vniuersalis imperatrix Angelorũ & hominum virgo sanctissima, quæ licet à creatore omnium creata sit, in ipsâ creator ipse factus est creatura. Filia quidem Dei, sed Dei simul & hominis mater incorrupta. Hæc post filium suum est præcipuum refugium peccatoribus, quò post lapsum fugiant; consilium, vt pœniteant; auxilium, vt conuertantur ne pereant. Nulla tam grauis est peccati vel criminis plaga; cuius non sit, si ipsa voluerit, medicina. Confessionem & pænitentiam in hominibus desiderat peccatorum, vt pro illis occasionem habeat deprecandi. Huic igitur excellentissimæ ac pijssimæ matri Domini semper virgini Mariæ humiliter supplicantes, quod malè fecimus confiteri nulla occasione differamus, & per supplicabiles ipsius preces, nos & omnes actus nostros Domino cõmendemus, vt ad Dominum qui & peccãtibus iustè irascitur & pœnitentibus misericorditer indulget, peruenire mereamur; præstante eo qui pro nobis ex ea factus est homo Christus dominus noster, qui cum

patre & Spiritu ſancto viuit & regnat Deus per omnia ſæcula ſæculorum. Amen.

In feſtiuitate B. Mariæ Magdalenæ.
SERMO IX.

AVdiuimus, fratres, cùm Euangelium legeretur, quia quidam Phariſæus rogauit Dominum, vt manducaret cum illo. Cuius ſuperbiam licet non ignoraret Dominus qui omnia nouit, Phariſæi tamen domum ingreſſus eſt, & ſic diſcubuit. Vnde prudenter conſiderandum eſt quantùm Deus caritatem diligat, qui nec ſpeciem caritatis refutat. Phariſæus namque valde ſuperbus erat; & idcirco caritatem habere non poterat. Dum igitur Dominum, vt ſecum mãducaret, rogauit, non virtutem quam non habebat, ſed ſpeciem caritatis exhibuit. Inter hæc *mulier quæ erat in ciuitate peccatrix vt cognouit quod* benignus *Ieſus accubuit in domo Phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti, ſtanſque retro ſecus pedes domini, cœpit* humiliter *lacrymis rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergere & oſculari.* Ac deinde *vnguento* quod attulerat, *vngere non ceſſabat.* Iſtam peccatricẽ fœminam nulli dubium eſt, Mariam fuiſſe Magdalenam, quæ prius quidem extitit famoſa peccatrix, ſed poſtea facta eſt glorioſa prædicatrix. Hæc vt cognouit Saluatorem eſſe cũ Phariſæo, humilẽ videlicet cũ ſuperbo, elegit magis de pietate Saluatoris confidere, quã auſteritatẽ Phariſæi formidare. Formidabat ſexus fragilis Phariſæum, hominẽ ſine miſericordia, & nimis aſperum; qui mulierem aſ-

Luc. 7.

pernabatur,& alienam à salute credebat,& ab ea tãgi penitus dedignabatur. Sed fons bonitatis & pietatis origo Deus humilis, qui humiles peccatores quęrebat, non vt damnaret, sed vt iustificaret, mulierem peccatricem non despexit, nec ei suos substraxit pedes, sed tradidit,& eius obsequium multum gratãter suscepit. Illa verò quãdo primũ accessit ad dominum, attentiùs audiamus quid fecerit. *Retrò secus pedes stetis, & flebat*: quia quamuis de misericordia Domini plurimùm præsumeret, accusatrix peccatorum conscientia eam vehementer vrgebat. Hæc itaque peccatrix dum dilectio dat ei spem,& memoria peccatorum suorum incutit timorem, dubitauit pene quid faceret: quoniam & ad Christum accedere propiùs recordatio criminum & timor eam retardabant, & ab illo abstinere diutius spes & dilectio prohibebant. Timore tandem bonæ spei cõcorditer sociato, ambo duces peccatricis mulieris fiunt,& eam pariter vsque ad tenẽdos ipsos pedes multũ benigni Saluatoris adducunt: vbi illam deuotione prosternentes feliciter cõmendarunt. Beati tales duces, qui semper ducunt ad Christum: & beata peccatrix, quę talem meruit habere ducatum. Spem atque timorem, dilectissimi, ita alterum alteri necessarium esse cognoscamus, quòd vnũ sine altero nunquam nobis prodesse credamus. Timor vtique sine spe, est desperatio: & spes sine timore, stulta præsumptio. Ecce mulier peccatrix pedes tenet, quos tenere diu desiderauit: super ipsos lacrymas fundit

Non ibi eam locutā fuisse legimus, sed lacrymatam: & tamen optimè locutam credimus, sed lacrymis potius quàm verbis. Valde námque fructuosa est apud bonum Deum locutio lacrymarum. Dum mulier ore tenet silentium, lacryma agit negotium: & dum lingua silebat, lacryma meliùs confitebatur, & decentiùs perorabat. Meritò sancta peccatrix dum fleuit, tacuit: ne fortè minus diceret quod nequiter egit. Satis sunt vtique meliores lacrymarum preces, quàm verborum Nam qui verbis precatur interdum offendit: lacryma autem offendere minimè nouit. Verba aliquando non proferunt totum negotium: lacryma semper totum mentis ostendit affectum. Et ideò mulier iam non vtitur verbis, per quæ multos deceperat, ac decipiendo multùm peccauerat; ne per verba minus illi credatur ad confitendum, quibus vti consueuerat ad peccandum. Multa enim hominis falsitas eum reddit etiā in veritate suspectum. Vnde maluit causam suam ante iudicem, quem nec cordis arcana latent, fletibus agere; & quod voce deliquerat lacrymis confitendo delere. Certè Deus ipse fons misericordiarum peccatricis fæminæ fontē contulerat lacrymarum: & fons per se deficiens non deficiebat, quia fons naturaliter indeficiens illum abundanter irrigabat. Capillis suis tersit pedes, quos lacrymis lauit. In quo nobis fortitudinis exemplū monstrauit. Dum enim humiliter flēdo peccata & crimina nostra abluimus, multū necesse est, vt mentis ra-

tione, quod eſt noſtra fortitudo, non ſolùm crimina, verùm etiam peccata deinceps vitemus. Lacrymæ itaque non verbo, ſed opere peccatorum prædicant extinctionem: & terſio capillorum, quia poſtmodum peccata vitare debemus, fortitudinis indicat actionem. Capilli licet ſuperfluere capiti videantur, in ipſis tamen aliquando hominis fortitudo figuratur. Quòd in Sanſone illo fortiſſimo apertè monſtratur, cuius maxima fortitudo in capillis fuiſſe refertur. Vnde Saluator etiam diſcipulis ſuis loquitur, dicens: *Capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt.* Non illos vtique capillos eſſe numeratos, qui vel ferro attonderi, & proijci ſolent, vel temporis ætate defluere ac perire, dicit: ſed virtutes animæ, & multitudinem ſenſuum, qui de principali mentis, quaſi de capite Apoſtolorum producebantur, capillos capitis appellauit. Iſti profectò capilli in Nazaræis erant: iſtis, vt ita dicam, funibus alienigenas alligabant. Pedes, quos lacrymis lauerat, & capillis, vt diximus, terſerat, oſculatur. Oſculum familiariſſimum pacis eſt, atque concordiæ ſignum. Ecce quantus eſt fortitudinis fructus, & lacrymarum. Pacem & concordiam firmat inter multùm ream ancillam, & iuſtiſſimum iudicem Deú. Verè multùm ream, ſed multùm glorioſam hanc fœminam dicam. Non quidem inde glorioſa eſt, vnde rea: quia multùm rea, cùm peccando Dominum contẽpſit: ſed multùm glorioſa, cùm illum dilexit. Hæc mulier dum Domini pedes vnguento, quòd ſecum detulerat,

vnxit, odorifero medicamento suæ bonæ actionis, quã per vniuersum mundum longè, latéque dispersit, non sua tantùm, verùm etiá multorum vulnera peccatorum mitigando sanauit, & quotidie sanare non desinit. Quis enim peccata Mariæ audiens poterit ampliùs veniam non sperare, si perfectè pœnitere voluerit? Impium est credere, vt ad pœnam deputetur æternam, qui vel posteâ quàm peccauit, pœnitet, & Domini mandata custodit. Hæc, inquam, peccatrix à septem dæmonijs possessa legitur, id est vniuersitate vitiorum plena fuisse perhibetur. Sed cùm ad misericordissimum Dominum compuncta corde reuertitur, immo ab ipso ad ipsum misericorditer trahitur, statim peccatorum & criminum sordibus purgatur: & quæ priùs fuerat possessio dæmonum, gratiâ Spiritus sancti tota repletur. Ac sic ex miseranda peccatrice fœlix discipula facta, in omni vita sua deinceps Domino diligenter obsequitur. Inter obsequia, quæ sancta fœmina illi exhibuit, licet vniuerso sit mundo notissimum, irreligiosum credidi silentio præterire. Cùm ipse dominus & saluator noster Iesus Christus cũ discipulis suis in domo Simonis cænaturus recumberet, hæc ad illum mulier accessit, atque, prout bene consueuerat, vnguentum detulit, & quod ipsi Apostoli minimè præsumpsissent, super caput ipsius illud cum magna deuotione effudit. O quàm beata mulier, quæ humilis peccatrix anteâ cum timore domini pedes vnxit, postmodum non minus quàm ipse Petrus,

ſui creatoris ardens dilectione, caput eius vngere meruit. Illum ſiquidem Petrus negat, quem mulier prædicat: & quia Deus eſt vniuerſorum, myſtica vnctione deſignat. Hæc eſt, inquam, illa bona fœmina, quæ prima cum puræ dilectionis ſtudio ad monumentum venit: hæc eſt illa veraciter, quæ ibi beatas lacrymas fleuit. Huic Chriſtus ſurgens à mortuis primùm apparuit: & hæc illum ſurrexiſſe Apoſtolis prima nuntiauit. Hæc eſt peccatoribus forma pœnitentiæ, ſpes veniæ; quæ peccatorem etiam multis criminibus reum deſperare non patitur, ſi tantùm admiſſorum pœniteat, & corde ad Dominum conuertatur. Hæc præterea non ignorat humanam fragilitatem, pro quâ diuinam pietatem inceſſanter exorat. Hanc ſpecialiter poſt Dominum, & eius ſanctiſſimam matrem, mirabilem & incomparabilem Virginem, lacrymis potius imploremus quàm verbis: vt quæ, Domino propitiante, ſuorum veniam lacrymis obtinuit delictorum, ſanctâ interceſſione ſuum propitiatorem nobis peccatoribus propitiū reddat: & peccatorū remiſſione perceptâ, nos intra ianuam recipiat paradiſi, illiuſque diuino conſpectui ſanctos & immaculatos exhibeat. Hæc ſpecialiter, vt diximus, à nobis eſt inuocanda: hæc vt nobis patrocinetur, humiliter & frequenter deprecanda. Nam quid ſit magis neceſſarium peccatoribus experimento didicit, quomodo per ſe ruit humana fragilitas: quomodo

ex diuino auxilio resurgit: quidquid est intus, & quicquid extra, cognouit. Hæc diuini adhuc ignara mysterij, priùs quidem peccando corruerat, sed de suo casu se contra se erexit fortiorem, quàm si peccando minimè cecidisset. Quæ enim vincula peccatorum non relaxaret fusa super pedes Saluatoris sanctarum inundatio lacrymarum? Cuius plagam criminis non sanaret illa cum tanta deuotione celebrata capitis vnctio redemptoris? O quàm pura, quàm prouida extitit huius pœnitentis intentio, cui licet pius Dominus quicquid deliquerat, dimisisset, quasi odisset, propriam deinceps persecuta est carnem, continuis castigans eam ieiuniis, & longâ orationum & vigiliarum assiduitate fatigatam legi mẽtis ac rationis diligenter subijciens. Non quia sancta caro spiritui repugnaret: sed sic agebat, vt de sua carne nõ quotidianam dico, sed assiduam hostiam laudis suo propitiatori offerret. O quàm venerabilis discipula veritatis, quæ post perceptam à Domino Iesu Christo absolutionem omniũ peccatorum post eius resurrectionem & ascensionem in cælos, & Sancti spiritus aduentum, declinans inuidiam Iudæorum & patriæ vltimum vale dicens, pro sui conditoris amore suscepit gaudens exilium. Est itaque de proprijs egressa finibus, Dominum Iesum Christum Deum verum assiduè prædicans & eius resurrectionis testificans veritatem. Mansit vsque ad exitum vitæ, in hac veritatis assertione perseuerans. Hæc sancta mulier corrigen-

dis hominibus præbuit correctionis documentum, & correctis virtutis exemplum. Huius oratio est medicina peccati: eius lingua pia ostiaria facta cæli. Omni perfectè pœnitenti ianuam aperit: nullus ab ea peccator excluditur, nisi qui impœnitens intrare noluerit. Huic igitur gloriosæ fæminæ, fratres mei, animas & corpora nostra totâ intentione ac virtute commendemus: quatenus eius suffragijs & intercessionibus intra illam beatitudinis ianuam recipi valeamus, & ad ipsum, ad quem iam ipsa feliciter peruenit, & nos peruenire, eumque videre & habere mereamur Dominum nostrum Iesum Christum, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum. Amen.

De Latrone saluato in cruce.

SERMO X.

IN passione nostri Saluatoris latro ille, qui in sinistris positus fuerat, & adulabatur Iudæis, & conuitiabatur Christo, malam vitam peiori morte finiuit, & recepit sicut meruerat. Et ideo diu loqui de eo inanis labor est, & mora inutilis. Loquimur igitur de alio, de quo loqui & materia fidelis est, & causa salubris. Hic verò in dextris positus, non quia crediderat Christo, patiebatur; sed credidit, dum pateretur. Christum hominem crucifixũ clauis in cruce, toto corpore tensum vidit aspectu corporeo, & in ipso spinarum vulnera,

sanguinem de membris radiantem, & sola si-
gna afflictionis & mortis, sicut in homin
mox morituro. Conceptâ autem & natâ in e
fide, operante Spiritu sancto, Angelicis ocu
lis immortalem & diuinam in Christo con
templatur majestatem: admiratur, adorat
laudat, & confitetur. De cruce pro fide pu-
gnat, socium increpat blasphemantem, & in
eo Iudæorum, qui aderant, infidelitatem ar-
guit; nec blanditur eis, nec eos veretur. Mi-
rabilis diuina potẽtia! Crux quæ ante ad sup-
plicium gerebatur, iam suffragatur ad præ-
mium: & reus, qui pro suo scelere damnaba-
tur in cruce, de reatu suo antidotum, quo sa-
natur, conficit; & de cruce operatur myste-
rium. Reatus in pœnitentiam, mortis interi-
tus in æternam vitam commutatur. Ista qui-
dem felix commutatio; nec est inferior illa
quæ sequitur. Latro confessor ex latrone effi-
citur, & martyr ex confessore: & tormenta
quæ priùs in latrone cœperant, nouâ gratiâ
coronam & præmium martyris sortiuntur.
Huic beato & mirando viro nullum salutare
defuit Sacramentum. Nam quod per vicarios
Christus visibiliter agit in alijs Christianis,
hoc inuisibiliter egit in illo per semetipsum.
Per Christum itaque baptismum in cruce per-
cepit, & cætera fidei sacramenta. Nisi enim
à Christo baptizatus esset, & factus omnino
perfectus Christianus, ei Christus minimè
Luc. 23. diceret. *Hodie mecum eris in paradiso.* Iam enim
dixerat. *Non intrabit in regnum cælorum, nisi qui*
Ioan. 5. *renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto.* Vir iste

beatus quàm perfectus à Deo factus est, videamus. Eo tempore venit ad fidem quo Petrus fidem deseruit: & quam Apostolus perdiderat, hanc die sequenti latro inuenit. Ad vocem ancillæ primus pastor Ecclesiæ illum se nosse negat, quem voce publica latro prædicat: & quem princeps Apostolicæ electionis se etiam hominem nosse diffitetur, hunc Deum esse latro manifestè & piè confitetur. Tota illa beatorum Apostolorum electio relicto DOMINO perturbatur & fugit: Latro inter sæuientes Iudæos manet intrepidus; Christum asserit innocentem, & se reum publicè dicere non erubescit, nec suum confiteri reatum. A Christo itaque veniam postulat, precatur misericordiam, dicens: *Memento mei, Domine, cùm veneris in regnum tuum.* Luc. 23. Christus veniam postulanti compatitur, miseretur misericordiam deprecantis: & Deus crucifixus in homine crucifixo latroni sic loquitur: *Hodie mecum eris in paradiso.* Confirmationem vtique, quam in die Pentecostes Apostoli per Spiritum sanctum susceperunt, Latro iste positus in cruce primus susceperat, qui nec Iudaicam perfidiam formidabat, & nomen Christi perfectus Christianus, pius Confessor, & Martyr gloriosus, non in occulto, sed palàm portabat. Apostoli quidem à Christo vocati fuerãt & electi, & sæpe priuatim & publicè ab eo vitæ æternæ verba audierant; illum cæcos illuminãtem, Leprosos mundantẽ, eijcientẽ dæmonia viderãt, & mortuos suscitãtem. Multa præterea, quæ nemo alius facere

poterat, nisi solus Deus, in illo cognouerāt. Il-
li etiam in eius nomine quæ ipse faciebat & ip-
faciebant. In passione verò illius quā eis ant
prædixerat, ita conturbantur, quòd & illum
ignorant, & seipsos, quales in eius virtute fue-
rant, obliuiscuntur. Latro sanctus nec fidem
antè nouerat, nec dilexerat sanctitatem: quip-
pe qui initium bonæ vitæ nunquam percepe-
rat; in morte autem Christi fidei cognoui
veritatem, quam Petrus præsente corpore
diuinitate & ipsum edocente didicerat. Mira
res! vbi fidem deposuit Apostolus, latro re-
cepit. Iste si Christum antea cognouisset, cre-
didisset vtique, & in illo felici Apostolorum
conuētu nō esset nouissimus, qui & in regno
extitit primus, & nulli in fide secundus. Vtra-
que autem, & primi electi in Christi passione
negatio, & venerabilis Làtronis in cruce cō-
fessio, ex medicinæ cælestis venit consilio.
Permissus est cadere electus, vt vnusquisque
discat nullâ perfectione de se præsumere.
Erectus est latro, qui lapsus fuerat, vt nullus
de suâ imperfectione, si tantùm pœniteat, &
dignè confiteatur, valeat desperare. Hunc
Deus virgâ iustitiæ castigat, & illum susten-
tat baculo misericordiæ. In isto iustis, ne inci-
dant in elationem, timorem incutit, & in illo
spem tribuit peccatoribus, ne veniant in des-
peratione. Dicamus aliquid & breuiter quod
dici potest, & de Petro & de latrone veraciter.
Petrus à Christo vocatus est, & electus est.
Latro electus est, non vocatus. Petrus Apo-
stolus & martyr, Latro confessor & martyr
factus

factus est. In operibus bonis, in virtutibus, in miraçulis, in laboribus, in ligandi & soluendi potestate, Petrus Latrone longè excelsior: Latro si non major Petro in fide, non tamen extitit minor. Vterque bonus valde: sed latro est in his, quæ diximus, Petro inferior. Quicumque istorum minùs potest apud Deum, ab illo obtinet quod rogat, quod petit, & quod desiderat. Nos autem & beatum Petrum præcipuum Apostolorum & principem, & illum gloriosum confessorem & martyrem Dimam nomine, diligenter oremus, quatenus suis precibus & meritis apud bonum creatorem nostrum, & pium redemptorem nobis obtineant, vt ipse in exitu vitæ nostræ, animas nostras à diaboli potestate custodiat: & cum in suum regnum venerit, in illam scilicet regiam & admirabilem claritatem, quâ viuos & mortuos iudicaturus est, nostri meminisse dignetur, & vnicuique nostrum dicere, *Hodie mecum eris in paradiso*, Qui viuit & regnat vnus Deus cum Patre & Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Amen.

In festiuitate Beati Benedicti.

SERMO XI.

Licet, dilectissimi fratres, aliorum Sanctorum festiuitates celebrare pio debeamus amore, beatissimi patris nostri Benedicti hæc sancta solemnitas à nobis, quasi ex debito, præcipuum honorem exigit & deuotionem. Gloriosus etenim iste Sanctus nostrę secundæ regenerationis inuentor pariter extitit, & scriptor. Monastica, inquam, religio quam ipse instituit, secunda regeneratio iure nominatur, & etiam pontificali confirmationi non immeritò comparatur. Huius namque vitæ obseruatione & præterita peccata, sicut in baptismate, delentur, & contra futura, velut in confirmatione, Christianus munitur. Hâc beatâ vitâ qui priùs in sæculari conuersatione peccando mortui fuerant, viuificantur: & hac postea, dum correctione districtâ peccandi licentia moritur, optimè munitur anima Christiana, cui solummodo facultas bene operandi relinquitur. Huius igitur sanctissimi & honorabilis viri diem festum debitâ veneratione & speciali deuotione celebrãtes, gaudeamus: de cuius beatâ & amicâ societate Angelos & Archangelos & omnes cælorum ordines gaudere, & Dei filiũ collaudare minimè dubitamus. Ex gratiâ supernæ benedictionis Benedictus benedictũ nomen accepit; sed vir sanctus gratiæ ingratus non extitit. Nam cùm

adhuc puer esset, opus quodlibet puerile contempsit: sed solũmodo in pio pectore humilitatem, patientiam, & innocentiã retinens, mũdi relictâ conuersatione, se totũ Domino cõmẽdauit. Despectis itaque litterarum studijs, quibus à parentibus traditus fuerat, ne amor parẽtũ, siue diuitiæ eorũ vitæ melioris propositum immutarent, eos, tanquã odisset, fugiẽs, dum Christi diuitias paupere vitâ lucrari desiderat; vanum & quasi impium reputat, quod multis alijs carum & piũ videtur. Sic Dei famulus inspiratione diuinâ repletur: eius adhuc tenera & delicata caro mentis constantiâ & vigore spiritus roboratur: & si violẽtia opus fuit, eã sibi inferre non distulit, vt crucifixus crucifixũ Dominũ sequeretur. Hunc Domini seruum sola nutrix sua, quæ cũ tenerè nutrierat, & quam ipse satis piè diligebat, secuta est, non quidem sanctitatis amore flagrãs, sed ei etiam nolenti carnalis affectionis studio ministrare desiderans. Sed vir beatus Deo potiùs ministrare volebat, non sibi ministrari ab homine. Erat tamen in vtriusque pectore pietas; at diuersa valde intẽtio, licet amica videretur; dum illa carni, ille spiritui seruire meditatur. Ibant ambo simul tanquã mater & filius, donec ventũ est, ad locũ, qui Effide dicitur. Quo in loco à quodam paupere viro, pro Christi amore, pauper Christi cũ sua nutrice hospes suscipitur. Nutrix verò illius cũ à vicinis mulieribus capisteriũ accepisset, quo modicũ tritici, quod eis pro Dei amore collatũ fuerat, purgare debuisset, vas ipsũ super mẽsã non bene

collocatũ cecidit, & ita confractum eſt, vt in duas partes inueniretur diuiſum. Quæ cum præſtitum ſibi capiſterium fractum conſpiceret; & gentem regionis illius tenacem, & importunè quod ſuum eſt repetentem agnoſceret, nec omnino haberet vnde damnum reparare poſſet alienum; flere cœpit, & domum in quâ hoſpitati fuerant, lacrymoſis vocibus replere. Puer autem pius & ſanctus, cùm nutricem ſuam clamantem & flentem audiret pariter & videret, illius anxietatem ſuam faciẽs compaſſionis affectu, duas fracti capiſterij partes accepit, & cum lacrymis orationis ſacrificium totâ mentis deuotione Domino obtulit. Quod completa oratione ita ſanum & integrum inuentum eſt, ac ſi minimè fractum fuiſſet. Quod religioſa anima omnipotenti Deo gratias referens accepit, & nutricem ſuam ſanctis & humilibus verbis conſolatus, ei capiſterium reddidit. Quæ licet ſtupefacta miraculo fuiſſet, illam tamen capiſterium ſanum vehementer lætificat, quod non mediocriter mœſtificauerat fractum. Rem itaque geſtam cum eiuſdem loci incolæ, non quidem ſine magna admiratione, agnouiſſent, ſuper fores Eccleſiæ, quæ ibi in honore B. Petri ædificata fuerat, vas ipſum ſuſpenderunt: quatenus omnes agnoſcerent, præſentes ſcilicet & futuri, fidelis ſeruus Domini Benedictus à quantâ perfectione ei cœperit famulari. Templum autem Spiritus ſancti gratiâ repletum, laudes hominum & vituperationes eorum eodem animo ſuſcipiens,

nutricem ſuam occultè deſeruit; deſerti loci ſeceſſum petens amicum religioni. Quò dum tenderet, cuidam monacho, Romano nomine, obuiauit; à quo diligenter inquiſitus, piæ voluntatis ſecretum ei tandem ſub nomine confeſſionis aperuit. Cuius deuotam Chriſto animam cùm Romanus monachus cognouiſſet, non ſicut inuidus ſanctitatis alterius derogator, ſed piùs conſiliator ſimul & adiutor extitit: & ei, cuius virtutem iam mente conceperat, religionis habitum tradidit. Cultor autem Dei, & ſui contemptor Benedictus, ad locum, qui Sublacus vocatur, perueniens, inter petrarum ſciſſuras, in quendam arctiſſimum ſpecum ſe contulit; vbi deſideria carnis mentis ratione mortificans, tribus annis nulli hominum notus, excepto Romano monacho, manſit. Romanus verò Abbatis ſui, Adeodati nomine, aſpectibus, horis quibus poterat ſe piè abſentabat, & quem ſuo corpori ſubtrahebat, panem Benedicto portabat. Ad prædictum antrum, quod Dei famulus pro patriâ poſſidebat, quia nimis grauis erat aſcenſus, Romanus venire non valebat: ſed in rupe, quæ deſuper eminebat, longiſſimum copulauerat funem; in quo panem ligabat, vbi etiam paruum inſeruit tintinnabulum; ad cuius videlicet tintinnabuli ſonum vir ſanctus poſſet agnoſcere, ad ſe Romanum cum pane veniſſe. Sed inimicus amicorum Dei diabolus, quatenus & in Romano ignem caritatis extingueret, & à bonâ intentione Benedicti animum vel fame cogente reuocaret, lapi-

dem iactauit, & quod funi fuerat insertum tintinnabulum fregit. Bonus tamen Romanus opus caritatis, quod cœperat, non reliquit. Omnipotens verò Deus & Dominus bonus remunerator & pius indultor, cùm beato viro Benedicto, in cuius corde & corpore mundus & flos eius, patriæ cælestis amore prorsus aruerat, in hoc sæculo centuplum reddere decreuisset; vt primâ promissione cõpletâ, secundam, vitam videlicet æternam, perfectus mundanæ imperfectionis contemptor se recepturum indubitanter agnosceret, cuidam religioso presbytero, qui sibi in die Paschæ cibos parabat, Dominus per visum apparere dignatur: eumque diligenter sollicitat dicens, Tu tibi cibos delicatos parasti, & seruus meus Benedictus fame cruciatur. Qui licet & locum & illum Domini seruum ignoraret, statim surrexit, & quicquid ad manducandum sibi parauerat, Dei hominem cibaturus secum assumpsit. Et quoniam admonitioni diuinæ obedire minimè distulit, sancto Spiritu sui itineris duce carere non potuit. Quo præuio peruenit ad locum, in quo vir sanctus se occultans latitabat. Qui soli Deo placere cupiens, non solùm notitiæ hominum, sed etiã eorum, quæ in mũdo fiebant adeo expers erat, quòd quando Pascha, vel quælibet solemnitas ageretur, penitus ignorabat. Factâ itaque oratione post dulcia vitæ perẽnis colloquia, presbyter, qui ad eum venerat, sic Sanctum alloquitur. Surge, & ambo pariter sumamus cibum, quia hodie Paschalis solemnitas celebra-

tur. Cui vir Dei protinus respondit. Noui quia Pascha est, quoniam humilitas mea videre te meruit. Honorabilis vitæ presbyter item asseruit: Veraciter hodie dies est resurrectionis Dominicæ: abstinere tibi non licet in tam gloriosâ festiuitate. Propterea à Domino missus sum, vt quem mihi cibum parauéram, tibi debeam ministrare. Benedicentes itaque Dominum & pariter cibum sumentes, post expletam refectionem, & sanctam collocutionem; quem Deus hominibus exemplum bene viuendi voluit demonstrare, presbyter ad Ecclesiam, quam regebat, veniens, nec potuit occultare, nec voluit. Famâ igitur discurrente sanctæ conuersationis illius, Benedicti nomen non mediocriter mundo innotuit, quia posita super candelabrum lucerna latere non potuit, quæ in hominibus peccatorum tenebras fugans, & eorum mentes splendore bonæ actionis irradians, in amorem sui creatoris conuertit. Vir iste laudabilis vitæ, mira sunt, sed fidei admiratione miranda quæ in hoc mundo, Domino cooperante, peregit. Nam præter regulam monachorum, vbi inuenitur omnis perfectio hominum, quam dictante spiritu sancto scripsit, nec ipse quidem minus perfectè vixit, quàm docuit. Omnes sanctos ac venerabiles patres, quotquot ab initio sæculi fuerunt, imitatus veraciter agnoscitur, qui aut æquale, aut opus simile, quod illi fecerunt, fecisse minimè dubitatur. Vnde meritò non omnium iustorum spiritum

habuiſſe tantùm, ſed omnium iuſtorum ſpiritu plenus fuiſſe in ſecundo libro Dialogorum ſancti Gregorij laudabilis vitæ doctoris, qui venerabilem vitam illius ſcripſit, prædicatur. Nullâ ratione ſilendum eſt, ſed veritate dicendum, quomodo Romano monacho tunc licebat, ſine ſui Abbatis licentiâ quodlibet opus bonum patrare, cùm monachis modò non liceat. Hoc vtique ſatis agnoſcitur, ſi tẽpus, & temporis ordo diligenter penſatur. Fuerunt namque ante ſanctum Benedictum Abbates, & Abbatum inſtitutiones, ſicut ante Chriſtum legiſlator extitit Moyſes. Bonam quidem & ſanctã Iudaico populo Moyſes attulit legem: ſed Chriſtus Chriſtiano populo contulit meliorem. Ita ſancti viri illius temporis ſecundum datam ſibi à Deo gratiam monachorum leges ſtatuerunt: ſed pater ac legifer noſter Benedictus, ſicut à Deo maiorem gratiam percepit, ita meliorem legem inſtituit. Nam quicquid illi minùs vel ampliùs faciendum prædixerunt, vel fieri permiſerunt, ipſe poſt illos correxit. Vnde monachis, vt opera bona ſine ſpiritualis patris licentiâ minimè faciant, idcirco nũc prohibetur; ne quiſquam eorum propriam volũtatem ſub ſpecie pietatis, vel cuiuſlibet bonæ operationis, ſequatur. Et per hoc maximè qualis & quanta ſit virtus obedientiæ oſtenditur, quâ non ſolùm mala vitare, ſed etiam à quibuſdam bonis operibus ſubditis abſtinere præcipitur. Cùm igitur alli-

gati funibus obediẽtię subditi ea non faciunt quæ sibi bona videntur, necesse est, vt hi qui eis præsunt, ex suâ parte bona demonstrent, quæ operentur. Hanc obedientiæ formam Dominus in paradiso parentibus primis primus instituit: qui cùm omnes alias paradisi arbores eis concessisset, vnam interdixit: quatinus videlicet ipsi agnoscerent quòd Dominum & magistrum super se habebant, cuius voluntati obedire debebant. Qui non ideo peccauerũt, quòd malum esset pomum quod comederunt: sed quia quod bonum erat contra interdictũ Domini tetigerunt. Huius obedientiæ virtutem S. Benedictus pleniùs agnouit, quàm ante illum quilibet Abbatũ aut noluit reuelare, aut minùs intellexit. Romanus igitur in illo suo facto meritò laudatur, quia ista & quædam alia monachis tunc licebant, quæ nunc prohibentur. Sunt etenim quędam bona, quæ prius quidem licere possunt, sed illicita postea fiunt. Nam monachis illius temporis illa humanitatis opera licebant, quia se non ab illis operibus abstinere promiserant. Modernis verò sic illa licere minimè possunt: qui nec illa, nec alia bona facere sine spiritualis patris voluntate deuouerunt, & fide suæ professionis firmauerunt. Quam videlicet suę professionis fidem, secundum regulam S. Benedicti, tenendam coram Deo, & sanctis eius promiserunt. Licet etiam mulieri, si voluerit, nubere; quia ei bene conceditur. sed si virginitatem vouerit, & postea nupserit, rea tenebitur. Bonum est tamen coniugium, sed con-

iugio virginitas melior. Sic ſanctorum præcedentium patrũ omnis institutio eſt quidem bona, ſed venerabilis Benedicti longè præſtantior. Quæ ante illum patres ſancti conſtituerunt, velut lex Moyſi, dura & aſpera fuerunt. Sapientis verò Benedicti institutio ſancta, ſuauis, & leuis eſt: & matre virtutum diſcretione videlicet plena. Antiquorum ſanctio patrum, quaſi veteris legis cultores habuit. Pius autem & diſcretus Pater Benedictus illorum ſtatuta tanquam duræ legis auſteritatem temperans, nos nouæ gratiæ filios procreauit. Illa quaſi vetera pene vel penitus omnia tranſierunt: & ecce à S. Benedicto facta ſunt noua. Illa etiam tanquam vmbra & figura futuræ monaſticę vitæ fuiſſe videntur; ſed per laudabilem patrem Benedictum, cooperante Spiritu ſancto, eſt veritas reuelata. Ipſe tamen pro magnâ ſuâ humilitate S. Baſilij & præcedentium vitam & opera Patrum, vel ſua tacens, vel quaſi modica dicens, laudat & miratur. Bonus optimum diſcipulus Magiſtrum imitatus, qui taceri pręcipiebat, cùm ea, quæ ſine ipſo nemo alius facere poterat, operabatur. Et quidẽ illi noſtri ſancti prædeceſſores, qui nos præceſſerunt ad ſidereas manſiones, & religiosè vixerunt, & reliosè ſcripſerunt. Sed ſicut poſt beatos tres Euangeliſtas, Mathæũ ſcilicet, Lucam, & Marcũ, eorũ quartus Ioãnes Apoſtolus ſcripſit, & meliùs. Sic vir iſte beatus poſt alios patres Monachorum regulam ſcripſit, quâ tanquã dulcioris caritatis cæmento, viuo lapidi Chriſto homines dili-

gentiùs iungit. De quo veraciter dicere possumus, & firmiter credere debemus, quòd à Deo nobis sit tanquam Apostolus & Angelus destinatus. Nam illum idcirco nobis specialiter misit Deus, vt ipse formatæ & formosæ vitæ suæ exemplo nos propriè & singulariter informaret, atque suæ doctrina sapientiæ nobis quæ sunt bona, familiariter nuntiaret. Illú etiam post se præcipuum patrem, pastorem, medicum & magistrum decreuit esse monachorum. Hunc igitur beatissimum virum, pręcordiales amici, & fratres, corde & ore suppliciter exoremus, quatenus pater, pastor, medicus & magister sic noster esse dignetur, vt pia paternitate nos nutriat, animas nostras pascat pane virtutum, vulneribus peccatorum & criminum nostrorum medeatur; & suo magisterio diligenter edocti, quæ bona sunt operemur, & ad ipsum peruenire mereamur, qui est dator & remunerator bonorum operum, Deus & Dominus noster Iesus, qui cum patre & Spiritu sancto viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum. Amen.

GOFFRIDI ABBATIS VINDOCINENSIS SERMONVM FINIS.

PRIVILEGIVM THEODERICI CARNOTENSIS EPISCOPI PRO Monasterio Vindocinensi, ipso Dedicationis eius die scriptum.

IN nomine Dei omnipotentis Patris & filij & Spiritus sancti. Ego Theodericus Dei gratiâ Carnotensis Episcopus, vniuersis sanctæ Ecclesiæ fidelibus notum facio, quòd Gaufridus inclytus Comes, & vxor eius venerabilis Agnes Comitissa, Monasteriũ sanctæ & indiuiduę Trinitati dicatum in castello suo, quod Vindocinum dicitur, ex nostro consilio proprijs sumptibus construxerunt, nostroque & clericorum nostrorum assensu & concessione B. Petro & eius Romanæ Ecclesiæ in patrimonium & alodium obtulerunt: exinde futuræ vitæ beatitudinem se faciliùs precibus B. Petri adepturos, & præsentem feliciùs exacturos non vana spe cõfidentes. Quod cùm rerum suarum amplitudine liberali munificentia locupletassent, & ornamentorum vario ac multiplici genere decorassent, ad illius venerabilis loci dedicationẽ nos, & multos alios Episcopos & Abbates vocauerunt: & vt fratres inibi Deo ex S. Benedicti normâ militaturi tranquilliùs & absque vlla inquietudine permanerent, petierunt à nobis, vt quicquid redibitionis siue debitæ subiectionis nostrę Episcopali sedi aliæ persoluunt Ecclesiæ, huic nouiter ædificatæ, pro summæ Trinitatis honore & amore, & eorum supplicatione, in præsentiâ personarũ, quæ ad dedicationem cõuenerant, remitteremus. & ne quis Ecclesiam vel possessionem Ecclesiasticam in Vindocinensi Comitatu, in quantum ad nostrum pertinebat Episcopatum, alteri Abbatiæ nisi Vindocinensi donaret, vel cõcederet, nostra auctoritate prohiberemus. Nos verò quod ab initio ipsius Monasterij & ipsi petierant, & nos feceramus laudantibus clericis nostris, in tanto conuentu confirmare iustum putauimus. Concessimus itaque & concedimus, vt prædictum Monasterium omnino liberum ex nostra parte, & ab omni subiectione absolutum perpe-

tualiter existat: nullam nobis vel successoribus nostri potestatem, nullam dominationem in eo loco, siue in habitatoribus loci retinentes: sed eis fraternæ caritatis consilium annuentes, & in suâ necessitate nostræ auctoritatis auxilium. Concedimus etiam eidem Monasterio quicquid in Episcopatu nostro hodie possidet, & quicquid in futuro iustè acquirere poterit: & ne quis Ecclesiam, seu quamlibet Ecclesiæ possessionem in Comitatu Vindocinensi ad nostram diæcesim pertinentem alteri Monasterio nisi Vindocinensi tribuat vel concedat, prohibemus. Quod quidem concessionis & libertatis firmamentum vt veracius per tempora successura credatur, firmiusque conseruetur, præsentem chartā conscribi iussimus, & in auditu popularis frequētiæ recitari, & omnes tam Ecclesiasticæ quàm sæcularis militiæ huic nostræ actioni obuiantes, nisi dignos pœnitentiæ super hoc fecerint fructus, publicâ excommunicatione damnauimus. Chartam etiam istam proprijs manibus posuimus super altare Vindocinensis Monasterij, in signum & testimoniū perpetuæ libertatis. Huius autem rei assertores & testes nobiscum fuerunt honorabiles personæ Episcoporum, Abbatum, & Clericorum.

Arnulfus Turonorum Archiepiscopus.
Isembertus Pictauorum Episcopus.
Geruasius Cenomanensis Præsul.
Hubertus Pontifex Andegauensis.
Geraldus Ingolismensis Præsul.
Amelinus Albiensium Episcopus.
A Ciuitate Carnoto.
Arnulfus Archidiac. & Præcentor.
Georgius Archidiaconus.
Sigo Magister scholarum.
Aginerius Capellanus.
Hildegarius Subdecanus
Hilduinus Iuuenis.
VValterius Archidiaconus.
A Ciuitate Turono.
Boho Decanus.
Vvenilo Archidiac, & Thesaurarius.

Robertus Cellararius.
Gauterius æditūus.

A Monasterio S. Martini.

Goffredus Decanus.
VValterius Cantor.
Frogerius Subdecanus.
Albertus Cellararius.
Odo subcantor.

A Ciuitate Pictauâ.

Arnulfus Decanus
VVillelmus Cantor
Raino Cantor S. Hilarij.

A Cenomanno.

Gerardus Cantor.
Ingoisus. Isbertus.
Ermenulfus Scholasticus.
Manselinus.
Rainardus Capellanus.
VVillelmus.

A ciuitate Andegauâ.

Gauslenus Decanus.
Beringerius Archidiaconus.
Buchardus Thesaurarius.
Rainaldus Archidiaconus.
Fulcoius Capellanus.
Ioannes Scholasticus.
Gauslenus puer.
Gaufridus puer.
Petrus subdiaconus.

Ab Ingolismo.

Guillelmus Archidiaconus
Viuianus Capellanus

A Santonis Ciuitate.

Ranulfus Archidiaconus.
Acbaldus Archidiaconus.

Nomina Abbatum.

Hugo de S. Saluatore Karofi Abba.
Fredericus de S. Florentio.
VValterius de S. Albino.
Ebrardus de S. Karilefo.
Landricus de S. Petro Carnot.

Durandus de S. Gildosio.
Salomon de Bonaualle.
Hugo Longiledij Abbas
Fulco de S. Ioanne.
Ansegisus pece.
Petrus de Nantoilo
Algerius de S. Amando
Arnaldus de Angeliaco
Odo de S. Sabino.
Azo de S. Michaele eremi.
Archembaldus de S. Maxentio.
Ioannes de Luzione.
Theobaldus de Quinciaco.
Ansbertus de Ponteleuco.
Theudo de Burgulio.
Odolricus de S. Martiale.
Ermenteus Abbas de Trifero.
Theobaldus de S. Benedicto.

Actum Vindocini in Castro, anno ab incarnatione Domini M.XL. Indict. VII. regnante Henrico Francorum Rege anno nono. In Dei nomine feliciter.

LECTORI.

PEne, vt vides, consilium fuerat hunc libellum omittere, quòd aliud nihil videretur, quàm aliquot Opusculorum, hoc est II. III. IV. V. VI. vnum in corpus congesta repetitio. Postea tamen cùm animo subiret, non solùm in vtroque codice nostro exstare: verùm in illo etiam fuisse, quo vsus est Fr. Turrianus: ac præterea sic in isto repeti quæ in illis Opusculis dicta sunt, vt nonnulla interdum adiecta, detracta, interpolata constet, dubitari vt nequeat, quin huius etiam libelli auctor sit Goffridus: præteriri omnino nefas rati, vel hoc saltem loco edendum curauimus.

TRACTATVS DOMNI GOFFRIDI ABBATIS Vindocinensis

De ordinatione Episcoporum, & de inuestitura Laicorum.

Goffridus Vindocinensis Monasterij humilis seruus suo præcordiali amico, Petro Leonis S. Romanæ Ecclesiæ Cardinali, Catholicam fidem toto corde diligere, & eos qui contradicunt totis viribus impugnare.

TVæ petitionis, & meę promissionis non immemor, si non vt debui, saltem vt potui, tentaui soluere, & quod à te quęsitum

est, & à me promissum; de ordinatione videlicet Episcopi, & de inuestitura laicorum. In primis firmiter credere nos oportet & nullatenus dubitare, vt quemadmodum baptismus Christianum facit, ita electio & cõsecratio facit Episcopum. Et sicut impossibile est sine baptismate Christianum fieri, ita est impossibile Episcopum sine electione & consecratione creari. In ordinatione Episcopi electio & cõsecratio sic est vtraque necessaria, quòd consecratio sine electione, & sine consecratione electio Episcopum facere sola non sufficit. Nã sicut in baptismate, aqua & inuocatio Spiritus sancti sunt necessaria, quæ faciunt Christianum: ita in ordinando Episcopo electio & consecratio sunt necessitate coniuncta, quæ creant Episcopũ. Et sicut aqua sola, aut sola inuocatione Sancti Spiritus nec baptismus fieri potest, nec homo esse Christianus: ita sola electione, aut sola consecratione nemo ordinari, vel fieri valet Episcopus. Magnum quidem & baptismatis, & electionis & consecrationis Episcopi Sacramentum: sed illud præcepit, & per alios facit Christus: & hoc egit per semetipsum. In illo spiritualiter creatur homo, & à Christo Christianus dicitur: in isto verò Dominus & Imperaror creatur Christianorum. qui non solum vocatur Christianus à Christo, sed etiam Christi vices agere creditur. Sciendum verò quod hîc vel vbicumque de electione & consecratione Episcopi agitur, canonicam necesse est electionem,

& liberam conſecrationem intelligi: vt qui canonicè eligitur, & liberè conſecretur. Alioquin fit quædam praua ſimulatio in Eccleſia, & Eccleſiaſticæ dignitatis illuſio non parua. Quicunque igitur canonicè non electus quaſi ſacrandus accedit, vel qui non eſt liberè conſecratus, etiam ſi canonica præceſſerit electio, execratus recedit. Nam ſicut vbi non eſt vera cordis conuerſio, non ſequitur plena remiſſio: ita vbi non ſequitur libera cõſecratio, etiam ſi canonica electio præcedat, minimè prodeſt, cùm neutra ſola Epiſcopum creare ſufficiat. Nec eſt illa libera conſecratio, quam præcedit factum ſine iudicio & iuſtitia iuramentum: cùm B. Hieronymus ſuper Hieremiam dicat, iuramentum non eſſe faciendum, vbi nõ eſt iuſtitia ſimul, veritas, & iudicium. Quòd ſi aliter fuerit præſumptum, iuramentum non erit, ſed periurium.

Præterea tria propriè propria Eccleſia habere debet, quorũ vnũ ſi defuerit, velut paralytica iacet, nec ligandi nec ſoluendi poteſtatẽ habet. Debet itaque Eccleſia Catholica eſſe, caſta, & libera: Catholica, quia nec vendi debet nec emi: caſta, quia nullatenus debet muneribus corrumpi: libera, quia ſæculari poteſtati non debet ſubijci; nec ab eius ſponſo qualibet occaſione à ſæculari poteſtate ſacramentum extorqueri: cùm omnino legẽ diuina prohibeatur: nec ab Epiſcopo niſi pro ſola fide Catholica ſacramentum exigatur. Chriſtus vtique paſtor bonus ſponſam

quærit fidelem : infidelem respuit : castam diligit, odit corruptam : liberam sibi sociat, ancillam abijcit. Falsò itaque nominatur Episcopus, qui annullare conatur electionis & consecrationis ordinem, quem Christus per semetipsum primus instituit. Ipse enim primus & elegit Apostolos, & consecrauit. Tota itaque ordinatio Episcopi in electione & consecratione consistit. Hæc priùs per semetipsum, vt dictum est, Christus fecit. Deinde verò vicarij eius. Et in Apostolis quidem à Christo facta sunt, quoniam ab ipso & electi & consecrati fuerunt. In alijs verò omnibus, à nullis alijs fieri licet, nisi à vicarijs Christi. Sunt autem vicarij Christi clerici in electione, Episcopi in consecratione. Cæteri omnes petere quidem Episcopum possunt, eligere verò vel consecrare nõ possunt. Hoc sanctum Sacramentum, electionem videlicet & consecrationem Apostolorum, Christus primum fecit, per quod cætera fierent Sacramenta. Si verò Sacramentum, quod primum, vt dictum est, Christus fecit per semetipsum, aliter factum fuerit, quàm docuit; Sacramenta cætera quę sequuntur, quas vires habere valeant, nec ratio docet, & fides ignorat Christiana. Quicumque ergò sine Canonica electione & libera consecratione sub nomine Pontificis Ecclesiam vel potestatem Ecclesiasticam sibi vendicare præsumit, hic iam non per ostium intrat, sed aliunde ascendit: vt meritò non inter Episcopos cõputetur, sed inter fures & latrones connu-

meretur. Iste alijs benedictionem non porrigit, sed pestem, & vulnus potiùs inferre videtur, quàm salutem, qui tanta præsumptione Dei maledictionem meretur. Nam Episcopus qui Canonicam electionem, & liberam consecrationem non habet, est quasi arbor non habẽs radicem. Arbor autem quæ radicem non habet, etiam si folia habeat, fructum ferre nullatenus valet. Ad huiuscemodi arborem Christus quidem accessit, & cùm ibi fructum non inuenisset, eam maledixit. Ille maximè à Deo maledicitur, qui Sacramentis Ecclesiæ quasi sociari sua cupiditate desiderat, non Christi caritate. Et omnis qui Sacramentis Ecclesiæ cæmẽto caritatis non iungitur, iniuriam quidem Ecclesiæ facit: sed quasi paries luteus dissipatur, qui licet dealbari possit ad tempus, eius subita dissolutione, qui antè confidebant, in eo premuntur. Hac igitur similitudine rectè colligitur, quòd qui ad iniuriam sanctæ Ecclesię Ecclesiasticum ordinem, & maximè Pontificatum assequitur, suam destructionem in primis, deinde populi mortem operatur. Et tunc ecclesia iniuriam pariter sustinet & verecundiam, quando in eligendo Pontifice, canonica electio & libera consecratio perit: & quod vitæ meritis, & sapientiæ doctrinæ, atque sacris ordinibus debetur, illis quasi imponitur, quibus nec bonæ vitæ merita, nec sapientiæ doctrina, nec sacri ordines suffragantur. Isti terrenum immo paludosum habent fundamentum, & ideo corruunt

qui tali fundamento ædificantur. De talibus enim dicitur in Psalmo : *Proiecisti eos*
Psal 72. *dum alleuarentur*. Grauius nihil est apud Christum Ecclesiæ iniuria. cuius Sacramenta qui peruersè suscipiunt, cum Christo esse, vel prodesse non possunt. Cum Christo etenim simul esse, & contra Christum facere
Luc. 11. nemo potest, cùm ipse dicat: *Qui non est mecum, contra me est*. Qui autem cum Christo nō est, nec sibi prodesse, nec alijs potest, cùm ipse iterum asserat: *Qui non colligit mecum, dis-*
Ioan. 15. *pergit*. Et alibi dicit, *sine me nihil potestis facere*. Sunt quidam, qui Romanæ Ecclesiæ omnia licere putant, & quasi quadam dispensatione aliter quàm diuina scriptura pręcipit, eam facere posse. Quicũque ergo sic sapit, desipit. Nã Romanæ Ecclesiæ post Petrũ minimè licet, quod Petro nō licuit. Petro quæ ligãda erãt ligãdi; & quæ soluẽda soluẽdi, est à Christo data potestas, non quæ liganda soluendi, vel quæ erant soluenda ligandi, concessa facultas. Petrus etiam si aliquando aliter
Gal. 2. egit, Paulus licet in conuersione adhuc nouitius ei in faciem resistere minimè timuit. Petrus verò sui iunioris increpationem libẽter suscipiens, quod plus iusto fecerat, diligenter correxit. Præterea nulla ratione fieri licet, quod Christus suo exemplo non docuit: Ipse enim legem soluere non venit, sed adimplere. Romana itaque Ecclesia diuina-
Matth. 5 rum scripturarum legem soluere non debet, sed cõseruare; & tradita sibi à Christo potestate non ad suam voluntatem vti, sed secun-

dum Christi dispositionē. Si etiam à suo iuniore Romano Pontifici suggeritur, vt si aliquando plus iusto fecerit, iustè corrigat; tāquam Petrus Pauli admonitionem suscepit, & ipse suscipiet, si Petrum imitari desiderat.

Aduersus eos qui contra Christi dispositionem armantur, bonus doctor & martyr Cyprianus loquitur, dicens, Adulterium est, impium & sacrilegum, quodcumque humano facto instituitur, vt dispensatio Christi violetur: qui sic agit, tenebras pro luce, noctem pro die, pro cibo famem, pro potu sitim, venenum pro remedio tribuit, pro vita mortē. Non fuit illorum ætas venerabilis, nec est auctoritas imitanda, qui Susannam pudicā corrumpere voluerint: quorum veterē nequitiam imitantur, qui Christi veritatem, & eius sponsæ virginitatem violare machinātur. Hi sunt vtique qui Dei dispositiones immutant, & traditiones suas statuere conantur. A quibus recedente doctrina dominica, recedit & Domini gratia, quorum secus acta quandoque summus pastor vindicabit & vltoris vigore, & iudicis potestate. Dispēsationes quidem in Ecclesia faciendę sunt, non amore pecuniæ, vel quolibet humano fauore, sed pia & misericordi intentione. Tunc enim à pastore Ecclesiæ dispensatio piè & misericorditer fieri creditur, cùm aliquid minus perfectè ad tempus fit ab illo, vel fieri permittitur, non voluntate sua, sed aliorum necessitate; ne in ipsis videlicet fides Christiana periclitetur. Sic igitur facienda est dispensatio

ab Ecclesia, vt fidei nostræ veritas instruatur: & si quid aliter ad horam factum fuerit vel permissum, opportuno tempore corrigatur. Hac discreta & sancta dispensatione vsi sunt beati Apostoli Petrus & Paulus propter metum Iudæorum, ne ipsi scandalizarentur. Nam Paulus post conuersioné Timotheum circumcisum fecit & cerimonias etiam exercuit Iudęorum: & Petrus coegit quosdam Iudaizare gentilium. Vterque sanctus Apostolus simulans se veteris legis præcepta seruare; ne qui fideles ex Iudæis facti fuerant, susceptam veritatis notitiam scădalizati negarent. Fecerunt hoc sancti Apostoli misericordi & pia compassione, non simulatione fallaci: quamuis legē post Euangelium non esse seruandam minimè dubitarent. Vbi beatissimæ vitæ viri intelliguntur non commutasse consilium, sed ad horā pro aliorum salute suę doctrinæ sententiā. Nam super hoc quod ipsi & alij aliter fecerant, & se & alios postea correxerunt. Possunt etiam, & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum, & monasteriorū consuetudines immutentur: sed vbi postponitur minus bonū, vt quod est melius instituatur. In nullo auté malum fieri debet vel permitti, nisi in ea tantum necessitate, vbi timetur ne periclitetur fides, & illud postmodum corrigatur. Nam qui mala faciunt, vt veniant bona, horum iustam esse damnationem Paulus Apostolus protestatur. Si quis vero aliter in Ecclesia dispensationes facit, rationi simul & veritati

contradicit. nec solùm lucernam ardentem non habet: verùm etiam aliorum ardentes extinguit. Et ideo non rectè dicitur Christi vicarius, sed dux est cæcorum ipse cæcus.

De inuestitura autem laicorum, si quis cognoscere voluerit quid Catholica & Apostolica Ecclesia senserit, quid docuerit, quid iudicauerit & constituerit, legat in primo capitulo illius Concilij, quod tempore Gregorij septimi Papæ factum est: & ibi omnes clericos, qui de manu laici inuestituram suscipiunt, hæreticos vocatos, & ideo damnatos esse & excommunicatos inuenerit. Licet alia hæresis de inuestitura dicatur, alia Simoniaca: ista quæ de inuestitura dicitur, contra sanctam Ecclesiam fortiùs iaculatur. Simoniaca etenim prauitas multotiens fit latēter: hæresis verò de inuestitura semper publicè agitur. Ibi etiam in primis omnis Ecclesiasticus ordo cōfunditur, quando hoc quod vnicuique à solo suo consecratore in Ecclesia cum orationibus, quæ ibi conueniunt, dari debet, â sæculari potestate priùs accipitur. Quod sancti Apostoli non solùm interdixerunt; verùm etiam omnes illos, qui per sæcularem potestatem Ecclesiam obtinent, à Christo sibi tradita potestate damnauerūt. Et meritò Apostoli iudicio Spiritus sancti hanc hæresim in ipso Ecclesiæ principio dānare decreuerunt, quam longo post tempore ex patre diabolo nascituram esse præuiderunt. Cùm igitur laico & inuestitura, & omnis etiam disponendarum ecclesiarū vel

Ecclesiasticarum rerum facultas à Spiritu sancto, qui in Apostolis loquebatur, negata sit penitus & interdicta, qui inuestituram à laico suscipit, non iam contra Apostolos tãtùm, immo contra dominum Apostolorum, quod sanctum est, canibus exponit. Inuestitura enim, de qua loquimur, sacramẽtum est, id est sacrum signum, quo princeps Ecclesiæ, Episcopus scilicet, à cæteris hominibus secernitur pariter atque dinoscitur; & quo super Christianum gregẽ cura pastoralis ei tribuitur. Hanc inuestituram ab illo solo suscipere debet, à quo & consecrationem habet. Illum si quidem priùs oportet consecrari: deinde verò tanquam regem Ecclesiæ sacris insignibus decorari. Si quis autem cuilibet sęculari potestati ista licere putat, errat: quod si defendere nititur, Apostolorum doctrinã & Sancti spiritus sensum annullare desiderat. Vnde hæreticus esse nullatenus dubitatur. Inuestitura itaque laicorũ, quæ fit per virgam & anulũ, meritò hæresis appellatur. Nam sicut à Simone Simoniaca hæresis dicitur, ita ab eo qui inuestit, & ab illo qui inuestitur; quoniam vterque in illa sua actione, & agitare claues Ecclesiæ, & eius vnicũ ac singulare ostium violare conatur, recto nomine hæresis de inuestitura vocatur. Hæc præterea hæresis de inuestitura, si rectè perspiciatur, etiã hæresis Simoniaca esse viua & vera ratione probatur. Nam quæ sæcularis potestas sibi vindicare nititur inuestituram, nisi vt per hoc aut pecuniã extorqueat, aut, quod

est grauius, sibi inordinatè subiectam efficiat Pontificis personam? Nullus est vtique laicorum, etiam si ei liceret, qui tanta intentione anulũ vel virgam dare desideret, nisi per hæc quæ sunt sacramẽta Ecclesiæ tẽporalib. lucris inhiaret. Laicis quidẽ sacramẽta ab Ecclesia suscipere licet, non Ecclesiæ quælibet Sacramenta dare. Semper laicus de inuestitura, vt diximus, aut pecuniã sibi vindicat, aut quod est amplius, Episcopi vel Abbatis personam. Hac non tã humana quã diabolica malignitate, Ecclesia Catholicã fidẽ, libertatẽ, & castitatẽ amittit, sine quibus nulla ratione subsistit. Hanc igitur, quam suprà diximus, inuestituram quicũque sub specie pastoris suscipere præsumit, fit paralyticus, & hæretica lepra pollutus. Illum non pastorẽ fiducialiter dico, nec illius pastòris qui animã suam posuit pro ouibus suis, quodlibet mẽbrũ: sed fur, & raptor, & lupus est. Nã ad hoc venit vt furetur, & rapiat & mactet. Hãc autẽ detestabilẽ impietatẽ non solùm qui faciunt, sed qui consentiũt ei, damnati sunt. Ille verò cõsentit qui eã tacet, qui eã nõ corrigit: & qui ei palã non cõtradicit: & nemo est qui contradicere palam non debeat, & possit. Nam si prælati non habet auctoritatẽ, habet tamen Christiani vocem. Et scriptura dicit, & neminẽ excipit: *Maledictus qui prohibet gladiũ suũ à sanguine*, *Hier.* 48.
id est, vocem suam ab increpatione peccati. Illud etiam factũ meminerit, quod asina fa- *Num.* 22.
tuum prophetã olim correxerit. Quod si fuerit vitiosus, vel quolibet alio crimine infam s factus, nõ ideo silere debet: quoniã vnicuiq;

peccatori communem Ecclesiæ fidem, quam suam esse credit, & confitetur, defendere, & contra eius aduersarios liberè pugnare licet. Nam illi duo, qui in passione Domini crucifixi sunt cum eo, omnino infames erant: nam publici latrones. quorum vnus non tantùm quia credidit, sed quia suæ fidei veritaté contra alterum defendere cœpit, bonum illud & delectabile verbum à Saluatore nostro audire meruit: *Hodie* scilicet *mecum eris in paradiso*. Vnde in latrone illo maximè declaratum agnoscitur, quòd vir Catholicus, licet priùs infamiæ maculis aspersus, fidei defensione paradisum pariter & cum Christo esse meretur. Et quoniam de Simonia mentionem fecimus, cur ipsa & laicorum inuestitura sit hæresis, & meritò hæresis appellari debeat, ampliùs Deo adiuuante dicetur, ne super hoc deinceps dubitetur. Hoc etiam silẽdum non erit, quòd sicut quædam inuestitura laicorum contra fidem, ita quædam inuestitura eorum salua fide fieri potest. Credendum est, frater carissime, & firmiter tenendum, illud præcipuè hæresim esse, quòd à patris vnitate filium, siue Spiritum sanctum conatur separare, vel personarum alteram altera minoré vel maiorem asserere. Sunt quidem errores & diuisiones, quæ hæreses appellantur, quibus de persona Patris vel Filij, siue Spiritus sancti, vel de simul tota Trinitate peruersè sentitur. Sed sciendum est, quòd ille maximè & magis propriè hæreticus nominatur, qui fidem Christi quam accepit, obstinato

animo impugnare videtur. Igitur Simõ Magus à sancto Philippo baptizatus non tantũ hæreticus, sed hæreticorum primus & pessimus extitit: qui non solùm à patris æqualitate separari posse Spiritum sanctum existimauit, sed etiam ipso Spiritu sancto maior esse præsumptuosè tentando concupiuit. Nam cùm se posse pecunia possidere Spiritum sanctum putauit, quid appetijt aliud, nisi vt Spiritu sancto maior ipse haberetur; cùm major sit qui possidet, quàm quod possidetur? Cùm itaque Patris & Filij & Spiritus sancti personas inæquales quilibet nititur astruere, ratione pariter & auctoritate hæreticus habeatur: multò magis Simon Magus, qui Spiritum sanctum Deo Patri & Filio æqualem per omnia sibi pecunia subijcere tẽtauit, hæreticus; & Simonia, quæ ab ipso inuenta est, & ab eo dicitur, hæresis comprobatur. Laicus autem cùm inuestituram Ecclesiarum tribuit per virgam & anulum, quę sunt Ecclesiæ Sacramenta, sicut sal & aqua, Oleum & Chrisma, & quædam alia, sine quibus hominum & Ecclesiarum cõsecrationes fieri non possunt; sibi ius Christi vsurpat & potestatem: & quodãmodo se Dei filio prædicat altiorem. Nam dum illa Ecclesię sacramenta ibi dantur, vbi dari debent, & quibus, & quando, & quomodo debent, per consecrationis ministrum, à Dei filio dantur, à quo vniuersa fiunt Sacramenta, & à quo tribuuntur. Vnde Deus pater ad Ioannem loquitur dicens, *Super quem videris Spiritum descendentẽ,*

Act. 8.

Io. in 1. v. 33.

ille est qui baptizat. Quando dixit, *Ille est qui baptizat*, à parte totum significauit. Nam Dei filius vniuersa sanctæ Ecclesiæ conficit & tribuit sacramenta. Laicus autē, quando contra Dei filium sic præsumit, si non ampliùs, non minùs tamen quàm Simon Magus intumuit, & ipse intumescit, qui in collatione Sacramētorū se Dei filio anteponit. Et quia Deo Dei filio non solùm sui patris ęqualitatem demere nititur, sed seipsum Dei filio superiorem sua impia actione significare videtur; recto nomine & ipse hæreticus, & eius inuestitura hæresis appellatur. Nō sit Imperatoribus & Regibus molestum quod dicimus, nec consuetudine sibi vindicare nitantur, quod eis veritate negatur. Cùm laicis etiam religiosis disponendarum Ecclesiarum vel Ecclesiasticarum rerum omnis facultas ab Apostolis prohibeatur, manifestum est, quòd eis inuestitura negatur ab ipsa veritate, à Christo videlicet, qui in Apostolis loquebatur. Quòd autē Christus in Apostolis sit locutus, Pau-
2.Cor. 13. lus Apostolus asserit dicens: *An experimentū eius quæritis, qui in me loquitur Christus?* Cū igitur Christus veritas sit, sicut ipse dixit: *Ego*
Ioan. 14 *sum veritas*, nec vnquam, Ego sum cōsuetudo, dixerit; qui Christianus est, Christum; & qui Rex est, Regem regum, ipsam scilicet veritatem sequatur, non cōsuetudinē. In Ecclesiasticis possessionibus, quamuis nec in legibus, nec in canonibus inueniatur, tamen propter scandalum & schisma vitādum, talis regibus inuestitura concedatur, vt nec ipsi propter

hoc pereant, nec sancta Ecclesia detrimentũ patiatur. Inuestituram per virgã & anulum accipere; nisi à suo cõsecratore, manifestum est esse damnosum: quia nulli laico licet illa Ecclesiæ sacramenta dare, sicut ei non licet Episcopum consecrare. Res etiam, quæ semel Ecclesiæ datæ sunt, reges eas iterum dare, vel de ipsis inuestire nec debent, nec conuenienter possunt. Nã alicui illud dare quod habet, & de hoc inuestire aliquem quod ille iam tenet, superfluum est & vanum, non tamen videtur criminosum. Alia vtique est inuestitura, quæ Episcopum perficit; alia verò, quæ Episcopũ pascit. Illa ex diuino iure habetur: ista ex iure humano. Subtrahe ius diuinum, spiritualiter Episcopus non creatur: subtrahe ius humanum, possessiones amittit, quibus ipse corporaliter sustentatur. Non enim possessiones haberet Ecclesia, nisi sibi à Regibus donarentur; & ab ipsis, non quidem diuinis sacramentis, sed possessionibus terrenis inuestiretur. Ex iure diuino regibus quidem & imperatoribus dominamur: ipsis tamẽ ex eodem iure, quia Christi domini sunt, honorem debemus & reuerentiã, sicut dicit Apostolus: *Regem reueremini.* Ex iure autem *1. Petr. 2.* humano tantum illis debemus, quãtum possessiones diligimus; quibus ab ipsis vel à parentibus suis Ecclesia ditata & inuestita dinoscitur. Vnde B. Augustinus super Ioannem sic loquitur: *Noli dicere, quid mihi & Regi? Quid tibi ergo & possessioni?* Nam per iura Regum possessiones habentur. Si verò

dixeris, quid mihi & Regi? Noli iam dicere possessiones tuas, quia ad ipsa iura, quibus possessiones possidentur, renuntiasti. Nam secundum ius Imperatorum possides terrena. Tolle Imperatorum iura, quis audet dicere, Mea est illa villa, aut meus est iste seruus, aut mea est ista domus? Quo iure defendis villas? diuino, an humano? diuinum ius in scripturis habemus: humanum ius in legibus Regum. Vnde quisque possidet, quod possidet? Nonne iure humano? Nam iure diuino, *Domini est terra & plenitudo eius*. Pauperes & diuites Deus de vno luto fecit: & diuites & pauperes vna terra supportat. Iure tamen humano dicis, Hæc villa mea est, hæc domus mea est, hic seruus meus est: iure ergo humano: iure Imperatorũ quare? Quia ipsa iura humana per Imperatores & Reges sæculi Deus distribuit Ecclesiæ suæ. Possunt itaque sine offensione Reges post electionem canonicam & liberam consecrationem per inuestituram regalem in Ecclesiasticis possessionibus, concessionem, auxilium, & defensionem Episcopo dare: quod quolibet signo factum extiterit, Regi, vel Pontifici, seu Catholicæ fidei non nocebit. Voluit bonus Dominus & Magister noster Christus spiritualem gladium & materialem esse in defensione Ecclesiæ. Quod si alter ab altero retunditur, hoc fit contra illius voluntatem. Hac occasione de regno iustitia tollitur, & pax de Ecclesia: scandala suscitantur & schismata: & fit animarum perditio simul & corporum: & dum

& dum regnum& Sacerdotium vnum ab altero impugnatur, periclitatur vtrumque. Nã Rex & Romanus Pontifex cùm vnus contra alium, alter pro regni consuetudine, alter pro Ecclesiæ libertate erigitur, regnum illam consuetudinem obtinere non potest, nec poterit: & Ecclesia suæ libertatis amittit plurimum. Rex præterea sacrosancta communione pariter & regia dignitate priuatur: à Romano verò Pontifice multis, qui sibi deseruire debuerant, necessitate cogente, seruitur. Et qui à Pontifice docendus erat, & ducendus à Rege, Rex & Pontifex populum sequitur. Habeat autem Ecclesia pacem, & regnum iustitiam: habeat rex consuetudinem, sed bonam, & non quam malè reposcit, sed quam supra diximus, inuestituram. Habeat Ecclesia suam libertatem: sed summopere caueat, ne dum nimis emunxerit, eliciat sanguinem: & dum rubiginem de vase conatur eradere, vas ipsum frangatur. Hoc est præcipuum discretionis membrum: ne quilibet rector Ecclesiæ, sua qualibet actione à Satana circumueniatur. Tunc enim rector à Satana circumuenitur, quando sub specie iustitiæ per nimiam tristitiam regendum perire contingit, qui potuit liberari per indulgentiam. Præterea bonus & discretus Augustinus in Epistola ad Parmenianum dicit, vix aut nunquam excommunicandum eum esse, qui in malo opere obstinatam multitudinem habet secum. Nam tolerabilius videtur vni parcere, ne in ecclesia schisma se-

minetur plurimorum. Et beatissimus doctor & martyr Cyprianus asserit dicens, Schisma non est faciendum, etiam si in eadem fide, & in eadem traditione non permaneat qui recedit. Et Salomon in Ecclesiaste, *Scin-*
Eccl.10. *dens ligna periclitabitur in eis, si exciderit ferrum*
Item in Exodo, *In domo vna comedetur, non eijcietis*
Exod 12. *de domo carnem foras*. Ex quibus verbis colligitur, quòd sit tolerandus ab ecclesia qui multitudinem habet secum, ne dum vnum corrigere nitimur, perditio fiat multorum. Hoc etiam Hieronymus ad Augustinum scribit, dicens, quòd secundum beatorum Apostolorum Petri & Pauli prudentiam, dispensationemque honestam, aliquando fieri necesse est, quod iure reprehenditur, ne Christianæ plebi scandalum oriatur. Si verò Imperatoris & regis personæ non tamen illius terræ aliquando in summa iustitia parcendum est, ne summa crescat inde malitia. Ministris Ecclesiæ penitus interdicatur, ne quod iustum est, iniustè consequantur. De præsenti materia si minus vel aliter dixi, quàm debui, ignorantiæ deputetur, & indulgeatur misericorditer. Si autem benè, benignè suscipiatur, & obseruetur diligenter.

INDEX RERVM ET VERBORVM quæ apud Goffridum.

A

San-

IACOBI SIRMONDI SOC. IESV PRESB. NOTÆ
AD GOFFRIDI ABBATIS *Vindoc.* Epistolarum LIBROS V.

Ad librum I.

SANTONENSI Episcopo] Rannulfo, ad quem de eodem Eblone scribit lib. III. Epist. XXXI. Epist. I.

PASCHALI P.] Id nominis primo. Exstat hic Canon apud Iuonem Decreti P. II. c. XXCIV. cuius etiam meminerunt Glossographi editionis Romanæ decretorum Gratiani I. q. I. *Quisquis*. sed Paschali II. tribuunt, cùm primi dicere debuerint. Primi etenim fuisse vel hic Goffridi locus ostendit, cùm ad Vrbanum II. scribat, qui Paschalem II. antecessit.

NEOPHYTVM FACTVM EPISCOPVM] Neophytus hoc loco non nouitius Christianus, quo sensu Apostolus Neophytum fieri vetat Episcopum I. ad Timoth. III. & Synodus Nicæna Can. II. sed nouitius Clericus, ex laicorum cætu in sacrum ordinem recens adscriptus, & nouus adhuc, vt Gregorii Magni verbis vtar, in sancta conuersatione. Nam & hos quoque Neophytos dici Gregorius voluit, & ab Episcopali gradu vnâ cum Simoniacis anathemate arceri Lib. IV. Epist. V. ad Virgilium, & lib. VII. Epist. CXII. ad Sya-

grium & alios. Et si enim primis sæculis propter Ecclesiæ necessitatem creati vtriusque generis Episcopi fuerant non pauci, & in quibusdam præclare successerat, vt in Philogonio Antiochiæ, & Nectario Cōstantinopoli, & Ambrosio Mediolani, & Sidonio nostro apud Aruernos, & in aliis: postea tamen sublata necessitate interdici, ambitumque hominum ad sacros honores repentè prosilientium coerceri placuit. Synodus sanè Aruernensis II. nondum edita, Aurelianensem V. imitata paulo ante Gregorij ætatem, unius anni spatium Neophytis præfixerat Can. IX. his verbis *Vt nullus ex laicis absque anni conuersatione præmissa Episcopus ordinetur, ita vt intra anni spatium à doctis & probatis viris disciplinis & regulis spiritualibus plenius instruatur.* At Gregorij sententiam & verba secutus est suo Canone Paschalis. Sed quod in eo scriptum est, Neophytos istos, si Episcopi fiant, hæreticos à Gregorio appellari, cùm apud Gregorium nusquam legatur, subdititium videtur. Quæ causa fortasse, cur de canone illo ambigat Goffridus. Neophytorum tamen hæresin etiam Iuo nuncupat Epist. CXLIX.

Epist. II. QVIDAM satis nobiles] Præpositi Olarionis Santonum insulæ, vbi has consuetudines exigebant. lib. III. Epist. XXXVIII. & lib. V. epist. XX.

PRINCIPIS potestatem] Guillelmi Aquitaniæ Ducis. lib. V Epist. XX & XXI. Vindocinense cœnobium fundarunt quidem Goffridus Martellus Comes Andegauensis, & Agnes eius vxor. verùm Agnes antea nupserat Guillelmo Comiti Aquitano, Guillelmi caput stuppæ filio: ex eóque coniugio prognatus Guido Guillelmi huiusce Principis auus. Eius igitur proauia fuerat Agnes fundatrix. Monasterij porrò Vindocinensis defensores erant Comes Pictauensis vnâ cum Andegauensi & Vindocinensi. Vrbanus II in diplomate anni M. XCVIII. *Præterea statuimus vt Andegauensis, Pictauensis, ac Vindocinensis Comites omni tempore sint defensores & adiutores eiusdem loci ad honorem Apostolicæ sedis.*

IN PATRIMONIVM ET ALOD.] Hoc multis locis repetitur à Goffrido, Passim etiam in diplomatis Ponti-

ficiis, aliisque Vindocinensis Monasterii monimẽtis: vt in tabulis fundationis, & in ijs, quibus Goffridus Comes fundator testaturse, cùm Vindocinensem Comitatum Fulconi sororis suæ filio donaret, de Monasterio excepisse, cauisseque ne à potestate Andegauensium Comitum subtraheretur. quas quidem integras potiùs hoc loco subiciam, tum quia breuiores sunt, tum quia originem indicant paucis vulgo notam Comitum Vindocinensium. sic igitur habent.

GOFFRIDI MARTELLI COMITIS Præceptum de tutelâ Monasterij Vindocinensis.

IN NOMINE *Saluatoris Dei, & Domini nostri Iesu Christi. Ego Goffridus diuina miseratione Andegauorum Comes, notum facio omnibus sanctæ Ecclesiæ fidelibus, quod Monasterium in honorem sanctæ & indiuiduæ Trinitatis in quadam possessione mea, quæ iure hæreditario apud Castrum Vindocinum mihi contingebat, pro salute animæ meæ parentúmque meorum sumptu meo fundaui, & iuxta possibilitatem meam rebus propriis exstruxi: monachorumque congregationem sub regula & Abbate viuentium diuina operante clementia constitui. Monasterium autem ipsum & res illius vniuersas ab omni consuetudine, siue exactione quietas autoritate, & assertione Domini mei Regis Francorum Henrici, Theodorici etiam Carnotensis Episcopi consilio, Beato Principi Apostolorum Petro, & Romanæ eius Ecclesiæ in alodium obtuli & patrimonium. Solummodo loci defensionem mihi & meis successoribus Andegauensis patriæ Principibus retinens, ad Apostolicæ sedis honorem scilicet, & ad perpetuam animæ meæ, & successorum meorum salutem. Cùm verò nepoti meo Fulconi honorem Vindocinensem, quem Patri eius Bodoni cuidam Burgundioni pater meus Fulco cum filia sua sorore mea Adela sine mea concessione & assensu ante contulerat, donauissem; Abbatiam cum omnibus quæ tunc habebat & habitura erat ipso nepote meo concedente retinui, & vt Abbatiam ipsam, & omnes res eius pro Dei amore, & nostro diligeret & conseruaret, nec aliquo in tempore à potestate Andegauorum Comitum subtraheret, diligenter admonui. Quod ille multum suppliciter suscepit, & spontanea voluntate hoc se mihi obtulit iuraturum. Vnde habito cum Baronibus meis consilio me iuſ-*

cepturum sacramentum respondi. Venimus itaque ad Ecclesiam Beatæ Trinitatis, ibique super textum Euangeliorum extrinsecus de auro fabricatum & super ipsum altare mihi iurauit, quod Abbatiam & cunctas res eius ad honorem Dei & Beati Petri quanto melius posset conseruaret; nec Abbatem loci vel Monachos se sciente qualibet occasione molestaret; nec aliquam consuetudinem vel violentiam rebus eorum inferret; nec vnquam ab ipsa Vindocinensi Abbatia Andegauensis Comitis expelleret potestatem, etiamsi pro aliquibus rebus Comes Andegauensis sibi guerram moueret. Concessit etiam vt quidquid ab hominibus suis in toto comitatu suo Monasterio venditum esset vel datum, quatenus illud monachi Vindocinenses absque sua vel successorum suorum contradictione seu consuetudine pacificè possiderent, & quidquid inde pro vtilitate Monasterij agere vellent, liberam facultatem haberent. Actum est apud Castrum Vindocinum in Ecclesia sanctæ Trinitatis, Anno ab Incarnatione Christi millesimo quinquagesimo, indict. III. Regnante Henrico Francorum Rege. Anno Imperij sui nono decimo. Isti sunt qui affuerunt.

Ego Goffridus Andegauorum Comes.

Fulco nepos meus.	*Robertus de Burgodio.*
Eblo de Blasone.	*Goffridus de Pruliaco.*
Rairaldus de Malolebrario.	*Adelardus de Castro Gonterij*
Nichardus de monte Aureo.	*Harduinus de Rupibus.*
Landricus de Balgentiaco.	*Salomon de Lauarzino.*
Hubertus de munitione.	*Niuelo de fracta valle.*
Fulcherius de turre.	*Ingelbaldus Brito.*
Robertus de monte contorio.	*Chotardus Budellus.*

& alij multi.

Signum † Goffridi Comitis Andegauensis.

Signum † Fulconis Comitis Vindocinensis.

Goffrido Martello sorores duæ fuerunt: Hildegardis, ex qua & Alberico Vastinensium Comite orti sunt Goffridus & Fulco Rechinus, posterique eorum Comites Andegauẽses: quod prodit inter alios Ordericus Vitalis lib. IV. Historiæ Ecclesiast. & Adela, quã Fulco Nerra pater, vt hæ tabulæ declarant, Bodoni, seu quod verius putem, Odoni vxorem dedit cum Comitatu Vindocinensi. Ex Odone porrò & Adela satus Hugo, fons & caput familiæ Comitum Vindocinensium.

IN ALODIVM obtulerunt] Alodium olim dicebant fundum liberum nullius iuri obnoxium. Vnde & nos prædium liberi alodij nunc etiã dicimus, quod nec fidem nec pensitationem debet in quo differt à feudo, quod fidem & hominium debet. Iuo Carnot. Epist. CLXVIII. *Emit Comes Rotrocus partem illius fundi quæ alodium erat*. id est, quę liberi iuris erat: pars enim altera fundi libera non erat, vt pote in beneficium data. Dare igitur in alodium, est transferre in ius proprium. At dare in feudum non item; quia fundi feudalis proprietas manet penes superiorem Dominum; vsusfructus tantùm vassallo conceditur: cui proinde quod est feudum, id ipsum Domino est alodium.

Retinent hodieque priscum alodij vocabulum vici aliquot in Gallia, quos quia liberæ conditionis erant, Alodia & Alodos appellabant. Nam Alodos etiamnum vocant Andegaui, quos Adela Comitissa S. Albino dedit: & Pictaui monasteriũ S. Mariæ de Alodiis, quod in eius nominis vico situm est.

VINDOCINENSI Comitissa] de ea non liquet. sed Ecclesiæ, quam inuaserat, nomen Sauiniacus lib. III. Epist. XV.

QVENDAM Monachum] Ioannem. cuius crebra mentio in Epistolis ad Ildebertum Episcopum lib. III.

ECCLESIAM in vna Parochiarum] Antiqui ac perpetui iuris fuit, nouam Ecclesiam sine Episcopi, cuius in diœcesi solum erat, permissu non ædificari. Synodus Calchedon. ca. IV. *ἔδοξεν μηδένα μὲν μηδαμοῦ οἰκοδομεῖν μηδὲ συνιστᾶν μοναστήριον, ἢ εὐκτήριον οἶκον παρὰ γνώμην τοῦ τῆς πόλεως ἐπισκόπου.* Quod ius ita sanctum apud Reges nostros fuit, vt sua etiam lege, & parendi exemplo firmarint, Capitul. lib. V. ca. CXXCII. *Placuit nobis ne Capellæ in nostro palatio, vel alibi sine permissu Episcopi, in cuius est parochia, fiant* Quod ergo Episcoporum hac in re ius fuit, idem suum esse Abbates voluerunt in parochiis, quæ in ipsorum erant potestate Tale autem Cluniacensium ius fuit ex Lucii II priuilegio. *Probibemus*, inquit, *vt infra parochias ad ius Cluniacensis monasterij pertinentes absque Cluniacensis Abbatis*

consensu nullus Ecclesiam vel Capellam ædificare præsumat. Romæ anno M CXLVII

EPISCOPUS VERO SANTONENSIS] Rannulfus idem. à quo insulam Flaici, de qua hîc sermo, semel atque iterum Monasterio suo subtractam queritur lib. III. epist. XXXVII.

Epist. IV. CARNOTENSIS EPISCOPUS] Iuo, quo cum de vexationibus istis multa sæpe expostulat lib. II. Scripta quidem est epistola totius monasterii nomine, sed à Goffrido dictata, Romamque ad Paschalem allata.

VINDICARE NON VALET] Ideo non poterat, quia Theodericus Episcopus suo & successorum nomine, Monasterium Vindocinense ab Episcoporum Carnotensium potestate liberum fecerat priuilegio, quod ad calcem operum Goffridi edidimus.

Epist. V. ARCHEMBALDI DICTI ABBATIS] Hoc argumentum tractatur in Epistola sequenti.

B. PRISCÆ ECCLESIAM] Et hoc etiam peti debet ex epistola IX. huius libri.

DOMNUM PAGANUM B. ALBINI ELECTUM]

Epist. VI. Vetus & nobile S Albini cœnobium Iuliomagi Andegauorum in quo post Girardum II. creatus Abbas Archembaldus anno Christi M. C. VI. cùm sua sponte abdicasset, suffectusque in eius locum esset Paganus, mutata mox voluntate Abbatiam iterum affectauit, obtinuitque vt Pagani electio infringeretur. Pro Pagano litteras ad Goffridum dedit Paschalis, de quibus epistola præcedenti. sed ei nec litteræ Pontificiæ, nec adhibitæ apud Legatum & Episcopum Andegauensem preces profuerunt, quo minus Abbatiam retineret Archembaldus.

CUM REGULA S. BENEDICTI] Hoc est, librũ porrigens Regulæ Abbatiam addicarat. Ductum è prisca illorum temporum consuetudine, qua ad sanciendas, firmandasque cessionum & inuestiturarum actiones baculum, cultellum, aliudue quippiam eiusmodi adhibebant: interdum etiam librum regulæ S. Benedicti, apud Monachos nimirum. Cuius rei in ipso S. Albini tabulario varia suppetunt exempla. ut in donatione Adelardi de Castro-Gonterij, quam lib. V.

epist.xxv.proferemus. Item in altera concessione Simonis Passauantii militis, in qua post eorum enumerationem, quæ Monasterio apud Curtumcampum donarat anno M.C.XXXVIII, sic concludit. *De hac igitur eleemosyna ego ipse Samson cum regula S. Benedicti, cum qua Ecclesiæ beneficium ab Abbate & fratribus memoratis acceperam, memoratos inuestiui Abbatem & conuentum; & eandem regulam super altare B. Albini detuli ob memoriam perpetuæ firmitatis.* Vt in his librum regulæ; sic in aliis tabulis cultellum, baculum, chirothecas in manum missas, altarique impositas legimus: Quin exstant hodieque ve in eodem S. Albini cœnobio, & in alijs plerisque veteris moris monimenta: baculi, inquam, & chirothecæ, & alia, inuestiturarum, traditionumque, quas signarant, titulis inscripta.

EPISCOPVM ANDEGAVENSEM] Rainaldum, ad quem scribit lib III.

ENGOLISMENSEM LEGATVM] Girardum, de quo epistola XIX. huius libri.

VIOLENTIA REGIS TEVTONICI] Henrici IV. postmodum Imperatoris. de ea re mox dicetur ad ep. sequentem.

Epist. VII

HVIVS epistolæ argumentum in indice Codicis Cenomannēsis ita concipiebatur: *Rationabiliter ostendit pactum quod cum Teutonico Rege fecerat non tenendum.* Pactum scilicet de inuestituris Episcoporum & Abbatum, quas Henricus a Paschali armata militum manu ad vrbem circumsesso, captoque per vim extorserat III. id. Aprilis anno M C XI. cum eas Henrico eius patri vt concederent Gregorius & Vrbanus nullis vnquā minis neq. blandimentis, neque vexationibus inflecti potuissent. Quod factum Paschalis etsi excusare videbatur necessitas, quod alioqui, vt ipse in epistola ad Guidonem Viennensem causatur, seruitus Ecclesiæ, captiuis interitus, excidium vrbi & Italiæ imminere videretur. Vsque adeo tamen omnibus locis improbatum est, vt apertum schisma tantum non excitarit. Itaque prudentes & cordati viri, quos violata Ecclesiæ iura malè habebant, in quibus Goffridus hic noster, & alij, quorum extant epistolæ, Paschalem

hortari atque vrgere non destiterunt vt pactum, quod inuitus fecerat, & ipsemet vltro damnabat, publico decreto rescinderet. quod quidem præstitit anno sequenti in synodo Lateranensi, in qua inuestituras Henrico iterum abrogauit.

B. AMBROSIVS DICIT] Lib. IV in Lucam cap IV. *Hæc est*, inquit, *illa nauis, quæ adhuc secundùm Matthæū fluctuat, secundùm Lucam repletur piscibus.* Et post alia: *Non turbatur ista quæ Petrum habet, turbatur illa quæ Iudam habet.*

TOLERANDVS Q. EST PASTOR] Ex Anacleti epist. III citat Iuo decreti P. III. cap. CXI.

MORTVVS EST IN EXILIO] Salerni, Henrico Imp. cedere coactus, qui Romam expugnarat. Gregorij VII. verba, cùm in lethalem morbum incidisset, à Petro Bibliothecario hæc memorantur; *Dilexi iustitiam, & odi iniquitatem: propterea morior in exilio.*

EAM NEGARENT HÆRESIM ESSE] Hac de re vberius agit lib. III. epist. XI. & in Opusculis.

Ep. VIII. ABBATEM S. ALBINI] Archembaldum, de quo epist. V. Is nunc Romam cum Goffrido vocabatur, disceptaturi ambo de Ecclesia S. Ioannis super Ligerim, quam Vrbani II. iudicio Albinianis, pro Credonensi quam repetebant, dare coacti fuerant Vindocinenses. Goffridus verò Abbas factus, causam suam sic egerat apud Vrbanum, vt is iudicium suum retractaret, Ecclesiamque S. Ioannis Vindocinensi postea Monasterio inter cæteras eius possessiones assereret. quod quidem non solùm ab Vrbano, verumetiam à Paschali eius successore factum vidimus diplomate anni M.C.III. Attamen, quoquo modo composita res fuerit, obtinuit tandem Vrbani decretum, potiunturque hactenus illa Ecclesia monachi S. Albini.

COMES ANDEGAVENSIS] Fulco eius nominis V, idem qui Hierosolymorum postea regnum adeptus est. de quo iterum epist XXI & lib. II. epist VII.

SPECIALIS FILIVS VESTER] Lib. III. epist. XXXIV. D. Bernardus epist. CCXCIV ad Eugenium Papam: *Abbas Vindocinensis, qui specialiter vester est, rogamus vt & ipse specialem inueniat gratiam.*

XIII MILLIA SOLIDORVM] Duodena tantùm millia leguntur epist. IX, & XIII ad Callistum. Quare mendum hoc loco videtur.

PRIMO ANNO QVO] Christi M. XCIV. ex Bertoldo Constantiensi, qui res Vrbani accuratè persecutus est, constat initio huius anni turrim Crescentii in Guibertinorum potestate adhuc fuisse. Goffridus paullo ante ferias Paschales opera sua turrim cum palatio Lateranensi receptam notat. quod in eundem prorsus annum incidisse compertum est. Goffrido autem vt beneficium Vrbanus, ita nos egregii facinoris memoriam debemus. Nam nisi ipse proderet, nesciremus.

IN DOMO IOANNIS FRICAPA-NEM] vetustissimæ ac nobilissimæ apud Romanos familiæ nomen nunc paululum inflexum, Frangipanes enim dicuntur: Quod ergo generatim scribit Bertoldus, Vrbanum Romæ prope S. Mariam nouam in quadam firmissima munitione moratum, id ipsum videtur quod explicatiùs dicitur à Goffrido, illum in Ioannis huius domo latuisse.

CONTRA GVITBERTISTAM HÆRESIM] Contra Guitbertum, eiusque fautores. Hic est quem ex Archiepiscopo Rauennate Pseudopontificem, indito Clementis III nomine, aduersus Gregorium VII. crearat Henricus Imp. anno M.XXCIII. Quo ex tempore & Gregorium quoad vixit, & Victorem, Vrbanumque successores tum aliis diris modis exercuit, tum Roma extorres pene semper habuit. Ita vt in Apostolica sede, quod extremâ epistolâ scribit Goffridus, Catholicus Papa longo interuallo non sederit. Vndecim planè anni fuerunt ab exordio Guitberti ad receptum ab Vrbano Ferruchij deditione Lateranum.

XXXV. DIEBVS ANTE CONCILIVM] Lateranense, anni M.C.XII. de quo ad epist. VII. diximus. Eadem excusatione vsus etiam Iuo Carnot. epist CL. quo minus ad Concilium proficisceretur: quòd Paschalis Papæ litteras quibus vocabatur, septem tantum hebdomadibus, hoc est XLIX. diebus ante constitutum Concilio diem acceperit. Epist. IX

COMITI PICTAVENSIVM] Guillelmo, de quo epist. II. eius nominis & familię postremo. quem sæpius excommunicatum constat. Sed de ea nunc excommunicatione agitur, quam Girardus Engolismensis legatus, & Petrus Episcopus Pictauensis ob illicitas pulsâ legitimâ vxore nuptias inflixerant, vt narrat lib. v. Historiæ Guillelmus Malmesburiensis. Multa Vindocinenses & opima in huius Principis ditione prædia possidebāt, vt Oleronis & Surgeriarum Ecclesias in pago Santonico, Olonensem, & alias in Pictauensi.

PRÆDECESSOR NOSTER] paulò post, *Prædecessorum nostrorum.* Lib. v. epist. XXI. *Rectores monasterij nostri qui fuerunt ante me.* Quatuor omnino ante Goffridum Vindocini Abbates fuerunt Rainaldus, Odericus, Dauid, & Berno, quem hoc loco significat. Bernoni Obedientiam seu Prioratum S. Georgij (de hoc enim agi puto) eripuerat Guillelmus Comes, quem Goffrido posteà restituit. Vrbanus II. Goffrido: *Ecclesiam S. Georgij in Oleronis insula, quam ab omni exactionis consuetudine liberam Guillelmus Pictauensis Comes excommunicatione nostra coactus reddidit, sicut ab Andegauensi Comite Goffrido & Agnete Comitissa loco vestro tradita fuerat.* Qua de re iterum lib v. epist. XIX & XX. De Obedientiæ autem hac notione vocabulo lib. IV. epist. VII.

DVODECIM SCILICET SOLIDOS] Idem repetit epist. XIII. ad Callistum. Censum hunc Abbati Vindocinensi tanquam sedis Apostolicæ alodiario indixerant fundatores. Tabulæ fundationis: *Abbas vero, qui alodiarius B. Petri esse dinoscitur, matrem suam Romanam Ecclesiam per singulos annos aut per se, aut per legatum suum visitare studeat, & si maiorem caritatem non fecerit, censum saltem XII. solidorum ad concinnanda luminaria ante venerabile corpus Beatissimi Petri ibi persoluere non negligat.* Clemens II. in priuilegio confirmationis: *Censum vero ad memoriam cognitionemque sempiternam duodecim solidos de moneta patriæ vestræ B. Petro reddi per annos singulos volumus.* Sic olim Cluniacēses tutelæ nomine X. solidos quinto quoque anno pendebant. In diplomate Agapiti II. *Sane ad recognoscendum quod prædictum cœnobium S. Apostolicæ sedis*

aituendũ atque fouendum pertineat, dentur per quinquenniũ udi x. Vizeliacenses singulas quotãnis libras argenti. Paschalis II. Altardo Abbati Vizeliac. *Ad indicium quo-quehuius libertatis, Apostolicæ sedi, cuius iuris esse dinoscitur, librãm argẽti per singulos annos persoluat.* sic alij alios census.

B. PRISCÆ ECCLESIAM] B. Priscæ Ecclesiam titulum Presbyteri Cardinalis in monte Auentino Abbatibus Vindocinensibus cum dignitate Cardinali primus illustri & inusitati exempli prerogatiuâ concessit Alexãder II. ita vt quicunque legitimi Vindocini Abbates forent, ijdem Romanæ Ecclesiæ huius tituli Cardinales essent. Alexandri hæc sunt verba in litteris ad Odericum Abbatem anno MLXII. *Concedimus etiam omnibus huius loci Abbatibus Ecclesiam B. Priscæ cum dignitate Cardinali, Sãcti Spiritus iudicio decernentes, vt nulla deinceps Ecclesiastica secularisue persona prædictam B. Priscæ Ecclesiã seu Ecclesiæ dignitatẽ eis auferre qualibet occasione præsumat.* Quod eidem Oderico beneficium confirmauit Gregorius VII. anno MLXXIX. Verùm grassãte posthæc in vrbe factione Guibertinâ, Ecclesia hæc Vindocinensibus, quod partes illas auersarentur, adempta, atque ad alios translata est. Et quanquam Goffrido nostro, vt est in epist. XVI. eius inuestiturã reddidit Vrbanus II. iterum tamen eius possessione deiectos fuisse ex eo liquet, quòd eam nunc repetit à Paschali, & epist. XIII. promissam sibi à Callisto restatur. à quo tandem in integrum restitutus, Cardinalis B. Priscæ titulum vsurpare cœpit. Sic enim ad Callistũ ipsũ scribẽs se appellat opusc. do III. Callisti diploma, quo vindicias Goffridi instaurauit, integrum profeneturad Epist. XXVII lib. II. Eius porro vestigia decimo post anno secutus est Honorius II cuius etiã extat priuilegiũ Romæ IX. Kal. April. anno MCXXIX. perscriptum Nec tamen diuturna satis aut illibata Vindocinẽsibus fuit hæc possessio. Nã siue quòd Ecclesiæ illius sarta tecta negligerẽt, siue alia potiùs causa fuit, iterũ illis est adẽpta, & alijs Cardinalibus, quos B. Priscæ titulo creabãt, per Pontifices attributa. Denique Innocẽtius III. intermissã possessio-

nem Hamelino Abbati, qui octauus fuit à Goffrido, postliminio restituit, sed cum hac exceptione, vt ipse quidem eiusque successores Abbates pristinam Cardinalis dignitatem, eiusque insignia cum B. Priscæ Ecclesia perpetuò retinerent. Cæterùm si quando alij eiusce tituli Cardinales crearētur, his parerent, quartamque prouentuum partem penderent ij, qui B. Priscæ Ecclesiam pro Vindocinensibus administrarent. Innocentii verba, tametsi paullo longiùs excurrunt, non abs re fuerit audire. Sic igitur habent: *Licet autem antecessores nostri Ecclesiam S. Priscæ in monte Auentino sitam cum omnibus pertinentiis suis, & Cardinali etiam dignitate prædecessoribus tuis duxerunt concedendam, sicut in ipsorum priuilegiis perspeximus contineri: quia tamen post aliqua tempora per incuriam & neglectum eorum ipsa Ecclesia destructionem & desolationem incurrit; quidam prædecessorum nostrorum eam diuersis temporibus diuersis Cardinalibus adsignarunt, quos ad titulum eiusdem Ecclesiæ promouerant. Nos vero tuo volentes honori deferre, de consueta sedis Apostolicæ benignitate concedimus, vt dignitatem, quam antecessores tui ex concessione ipsius Ecclesiæ sunt adepti, tu & successores tui nihilominus habeatis. Sandaliorum vsum, tunicæ, & dalmaticæ, mitræ, & anuli, sicut eis presbyteri Cardinales vtuntur, vobis in perpetuum auctoritate Apostolica confirmamus, Ipsamque B. Priscæ Ecclesiam Vindocinensi Monasterio de speciali gratia restituimus: hoc adhibito moderamine, vt si fortè nos aut successores nostri presbyteros Cardinales ad eius titulum duxerimus promouendos, pro eâ maxime causâ vt super altare B. Petri consuetum agant officium, sicut à sanctis Patribus prouidâ fuit deliberatione statutum, hi quibus pro tempore curam & administrationem ipsius Ecclesiæ commiseritis, eisdem Cardinalibus debitam impendant obedientiam humilem & deuotam. Qui videlicet Cardinales de prouentibus Ecclesiæ eiusdem percipiant quartam partem: vos autem de ipsa Ecclesia geratis sollicitudinem diligentem, ne per vestram incuriam in sollicitudinem iterum redigatur: quia priuilegium meretur amittere, qui permissâ abutitur potestate.* Hactenus Innocentius Ex eo factum est, vt gemini deinceps fuerint B. Priscæ Cardinales: alij ordinarii, quos Pontifi-

ces designabant; alii extra ordinem perpetui ac velut nati, Abbates Vindocinenses. illi munere & officio, hi titulo tenus & dignitate. Hodie verò nec B. Priscæ Ecclesiam retinent, nec dignitatem: quam tamen Cōstantiensis concilii tempore adhuc retinebant. Hæ rerum vices.

PETRVM LEONIS] Præcipuum hoc sæculo Romanæ Ecclesiæ columen & decus Petrus Leo, Romanorum omnium opibus & potentiâ facilè princeps; nec solùm sub Vrbano, sed postea etiam sub Paschali; cuius pacis cum Henrico interpres, vt Dodechinus & alii scribunt, atque auctor fuit. quinetiam sub Callisto, vt est lib. v. epist. III. Is est cuius restat sepulcrum in atrio Basilicæ S Pauli via Ostiensi cum epitaphio. cuius acrostichis PETRI LEONIS nomen notat.

NOBILITAS GENERIS] Guidoni enim Archiepiscopo Viennensi, qui in Pontificia dignitate Callistus II. appellatus est, pater fuit Guillelmus Comes Sequanorum genus, vt cum Sugerio in Ludouici Regis vitâ loquar, imperialis & Regiæ celsitudinis deriuatiuâ consanguinitate clarum. Epist. X.

QVIA DE CARO CARIOREM] Supra epist. x. verba sunt Callisti in litteris ad Goffridum, quas in fronte operis inter elogia præfiximus. Ep. XII.

AD CARNOTENSEM EPISCOPVM] Gaufridum Iuonis successorem. Hinc patet datas à Pontifice de excōmunicando Niuelone litteras fuisse ad Gaufridum, similes earum quas de eadem re ad Iuonem à Paschali scriptas seruant Vindocinenses.

ARMANNO MONACHO] Quem ad Vrbanum Papam miserat Callistus, Viennensis tunc Archiepiscopus. epist XI.

NOCTE NVDATVS ESSET A FVRIBVS] Simili casu equos sibi Cabillone nocturno furto sublatos queritur Ioannes VIII. epist. XCVII.

COMITE VINDOCINENSI] Goffrido, ni fallor, Grisa-tunicâ, ad quem Iuo epist. CXXIX. Duo, Goffrido Abbate, Comites Vindocini Hierosolymitanam expeditionem iniere: quorum vtrique nomen Goffri- Ep. XIII.

do. ſed prior Goffridi de Pruliaco filius in ipſa expeditione ad Aſcalonem cæſus occubuit anno M. C.I. vt narrant Guillelmus Tyrius libro X. cap. XX. & Malmeſburienſis lib. IV. de geſtis Regum Angliæ. Alter hic Goffridus cognomento Griſa-tunica, cuius maternum genus Iuo eadem epiſt. deſcribit; peregrinationi ſacræ ſuperſtes ad S. Ægidii oppidum poſtea diem clauſit, relicto Ioanne filio hærede, de quo alibi Goffridus.

B. PRISCÆ ECCLESIAM] de eâ dictum eſt ad epiſt. IX. ſed omiſimus monere, Odericum Abbatem, quod ex alio Alexandri II. diplomate didicimus, quia B. Priſcæ monaſterium in monachorum ſancti Pauli iure ac poteſtate tunc erat, illud ab Hildebrando Archidiacono Cœnobii ſancti Pauli œconomo & Rectore impetraſſe hac lege, vt XII. aut ſaltem VIII. in ea monachi ab Abbate Vindocinenſi ex ea penſione, quam Hildebrandus approbante ſancti Pauli conuentu adſignabat, perpetuò alerentur. Itaque Eccleſiam hanc deinceps coluerunt monachi Vindocinenſes. Vrbanus II. Goffrido noſtro. *Eccleſiam B. Priſcæ in qua fratres monaſterij tui religioſe viuentes ipſi vidimus.* Hoc ex numero inter primos fuit B. Arnulfus, quem Alexander II. Vapincenſem poſtea Epiſcopum creauit.

Ep. XIV. LATOREM PRÆSENTIVM) Paganum. epiſt. XXVII.

Epiſt. XV ANDEGAVENSIS EPISCOPI) Vlgerii, quocum de iiſdem vexationibus conqueritur lib. III. epiſt. XII. Archiepiſcopus Turonenſis Ildebertus, vt conijcio: Epiſcopus Cenomanenſis Guido, Ildeberti in eà cathedrâ ſucceſſor. Legatus autem Girardus, de quo epiſt. XIX.

RETRACTARE PHILIPPICAM] ſic etiam loquitur lib. IV. epiſt. XII. Ildebertus item epiſtola XXXIII. *Inuectionem fortaſſis expectas, & Philippicam retractari pallidus ſuſpicaris.*

PETRO DIACONO CARD.] SS. Cosmæ & Damiani. hunc enim esse arbitror Petrum Leonis Cardinalem, ad quem de ordinatione Episcoporum scribit Opusc. II. Is à Paschali creatus Diaconus Cardinalis tituli quem dixi, Gelasium in Gallias secutus est: vbi cùm ægrotaret, ad eum missa hæc epistola videtur Ep. XVI.

RICHARDO EPISCOPO LEGATO) Cardinali scilicet Albano, de cuius in Gallia legatione, conuentuque Balgentiaci, ac synodo Trecis conuocatâ Iuo Carnotẽsis, tum in epistolis quas ad ipsum complures scribit, tum in aliis ad Paschalem, cuius Legatus erat, sub annum M.C.IV. Ep. XVII. Ep. XIIX.

CONONI LEGATO) Et hic Episcopus item Cardinalis, sed Prænestinus, eiusdem Paschalis Legatus anno M.C XV. quo anno tria in Galliis à Conone Legato celebrata Concilia docuit nos cum Roberto monacho Mariani, vetus Chronicum Turonense. Primum Remis, alterum Bellouaci, tertium Catalauni. Sunt & Iuonis aliquot ad Cononem Legatum epistolæ.

OCTO PONTIFICVM) Benedicti IX. Clementis II Victoris II Nicolai II. Alexandri II. Gregorij VII. Vrbani II Paschalis II. Quorum omnium de hac monasterij Vindoc. prærogatiuâ litteras vidimus, præterquam Benedicti. sed huius quoque concessionis mentio est in litteris fundatorum, quorum scilicet nutu & voluntate id honoris Abbati Vindocinensi à sede Apostolicâ tributum est, vt soli Papæ subsit.

NVLLI PENITVS PERSONÆ) Nec Episcopis, nec Legatis. Gregorius VII. ad Odericum Abbatem. *Hoc etiam diuina fulti fiduciâ Apostolicâ auctoritate prohibemus, ne in Vindocinensi cœnobio vlli vnquam persona, nisi soli Papæ liceat potestatem aliquam aut dominationem exercere, aut excommunicare seu interdicere.* Infra lib. II. epist. IX & XXVII.

NVLLVS EORVM AL. CONCILIO) epist. XXIX.

HILDEBRANDVS ARCHIDIACONVS) Id nomẽ, munusque Gregorio VII. priusquã Põtifex renũtiaretur, Legationis, quã à Victore II missus obiit in

Galliâ meminit ipſe in colloquio, quod cũ Reginaldo Radulfi Archiepiſcopi internuntio habuiſſe illũ narrat vetus hiſtoria in tabulario *S.* Martini Turonenſis. *Ego autem*, inquit, *memini aliquando tempore Victoris Papæ Turoni moras feciſſe in diebus Bartolomæi ipſius vrbis Archiepiſcopi ad diſcutiendam cauſam fratris noſtri B. & me honeſtè à Clericis ſancti Martini eſſe ſuſceptum, quoties volui, & communionibus illorum frequenter vſum fuiſſe.* Duas enim ea in legatione ſynodos egit. Vnam Lugduni aduerſus Simoniacos: alteram Turonis contra Berengarium.

GIRARDVS OSTIENSIS EPISCOPVS] Legatus primùm Alexandri II. mox Gregorij VII. qui & Turonis illum fuiſſe teſtatur in Colloquio quod dixi; & ſynodum ab eodem in Nouempopulis coactam commemorat, lib. I. epiſt. XVI.

STEPHANVS] Si tempora ſpectes, præponi debuit Giraldo. Prior enim legatione functus eſt Nicolao II. Pontifice, Gregorius VII. in Colloquio. *Præterea Stephanus in diebus Nicolai II. Romanæ ſedis Pontificis ad eaſdem partes miſſus eſt, vices acturus Apoſtolicas, vir maximæ auctoritatis. Qui neque proceſſionem à Canonicis poſtulauit: neque expoſtulandam eſſe cenſuit. quæ ſcilicet ſi adeo improbus eſſet, potuiſſet negari: quippe quæ niſi Regibus Franciæ & Apoſtolicis ab ipſis Canonicis nunquam fit. Quem etiam quandiu ibi fuit honeſtè habuerunt & ſua maximæ caritatis exhibitione largiti ſunt.* Præterea Gregorius idem lib. VII. epiſt. XVIII. vbi legati vtriuſque meminit, Stephanum legatum prius nominat quàm Giraldum. Durauit porrò Stephani legatio etiam ſub Alexandro II. Is enim eſt qui Goffridum Barbatum Comitẽ anathemate percuſſit ſub annum M.LXVIII. Quare illi, vt opinor, ſucceſſit Giraldus.

RAIMBALDVS] Subdiaconus Eccleſiæ Romanæ, Giraldi Oſtienſis in legatione collega. Gregor. VII. lib. I. epiſt. VI.

VIZILIACENSIS ABBATIS] epiſt. XV. *Vizeliacum profectus.* quod oppidum eſt Æduorum in Diœceſi Auguſtodunenſi, vbi nobile (ſic enim appellat Bernardus epiſt. CL.) B. Magdalenæ monaſterium à Gerardo Comite, Bertaque vxore Caroli Calui temporibus

poribus conditum De eodem Petrus Cluniacensis Abbas lib. IV. epist. XXVIII. *In partibus nostris Vizeliacus, excepto Cluniaco, in nostri ordinis studiis nullum patitur habere Priorem.* Ordinis sui dixit, quia Vizeliacense cœnobium, etsi antiquius, sub Cluniacensi disciplina diu stetit. nunc pro monachis canonicos habet sæculares. Paschalis II. exstant litteræ, quarum pericopen epist. IX. vidimus, Beneuenti anno M C. III. scriptæ Altardo Abbati Vizeliacensi, huic ipsi fortasse, quem impune cæsum narrat Goffridus.

GIRARDO Engolismensi} Duo huius nominis modico interuallo Episcopi Engolismenses fuerunt. Prior dedicationi Ecclesiæ Vindocinensis interfuit anno M. XL. Verùm hic legationem, cuius exstet memoria, nullam obiit. Alter hic ab illo quartus genere Normannus, pene continuas in Aquitania sedis Apostolicæ vices egit, primùm sub Paschali, & aliis post eum legitimis Pontificibus: deinde sub Anacleto Antipapa, ad quem, Bernardo teste, quia legationem ab Innocentio extorquere non poterat, fœda præuaricatione defecit. Anacleti binæ epistolæ quibus legationem illi decernit, in Annalibus Ecclesiasticis leguntur: miserabilis vitæ exitus describitur in vita sancti Bernardi. Ep. XIX.

PETRVM de Monte-aureo) lib. III. epist. XVII. Hamelinus de monte aureo. eadem ex familia Ioannes de Monte-aureo Comes Vindocinensis.

A CENOMANENSI Episcopo & Andegauensi] Ildeberto & Rainaldo.

FALSAM beatitudinem Normannorum) Non eo dictum puto, quasi Normannis peculiare aliquod placitum fuerit de falsa beatitudine: sed quia Girardus Normannus erat, ad Normannos id aptauit, quod sæpe vniuersim pronuntiare solet, Ex falsa beatitudine veram miseriam sequi. epist. XXX. & lib. II. epist. III. lib. V. epist. XIV. Epist. XX

DOMINVM PAPAM] Paschalem II. qui in priuilegio inuestiturarum Henrico nimium indulserat, epist. 7.

DOMINVS noster Papa] Paschalis, qui legatum

illum crearat.

ANDREAM DE VITREIO] Notum est oppidum in Armoricis, à quo nomen vetustæ ac primariæ quondam familiæ, in qua & Robertum Vitreiensem in Conani Comitis aulâ memorant litteræ Hamelini Episcopi Redonensis, ad librum III. epist. XXXIX.

EPISCOPVS PICTAVIENSIS] Petrus, cui successit Guillelmus, is fortasse, qui Archidiaconus hoc loco. Guillelmum Archidiaconum Pictauiensis Ecclesiæ docent tabulæ S. Albini, anno M.C. Maironensibus monachis concessisse, vt altare conderent in Francauillâ.

CARROFENSEM ABBATEM] In dedicatione Vindocinensi numeratur inter Abbates qui adfuerunt, Hugo de Sancto Saluatore Carrofi Abbas. Hic enim titulus monasterio pagi Pictonici, à Rothario Comite, vt author est Theodulfus Aurelianensis, & Euphrasia eius vxore condito, Ludouici Pij August. temporibus. Carroficum monasterium dicitur Fulberto epist. CXVII. quod iterum posteà instauratum, dedicatumque ostendit Calendarium Sancti Sergij Andegauensis, his verbis: *XVI. Kal. Iulij Carrofense monasterium Dei & Domini nostri Saluatoris mundi dedicatum est anno à natiuitate eiusdem ex Virgine gloriosa M. XLVIII.* Theodulfi versus de Carrofensi cœnobio, si quis fortè desiderat, hi sunt.

Est locus, hunc vocitant Carroph cognomine Galli,
Quo patet electis aulica porta poli.
Quo Saluatoris sub nomine pænitet aula,
Quoue monasterij claustra decora manent.
Enitet hic rutilo Sanctorum pignore fretus,
Viuit & eximiè turba fidelis ibi.
Denique Rotharius Comes ingens, inclytus heros,
Coniuge cum Euphrasia condidit istud opus.
Hoc fuluo argento, gemmisque exornat & auro,
Affluit & libris, vestibus atque sacris. &c.

Carrofium itaque loci nomen est, non viri, vt persuasum videtur non infimi, quod mireris æui scri-

ptoribus, qui monasterium Sancti Carrofi appellarunt.

Mille Solidos Barbarinorum] Arabicos, Saracenicos barbaris notis signatos. Theodulfus idem Episcopus in Paræneſi:

Hic & cryſtallum, & gemmas premittit Eoas,
Si faciam alterius vt potiatur agris.
Iſte graui numero nummos fert diuitis auri,
Quos Arabum ſermo ſiue character arat.
Aut quos argento Latius ſtylus imprimit albo,
Si tamen adquirat prædia, rura, domus.

Frequens iam tum aureorum huius notæ nummorum vſus erat in Gallia, rerum potiente alterâ Regum noſtrorum familiâ: poſt ſtabilitum nempe Saracenorum Arabum Imperium in Hiſpania; vnde ad nos, vt equidem cenſeo, illa externi auri copia ex commercio fluebat; effodiunturque etiam nunc ſolidi Arabici multis Galliæ locis, vt docuit nos V.C. Paulus Petauius Pariſienſis Curiæ Senator, cuius indicio Theodulfi quoque hos verſus debeo.

Bernerivs Bonæ-vallis Abbas) ad hunc aliquot epiſtolæ lib. IV.

Fvlco Biennenſis Abbas) Monaſterium eſt in Santonum diœceſi. Sancti Stephani de Beania vulgo vocant.

Comitem Andegau.) Fulconem V. de quo epiſt. VIII. Huic enim bellum fuit cum Henrico Anglorum Rege, ac Duce Normannorum, anno M.C. XVIII. ad Alencionem Caſtrum, & Sagium, vbi collatis ſignis Comes victor abijt.

Abbati Angeriacenſi] Henrico, ad quem lib. V. ſcribit.

Solidos Pictauienſium Maſculorum] In geſtis Ademari Epiſcopi Engoliſmenſis. *Cum Epiſcopus à Præpoſito mille ſolidos Pictauenſium pro acaptamento exigeret, & ipſe reddere non poſſet, Iterius Epiſcopo mille dedit.* Maſculi Pictauenſes peculiaris notæ nummi, vt Fortes Lugdunenſes, in teſtamento Guichardi de Belloioco, quem Sibylla vxor litteris ſuis anno M. CC. profeſſa eſt Eccleſiæ Cluniacenſi pro anniuerſario ſuo le-

gaſſe in ſingulos annos x. libras Fortium Lugdunenſium.

RAINALDVM CHESNELLI) Lib. III. epiſt. XXXIX.

Ep. XXII. DOMINVM PAPAM) Calliſtum II. epiſt. XII. & XIII.

Ep. XXIII ABBAS S. NICOLAI) Lambertus, de quo lib. III. epiſt. VIII. & IX.

ANDEGAVENSIS) Rainaldi Epiſcopi, de cuius electione, quam tacitè periſtringit, plura lib. III. XI.

Ep. XXIV. AD FONTEM EBRALDI) epiſt. XXVI. & lib. IV. epiſt. XXXII.

EPISCOPVS PICTAVIENSIS] Guillelmus Petri ſucceſſor.

ABBATI BATIACENSI] In pago Santonico. Geſta Grimoardi Epiſcopi Engoliſm. *Huius tempore quidam de Principibus Engoliſmenſibus Guadardus de Lorichis ædificauit in Santonico pago Monaſterium Batiacenſe in honore ſancti Stephani Protomartyris, & cenſuale fecit Romanæ Eccleſiæ.* Baſſacenſe & de Baſſaco nunc dicunt.

DE ECCLESIA B. MARIÆ] Tres in Olerone Inſula iuris Vindocinenſis erant Eccleſiæ, quas recenſes his verbis Gregorius VII. Oderico Abbati. *Eccleſia ſancti Georgij in Oleronis Inſula, cum magna parte eiuſdem Inſulæ. Eccleſia Beatæ Mariæ de Caſtro Oleronis. Eccleſia ſancti Nicolai de Olerone.* Ex his ſecunda Beatæ Mariæ Parochialis erat, vt teſtatur Nicolaus II.

PATRIMONIVM B P. & Alodium] Duo iſta ſæpe coniungit, & reipſa coniuncta ſunt. Nam quod Alodium eſt, tranſit ad hæredem, & fit patrimonium. Quod in feudis, alijſue beneficiis locum non habet. Etſi enim hodie pleriſque locis feuda ſunt patrimonialia; id tamen non habent ex feudi natura, quod in perſonam vaſſalli conſtitui ſolebat: ſed ex peculiari pacto & conuentione. Alodium verò ſemper eſt patrimoniale. Quare patrimonium dicitur, & hæreditas, quatenus ab alio manat: proprium ius, & proprietas, vt à Domino poſſidetur. Hinc illa ſæpe connexa, in proprio alodio, de proprio alode, & alia id genus. Vrbanus II. Hugoni Abbati Cluniac. *Monaſte-*

rium Sanctiss. Trinitatis in Marciniaco, quod in alodio proprio ædificasti. Noster epist. II. *In patrimonium & alodium proprium.*

PETRO de Monte-Contorio] Et tamen eadem è familia Robertus Vindocinense Monasterium suis olim beneficiis ornarat. Gregorius VII. *Ecclesia sancti Petri de Monte Soleti, & quidquid Robertus de Monte-Contorio Vindocinensi cœnobio donauit, & eius filius Bertrannus concessit.* Mons Contorius Pictonum oppidum, memorabili prælio nostra ætate nobilitatum.

INFRA terminos vestræ legationis] Girardus in totâ Galliâ Legatus non erat, sed in Aquitania duntaxat quod docent acta synodi Lateran. anno M C. XII. Verùm Aquitaniæ Legatis præter Aquitanicas Prouincias attribui solebat etiam tertia Lugdunensis. Quo fit vt cum Giraldo Aquitaniæ Legato multa tractentur, quæ ad tertiæ Lugdunensis diœceses pertinebant. vt epist. VI. & XXIII. causæ Abbatum sancti Albini, & sancti Nicolai; apud Ildebertum epist. XXXVIII causa Abbatis Ebronensis: quorum hic in Cenomanensi Episcopatu erat, illi in Andegauensi. Hoc ipsum liquet ex litteris Amati Episcopi Olorensis, qui Aquitaniæ item legatus fuit pro Gregorio. VII. vt Gregorius ipse testis est lib. II. epist. II. Is enim ad Rodulfum scribens Archiepiscopum Turonorum, ei vt ad synodum Burdigalensem cum Suffraganeis suis veniat præcipit his verbis. Præstat enim eius litteras audire.

AMATVS ELLORENSIS *Episcopus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ Dei gratia Legatus Radulfo venerabili Turonorum Archiepiscopo salutem, & omne bonum in Domino Iesu-Christo.*

Nouerit vestra Caritas, frater dilectissime, nos autoritate Dei omnipotentis, omniumque legationis nostræ Episcoporum, Abbatum, Principum consensu Concilium Burdegalæ in Octaua sancti Michaelis celebrandum constituisse. Quapropter fraterna dilectione vos rogando admonemus, & Apostolica autoritate iubendo præcipimus, quatenus recrastinatione postposita, cum omnibus suffraganeis vestris, ecclesiæque vestræ priuilegiis ad Concilium supradictum veniatis, vt consilio vestro

ſolatioque cauſa Dei confirmetur, & Eccleſiæ veſtræ iuſtitia pro qua hactenus magnæ, diuerſæque contentiones extiterunt, Deo annuente reſtituetur. Nos autem, ſi Deus permiſerit, in reuerſione noſtra de Britannia vobiſcum loquemur, vt quidquid ſuper his cæteriſque negociis veſtris conſtituendum ſit, Deo omnipotente tribuente ſalubriter ordinemus. Ex his ergo manifeſtum eſt legationem Aquitanicā totius etiam tertiæ Lugdunenſis fines complexam eſſe. quod confirmatur ex iis quæ Bernardus Bonęuallis Abbas de hoc ipſo Girardo ſcribit lib. II. vitę D. Bernardi cap. VI. *Erubeſcebat*, inquit, *ad primam domum redire, cuius Potentatui & Turonica, & Burdegalenſis, & Auxtenſis prouinciæ ſubditæ fuerant, & quidquid à collibus Iberorum vſque ad Ligerim complectitur & claudit Oceanus, paruerat eius imperio.*

PER COMITEM Andegau.] Fulconem. item epiſt. ſequenti.

PRÆTEREA SEXVM FOEMINEVM] Iuo epiſt. XXVIII. *Ille ſexus mihi eſt ſuſpectus & infeſtus, qui etiam amicis aliquando non ſatis eſt fidus.*

PICTAVIENSEM Epiſcopum] Guillelmum.

Epiſt. XXVII. AD DOMINVM Papam) Honorium II. vt docet epiſt. XIV.

ANDEGAVENSI Epiſcopo) Vlgerio. epiſt. XV. & lib. III. epiſt. XII. vbi & de Vrbani decreto.

RICHARDVS ARCHIDIACONVS) epiſt. XXXI.

Epiſt. XXVIII. HVGONI Archiepiſcopo) Ex Epiſcopo Dienſi factus eſt Archiepiſcopus Lugdunenſis, legationemque in vtroque munere ſub Gregorio VII geſſit in Gallia: tum poſtea etiam, quod ex Iuonis epiſt. XXIV. & aliis patet, ſub Vrbano II. quem hoc loco intelligit Goffridus. Epiſcopum verò Andegauenſem Gaufridum à Meduanâ, qui ad ſedem illam euectus eſt anno M. XCVII. Hugonis Legati litteras, quibus Fulconem IV. Comitem Andegau. Eccleſiæ communioni reſtituit apud S. Florentium, inter Goffridi elogia vidimus.

Ep. XXIX VMBALDO Archiepiſcopo) Lugdunenſis etiam Archiepiſcopus fuit, Ioannis poſt Gauceranum ſucceſſor, quartus ab Hugone. Legatus autem Honorii II.

quod docet epiſtola xxII S.Bernardi, Honorio Ponti-
fice ſcripta *Vmbaldo Lugdunenſi Archiepiſcopo & Romanæ ſedis Legato.*

VICTORIS, Nicolai, &c.) Horum omnium Priui-
legia exhibet tabulariũ Vindocinenſe. Quin & ante
hos omnes Clementis II. de eadem re diploma, ne Ab-
bas Vindocini coactus ad Conciliũ vllum veniat, quod
ab ipſo Romano Pontifice non fuerit celebratum.
Quare Legatis illum vocare nefas erat. Alexander
II. Oderico: *Abbas Vindocinenſis, qui Alodiarius Beati Pe-
tri noſcitur, ab Epiſcopo, vel à quolibet noſtræ ſedis Vicario ad
Concilium nullatenus vocetur.* quod cæteri poſtea Ponti-
fices iteratis ſanctionibus approbarunt.

RADVLFO Turonenſi Archiepiſcopo) Duo in ea Ep. XXX.
ſede Radulfi alter alteri ſucceſſerunt. Prior Fulcredi
filius, ad quem multæ extant Gregorij VII. epiſtolæ.
Poſterior Aurelianenſis patriâ, qui ſub Vrbano II.
iniit, anno M. XCIV. Ad hunc ſcribit non ſolùm Goffri-
dus hoc loco, ſed Iuo etiam Carnotẽſis epiſt. CCXXXV.
De eodem & noſter lib. V. epiſt. II.

HARDVINVS de Malliaco) Haud ſcio an frater
Iaquelini de Malliaco, quem cum fratribus quatuor
expeditioni Fulconis V. aduerſus Henricum Re-
gem, de quâ ſuperius dictum eſt, interfuiſſe narrant
Geſta Comitum Andegauenſium. Malliacus oppidum
eſt agri Turonici verſus Andegauos.

R. REMORVM Archiepiſcopo) Rainaldo, prius E- Ep. XXXI.
piſcopo Andegauenſi, qua ex Cathedrâ Ludouici
VI. Regis ope ſubnixus ad Remenſem tranſla-
tus eſt; Vlgerius in eius locum ſubrogatus. Bre-
ue Chronicum ſancti Albini. *Anno* M. C. XXIV.
*Exercitus de Moſterolo. Rainaldus Remenſis Archiepiſco-
pus eligitur. Obijt Calliſtus Papa. Anno* M. C. XXV. *Vlge-
rius Epiſcopus ordinatur* XII. *Kalend. Octobris.* Papa igitur
in hac epiſtola eſt Honorius II. Calliſti ſucceſſor.
Andegauenſis Epiſcopus, Vlgerius. Archidiaconus
eius, Richardus, de quo ep. XXVII. Fuerat paucis antè
annis alter huic cognominis Remorum ex S. Martini

Thesaurario Archiepiscopus Rainaldus, Græciæ postea Comitissæ filius, ad quem Iuo epist XIII. & de quo Anselmus in præfatione libri de Incarnatione.

AD LIBRVM II.

Epist. I. IVONI EPISCOPO] Carnotensi. Notior est, quàm vt de eo dici multa debeant. De auspiciis Episcopatus eius, tantum monebo, cùm discrepent sententiæ, certum videri ea incidisse in annum M.XCII. Ac labente quidem anno consecratum fuisse, indicant epistolæ Vrbani Iuonis epistolis præfixæ: nam Capuæ VIII. Kalend. Decembris datæ leguntur paulopost consecrationem. Annum autem Christi illum fuisse, quem dixi, non sequentem, quod nonnulli tradunt, argumento est locus, vnde scriptæ sunt. Vrbanus enim anno M.XCIII. a.d. VIII. Kalend. Decembris Tarenti erat, non Capuæ. Præterea si hoc anno inauguratum dixeris, non constabit ante obitum Vrbani septem annorum numerus, quos à suscepto Episcopatu exactos numerat epist. LXVII. Itaque consecratus ab Vrbano Episcopus fuit Iuo anno M. XCII. Ipse postea Goffridum electum Abbatem solemni benedictione impertiit. Quod nimirum inter beneficia, quæ accepta hoc loco fert Iuoni, præcipuum fuit.

Epist. II. IN MAIOREM ECCLESIAM NOSTRAM] Monasterij ipsius Vindocinensis, quod Theodericus Episcopus Carnotensis, vt lib. I. Epist. IV. obseruatum est, à sua & successorum potestate exemerat, ac nominatim etiam de excommunicatione & interdicto cauerat, vt Clementis II. aliorumque Pontificum litteræ declarant. Denique non solùm id vetitum Episcopo Carnotensi: sed nulli omnino licuit præter loci Abbates & Pontificem. Alexander II. Oderico Abbati. *Hoc etiam adiicimus, vt memoratus Vindocinensis locus nullatenus nisi ab Abbate loci pro suis iniuriis, vel à prima*

sedis Pontifice excommunicetur vel interdicatur, etiamsi Carnotensem patriam excommunicari contigerit.

INTERDICTVM IN ECCLESIIS NOSTRIS] subditis Monasterio Vindocinensi. Gregorius VII. Oderico. *Neque etiam subditas prædicto loco Ecclesias, vbicumque sint, excommunicare vel interdicere cuiquam liceat, nisi apertis pro culpis, & quas Vindocinensis Abbas & fratres canonicè ab ipsis Episcopis admoniti emendare contempserint.* Apertas culpas excipit, vt Goffridus iustum interdictum, quia in cellis Vindocinensium non proinde ac in Monasterio vetitum erat omne interdictum.

CIRCA FRATREM] Danielem nomine. sic enim appellat Iuo epist. LXXXII. ad quam Goffridus hîc respondet. Ep. III.

IN ORDINIS DIGNITATE] Primis seculis monachi extra Clerum erant. Ideo in pœnis canonicis non depositione, vt Clerici, sed excommunicatione cum laicis plectebantur. Synodus Calchedonensis canone secundo: *καὶ οὗτος εἰ μὲν κληρικὸς εἴη τοῦ οἰκείου ἐκπιπτέτω βαθμοῦ, εἰ δὲ λαϊκὸς ἢ μονάζων, ἀναθεματιζέσθω.* Posteà sacris ordinibus initiari cœperunt. De monachis igitur Clericis, qui post apostasiam ad Monasteria sua redeunt, quærit quomodo recipiendi sint. an ita nimirum, vt in pristina ordinis sui dignitate, graduque maneant: an ita potius vt eo excidant, & ad laicorum sortem reuocentur. Qua in re etsi seuera quondam erga omnium ordinum Clericos Ecclesiasticæ censuræ lex fuerit, mitiùs tamen actum est interdum, & pro criminis pœnitentiæque modo indultum, vt videre est in ijs quæ collegit Gratianus D. L. Iuonis porrò epistola, qua de monachis ad Goffridi consultationem respondebat, interiit. Epist.IV.

Epist. V.

DOMINO PAPÆ] Paschali II. An Goffridi opera vsus sit Iuo, non liquet. Bernerium Bonæuallis Abbatem ad Paschalem à se aliquando legatum docet epist. CXLVII. *Vnde misi*, inquit, *vobis vice mea Dominum Bernerium Monasterij Bonæuallis Abbatem, boni testi-*

FAMILIARES ac propinquos] Eò ſpectat quod eſt apud Iuonem Decreti P. XVI. C. CCCLXI. *vt contra extraneos parentela aut propinquitas teſtimonium minimè dicat.* Hoc argumento idem Iuo epiſt. CVIII. Archiepiſcopi Turonenſis teſtes Paſchali ſuſpectos reddit, vt conſanguineos ac de domo productos. & Alexander III. c in litteris, de teſtibus, nobilis item cuiuſdam Firmani teſtes reijcit, quos in diuortii cauſa de familia ſua producebat. Vel hoc igitur exemplo id patet, quod ambigit Goffridus, teſtes domeſticos non ſolùm in capitalibus, ſed in aliis etiam cauſis non eſſe recipiendos. At receptos aliquando conſtat ex priuilegiis. Nam ex præcepto Philippi Audacis Regis didicimus, cùm ab Abbate & conuentu Sancti Dionyſij aduerſus Latiniacenſes quaſdam fœminas de ſtatu earum mota lis eſſet, teſteſque contra illas producti reiicerentur, quòd de corpore eſſent Eccleſiæ Beati Dionyſij, & Monachi contrà obtenderent, ſe regium priuilegium à Ludouico VI in eam rem habere, Curiam perfecto priuilegio pronunciaſſe, teſtes in ea cauſa idoneos, eorum teſtimonium validum videri. Anno M. CCLXXXVII. menſe Iunio.

Epiſt. VII LITTERAS VESTRAS] Non extant hæ litteræ Iuonis.

NVLLA PERSONA MEDIA] In priuilegio Victoris II. *Confirmamus igitur, atque BB. Apoſtolorum Petri, & Pauli auctoritate ipſum Monaſterium ita ſpecialiter corroboramus, quatenus inter primæ & Apoſtolicæ ſedis Pontificem, & venerabilis loci Vindocinenſis Abbatem nullius cuiuſque dignitatis vel ordinis perſona ſit, media habeatur:* quæ eadem fere verba leguntur in aliorum Pontificum diplomatis, atque in tabulis ipſius fundationis.

PROFESSVM VESTRVM ME VOCASTIS] Iure antiquo Abbates omnes in Epiſcoporum erant poteſtate. Concilium Aurelianenſe primum can. XI. *Abbates pro humilitate religionis in Epiſcoporum poteſtate conſiſtant.* Synodus Calchedonenſis can. IV. ἔδοξεν τοὺς καθ' ἑκάστην πόλιν καὶ χώραν μονάζοντας ὑποτε-

ἀνχθαι τῷ ἐπισκόπῳ. Quare Episcopis ante consecrationem suam subiectionis, obedientiæque professionem edebant, ad eam formulam, aut eius certè consimilem, quam à Cisterciensibus edi solitam docet Honorius III. c. *re Dei Ecclesiam.* De simonia *Ego N. Abbas Cisterciensis ordinis subiectionem & reuerentiam, & obedientiam à sanctis Patribus constitutam, secundum regulam sancti Benedicti, tibi Domine Episcope, tuisque successoribus canonicè instituendis, & sanctæ sedis Apostolicæ, saluo ordine meo, perpetuo me habiturum promitto.* Qui vero sedis Apostolicæ priuilegiis exempti fuerant ab Episcoporum potestate, vt Vindocinenses, ij nimirum professionem illam non debebant. Elicuit tamen Iuo Episcopus à Goffrido, quem propterea subditum & professum suum appellabat. Sed Iuonis factum, vt mox dicet, improbauit Vrbanus, professionemque à Goffrido extortam antiquauit. quod iterum repetit epist. XI.

SED PAPA Vrbanus] Vrbani hac de re priuilegium insertum est epistolæ XXVII. huius libri, ad Goffridum Episcopum Iuonis successorem.

DOMNVS Ernaldus] subscribit is litteris Iuonis, quæ Canonicorum sancti Ioannis Valiacensis fundationem continent, leguntur que inter epistolas Iuonis num. CCXXCVI. *Signum Ernaldi Decani.* Videtur idem postea ex Clerico factus monachus: deinde iterum abiecto monachi proposito ad pristinum gradum regressus. Monachum factum testatur Iuo epist. CCLXII. ad Pontium Abbatem Cluniacensem. *Collectiones Canonum per Dominum Ernaldum modo Monachum vestrum, olim Clericum nostrum transmisi vobis.* Non perseuerasse, tacito sensu indicat hoc loco Goffridus.

TESTE Flocello de capite] Monastici cultus parte, quam retinebat. Flocus, vt docet Clemens V. *De statu Monachorum, capite primo.* ea est Monachorum vestis quæ longas & amplas habet manicas. Floculus & Flocellus, minor Flocus. Nostrates hodie, litterula mutata, magnū & paruū Frocum vocant. Qui ex Canonicis

facti fuerant monachi, hi si ad Canonicos redibant, cucullam deinceps ad memoriam ex Vrbani II. decreto deferebant. XIX. q. III. *mandamus.*

POTIVS. in nostra, quam in vestra sorte] Monachus potius, quàm Clericus.

Ep. VIII. GOFFRIDO Danielis.] Archipresbytero Vindocinensi, cuius iterum meminit epist. IX. XII. & XXI. vbi easdem de illo querelas retexit.

ARCHIDIACONO vestro] Vindocinensi, quem tacito etiam nomine perstringit, & gloriosum Archileuitam vocat. epist. XVII. Raimbaldus, opinor, dicebatur. Iuonis sanè litteris, quibus maiori Monasterio Ecclesiam Hauchensem concessit anno M.C XIV. testes primo loco adscripti Raimbaldus Vindocinensis Archidiaconus, & Ansgerus Blesensis Archidiaconus. In Ecclesia Carnotensi præter Vrbanum Archidiaconum, qui magnus appellatur, quinque sunt Archidiaconi pagenses, Castrodunensis, Pisciacensis, Blesensis, Drocensis, & Vindocinensis.

NIVELONE & filio eius Vrsione]. De his libro I. epist. 12. & infra epist. IX. XIII. XXIII. XXX. Extant in scriniis Vindocinensibus Paschalis II. litteræ ad Iuonem, in quibus vtrumque ob iniurias & damna Vindocinensi Monasterio inflicta, sacris arceri iubet.

Epist. IX. NVLLI Episcopo nisi Romano] Libro I. epist. XVIII. & infra epist. XXVII.

Ep. XI. LITTERÆ nostræ] Ea est epistola VII. huius libri. Iuonis autem epistola, cui Goffridus hic respondet, numero CXCV. hoc habet exordium. *Accepi litteras tuas palpantes & pungentes: in quibusdam mellis dulcedinem redolentes: in quibusdam fellis amaritudinem respergentes.*

PROFESSIO quam à me] Dictum est epist. VII. diceturque iterum epist. XXVII.

NAVICVLARIA potius quàm gratis data] Vtitur eadem voce eadem in re opusculo X. Nauicularia benedictio dicitur, vt nauicularia functio in Codice, sed alio sensu. Nauiculariam enim benedictionem appel-

lit,non gratuitam,sed mercenariam,&pro qua aliquid exigatur,vt pro transuectione naulum & merces à nauicularijs. Non absimili translatione institoriam lectionem dixit epist. I. Ildebertus, cui sordidus & illiberalis quæstus est propositus, vt lucrum institori. sic enim scribit: *Hinc est quod ambitiosam suppellectilem inexorabili odio prosequeris: quod institoriam abdicas lectionem,quod magnum quæstum iudicas pietatem cum sufficientia.*

AB ALODIARIO Beati Petri] Beneficiario supra epist. VII. Vt feudatarius Domini dicitur, qui eius feudum tenet; sic alodiarius, qui alodium.

Nec tamen perpetuò hæc sibi respondent. Nam Abbas Vindocinensis alodiarius Beati Petri rectè dicitur, quia monasterium eius alodium est sedis Apostolicæ: feudatarius dici non potest, quia monasterium feudi iure non habet.

ARCHIPRESBYTERO vestro Goffrido] epist. VIII. Ep.XII.

PROPRIIS rebus exspoliati) Infra epist. XXIX. Ep.XIII.

GOFFRIDI olim Blesensis Abbatis) Cœnobij Ep. XIV. sancti Launomari, ad quem honore iam defunctum, atque ex Abbate anachoretam pristinæ solitudini redditum tres leguntur epistolæ Iuonis CLXIV. CCVIII. CCXI.

EXERCVIT inimicitias) Ob controuersiam videlicet inter Blesenses monachos & Vindocinenses agitatam de oblationibus parochiæ Vlchensis, de qua Iuo epist. CLXII.

VERITATIS testimonium) Cur testimonium hoc exquisierit Iuo, intelligi potest ex tribus supra scriptis eius epistolis, in quibus docet pœnituisse postea relictæ Abbatiæ Goffridum, Mauricioque successori propterea obtrectare & aduersari solitum.

BRVNONIS tunc Legati) Iuo epistola CLXIV. ad Goffridum Blesensem. *Qui in manu Romanæ Ecclesiæ Legati,nullo te cogente,immo ipso Legato dissuadēte Abbatiam dimisisti,& in electione ipsius Mauricij primam vocem dedi-*

ſti. Incidit Brunonis Signiæ in Campania Italica Epiſcopi legatio in annum Chriſti .MC.VI. Hoc ſiquidem anno in Gallias veniſſe Buanmundum Ducem notat Chronicum ſancti Albini. Buanmundum autem Paſchalis iuſſu comitatus eſt Bruno legatus. Auctores Petrus Diaconus, & Sugerius Abbas; qui & Synodi ab eodem apud Pictauos celebratæ meminerunt.

Ep. XV. CLERICOS VESTROS] Canonicos ſanctæ Mariæ Carnotenſis.

GRADVS Domus noſtræ] Eccleſias quinque à Theoderico Epiſcopo Vindocinenſibus datas oſtendunt litteræ Pontificum. Clemens II. Victor item, & Nicolaus II. in Priuilegiis confirmationis. *Eccleſias quinque, quas Theodericus Carnotenſis Epiſcopus Monaſterio Vindocinenſi dedit amore Dei & ſupplicatione Goffridi Comitis. Eccleſiam ſcilicet ſancti Beati, Eccleſiam ſancti Ioannis de Caſtrodunenſi, Eccleſiam de Baineolis, Eccleſiam de Villarebla, Eccleſiam Ancherici*. Sed harum nulla Carnuto proxima. Quare alibi quærenda eſt.

COMITEM Vindocinenſem] Goffridum lib. I. epiſt. XII.

Ep. XVI. CASTELLI Baulegæ] Gaufridus Comes in tabulis fundationis ea enumerans quæ monaſterio Vindocinenſi obtulerat, *In caſtro*, inquit, *Vindocino terrā ad burgū faciendum, cum rapto & furto & incendio, vicaria & banleuga, & conſuetudinibus vniuerſis*. Ludouicus VI. in præcepto pro cœnobio S. Dionyſij. anno M.C.XI. *Item ſtatuimus, vt quicumque ſit infra Bannileugam S. Dionyſii, vel infra terminos antiquitus inſtitutos, à nullo rapiatur, neque res eius diripiantur. ſed ſi aliquid foris fecerit, ab Abbate tantum vel à Monachis iuſtificetur*. Banleuga ſeu Bannileuga dicitur is modus agri, cuius finibus loci alicuius immunitas vel iuriſdictio terminatur. Nota vox & ſignificatio multis in locis Galliæ. Banni apud maiores noſtros multiplex fuit notio. Nam & publicum edictum bannum appellabant, & mulctam, & proſcriptionem bonorum, & exilium, & alia iudiciariæ ſummæque poteſtati connexa. Quos erg

ad fines ea poteſtas porrigebatur, eum ambitum ſiue procinctam, vt loquebantur, Bannileugam dicebant: ſeu quia leugæ ſpatio plùs minùs definiebatur, ſeu fortè quia leugæ ſiue Leuvuæ nomen pro quouis terræ ſpatio, tractuque vſurpabant. In Caroli Calui præcepto ſancti Dionyſij Banleuga in hunc modum deſcribitur. *Statuimus vt prædictus locus immunitatem habeat.* Et poſt alia. *Cui quidem immunitati ipſos eoſdemque terminos imponi cenſemus, qui in Priuilegio Domni Dagoberti ſereniſſimi Regis, quod de fugitiuis ad idem cœnobium idem glorioſiſſimus Rex fecit, præſcripti ſunt. id eſt vſque ad eum locum, quo ad eandem Eccleſiam tendentes Tricenam pontem ingrediuntur. necnon etiam vſque ad montem Martyrum, vbi ipſe præcellentiſſimus Domini teſtis agonem ſuum fideliter compleuit. ſimiliterque vſque ad viam publicam, quæ ad Luperam ducit. Itaque hanc totam procinctam Deo, Sanctoque eius Dionyſio donamus, cum omni iudiciaria poteſtate. Hoc eſt bannum, omnemque infracturam, & ſi quæ ſunt alia conſuetudines legum.* Satis ex hac deſcriptione liquet, ſancti Dionyſij banleugam vltra leugæ vnius ſpatium porrectam fuiſſe. Quod verò leuvam abſolutè pro ſpatio & menſura, vſurpaſſe videantur, declarat aliud præceptum Caroli Magni, quo villas Fauerolas & Norontem in pago Carnoteno eidem ſancti Dionyſij Monaſterio cum ſylua Aquilina donat. Eius autem ſyluæ Leuguas, hoc eſt, ſpatia, regioneſque ſuis finibus circumſcribit his verbis. Totum enim locum exſcribā, etſi antiquariorum vitio parum caſtigatum.

Inſuper & cum Foreſte ad eas pertinente, quæ vocatur Aquilina, cum Foreſtariis & cæteris finibus in ea deſignatis. Videlicet contra pagum Madriacenſem peruenit Leuvua vſque ad Petram *fictam. Deinde ad montem Presbyteri: deinde ad Condacum vſque ad Cuculoſa. Secunda Leuvua contra pagum Pinciaſenſem peruenit ad Codonarias, deinde ad Vennas vſque ad Aureouallo deinde Leuieias. Tertia Leuvua contra pagum Pariſienſem de Vlſanciacas peruenit ad campum*

Dominicum. Deinde ad campum Mulgeuerti. Deinde ad Surnecum vsque ad cellam sancti Germani. Deinde per illam stratam quæ pergit ad vetus Monasterium. Contra pagum Stampensem peruenit Leuvva *ad Rasbacium. Deinde ad Affrumenterilas. deinde ad Vvarancer.as. Contra pagum Carnotensem peruenit Leuvva ad Putiolos. inde ad Putilittos. deinde ad Hitlinuilare. inde ad Vvadastiuillam, & illud pirarium. Deinde ad illam fronam quæ fuit Stephanona. Inde ad Calmontem. deinde ad illam stratam quæ pergit ad Helmoretum. Inde ad Longum lucum & Senona vallem super Niuigellam.* Pro Banleuga leugam simpliciter posuit Iuo. epist. CI. & CCLIX. *quod ab omnibus molendinis Beluacensis Leuua committitur.*

VT B. HIERONYMVS dicit] epist. XXIII. ad Marcellam de ægrotatione Blæsillę.

PAVPERVM corpora sepeliri concessistis] Ecclesiasticam sepulturam prohibet interdictum. Excipit Innocentius III. Clericos, qui tamen interdicto paruerint c. *Quod in te* De pœnit. & remis. Quod pauperibus illam concessit Iuo, peculiare fuit priuilegium.

IN CASTRO VINDOCINI) Vindocinum, quod Castrum Goffrido & Castellum dicitur, non obscuræ notæ est oppidum ad Ledi fluminis ripam, in Carnutum agro ac diœcesi. quod vnum argumentum satis est ad minuendam opinionem, quæ multorum hodie animos persuasit, Vindocini à Ptolomæo Geographo mentionem fieri, Vindinumque appellari. Vindinum enim οὔινδινον Ptolomæus non in Carnutibus, sed in Aulercijs Cenomanis locat, & primariam eorum vrbem facit. Quare haud dubium est aliam non esse, quàm Cenomanum ipsum, totius Cenomanicæ prouinciæ caput; cuius nomen Gallica consuetudine suum fecit; etiam apud Goffridum libro III. epist. XVI. Vindocini verò Castelli antiquissima, quæ nunc quidem succurrat, mentio est in pactione Guntranni & Childeberti Regum, quæ inserta est Gregorii Turonensis historiæ lib. IX. c. XX.

REGV-

REGVLARES B. Georgii Canonicos] Hi originem suam debent Agneti Comitissæ, illi ipsi quæ Vindocinense monasterium cum Gaufrido viro suo fundauit: nec multò sunt posteriores, cùm tabulæ fundationis annum præferant M X L V I I. Regulares hodie non sunt. Ep. XVII.

DE DOMNO(Archidiacono) Raimbaldo. Supra epist. VIII.

DE STATV PAPÆ) Paschalis II. ad quem profectum Goffridum vidimus lib. I. epist. IV. sub annum, vt apparet, M. C. IIX. Ep. IIXX.

DOMNO Primate Lugdunensi) Ioanne Hugonis successore, quem mirum est ab iis hactenus præteritum fuisse, qui Antistitum Lugdunensium catalogos texuerunt. Sed Ioannis Archiepiscopi Lugdunensis nomen, tempusque vindicant epistolæ apud Iuonem CCXXXVI & CCXXXVII, quas scriptas constat anno M. C. XI. successit ergo Ioannes Hugoni, rexitque Ecclesiam ante Gauceranum.

DOMNVM SENONENSEM) Daimbertum Archiepiscopum; cui cum Archiepiscopis Lugdunensibus non vna fuit contentio. Prima cum Hugone Legato, cùm eius ordinationem moraretur, vt docet Iuonis epistola LX. Altera cum Ioanne, cùm ab eo ad Concilium Ansanum extra Prouinciam vocaretur; vt est in Daimberti ipsius epistola apud Iuonem. Tertia, quam Goffridus hoc loco indicat, cum Ioanne eodem, sed paulo ante alteram nata ob veterem de primatu controuersiam. Frequens enim fuit, quod Iuo idem epist. LI. scribit, hac de re Præsulum Senonensium cum Lugdunensibus altercatio, etiam post rescriptum Gregorij VII. quo statuit, vt Archiepiscopo Lugdunensi tanquam Primati suo pareant quatuor Lugdunenses Prouinciæ, id est, Lugdunensis, Rotomagensis, Turonica, & Senonia. Lib. VI. epist XXXIV. & sequenti.

CVM ILLO FECISSE PACEM) De hac pace, ni fallor, Ioannes ipse ad Daimbertum scribens, *Meminisse potes*, inquit, *quia ex quo amicitiam, & familiari-*

tatem Lugdunensis Ecclesiæ recuperasti, gratulanter te vidit, exultanter recepit, & quantâ potuit affectione honorauit. Noli, frater, omni spiritui credere. sensimus olim procellam istam, sed Deo fauente aliquandiu resedit, & ipso faciente quieuit.

LITTERAS quas in persona sua fecisti] quas eius nomine dictasti. Scripserat Iuo, vt pote omnium Metropolitani sui controuersiarum socius & adiutor, litteras Daimberti nomine ad Paschalem: in quibus Ioannem Primatem perstringebat. Eas litteras Daimbertus, cùm pacem cum Ioanne, inscio Iuone, faceret, suo nutu scriptas, missasque ad Pontificem negabat. Hic germanus huius loci sensus videtur: & si alium viro docto placuisse sentio in Obseruationibus ad Iuonem, epist. LXVII.

Ep. XIX. VNCTIONEM infirmorum) In ea videntur sententia fuisse Goffridus & Iuo epist. sequenti, vt nullum Ecclesiæ sacramentum iterari posse existimarint, cùm ex Theologiæ placitis ea solùm repeti nequeant, quæ characterem imprimunt; Baptismus nimirum, Confirmatio, & Ordo. Quo fit vt extremam Vnctionem, quia ex eo numero non est, iterare liceat, non solùm in diuersis morbis, verùm etiam in vno eodem, quãdocũque morbus ex interuallo ita recrudescit, vt vitæ nouum sit discrimen.

B. INNOCENTIVS) epist. 1. ad Decentium Eugubinum Episcopum.

Ep. XX. Iuonis est epistola, quæ totidem verbis legitur in epistola CCLV. ad Radulfum Abbatem sancti Fusciani.

PVBLICÆ pœnitentiæ est sacramentum) Futile argumentum. Quî enim dici potest vnctio infirmorum ad publicam pœnitentiam pertinere; cùm publicè olim pœnitentibus, vt Innocentius Papa docuit, permitti non soleret? Quare verum sanè est, quod Augustinus & Ambrosius affirmant, publicam pœnitentiam non iterari. Sed hoc ad rem nihil facit.

GOFFRIDO EPISCOPO] Carnotensi. successor fuit Iuonis, vir multis vitæ, rerumque gestarum lau-

dibus insignis, in Aquitanica præsertim legatione, quam aduersus Girardum Engolismensem, aliosque Anacleti fautores gessit pro Innocentio secundo. De quo in vita Sancti Bernardi libro II. Bernardus ipse epistola XLVII. & LV. Petrus Cluniacensis epistola XL. Ioannes Sarisber. lib. V. Polycratici cap. XV.

VINDOCINENSIS COMITISSA) Lib. primo epist. III.

MONACHI MAIORIS MONASTERII) Infra epist. XXVI.

ARCHIPRESBYTERO vestro) Goffrido Danielis. supra epist. VIII.

QVOS B. MARTINI HVMILITAS] Sic epistola præcedenti de iisdem monachis. epistola XV. de Canonicis B. Mariæ Carnotensis. Ep. XXII.

MOLENDINA QVÆ APVD PISOSTVM] Numeratur inter molendina, quæ fundator monasterio dedit, apud Pisostum vnum. Id Castello nomen paullo supra Vindocinum in eadem Ledi ripa posito. cuius meminit etiam Odo Tusculanus Episcopus Legatus in litteris ad Abbatem Vindocinensem anno M. CC. XLVII. Ep. XXIII

PLACITANDI] disceptandi, litigandi. Honorius II. Goffrido Abbati. *Prohibemus ne vllus te vel aliquem successorum de his quæ ille venerabilis locus (sub tricennali possessione tenuerit cogat placitare.* Item in placito Monachorum sancti Albini, & sancti Sergii de controuersia pro Campiniaco anno M. LXXIV. *Et cùm voluissent Monachi sancti Sergij de minoribus rebus prius placitare, & postea de Campiniaco; visum fuit iudicibus hoc esse iniustum, vt causa illa posterior discuteretur, pro qua Abbates vocati fuerant & in vnum conuenerant.* Ep. XXIV

RESPECTVM VSQVE AD FESTIV.] Frequens illius æui scriptoribus vocabulum, quo litis siue negotij alterius inducias ac prorogationem significabant. Goslenus Episcopus Carnoten. ad Hugerium Abbatem sancti Dionysij de Præposito Hi-

enuillæ; *Respectum vobis postulantibus dare noluit, timens lucris suis aliquid deperire, si causam nostram contigerit ad vos discutiendam venire. Proinde discretionem vestram super hoc imploramus, vt huius rei discussionem non ante alium quàm in conspectu vestro ponatis. et donec à vobis id ipsum examinari valeat induciari iubeatis.* Plura exempla collegit doctissimus & diligentissimus Franc. Iuretus ad Iuonis epist. c xxvii. Manet hodieque vox vernacula. Nam *sine respectu* dicimus sine intermissione, *Sans respit*. Inde & respectandi verbum formarunt. Rodulfus Viromanduorum Comes Sugerio eidem: *Comes Andegauensius respectauit colloquium.* Idem eidem. *Si ergo placeret vobis negotia Parisius facere, vel respectare, multum vellem & bonum esset. Nescio enim quando venire potero à Curia.*

SÆCVLARI ET PEREGRINO IVDICIO] Alterum pertinet ad κοσμικὰ δικαστήρια, sæcularia seu publica tribunalia: alterum ad extranea iudicia; hoc est, Ecclesiastica quidem, sed alieni iudicis non sui: vt si extra Prouinciam. quorum vtrumque est sacris legibus interdictum. Iuo epist. xxcv. *Cum autem in Prouincia vestra peregrinum sit iudicium nostrum, peregrinum tamen non putamus esse consilium nostrum.*

A PRIMO ABBATE monasterij sui] Is fuit
Ep. XXVI Raginaldus ex monacho maioris Monasterij destinatus Abbas sancti Nicolai Andegauensis, sed à Gauffrido Martello Vindocinensi præpositus. Rem prodit Fulco Nerra Comes in commentario, quo cœnobii sancti Nicolai, quod fundarat, originem exponit. *Postquam verò,* inquit, *Baldricus Abbas Monasterium dereliquit, eremumque furtim petiit, ac postremò ad maius monasterium repatriauit, apud Tabennesium Monasterium vitam finiit. Post hunc Domnus Albertus Abbas Raginaldum Monachum loco eius restituit: qui ante benedictionem ad filium meum Gaufridum fugit, atque regimen Monasterij Vindocinensis nouiter constructi absque licentia sui Abbatis suscepit. Postquam me vidi esse illusum à duobus Abbatibus, iratus valde iussi vt Monachi alij ad Monasterium suum citò remearent. Deinde rogaui Domnum Vualt-*

rium Abbatem ſancti Albini, vt Domnum Hildinum Priorem illius Eccleſiæ concederet. qui ordinatus anno M.XXXIII. *ab Incarnatione Domini die Natiuitatis Beatæ Mariæ, quæ eſt annus tertius Henrici Regis, Monaſterium regulariter rexit.* Hucuſque adſcripſi, vt quo anno Monaſterium Vindocinenſe Abbatem habere cœperit exploratum habeamus. Ab hoc Raginaldo ad Michaelem Subletum, qui Monaſterio Vindocinenſi nunc præeſt, Abbates fuerunt VII. & XXX. quorum ſeriem indicat hic Elenchus.

ELENCHVS ABBATVM MONASTERII SANCTÆ TRInitatis Vindocinenſis.

I. *Rainaldus.*
II. *Odericus.*
III. *Dauid.*
IV. *Berno.*
V. GOFFRIDVS.
VI. *Fromundus.*
VII. *Hubertus.*
VIII. *Robertus.*
IX. *Guillelmus.*
X. *Gerardus.*
XI. *Lucas.*
XII. *Hamelinus.*
XIII. *Goffridus* II
XIV. *Hugo.*
XV. *Rainaldus.* II
XVI. *Raginaldus.* III
XVII. *Raginaldus.* IV.
XVIII. *Philippus.*
XIX. *Ioannes.*
XX. *Guillelmus* II
XXI. Ioannes. II
XXII. *Michael*
XXIII. *Simon de Pleſſiaco.*
XXIV. *Guillelmus de Pleſſiaco* III
XXV. *Ioãnes de Buffa.* III
XXVI. Petrus.
XXVII. *Iuo de Fonte.*
XXVIII. *Ioannes de Villeraya.*

XXIX. *Aimericus de Cosduno.*
XXX. *Ludouicus de Creuanto.*
XXXI. *Antonius de Creuanto Doctor Parisiens.*
XXXII. *Antonius Sanguinus Card.* II
XXXIII. *Carolus de Borbonio. Card.*
XXXIV. *Marcus Siticus ab Altaemps Card.*
XXXV. *Ludouicus de Camera.* II.
XXXVI. *Carolus de Borbonio Card.* II.
XXXVII. *Michael Subletus.* II.

EORVM Abbati) Odoni, ad quem extat epistola Hugonis Pontiniaci, & Bernardi Claræuallis Abbatum, & altera Goffridi nostri lib. 4.

IN PASTOREM proprium Turon. Archiepiscopum) Grauis & diuturna fuit Maiori monasterio cum vtroque Radulfo metropolitanis suis contentio. de qua fusè Anonymus eiusdem cœnobii monachus, cuius prolixam narrationem ex veteri codice describit Iuretus ad Iuonis epistolam CVIII.

PAPA CALIXTVS) infra epist. XXX.

NON NOCTES secundùm consuetudines laicorum) Lib. III. Capitulorum XLV. de quadruplici legitima vocatione. *Prima mannitio super noctes* VII. *Secunda super noctes* XIV. *Tertia super noctes* XXI. *Quarta super* XLII *fiat.* Item Addit. IV. XXCIII. *Postquam ciues & pagenses de qualicunque expeditione hostili reuersi fuerint, ex eo die super* XL *noctes sit bannus resisus, quod lingua Teodisca scaft legi, id est, armorum depositio vocatur.* Galli olim, vt ad priorem locum ex Cæsare obseruat Vir doctissimus, spatia temporis non numero dierum, sed noctium finiebant. quod ipsum de Germanis item scripsit Tacitus. manetque in vernacula nostra prisci moris vestigium, cùm præsentem diem interdum sic enunciamus, vt non HODIE, sed HAC NOCTE dicere videamur. Goffridi ergo ætate, cùm dilatio in iudiciis petebatur, laici noctes postulabant & Clerici Inducias. Felix II, in epistola ad Ægyptios, *Cùm accusatus ad iudicium venerit, si voluerit & necesse fuerit,*

Induciæ ei petenti à Patribus constitutæ absque impedimento concedantur.

IN CONCESSIONE ornamentorum sacerdotalium) id est, Episcopalium. Sacerdos enim primi ordinis est Episcopus; secundi Presbyter, apud Sidonium, & alios. Episcopalia ergo insignia sunt Mitra, Anulus, Sandalia, & cætera: quæ Abbatibus nonnullis à Sede Apostolica concedi malè nimirum habebat Episcopos Neque Episcopis modò, sed aliis sanè permultis parum olim ea res probata. in quibus S. Bernardus epist XLII ad Henricum Senonensem,& Petrus Blesensis epist. XC ad Guillelmum Abbatem. Et tamē incredibile dictu est quam latè tandē hoc priuilegium patuerit. Vindocinensibus quidem, vt pote Cardinalibus, mitræ, aliorumque ius fuisse Innocentij III. litteræ nos docuerunt ad lib. I. epist. IX. Cæterum cùm offenderentur Episcopi, quòd in conciliis & synodis Abbates, quibus mitræ ius erat, ab Episcopis non distinguerentur, hoc discrimen instituit Clemens IV. vt in synodis exempti mitris auriphrygiatis, sed sine gemmis, laminisque aureis vel argenteis vtantur, non exempti simplicibus albis & planis. In aliis verò locis vtrisque ijs vti mitris liceat, quas sedis Apostolicæ indulta permiserint. Viterbij XIX. Kal. Septemb. anno II

QVAM ILLI qui sine ordinibus sacris] Quod Goffrido Carnotensi tacitè obijcit, idem de Rainaldo Andegauensi ante sacros ordines electo scribit lib. III. epist. XI. sed Goffridum præterea humili loco natum, atque ex nihilo, vt loquitur, à Papa creatum indicat epist. XXX huius libri & XLII. lib. III.

ACEPHALI non sumus) Synodus Parisiensis apud Iuonem P. VI. de Clericis qui nulli parent Episcopo. *Tales Acephalos id est sine capite prisca Ecclesiæ consuetudo nominauit.* Alterum id caput veteris Episcoporum querimoniæ aduersus Abbates, ipsorum scilicet exemptio, ægrè enim ferebant illos potestati suæ subduci. Ideò Acephalos appellabant. Quod nomen vt illis immeritò forsan exprobrari videatur, qui sedis Apostolicæ priuilegio nituntur, vt Goffridus: ita iure in

illos cõueniat, qui libertatẽ sibi sine autoritate vindicãt & vsurpãt. De quibus, opinor, & praua, quã obtẽdebãt, cõsuetudine, Innocẽtius II. Hẽrico Regi Anglorũ. *Expedit vt in regno siue ducatu diuina dispositione tibi commisso tuo tẽpore prauæ consuetudines amputẽtur, & vitiorũ radicibus resecatis, bona quæque per tuæ nobilitatis studium Domino cooperante plantentur. Aliter enim Abbates & reliqui Clerici nec gratum Domino famulatum impendere, nec animarum suarum saluti poterunt prouidere. Immo Acephali, id est, sine capite reputantur, nisi Episcopis suis & Prælatis debita fuerint humilitate subiecti.* Alio sensu, tanquam acephalos Petrus Blesensis Monachos dixit, qui segnem & in officio languidum Præsidem habent.

PROFESSIONEM QVAM OBIICITIS) Ep. VII. huius libri. His verò Vrbani, Paschalisque decretis attexendæ Goffridi ipsius Carnotensis Episcopi litteræ, quibus testatur se propter huiusmodi diplomatum interdictum Fromundo & Huberto Goffridi nostri successoribus, cùm Abbates illos sacraret, professionem remisisse. Eæ igitur sic habent.

GOFFRIDVS DEI GRATIA CARnotensis Episcopus, sedis Apostolicæ Legatus, Huberto eadem gratia Vindocinensi Abbati salutem & gratiam.

CVM venerabilis prædecessor tuus Goffridus Deo, vt credimus, vocante præsentis vitæ cursum terminasset, communis assensu Capituli Fromundus cum vitæ honestate prudentiâ decoratus in Abbatem electus est. Qui cùm ad benedicendum nobis præsentatus fuisset, professionem ab eo sicut ab aliis nostræ diœcesis Abbatibus quæsiuimus. Ille verò respondit, professionem se nullo modo facturum; quoniam à venerabilibus Sedis Apostolicæ Pontificibus Vrbano, & Paschali sub anathemate interdictum erat, ne Abbas Vindocinensis pro benedictione sua professionem faceret, & ne vllus eam ab eo acciperet. & si Carnotensis Episcopus eum nollet benedicere, à quocumque vellet Episcopo benedictionem acciperet. Quorum visis priuilegiis, cùm eis resistere nec vellemus, nec possemus,

sine professione illum benediximus. Illo defuncto te quoque postea benediximus, nullam à te professionem exigentes. Accepta benedictione rogasti nos humiliter, vt tuæ & antecessoris tui benedictionis sic factæ nostrum tibi sigillum daremus, & ne aliquis successorum nostrorum à tuis successoribus professionem quæreret, nostra auctoritate prohiberemus. Perhibemus itaque testimonium veritati, quòd venerabilis prædecessor tuus Fromundus & tu sic à nobis benedictionem accepistis, quòd nullam nobis vel nostræ Ecclesiæ professionem fecistis. Insuper Dei & nostra auctoritate prohibemus, ne successores nostri à tuis successoribus professionem exigant, ne tui successores nostris eam successoribus faciant. Concedimus etiam Monasterio, cui Deo autore præsides, omnem dignitatem & libertatem, quam bonæ memoriæ prædecessor noster Theodericus ei concessit, & quidquid in Episcopatu nostro tam in decimis quàm in Ecclesiis vel in quibuslibet possessionibus hodie possidet, ei confirmamus, & quidquid vel legitima emptione, vel fidelium donatione acquirere poterit. Et quoniam idem monasterium procul est à nobis disjunctum, concedimus tibi tuisque successoribus, vt ad quoscumque volueritis Episcopos Monachos vestros ordinandos mittatis; eosdem Episcopos rogantes, vt eos sine hæsitatione ordinent, nullam inde nostri siue successorum nostrorum verentes offensam. Gratia Dei & Domini nostri Iesu-Christi sit cum omnibus eidem loco ista seruantibus. Contradictores autem, nisi resipuerint, in æternum pereant, & in æterna morte, & damnatione permaneant.

PAPA PASCHALIS) Extat in armarijs Vindocinensibus exemplum priuilegij Romæ scripti II. Idus Martij.

QVOD SVPER quemlibet Vindocin. Monachum) Huic simillimum aliud Vrbani decretum seruant Vindocinenses, datum Romæ VIII. Kalend. Decemb. Aliud item eiusdem Vrbani rescriptum ad Episcopos Iuonem Carnot. & Ranulfum Santonensem: in quo post alia hæc leguntur. *Ipsi enim Aruernensi Concilio adfuistis: in quo residentibus nobiscum Galliarum Episcopis dictum est, & præsentium litterarum auctoritate firmamus, vt Episcopi vel Archiepiscopi super quemlibet Mona-*

chorum Vindócinensis Monasterij potestatem aliquam exercere, siue de rebus eiusdem loci quicquam distrahere non præsumant. Romæ II. Kal. Martii.

Epist. XXXVIII. BONAM VALLEM] Lib. IV. epist. XIV.

NON BVLLATVM] Sine bulla & sigillo. Ratbodus Archiepiscopus Treuirensis in epistola sua formata, *Hanc epistolam Græcis litteris hinc inde munire decreuimus, & anulo Ecclesiæ nostræ bullare censuimus.* Bullare etiam litteras dixit Petrus Blesensis, obsignare. Quin & Bullarum inde nomen diplomatis Pontificum & Imperatorum, vt Formatarum Ecclesiasticis Antistitum epistolis, à forma, seu sigillo quod addebatur, vt alibi, si Deus volet, ostendemus.

PARISIVS factum est) Priuilegium hoc Callisti, non solùm vt confirmentur quæ de illo scribit Goffridus, sed quia præcipuas monasterij Vindocinensis prærogatiuas & immunitates continet, ita vt instar multorum esse possit, integrum describemus. Hoc vero est antigraphum.

CALLISTI II. PRIVILEGIUM Parisijs datum pro Monasterio Vindocinensi.

CALLISTVS EPISCOPVS SERVVS seruorum Dei, Dilecto filio Gaufrido Vindocinensis Monasterij Abbati, eiusque successoribus regulariter substituendis in perpetuum.

„ CVm vniuersis Ecclesiæ Sanctæ filiis ex Apostoli-
„ cæ sedis autoritate ac beneuolentia debitores exi-
„ stamus, illis tamen locis atque personis, quæ specia-
„ liùs atque familiariùs Romanæ adhærent Ecclesiæ,

propensiori nos conuenit caritatis studio imminere. "
Quamobrem, carissime in Christo fili Gaufride Ab- "
bas, tuis petitionibus non immeritò annuendum "
censuimus, vt Vindocinense Monasterium, cui Deo "
autore præsides; quod videlicet ab ipsis fundatoribus "
Gaufrido Andegâuensi Comite & Agnete Pictauen- "
si Comitissa sedi Apostolicæ oblatũ est, ad Prædeces- "
sorum nostrorum sanctæ memoriæ Alexandri, Vrba- "
ni, Paschalis Romanorum Pontificum exemplar Apo- "
stolicæ sedis priuilegio muniremus. Sicut ergo iidem "
fundatores deuouerunt, & in eorum chirographo "
continetur, sub Apostolicæ sedis defensione ac Ro- "
mana libertate ab omni conditione aliarum persona- "
rum absolutum semper & liberum idem Monaste- "
rium permanere sancimus. Ita videlicet vt inter Ro- "
manum Pontificem & te, tuosque successores, nulla "
cuiuscumque dignitatis vel ordinis persona sit, me- "
dia habeatur. Nec ipse Vindocinensis Abbas ad Con- "
cilium ire, vbi Papæ persona non aderit, ullatenus "
cogatur. Porro Ecclesiam Beatæ Priscæ in monte A- "
uentino sitam, quam cum vniuersis pertinentiis suis "
prædicti Domini nostri Alexandri Papæ concessio- "
ne prædecessores tui longo tempore possedisse nos- "
cuntur, tibi tuisque successoribus cum omni dignita- "
te, quæ ad eandem Ecclesiam pertinet, confirmamus; "
sancti Spiritus iudicio decernentes, vt nulla deinceps "
Ecclesiastica sæcularisue persona prædictam Beatæ "
Priscæ Ecclesiam seu Ecclesiæ dignitatem tibi tuisue "
successoribus qualibet astutia vel occasione auferre "
præsumat. Quod si fortè contigerit Romanæ Lega- "
tum Ecclesiæ prædictum Vindocinense Monaste- "
rium visitare, caritatiuè ibi suscipiatur, & ei iuxta loci "
possibilitatem diligenter quæ corpori fuerint neces- "
saria ministrentur. Porrò Legatus ipse in eodem loco "
nihil per se disponere vel corrigere audeat, neque oc- "
casione legationis Rectorem loci vel fratres molesta- "
re præsumat. sed si quid fortè corrigendum cognoue- "
rit, Papæ notificare licebit. Si quis autem aduersus lo- "
cum illum pro aliquibus rebus causari voluerit, nul- "

"latenus Abbas vel fratres ei respondeant, antequam "Romanum Pontificem consulant: quia quod sine no- "stro vel successorum nostrorum iudicio distractum "vel diffinitum fuerit, irritũ erit. Sanè ad indiciũ perce- "ptæ huius a Romana Ecclesia libertatis duodecim so- "lidos monetæ vestræ patriæ quotannis Lateran. Pala- "tio persoluetis. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica "sęcularisue persona hanc nostræ cõstitutionis paginã "sciens, contra eã temere venire tẽtauerit, secũdo, ter- "tioue commonita si non satisfactione congrua e- "mendauerit, potestatis honorisque sui dignitate ca- "reat, reamque se diuino iudicio de perpetrata ini- "quitate cognoscat, & à sacratissimo corpore & san- "guine Dei & Domini Redemptoris nostri Iesu Chri- "sti aliena fiat, atque in extremo examine districtæ "vltioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco ista "seruantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi, qua- "tenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & "apud districtum iudicem præmia æternæ pacis in- ueniant. Amen.

Ego Callistus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus SS. Datum Parisiis per manum Chrysogoni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis ac Bibliothecarii VIII Idus Octobris, Indict. XIII. Dominicæ Incarnationis Anno millesimo centesimo decimo nono, Pontificatus autem Domini Callisti II. Papæ anno primo.

Ep.xxix. LEONIS VIDELICET] Huc facit quod est in XLVII eius epistola ad Synodum œcumenicam, de restituendis Episcopis sede sua pulsis.

SYMMACHI) In quinta synodo Romana.

FELICIS] II cuius est canon ex epistola ad Episcopos Ægypti I I. q.II. *Tamdiu in sede.*

GREGORII) Magni, lib. VIII. epist. XXIV. Fortunato Episcopo Neapolitano.

HORMISDÆ) quem pro Heliæ, Thomatis, & Nicostrati Episcoporum restitutione laborasse docent epistolæ XVI. cum aliquot sequentibus; & LXXII.

SIXTI) Xyſtus II. in epiſt. ad Epiſcopos Hiſpanorum.

EVSEBII) in epiſt. ad Ægyptios & Alexandrinos. Horum pleraque, & alia eiuſdem notæ Pontificum decreta videre eſt in Collectaneis Gratiani. II.q. II.& III.q I. & II.& Decretalium lib. II. *de reſtitutione ſpoliatorum.*

IN ARVERNENSI CONCILIO] Epiſtola ſequenti. ſed nulla, quod ſciam, huius rei mentio in iis quæ ſuperſunt eius ſynodi reliquiis.

EODEM SPIRITV] Damaſi eſt ſententia XXV. q. I. *Violatores Canonum voluntarij grauiter à ſanctis Patribus iudicantur, & à Spiritu Sancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt.* Ep. XXX.

SEDIS APOST. Leges, quas Canones appellamus] κανόνες ἐκκλησιαστικοὶ, Regulæ Eccleſiaſticæ, Athanaſio in epiſt. ad Orthodoxos. Quod propriè ſunt in republica leges, hoc in Eccleſia Canones. Ideo ſæpe comparantur, vt cùm dicuntur, τάξιν νόμων ἐπέχειν οἱ κανόνες, & τοῖς κανόσιν οἱ νόμοι ἀκολουθεῖν. Noſter Opuſc. IV. *Quamuis nec in legibus, nec in Canonibus inueniatur.* & lib. III. epiſt. XXXIX. *Sacculi leges nulla ratione fieri permittunt, & ſacri Canones omnino ne fiat interdicunt.* Inde & Photius Patriarcha Nomocanonum opus ſuum inſcripſit, ex legibus ſcilicet Canonibuſque compoſitum.

REDDI AVT RECREDI] Iuo epiſt. CCLXXV. *Reddet aut recredet Comitem Niuernenſem.* Synonyma ſunt. Nam recredere pragmaticis eſt reſtituere. vnde & recredentia, pro vindiciis ſeu poſſeſſione reſtituta notum Gallicanis foris vocabulum.

S. EVSEBIVS] II. q. II. *In ſcripturis.*

DAMASVS PAPA] epiſt. IV. ad Stephanum, capite V.

ORDINATVS LEVITA] Diaconus erat Goffridus, cum Abbas creatus eſt: exin ſacratus Abbas ab Iuone: tum Romæ preſbyter ab Vrbano.

DVCENTAS etenim libratas] lib. III. epiſt. X & XV.

SI DOMINVS PAPA] Calliſtus, opinor. vide

lib. I. epist. XII. vbi litteras petit à Callisto ad Episcopum Carnotensem aduersus Niuelonem: & huius lib. ep. XXVII vbi semel atque iterum scripsisse significat.

SI LEGATVS Apostolicæ sedis) Cono, vt videtur.

HVGONEM Decanum vestrum) Ernaldi successorem.

PRIVILEGIVM meretur amittere) Simplicius ep. II.

DOMNVS Ioannes filius Com. Vindoc.) De quo dictum est ad epist. XIII. lib. I. Comes fuit post Patrem, bellumque gessit cum Sulpitio Domino Ambasiæ, cum quo & Goffridus Ioannis parens antea bellarat, vterque infelici exitu, vt narrat vetus autor Historiæ Ambasiensis.

VAVASSORES] Vassalli. Inter epistolas Sugerij: *Sugerio Abbati Domino suo G. Maior, & Vauassores, & tota sancti Richarij communia.* quod hodie dicimus, *nobiles atque incolæ oppidi alicuius.* Valuasores appellat Obertus lib. II. de feudis, tit. X. eosque propriè dici docet qui à Capitaneis feudum tenent: qui verò à Valuasoribus habent, Valuasinos nuncupari.

VNAM de Obedientis] lib. IV. epist. VII.

AD LIBRVM III.

Epist. I. GOFFRIDO Andeg. Episcopo) Hugonis de Meduana filio, qui postea relicto Episcopatu factus est monachus Cluniacensis. Chronicum S. Albini. *Anno* M. XC. III. *ordinatus est Gaufridus filius Hugonis de Meduana* VIII. *Kal. Decembr. vix septem annis in Episcopatu mansit. Accusantibus namque & conquerentibus plurimis apud Papam, quod eo iubente neophytus & pene illiteratus fuisset ordinatus, monitu eiusdem Vrbani Papæ sedem deserens monachus Cluniaco factus est.* Post *cuius abscessum ordinatus est Andecauis Episcopus Rainaldus prid. Id. Ianu. anno* M. C. II.

ELECTIONI PETRI BELLILOCENSIS] Huius nominis monasteria multa sunt in Gallia, vt dubitari possit cuiusnam Abbas hic fuerit. Labor vt de Lucacensi in pago Turonico agi credam, quod Fulco Nerra Comes Hierosolymis reuersus in honorē S. Se-

pulcri vltra Augerem fluuium Bello-loco constru-
xit, vbi & sepulturæ locum sibi delegit.

RAINALDO ANDEGAV. EPISCOPO.] Raiualdus hic seu Reginaldus de Martiniaco, Brientij filius, Goffridi Meduanensis successor, vt modò dictum est. ad quem Iuo epistola CCLXXII. & Marbodus Episcopus Redonensis apud Hildebertum epist. XXC. Translatum inde ad metropolim Remensem docuit nos epistola XXXI. lib. I. Calendarium Sancti Mauricii Andegauens. XIX. Kalend. Februarii. *Obiit Rainaldus iunior primo noster Episcopus, postmodum Archiepiscopus Remensis, in cuius anniuersario singulis annis* XIII *pauperes alere debemus, & signa pulsare.* Iuniorem vocat, ad discrimen alterius Rainaldi, à quo hic sextus. Epist. II,

IN DEFENSIONES. ECCLESIÆ] Contra Comitem Andegauensem epist. VII.

ARCHIDIACONVS VESTER HVBERTVS] Ad quem epistolæ aliquot lib. V. Epist. III

COMITEM VESTRVM] Fulconem V. lib. I. ep. III. Ep. VII.

ABBAS S. NICOLAI] Lambertus, qui Natali successit anno M XCVI. Monachi verò nomen, Sauaricus epistola sequenti Cœnobium S. Nicolai ad Iuliomagum Andegauorum in suburbano situm est. eius conditor, vt obiter notatum est ad epist. XXVI. lib. II. Fulco III. Comes: cuius etiam commentarii meminimus, in quo monasterii originem explicat, narrationemque orditur his verbis: *Hisce temporibus nonnulli reges ac principes Ecclesias in Christi nomine ædificare curauerunt. & ego Fulco Comes Andegauorum, licet de vltimis & desidiosis hominibus vnus, in Dei nomine, atque summi Præsulis Ecclesiam in prospectu vrbis Andegauæ ædificare decreui, ac* M. XX *anno ab Incarnatione Domini à Domino Præsule Huberto prædictæ vrbis feci sacrare. Post cuius sacrationē non multo post tempore ex monachis S. Martini Monasterij maioris nomine Baldricum Abbatem institui, atque ad fratrū sustentationem, atque pauperum, ex meis rebus propriis ipsam ditare curaui,* &c Monasteriū hoc post Fulconem fundatorē multis rebus auxerunt Goffridus Martellus filius, & Goffridi successor Fulco IV. cuius quidem ac Natalis Abbatis rogatu Ecclesiam Sancti Nicolai ab Vrba- Ep. VIII.

no II. iterum dedicatam in Vrbani ipsius litteris legimus apud Sabloilum datis XVI. Kal. Martii, Anno M. XCVI.

FELICIS PAPÆ PRIORIS] Leguntur hæc magnam partem in epistola Felicis II. ad episcopos synodi Alexandrinæ III q. III. *De induciis* Nonnulla etiam alludere videntur ad Felicis primi epistolam ad Paternum. Sed si Felicem II. intelligit Goffridus, cur priorem appellat? si primum, cur illo antiquiorem facit synodum Nicænam? Scripserat fortasse *Posterioris*. Nicenæ porro synodi decretum cùm in iis quæ hodie restant, non extet, vbi nactus sit incertum est.

Ep. IX. FRATREM NOSTRVM ROBERTVM] ad quem lib. IV. epist. XXVIII.

Epist. X. PRIORI NOSTRO ET DOMNO HAMELINO] Vtrique scribit lib. IV.

CENTVM LIBRATAS) Lib. II. epist. XXX. & huius libri epistola XV. *ducentas libratas*, terræ nimirum. In præcepto Sancti Ludouici Regis Anno M. CC. XXX. *Dilecto & fideli nostro Ioanni de Valeriaco in augmentum feodi quod tenebat, dedimus centum libratas terræ*. In Aruernis scilicet, apud Escurolas & Macesium Scholæ. Antiqui mensores integras agri mensuras ad similitudinem assis aut libræ in vncias, & vnciæ partes diuidebant, vt videre est apud Columellam libro V. cap. I Varro de re rustica libro primo, capite X. *Ab hoc principio mensores nonnunquam dicunt in subsicivum esse vnciam agri, aut sextantem, aut quid aliud, cùm ad iugerum peruenerunt. Id habet scrupula* CCLXXXVIII. *quantum as*. Quod ergo fiebat in partibus, id etiam in toto à nonnullis factum est, vt integris agri mensuris à libra vel solido asse nomen darent. Libratam ergo terræ dixerunt integrum iugerum terræ, arapennem, aut aliud simile. Dicta etiam ab eodem principio solidata terræ. In litteris Seguini Episcopi Matisconensis anno M. CC. LX. *Cùm Guillelmus de Oblato miles ab Ecclesia Cluniacensi LX solidatas terræ teneret in feudum*, &c.

DOMNO

DOMNO H.] Hamelino, vt epist. præcedenti. EPIST. XI.

IN ELECTIONE *vestra*] De Rainaldi Episcopi electione, cui multis nominibus aduersatus est Goffridus, aget iterum lib. IV. epist. IX. eandem impugnat tribus epistolis Ildebertus: IX. ad Archiepiscopum Turonensem. XII. & XIII. ad Rainaldum ipsum Electum, cui suadet, vt promotionem non canonicam eiuret. De eadem etiam Marbodus in Epistola ad Rainaldum.

STEPHANO *Decano vestro.*] Cui cum aliis inscriptæ epistola IV. & V. lib. V. de eodem præterea Marbodus epistola eadem, & Ildebertus epist. IX. vtriusque verba, quia totum hunc locum illustrant, subiiciemus. sic igitur in ea epistola Ildebertus. *Petitio vestra, qua vocamur ad Electi vestri consecrationem, facilem apud nos inueniret assensum, si eam ratio tueretur. Sed testātur qui adfuerunt, quod ad iuuenem infra sacros ordines & annos inuentum, nec a claro electum seditiosus turbatæ turbæ clamor Pontificalem detorserit electionem. Asserit etiam Decanus, Cantorem, Archidiaconos, & maiorem Capituli partem, quantum licuerit obclamasse, simulque talibus ausis assensum subtraxisse pro ratione; seipsum præsentiam pro timore.* Item epist. XII. *Quippe non elegit te Clerus, sed minæ populares intrusere renitenti.* Hactenus Ildebertus. deinceps Marbodus. *Nec tamen elapsus destiti, vt tunc putabam constāter, vt nunc intelligo pertinaciter vrgere propositum, & contra optimos Clericorum, qui pluribus ex causis absque suo assensu à vulgo factam improbabant electionem, quoniam & infra annos, & extra ordines, & per tumultum populi magis ficta esset quam facta, promotionis tuæ causas asserere.* & de Stephano post pauca. *Idem cùm Stephanus cum quibusdam, quos omnes tibi postmodum meam vt fertur pactus delectionem ex infestissimis amicos fecisti, iniquam esse clamaret, ego stultè quidē & improuidè, sed nimio tuo fauore seductus, meipsum deuoui, in me inquiens sit ista iniquitas.*

ILDEBERTVS] Hoc tempore Turonorū Archiepiscopus: sed cum Rainaldus electus est, tum adhuc Cenomannorum Episcopus, de quo epist. XIII. & sequentibus.

A SVO *Metropolitano vocatus*] à Radulpho Turonum Archiepiſcopo. vnde apparet, quod paulo ante monuimus, epiſtolam IX. Ildeberti quæ titulo caret, ad Radulphum hunc reſcriptam eſſe, cùm ab eo vocaretur ad Rainaldi conſecrationem. quam quidem deprecatur, & epiſtolam claudit his verbis: *Parcat mihi pater, quia ego parcam animæ meæ: fruſtra, inquam, expectabitis me, quia manus imponetis ſine me.*

POST *Metrop. in prouincia primus erat Epiſcopus.*] vt potè Cenomannorum Antiſtes. Inter Epiſcopos eiuſdem Prouincię primus interdum cenſebatur is, cuius ciuitas ſecundum à Metropoli locum tenebat, ac ſecundo ab ea loco in Prouinciæ notitia deſcribebatur. Hoc enim prærogatiuæ argumento vtitur Fulbertus in epiſtola ad Deodatum Epiſcopum Sueſſionenſem: *Sed ne ciuitati vel Eccleſiæ Catalaunorum ſuum denegetis honorem, meminiſſe vos decet, quod in antiqua deſcriptione Prouinciæ Belgicæ ſecundum ipſa ciuitas à Remenſi locum habeat.* Vt[illegible]itur in Belgicæ II. Prouincia proxima Remenſi Me[illegible]opoli eſt ciuitas Catalaunorum: ſic in tertia Lugd[illegible]enſi prima poſt Turonorum Metropolim ciuitas Cenomanica. Quare Epiſcopus Cenomanenſis primus eſt Epiſcopus illius Prouinciæ. Eodemque modò in prima Aquitania, primus Epiſcopus Aruernorum: in Aquitania II. primus Epiſcop⁹ Pictauorum, atque ita in cæteris. Alio modo primus inter Comprouinciales Epiſcopos dicitur, qui honoris æuo antecedit: quem & Primatem quoque dici ſolitum ex Hilari Papæ litteris didicimus. Sic enim ſcribit ad Epiſcopos Prouinciæ Viennenſis, & alios. *Ei qui nunc Eccleſiæ Narbonenſi præſidere permittitur, ordinandorum Epiſcoporum ob hæc quæ praue facta ſunt ſuſtulimus poteſtatem. quam ita ad fratrem & Coepiſcopum noſtrum Conſtantium Vceticæ Eccleſiæ Antiſtitem, quia æuo honoris primus eſſe dicitur, pertinere cenſuimus, vt ſi ſuperſtite Herme Epiſcopo defunctus fuerit, illum hæc cura reſpiciat, quem repererit Epiſcopalis ordo Primatem.* id eſt Epiſcoporum Prouinciæ antiquiſſimum. qui quidem ante alios ſedere & ſubſcribere in Cōcilio ſolet, ex ſynodo Cabilon. cap. VI. Ac

D. Gregorius singulari priuilegio in Syagrij Episcopi Æduensis gratiã statuit lib VII. Epist. CXII. vt Episcopus eius Ecclesiæ primum locum in prouincia prima Lugdunensi post Metropolitanum obtineat: cæteri post illum suæ quisque ordinationis tempus & prærogatiuam sequantur.

BONVS MAVRILIVS] vitæ B. Maurilij cap. XIII.

EPISCOPVS *sine Canonica electione.*] totus hic locus de canonica electione & sequens de inuestitura laicorum ad verbum leguntur opusculo II. ad Petrum Leonis Cardinalem, vbi argumentum vtrumque tractat ex instituto.

VOS INFRA *annos esse.*] Ildebertus Epist. IX. *Infra sacros ordines & annos inuentum.* Idem epist. 12. *Ætatas, quã rigor canonicus, quia consecratis metuit, à consecrandis excludit.* & mox. *In summis enim sacerdotibus ætas integra postulatur, vnde nec periculum religio metuat, nec reuerentiam dignitas amittat.*

NVLLVM *penitus ordinem habere.*] Ildebertus idem epist XII. *Ordines tibi desunt, quos in promouendis cognouimus inquirendos,* & post alia. *Præterea quisquis in sacris non fuit ordinibus inuentus, ad summum sacerdotium accedere canonicis prohibetur Ecclesiæ institutis.* Leges Ecclesiasticæ in eligendis Episcopis non solùm ordines requirunt, sed ordines sacros; ac saltem Diaconatum. Synodus Aruernensis cap. 5. *Vt nullus laicus, clericus, vel tantum subdiaconus in episcopatum eligatur.* Quin illũ demum summo gradu dignum censuerunt, qui per singulos inferiores diu antè probatus fuisset. quo nomine Ioannem Cabillonensem Episcopum designatum commendat Sidonius noster lib 4. epist. 25. quòd in lectoris, diaconi, & secundi ordinis sacerdotis, hoc est presbyteri gradu versatus, per singulos ordines stipendia fecisset.

VLGERIO.] Rainaldi Archiepiscopi Remensis in Andegauensi cathedra successori, vt dictum est ad epistolam vltimam lib 1. sedem illam rexit solidos annos XXIII. hoc est ex anno M. C. XXV. ad XLVIII. Eius opus est epitaphium, quod tricenis versibus elegis incisum est in tumulo Marbodi Episcopi Redonensis Iulio- EPIST. XII.

magi apud S. Albinum. ad Vlgerium verò scripta est. S. Bernardi epist. cc.

In Synodo vestra.] lib. I. epist. XXVII.

Si Monasterium nostrum.] Controuersia hæc, quæ Vindocinensi monasterio fuit cum Episcopo Andegauensi de Ecclesiis & oblationibus, & ante Vlgerium nata est, & Goffridi ætate non desijt. Composita tandem est inter Vlgerium eundem & Fromundum Abbatem Goffridi successorem, arbitrio & auctoritate Innocētij II. cuius extant de ea re litteræ ad Fromundum prid. Idus Ianuar. anno M.C.XXXVI. datæ.

Si Legatus *Romanæ Ecclesiæ.*] Girardus Episcopus Engolismensis. epist. XXVII.

Quod Dominus *Papa Vrbanus.*] epist eadem. Iure communi Ecclesiæ omnes in Episcoporum sunt ordinatione & potestate. Synodi Aurelian. I. c. XIX. Cabilonensis. c. X. & passim. Plerique autem Ecclesias vel à se conditas, vel iuris sui, monasteriis olim offerebant, vt in eorum essent potestate. Quod quia sine Episcoporum consensu fieri non poterat, Episcopi nonnunquam Ecclesias monachis hac lege permittebant, vt statis annis, quotiescunque scilicet illarum vicarij, seu personæ, vt vocabant, mutarentur, certā pecuniam Episcopo penderent, quæ Redemptio altarium dicebatur. Hanc vt nefariam & Simoniacam interdixit Vrbanus in Synodo Aruernensi. Post Synodum verò fuerunt Episcopi, qui pro redemptione illa, quæ multorum annorum interuallis fiebat, annui census pensitationem exigerent. Quo è numero Vlgerius Andegauensis hoc loco, & Iuo Carnotensis, ac Rannulfus Santonensis. quos eo nomine arguit Paschalis II. cuius hæ litteræ extant in chartophylacio Vindocinensi.

Paschalis *Episcopus seruus seruorū Dei venerabilibus Episcopis Iuoni Carnotensi & Rannulfo Sanctonensi salutem & Apostolicam benedictionem.*

Ivxta *sanctorum Canonum sanctiones non ignotum vobis esse credimus, quid vltionis maneat Ecclesiastici ordinis viros Apostolicæ sedis decreta spernentes. Ipsi enim Aruernensi Concilio affuistis, in quo præsidente præde-*

cessore nostro bonæ memoriæ Papa Vrbano, considentibus Galliarum Episcopis, decretum est vt altaria, quæ ab annis triginta & sub vicariorum redemptione Monasteria possedisse noscuntur, quietè deinceps & sine molestia qualibet Monasterijs ipsis firma permaneant. Vos autem huic simplicitati incongruas duplicitates innectitis, & personarum redemptionem mutatis nominibus extorquere conamini. Verum oportet nos huiusmodi versutijs sinceritate veritatis Apostolicæ obuiare. Præcipimus ergo, vt decretum illud omnino teneatur integre, nec super illud quicquam vlterius pro eisdem Altaribus exigatis. Sanè quod vobis dicimus, cæteris quoque Galliarum Episcopis erga suarum Diœcesum Monasteria præcipimus obseruandum. Datum Romæ II. *Idus Martij.* Ex his litteris Paschalis, & ex Goffridi verbis intelligi licet cuiusmodi fuerit synodicum Vrbani decretum de vicariis, cuius extrema epistola fit mentio. Hactenus enim in lucem non prodiit.

ILDEBERTO.] cuius extant epistolæ & alia opuscula. Hoello in cathedra Cenomannensi suffectus fuerat anno M.XCVII. Hac relicta Gilleberto postea in Turonensi successit anno M.XXV. vir in Episcopatu eximius: ante illum, vitæ solutioris, vt indicat Iuonis epistola CCLXXVII. quam quidem qui de Ildeberto, quo de agimus, scriptam pertinaciùs neget, is opinor clausis oculis sibi credi velit. Ecquæ enim alia Iuonis tempore Cenomannensis Episcopi electio fuit, quàm Ildeberti? quem præterea scimus ex Archidiacono, quod Iuo notat, ad Episcopalem cathedram euectum. neque tamen hæc ita dissero, vt viri docti, qui contrà sensit, nomini obrectem. sed quia immortalis memoriæ Cardinali Baronio debere me iudico, vt quæ rectè & verè ab eo dicta sunt, ea vt pro veris habeãtur, enitar. quoad possũ. EPIST. XIII.

OMNES *Factores Rainaldi*] electi Episcopi Andegauensis. Epist. XI.

QVI *vos illuc vocauit*] Radulfus Turonensis. epist, eadem.

CASTRVM *Ledæ.*] oppidum in finibus Turonum & Cenomanorũ, sed in horum pago, ac diæcesi. Castrum Lidi appellat vetus historia vitæ Ildeberti, quem eo se

recepisse narrat post captam vrbem ab Henrico Rege Anglorum. Ledam ergo fluuium dicit, qui aliis Lidus, vel Ledus, vt Sidonio in Panegyrico Maioriani.

VSQVE *ad Carcerem*] oppidi nomen, de quo epist. XVI. & XXVII. huius libri.

EPIST. XIV.

ILLICITÆ *electioni*] Rainaldi Andegau. de qua dictum epist. XI.

CAPTIONE *Redonensis Episcopi*] Marbodi. captus est a parte aduersa, dum Rainaldi electioni inconsultò fauet. Sic enim Rainaldo scribit, qui pessimam postea gratiam Marbodo reposuit. *Nam & carcerem & catenas, dum ad te in auspiciis tuæ illius electionis vocatus festino, tui causa passus sum, machinamento eius, qui tibi nunc placet, Stephani, quasi tunc iam præsagiente, & præmonente fortuna, vt ab infausto cœpto desisterem*. Huius sancti Præsulis egregias virtutes, præter Vlgerium, qui eius scripsit Epitaphium, his versibus complexus est Riuallonus Archidiaconus Redonensis.

Reddidit ingenium sapientem, lingua disertum,
Mens memorem, vigilem sollicitudo gregis:
Ætas longa senem, iucundum gratia moris,
Ordo Pontificem Relligioque sacrum:
Sobrietas parcum sibi, munificentia largum
Pauperibus, rectum regula iustitiæ.
Hic basis Ecclesiæ pondus portabat, & idem
Mansuetudine bos & feritate leo.

quia, nimirum, vt scripsit Vlgerius in Epitaphio,

Lenis erat placidis, & rigidus tumidis.

EPIST. XV.

ECCLESIAM *De Sauiniaco*] epist. XXI. *Ecclesiam Sauiniacensem*.

ARCHIPRESBYTER *vester*] Petrus Epist. seq.

OLRICVS *de S. Karilefo*] nunc nomen familiæ, alias Monasterij Anisolensis, vt in literis Theodorici Episcopi, *Ebrardus Abbas de S. Karilefo*: alias Castri. villa Caiani olim dicebatur in finibus Cenomannorum & Carnutũ, vbi S. Carilefus ad Anisolam fluuium Cœnobium Childeberto Rege condidit, & Monasterio, Castro, Castrique Dominis nomen reliquit. S. Calesium hodie vocitant.

De *Grato Episcopo*] Mirum est ignorari potuisse à Goffrido, Gratum Episcopum fuisse Carthaginiēsem; cùm docere id potuerit non modò Carthaginiēse Concilium primum cui præfuit, verùm etiam Sardicense, cui subscripsit. sed nimirū in libro Canonum, vbi Grati Episcopi nomen præfixum viderat, ciuitatis nomen cui præerat non legebatur.

Apud *Montem aureum.*] Id oppidum infra Vindocinum situm est in altera Lidi ripa.

Apud *Carcerem.*] Infra Montem aureum in læua eiusdem fluuij ripa, non procul à castro Lidi & Turonum finibus, Carcer Cenomanicæ Diœcesis castellum non ignobile, quod à Fulcone IV. captū narrat Chronicum S. Albini anno M. IV. *Post non multos igitur dies* inquit, *dum Fulco Comes quod volebat implere non posset, pacem cum filio suo Gaufrido Martello fecit, pariterque sequenti anno Castellum* CARCERIS *ceperunt, & Toarcium magnum & nobilissimum Castellum concremauerunt.* Chartram hodie appellant, quod vernacula maiorum lingua Carcerem sonat. Itaque vt Parisij S. Dionysij de Chartra ædem vocant, vbi carcer illi fuit: sic indigenæ Chartram, aut S. Vincentium de Chartra castellum id dicunt, quod Carcer est Goffrido.

Apud *Seusam*] Nomen hactenus retinet cum titulo Comitatus in Pago Cenomanico ad Sartam fluuium, qui & ipsam Cenomanorum principem vrbem præterfluit.

Ioannem *Camentarium.*] epist. XXV.

Hamelino *de Monte aureo.*] Hìc familiæ nomen, non patriæ, vt & lib. I. epist. XIX. Petrus de Monte aureo. de Hamelino iterum epist. sequente.

Et *à Legato*] Girardo Engolismensi.

In *Decretis Patrum.*] Infra epist. XXXIII. verba sunt Zephyrini Papæ ad episcopos Galliæ, vt ei quidem tribuuntur. III. q. IX. *Caueant iudices Ecclesiæ, ne absente eo, cuius causa ventilatur, sententiam proferant, quia irrita erit.*

Eo *reclamante*] Hoc est, nisi aduersæ parti satisfecerit. vnde & lib. I. epist. XXX. pari expostulatione apud Radulfum Turonensem cōquestus est, quod Hardui-

num de Malliaco abſque præcedente ſatisfactione abſoluerit. Iuo epiſt. XXVIII. *quos ſine ſatisfactione reconciliare non valeo, & excommunicatos in hoſtem mittere non debeo.*

ECCLESIAM *Sauiniacenſem.*] Eccleſiam de Sauiniaco dixit epiſt. XV. cuius Archipresbyter Petrus epiſt. XVI. & in ſcriniis S. Albini, Durandus item Presbyter de Sauiniaco, Heliæ Cenomannorum Comitis, id eſt Goffridi noſtri temporibus. Abeſt autem Sauiniacus Pagi Vindocinenſis caſtellum, Vindocino, qua ad Cenomannos itur, leucas fere VII.

LAVARZINVM] Lauarzinenſe Caſtrum in vita Ildeberti, cui patria fuit Lauarzinum, ſiue vt hodie loquuntur Lauardinum Monti aureo in aduerſa ripa finitimum.

Lib. 3. ep. 23. QVA *Hebdomada Iunij.*] Hinc apparet, ieiunij æſtiui ante illa tempora ſtatam ac definitam ſedem non fuiſſe. quod ſanè verum eſt. Nam in Concilio Aruernenſi c. XXVII. eorum, quæ collegit Lambertus Epiſcopus Atrebatenſis, decretum conſtat, *vt ſemper fiat ieiunium veris in prima hebdomada Quadrageſimæ. Ieiunium verò æſtatis, infra hebdomadam Pentecoſtes.* Et apud Bertoldum in appendice ad Hermãnum Gebehardus Epiſcopus Legatus ſedis Apoſtolicæ idem ſtatuit in Synodo, quam Conſtantiæ habuit anno M.XCIV. exemplum vt reor ſequutus Gregorij VII. quem primum huius decreti autorem facit Micrologus. Quàm vero incerta & anceps antea res fuerit, teſtatur Synodus Salegunſtadienſis, cùm incertum ieiuniũ quatuor temporum vocat. Et mira prorſus per gentes & ætates varietas fuit. Nam vt de æſtiuo tantum Iunij menſis ieiunio dicam, & ſi receptum fuerat à pleriſque, vt ſecunda eius menſis hebdomade celebraretur, quod ex Synodo Moguntina anni DCCCXIII. excerptum legimus libro V. Capitul. C.XXCVI. & in Synodo Rotomagenſi Ioannis Archiepiſcopi an. M. LXXII. In ipſius tamen Hebdomadis deſignatione non idem omnium ſenſus & mos fuit: cùm alij à feria IV. rationem inirent, quod præcipit Synodus Salegunſtadienſis, alij à Sab-

bato, quod faciendum docet Berno Abbas Augiensis. Fuerunt præterea, qui si quando euenerat vt secundum Iunij Sabbatum in vigiliam Pentecostes incideret, illa ipsa nihilominus hebdomade ieiunium obseruarent: nonnullis tum præuertere atque in antecedentem hebdomadem ieiunium reuocare placuit: alij contra in sequentem (quam hodie sequimur) reiicere maluerunt. Nec minor fere inuerno, hibernoq; ieiunio diuersitas: Hoc igitur quamuis in re non magna discidium ab Ecclesia tolli, & communem omnibus legem dari intererat, quam sancitam diximus in Synodo Aruernensi. Sed non vbique statim obtinuit. Adeo difficile est plerisque antiquos mores, ritusque vel melioribus mutare. Propterea Goffridus tanquam in re adhuc incerta Ildebertum interrogat.

IOANNEM *Monachum*] Cæmentarium. epist. seq. xxix. & xxx. EPIST. XXIV.

SAGITTA *quæ* q. *à Turono*] litteræ Clericorum Turonensium ad Ildebertum, de quibus epist. seq. EPIST. XXVI.

CLERICI *Turonenses*] Metropolitauæ Ecclesiæ S. Gatiani. EPIST. XXVII.

ECCLESIAM *S. Nicolai*] In priuilegiis Innocentij III. & Ioan. XXIII. Castri carceris Ecclesiæ tres numerantur, quas Goffridi de Meduana illustris viri consensu Cœnobio Vindocinensi concessisse dicitur Ildebertus. Easdem recenset Guido Episcopns Ildeberti successor in litteris quibus Fromundo Abbati Ecclesias omnes confirmat, quas in Episcopatu Cenomannico possidebat. *Ecclesiæ*, inquit, *de Carcere, Capella scilicet S. Mariæ, Capella S. Vincentij, & Capella S. Nicolai: sub perpetuo anathemate prohibentes, ne infrà Banleugam eiusdem Castri Ecclesia vel Capella construatur sine licentia Vindocinensis Capituli.*

ETIAMSI *aliter egisset*] aliter agere trita Goffrido significatione est malè & peruersè agere, turpiter & indecorè. Sic enim vsurpauit lib. I. epist. VII. lib. II. epistol. VII. & VIII. & hoc libro. XLI. *rogamus vt quod aliter actum est corrigatis*. lib. 4. epist. 12. Item 47. *aliquid aliter agere esse humanæ perfectionis: & quod aliter actum est nolle corrigere diabolicæ præsumptionis*: & lib. 5.

epist. xxii. Legerat nimirum in S. Benedicti regula cap. iiii. *Præceptis Abbatis in omnibus obedire, etiamsi ipse aliter quod absit agat*. quæ eadem verba, sed de Episcopis scripta, leguntur in Epist. i. Clementis ad Iacobum, Rufino interprete.

ARCHIEPISCOPVS] Radulfus ad quem lib. i. epist. xxx.

PROMISSIONEM *dedicasset effectus*] Epist. præcedente, *promissionem tamen vestram veritatis effectus commendare debuisset*, id est probare. Tunc enim approbantur promissa, cùm præstantur. Sæpe ludit in hoc verbo Tertullianus. De Monogamia: *At vbi primum scelus homicidium in fratricidio dedicatum est*. de pœnitentia: *Iam inde in semetipso pœnitentiam dedicauit*. Et in Apologetico Neronem damnationis nostræ dedicatorem vocat, hoc est primũ auctorem persecutionis. Dedicare in his locis Tertulliani est auspicari, rem nouam exhibere. At Goffrido exequi & perficere. quia nimirum & noua dedicantur, & dedicari nisi perfecta non solent.

LITTERÆ *quas vobis*.] Epist. xxvi.

EPIST. XXVIII. PETRO *de Caortiis*.] lib. v. Epist. xii. Hugo Caorcinus.

EPIST. XXX. IOAN. *Monachum Cæment. q.*] Fugitiuus hic Monachus à Goffrido sæpe frustra reuocatus, ob artis suæ vtilitatem ab Ildeberto retinebatur, vt questus est lib. i. Epist. 3. ad Paschalem. Verisimile est post excommunicationem redditum Monasterio fuisse, & deprecatoria quapiã epist. commendatum qualis est xxiii. inter epistolas Ildeberti. quam libenter huc transferrem, nisi Monachi nomen, pro quo intercedit, aliud fuisse primi apicis nota indicaret.

EPIST. XXXI. RANNVLFO *Episcopo*.] Sanctonensi, Bosonis successori. Huius auspicia Episcopatus in vetere Chronico Vineti coniiciuntur in annum M. XXCIII. Synodo Aruernicæ interfuit, vt testantur litteræ Vrbani & Paschalis, quas produximus ad lib. ii. epist xxviii. & xii. huius. sequenti anno Vrbanum Santonos venientem excepit Idibus Aprilis.

CVM *Eblone*.] libr. i. Epist. i.

GOFFRIDVS *Tauniacensis.*] Tauniacus duplex in Santonis prælabentium fluuiorum nominibus distinguntur. nam altera Carantoni dicitur, altera Vultonnæ. EPIST. XXXII.

ABSENTE *eo*] supra epist. XVIII. EPIST. XXXIII.

MONITIO *namque.*] Iudicij vocatio. lib. II. epistol. XXIX.

DEFINITVM *vel distractum.*] Priuilegium Gregorii VII. *Si quis vero contra illum B. Petri locum pro aliquibus rebus causari voluerit, non ei Abbas vel fratres respondeant, antequam Romanum Pontificem consulant, quia quidquid sine nostro, vel successorum nostrorum iudicio definitum siue distractum fuerit, irritum erit.* Item Vrbani II. M. XCIIX.

NEMO *ad Synodum.*] Eusebius Papa in epistola ad Alexandrinos & Ægyptios de Episcopis exspoliatis. *Quos sciatis*, inquit, *nec ad Synodum Comprouincialem, nec ad generalem posse vocari, nec in aliquo iudicari, antequam cuncta, quæ eis sublata sunt, legibus potestati eorum redintegrentur*, lib II. epist. XXIX. lib. IV. epist. XII. EPIST. XXXV.

TOLETANI *Concilij.*] IV. Can. XLVIII.

ANTIOCHENVM.] Canone V. *Si quis Presbyter, aut Diaconus, Episcopum proprium contemnens se ab Ecclesia sequestrauit, & seorsum colligens, altare constituit, & commonenti Episcopo non acquieuerit, nec consentire vel obedire voluerit, semel & iterum conuocanti, hic damnetur omnino; nec vltra remedium consequatur, quia suam recipere non potest dignitatem. Quod si Ecclesiam conturbare & sollicitare persistat, tanquam seditiosus, per potestates exteras opprimatur.* Hic integer est Canon aduersus Presbyteros ac Diaconos, qui ab Episcopis suis secessionem faciunt, & altaria sibi seorsum erigunt. Goffridus, aut si quis ante illum, ita contraxit, vt Clericos omnes, qui Episcopis suis quaqua in re non obediunt, constringere videatur.

CONTRA *Archiepiscopum.*] Burdigalensem Aquitaniæ II. Metropolitanum. Is erat hoc tempore, vt opinor, Arnaldus Amati successor.

IVLII *Papa.*] Epist I. ad Orientales pro Athanasio XXIII. EPIST. XXXVI.

ABBAS *S. Ioannis.*] qui Angeriacensis lib. IV. Epist. III. Abbas de S. Ioanne lib. V. epist. XIX. quæ ad hoc pertinet argumentum.

PLACITVM.] lib. III. Capitul. XXCIII. *Vnusquisque Comitum placitum suum habeat, & iustitias faciat.* Placitum dicebant iudicium, aut conuentum iudicij causa, vnde & placitare lib. II. epist. XXIV. Nec iudicij modò; sed cuiuslibet negotij causa conuentus agerent, & conuentiones ipsas, transactionésque rerum quarum causa conuenerant, placita vocabant: vt placitum Ticinense Caroli Calui anno DCCCLXXVII. Principum, apud Iuonem epistol. XXVIII. Flodoardus in Chronico anno DCCCCLIII. *Placitum concordiæ ac pacis Rex & Hugo mediante Quadragesima iniere Suessionis.* Placitum venditionis, Capitul. lib. III. LXXV. Concilium Triburiēse cap. IX. *Cùm Episcopus Episcopatum circumeundo placitum canonicè decreuerit, populúmque illò inuitauerit: & Comes eadem die placitum cum populo suum condixerit, & per bannum illùc venire præceperit: placitum Comitis omnes postponant, & Comes ipse, idémque populus post Episcopum festinè pergant: scientes se non illic seditiosa contentione decertare; sed pro fide Catholica inuigilare; non cumulum pecuniarum, sed lucrum congregare animarum.*

DE INSVLA *Flaici.*] Insula est non maris aut fluminis, sed mediis olim ex paludibus eruta. qui nunc etiam eius situs cernitur non procul Surgeriis, quarum Ecclesiæ membrum est. In priuilegio Vrbani II. Romæ anno M. XCVIII. *Ecclesia B. Mariæ de Surgeriis cum insula Flaici, quam à se prorsus erutam Hugo miles per manum Ranulfi Sanctonensis Episcopi Vindocinensi Cœnobio dereliquit.*

EPIST. XXXVII.

HAIMERICO *de Rancone.*] Clara superioribus sæculis familia, ex qua huic cognominis alter Haimericus de Rancone fundationis Vindocinensis Cœnobii litteris inter proceres subscripsit anno M. XL. Item Gauffridus de Rancone Pictauensi regioni à Ludouico VII. Rege, Aquitaniæ Duce præpositus: cuius extant ad Sugerium Abbatem litteræ inter epistolas Sugerij. Haimerici præterea Ranconensis his omnibus antiquioris, cruentique eius interitus meminit vetus

Chronicum Ademari Engolismensis. *Haimericus*, inquit, *Princeps Ranconensis contra Guillelmum Engolismæ Comité insurgens à Goffrido Comitis filio ferro confossus occiditur.*

AVCTORITATE *Canonũ.*] Leo Rustico Narboñesi. *Nos autem quibus viuentibus non communicauimus, mortuis communicare non possumus.* Innocentius III. Archiepiscopo Nidrosiensi cap. XII. de sepulturis. *Sacris est Canonibus institutum, vt quibus non communicauimus viuis, non communicemus defunctis: & vt careant Ecclesiastica sepultura, qui prius erant ab Ecclesiastica vnitate præcisi, nec in articulo mortis Ecclesiæ reconciliati fuerint.* Potest tamen in excommunicatione mortuis absolutio impertiri, & post absolutionem sepultura, C. *A nobis. de sentent. excommunicationis.*

PETRO *Santonensi Episcopo.*] Ranulfi successori. EPIST. XXXVIII

GVILLELMVS *Oleronis præpositus.*] huius atque Haimerici fratris iterum fit mẽtio lib. v. epi. XXI. Olero, siue, vt loquitur Sidonius, Olario insula est Oceani Sãtonici, de qua dictum etiam lib. I. epist. XXV. Vliarus Plinio.

RAINALDVM *Chesnellum.*] Rainaldum Chesnelli dixit lib. I. epist. XXI.

DVELLVM *cepisse.*] Monomachiam, singulare certamen, quo ambiguas disceptationes dirimebant, quæ ordinario iudicio terminari non poterant. In diplomate Stephani Regis Anglorum ad Hugonem. Archiepiscopum Rotomag. *De his qui treuam Dei infringunt, & in treuia Dei homines occidunt similiter statui, quemadmodum Henricus auunculus meus teneri mandauit. Videlicet si occisorem aliquis in treuia Dei duello probare voluerit, duellum illud in curia erit.* & post alia. *Si vero defuerit, qui occisorem in treuia Dei duello probare voluerit, tunc ille occisor per ministros Ecclesiæ vocatus, aperta lege iudicij, aut aqua vel igni se purgabit.* Aquæ nimirũ calidæ aut frigidæ, vel ferri igniti iudicio. Nam hæc alia erant genera vulgaris purgationis. Qui ritus è prisco Francorum, Germanicarúmque gentium more in Ecclesiã olim receptus, reclamantibus licet Ecclesiæ rectoribus, sic inualuit, vt multorum sæculorum contentione im-

petrari vix potuerit, vt abrogaretur. Sed vt de duello seorsim dicamus, fiebat hæc pugna scuto & fuste. lib. IV. Capitul. XXIII. *qui cum scutis & fustibus in campo decertent.* & XXIX. *liceat ei contra vnum ex ipsis cum scuto & fuste in campo contendere.* At quamquam his armis dimicabant, vix tamen sine sanguine, interdum etiam non sine cæde pugnabatur. Vel hanc igitur ob caussam Ecclesiasticis precipuè vetita erat monomachia. quod multis etiam locis docet Iuo, vt epist. CCXLVII. Propterea in diplomate Stephani Regis duellũ in curia Regis indicitur: in Ecclesiastico foro aquæ vel ignis purgatio. quia Ecclesiasticis non solùm ipsis duello contendere non licebat, sed nec alios committere. Sæpius tamen ab illis temporum vitio vtramque in partem peccatum est. quod subiecta etiam duo exempla testantur. quę quoniam veterum duellorum morem illustrant: & memorabilium prætereà rerum notitiam continent, non indigna visa sunt quæ in lucem proferantur. Alterum è Tabulario sancti Albini Andegau. specimen exhibet duelli oblati & accepti: sed non peracti, in controuersia Theoderici Abbatis cum Vicecomite Toarcensi, in hæc verba.

HAIMERICI VICECOMITIS Toarcij cum Theodorico S. Albini Abbate controuercia.

NOTVM *fiat omnibus Christianis præsentibus & futuris, quòd Vicecomes Toarcensium Haimericus nomine exigebat officialium suorum persuasione ab Abbate S. Albini Theodorico nomine, qui nouiter onus susceperat Abbatis, consuetudinem quandam inauditam, & omni religioni contrariam: videlicet pro Abbatis mutatione & releuatione Abbatis, equum vnum centum solidorũ, aut solidos centum. Dicebat enim, sicut illi suggestũ a talium aucupibus lucrorum, quod quicumque nouiter crearetur Abbas in Monasterio S. Albini, prædictum pro sua ordinatione præiudicium solueret Vicecomiti. Quod cum prædicto de parte Vicecomitis nuncia*

sum fuisset Abbati, peruidens & sibi & successoribus suis nocituram, si redderetur, hanc consuetudinem, negauit soluere quod intelligebat exigi peruerse. Vnde factum est vt ob hanc causam peteret Toarcium, Vicecomitem adiret, paratus aut calidi ferri iudicio secundum legem monachorum per suum hominem probare, aut scuto & baculo iuxta legem sæcularium defendere, nunquam in Abbatia S. Albini fuisse istam, & iniustè exigi consuetudinem. vtrum fieret horum, Vicecomitis est iudicio relictum. Cumque ille duellum potius elegisset, obtulit Abbas hominem S. Albini, qui & sacramentum faceret, & sacramento fidem brachio daret. Interea Vicecomitis optimates quam immaniter hac consuetudo omni Christianitatis professioni, & præcipuè monastico ordini possit officere, perpendentes, simulque Vicecomiti, quòd contra Deum & Sanctos eius & animam faceret, protestantes, iniustum proclamabant esse pro tam iniqua bellum fieri consuetudine. Ipse quoque Vicecomes, vt homo prudens & nobilis, & bene morigeratus, licet iuuenis, sentiens in periculum animæ suæ pugnam istam, vter pugnantium vinceretur, vergere, qua aut suum aut Sancti cogeret hominem fortassis occidi: consilio inito cum fidelibus suis, pro anima Patris sui iam pridem defuncti, cuius ipso die anniuersaria voluebatur dies; nec non & sua quotidie periclitantis salute; & vt Abbas sibi, vxorique suæ, & fratribus societatem daret beneficij congregationis S. Albini, remisit pugnam, remisit & consuetudinem: & vt nullus post hac suæ vel ditionis vel parentelæ hanc valeat exigere, notitiam huius rei scribi præcepit. quam fratres suos, Gauffridum videlicet & Rodulfum; nec non & milites, qui hanc consuetudinem de illo in feuum reclamabãt, Guillelmum scilicet & Americum Præpositum, auctoramento gratuito firmare persuasit. Data igitur ab Abbate beneficij societate, & irrita facta à Vicecomite sæpedita consuetudine, ab vtraque parte discessum est in pace. Facta sunt hæc apud Toarcium in Curia Vicecomitis Haimerici, &c.

Alterum è Codice S. Petri Redonensis, Hamelini Episcopi litteris continetur, quæ duellum commissum, sed sine victoria diremptum ostendunt. Sic igitur habet.

HAMELINI REDONVM EPIscopi litteræ de controuersia Mainguenoij & Iuonis, duelloq. inter eos commisso.

EGO Hamelinus Dei gratia Redonensis Episcopus memoria commendo, & posterorum meorum trado notitiæ finem controuersiæ, quæ fuit in præsentia nostra inter Mainguenoium filium Eueni de Crotenaco, & Inonem quondam filium Hamelini nepotem Galterij Groisnardi. Iste Iuo anno quarto Episcopatus mei clamorem mihi fecit super hæreditate vt asserebat sua, quam Galterius Patruus suus & Hamelinus Pater suus ab Episcopo Mainone emerant, & in pace possederant in vita sua. Post quorum mortem ipse Iuo & fratres eius cogente paupertate & solitudine sua in aliam demorantes parrochiam hæreditatem suam dereliquerunt in manu Episcopi solutam & quietam. Nunc autem reposcere se hæreditatem suam, quam Mainguenoius iniustè possideret interim sibi traditam à ministris Episcopi, quam nullus antecessorum antea possedisset. Ad hunc clamorem vocatus Mainguenoius die constituto & loco, huiusmodi dedit responsum. Ego nec tuam, nec Patris tui, nec Patris tui possideo hæreditatem; sed hæreditatem meam, quam Pater meus, & Auus, & Proauus meus in pace tenuerunt & possederunt tempore MAINONIS, & SILVESTRI, & MARBODI, & ROTALDI *Episcoporum, & nunquam à iustitià defuerunt, neque vnquam à possessione ista deiecti sunt. sed neque ego. Ad hæc Iuo: nec tu, Mainguenoi, terram istam sine calumnià nostrà possedisti, nec Pater tuus, nec auus tuus, nec proauus tuus aliquádo de eà fuerunt inuestiti. Super his sententia data est, scilicet vt Mainguenoius narrationem suam iureiurando assereret. Huic iuramēto resistere se Iuo dixit. Itaque iudicatum est inter illos duellum. Acceptum est ab vtraque parte, & laudatum iudicium. Cúmque die constituto ventum esset in campum, & post facta iuramenta pugiles hinc & inde fortiter & viriliter dimicarent in prato Episcopi, iuxta fluuium Isolam; præsentibus nobis, & Comite Conano, & Roberto Vitreiēsi tunc excommunicato, & Oliuerio de Diuanno, & Hamone de Guirchia, & aliis proceribus multis, & fere omni Clero & populo*

pulo Redonensi, tractatum est de concordiâ, & conuenit, & placuit, vt Mainguenoius terram suam quietam teneret & possideret, & Iuoni daret quinquaginta solidos propter impensas: & ita Iuo calumniam Possessionis illius prorsus dimitteret. & factum est ita. deditque Iuo fidem suam in manum Episcopi de huius pacis compositione firmiter & fideliter obseruanda. similiter & fratres Rainaldus, & Iudicael, & Ruellonus Bodinardus, & Radulphus socer Iuonis, & Robertus ex pallare. datusque est locus & terminus, vt quinquaginta illi solidi Iuoni redderentur. Die constituto cùm Mainguensius præsto esset, & Iuo à nobis inuitatus semel, & secundò, & tertiò pecuniam nollet recipere, ego illam recepi, dans Mainguenoio securitatem & tutelam promittens omni tempore meo, & successorum meorum Episcoporum. Chartulam quoque pactionis signaui sigillo Episcopali, vt rata sit & firma, & inconcussa permaneat. Sed quoniam huc vsque prouecti sumus, accedat & tertium duelli exemplum, in quo pugillum alter vincitur, & suo, quod monuimus, cruore perfusus describitur. Id depromptum est ex vetere historia seu gestis Comitum & Antistitum Engolismensium, vbi de Guillelmo Arnaldi F. Comite agitur, in quem malefica mulier noxias artes exercuisse ferebatur.

STEPHANI PRO COMITE Engolismensi, & Guillelmi pro malefica Duellum.

D*Vm maleficæ*, inquit, *mulier non confiteretur, iudicio Dei commissum est, vt quod verum latebat per duellum duorum virorum inter se pugnantium data victoria probaretur. Factis ergo sacramentis feria secunda primæ hebdomadæ Passionis, decertauerunt diu multumque extra Ciuitatem in insula Carantoni fluminis, scilicet missus Comitis Stephanus & defensor maleficæ Guillelmus, cum baculis & scutis. defensor enim maleficæ erat ipso die maleficatus à quibusdam incantatoribus, & quibusdam potionibus herbarum initiatus. Sed Stepha-*

nus de solius Domini vero iudicio confidens victor sine sui corporis damno fuit. Alter toto corpore conquassato, suo nimium sanguine coopertus, victus stetit in pedibus ab hora tertia vsque ad horam nonam, Cùm se mouere iam non posset, clypeo & baculo euomuit quædam malefica quæ gustauerat: semiuiuus aliorum manibus deportatur & longo tempore languens decubuit, incantatores verò eius de longe stantes, qui & quædam præcantamina dicebant, mox territi fugerunt. Stephanus vero lætus & exiliens eadem hora cucurrit Deo gratias referre ad tumulum sancti Eparchij, vbi prædicta nocte peruigil excubauerat. Deinde reuersus est equitans in ciuitate vt se reficeret. Malefica verò multis tormentis ignorante Comite mox excruciata nec sic confessa est: sed à tribus mulieribus, quæ cum ea interfuerant maleficiis, conuicta est testimoniis. Comes tamen ei pepercit & vitam concessit.

Epist. XL. OBLATIONES *confessionum in Ecclesia Surgeriarum*]Non dissimilis fuit Vindocinensium controuersia cum Episcopo Andegauensi, vt obseruatum est ad Epist. XII. de qua inter Vlgerium Episcopum & Fromundum Abbatem coram Innocentio II. ita conuentum est, vt Abbas oblationes baptisteriorum in Ecclesiis Episcopi Andegauensis remitteret; Episcopus Abbati oblationes purificationum vel nuptiarum, & alias, sicut antea obtinuerat, in posterum concederet. Surgeriarum Castellũ nomen retinet in Episcopatu Santonensi: de cuius Ecclesia Vrbanus Gaufrido Abbati. *Ecclesiam Parrochialis S. Mariæ de Surgeriis, & omnes Ecclesiæ, quæ infra terminos eiusdem parochiæ continentur.*

Epist XLI. P. HONORABILI *Episcopo*] Petro eidem Santonensi. Habuit & decimas salinarum Cœnobium Vindoc. vt ex tabulis fundationis liquet, in pago Pictauensi ad Olonam. Quare dubitari posset an scripta sit Epistola ad Petrum Episcopum Pictauensem, nisi compertum esset Callisti tempore non Petrum Pictauis sedisse, sed Guillelmum Petri successorem.

ECCLESIA *non debet decimam dare*] Non negabat Episcopus decimas à Monachis iure possideri; sed

contendebat ab Ecclesiasticis non deberi. quod scitè refellit Goffridus.

VRBANI *& Callisti priuilegia*] Vrbani hac de re decretum citatum ad epist. XXXIII. Callisti integrum attulimus ad libri II. epist. XXVIII. Ep. XLII.

I. *Episcopo*] Goffrido suspicor Carnotensi, ad quem scribens epist. XXX. Pagani etiam monachi meminit. Ioffridũ pro Goffrido interdũ scribebãt. atque ita vetus codex Abbatem nostrũ repræsentat epist. ad Honoriũ: Locus ergo huic epistolæ debebatur in calce libri.

LAICIS *etiam religiosis*] Ex Symmachi Papæ synodo III lib. VI. capitul. CCXCIV. Iuo P. XVI. c. XXXVI. & Gratianus XVI. q. VII laicis.

GREGORIVM VII.] In synodo Romana epist. XI. & op. II.

VRBANVM] In synodo Aruernensi.

PASCHALEM] In synodo Lateranensi.

R. EPISCOPO.] Rainaldo fortasse Andegauensi. nec enim occurrit, cui potius adscribi queat. Hoc pacto adiũgi cæteris debet, quæ ad illũ suprascriptæ sũt. Ep. XLIV.

CONCILIVM *Romæ*] A Callisto II. anno M. C. XXIII. Appendix Sigeberti *Concilium Romæ celebratur: pax inter regnum & sacerdotiũ reformatur: & ius inuestiturarum Episcopalium ab Imperatore exfestucatur* i. abdicatur. Hoc idem est Concilium opinor, ad quod euocatus Ildebertus, graues in itinere difficultates meditatur in epist. LXXVI. M*aximè autem hac in tempestate orationibus tuis egemus fatigandi Romam quo Papa Cardinalibus citramontanis Episcopis & Abbatibus conuocatis generale Concilium in vrbe est celebraturus: nobis illuc profecturis tempus hyeme suspectum, niuibus Alpes, incrementis aquæ, vinculis Imperator, seditionibus ciuitas, exactione palatium.*

AD LIBRVM IIII.

HVGONI *Abbatum excellentissimo.*] Singulare prorsus sæculi huius ornamentum, ordinisque sui decus Hugo Cluniacensium Abbas VI Ordericus Vitalis de Roberto, Abbate postea Vticensi. *Clunia-*

cum perrexerat, vbi tunc monasticæ phalangi Hugo Abbas temporibus nostris speciale Monachorum decus præerat. Huius tanto illustrior laus fuit, quanto præfectura diuturnior. Annos enim præfuit III. & LX. Quanti autem eum fecerit Vrbanus II. qui Monasticæ vitæ initiatus ab eo fuerat, declarant quæ ad illum in ipsis Pontificatus sui exordiis inter alia scripsit his verbis. *Tibi ergo sanctissime, reuerentissime, ac dilectissime frater, tam ex antiqua sedis Apostolicæ familiaritate, quam ex nobilissima tua, tuique Cœnobij religionis reuerentia singularis à nobis debetur prærogatiua dilectionis. Est præterea quod nos tibi non minus, tuoque monasterio debitores faciat. quoniam per te Monasticæ religionis rudimenta suscepi, in tuo Cœnobio per secundam sancti Spiritus gratiam renatus.*

HENRICVS ABBAS] Angeriacensis, ad quem Epist. III Angeriacense Monasterium in ijs hoc tempore censebatur, quæ à Cluniacensi Abbate regebantur. Tanta enim fuit primis sæculis fama Cluniacensium, vt Principes atque Antistites antiqua iuris sui Cœnobia in eorum corpus & familiam cooptare certatim expeterent. Quo in numero Goffridi ætate, Abbatias duodeuiginti Gelasij & Honorij II. ad Petrum venerabilem litteris expressas vidimus. S Martialis Lemouicensis. In Pago Aruernensi, S. Austremonij Mauziacensis, Tiernensem & Menatensem. In Pictauico, Noui Monasterij, S. Petri Malleacensis, & S. Cypriani Pictau. In Cadurcino Figiacensem, & S Petri Moysiacensis. S. Germani Altisiodorensis. In Æduensi, S. Mariæ Viziliacensis. In Rotomagensi, apud Ponteseram. In Taruanensi, S. Bertini, & S. Vlmari. In Cameracensi, Hunoldi curtis. In Santonico. S. Ioannis Angeriacensis. In Nemausensi, S. Aegidij. In Italia S Benedicti super Padum. Fuerunt & aliæ postea complures, in quibus præter consensum Abbatis Cluniacensis Abbas non eligebatur. Itaque non vana laus est, quam Cluniacensium ordini tribuit Paschalis ad Hugonem scribens. *Religioni*, inquit, *vestræ per omnipotentis Dei gratiam sedis Apostolicæ benignitas gratulatur, quoniam plerisque in locis, largiente*

Domino per vestræ sollicitudinis studium, vbi nulla fuerat, instituta; vbi defecerat, per Galliarum partes est restituta religio. Et Callistus II. ad Pontium Abbatem, religionis Monasticæ suis temporibus speculum, in Gallia documentum Cluniacense Monasterium fuisse scribit.

RETRIBVTIONE *quam Deus non nouit*] Marbodus Redonēsis ad Rainaldum Andegauorum Episcopum: *Hæc est retributio impiorum, quam Dominus nescit, qua mala retribuuntur pro bonis.* Noster lib. I Epist. xv. lib. II. Epist. VII. & XXVIII. lib. III epist. x. & 40.

SECVNDVM PARADISVM] Sic Fulberus Ep. LXXI. ad Guillelmum Abbatem Diuionensem: *sua culpa de vestri Cœnobij paradiso se conquerebatur expulsum.* Quod autem hi de vno atque altero Cœnobio, idem alij de omnibus rectè institutis cœnobijs prædicare non dubitarunt. Petrus Blesensis epist. XIII. *Iuxta sententiam cordis mei, si Paradisus in hac vita præsenti est, vel in claustro est, vel in scholis.* Sed admonet hic locus veteris in hoc genere poëmatij, autoris quidem adhuc incerti, sed vt tempora ferebant minimè insulsi: quod quidem huic loco inseri, vt ex Codice S. Melanij Redonensis à nobis exscriptum est, ferent, vt spero, quos eius vitæ laudes capiunt, non inuiti.

LAVS VITÆ MONASTICÆ.

FELIX Grex hominum, qui Christi dogma sequentes
Contemptis opibus nil proprium retinent.
Vnius arbitrio quos regula sancta coercet,
Quorum quisque suo nil agit ex libito.
Cor quibus est vnum, quibus indiscreta voluntas,
Par cunctis habitus & cibus est similis.
Sic tamen vt capiat quo quisque videtur egere,
Ætas vt fragilis debilitasue iubet.
Luxus abest omnis, peccandi rara facultas,
Cuncti cunctorum cum timeant oculos.
Lex communis habet visas mox prodere culpas,
Vt nascens vitium pœna sequens resecet.
Desidiam fugiunt, labor vtilis occupat omnes.

Noxia torpentes ne ſubeant animos.
Confuſum nihil eſt, vbi fiunt ordine cuncta,
Curatur totum, negligiturque nihil.
Nec ſolùm vita, ſed conſtat & ordo loquendi:
Diſpenſant æquè maxima cum minimis,
Non niſi præſcripto quiſquam loquitúrue ſilétue,
Stat, ſedet, incedit, ordine quiſque ſuo.
Eccleſiæ limen nocteſque dieſque frequentant,
Et ſanctis precibus ſeque, ſuoſque iuuant.
Quid moror, & verbis euoluere ſingula tento?
Quiquid agunt opus eſt corporis aut animæ.
Quid quod ſic habitant, vt ſit ſacer ipſe domorum
Et ſitus & numerus, ſufficienſque ſibi?
Quadratam ſpeciem ſtructura domeſtica præfert.
Atria bis binis inclyta porticibus.
Quæ tribus incluſa domibus, quas corporis vſus
Poſtulat, & quartâ quæ domus eſt Domini.
Diſcurſum monachis, vitam dant, & ſtationem.
Qua velut in caulis contineantur oues.
Quarum prima domus ſeruat potumque, cibumque.
Ex quibus hos reficit iuncta ſecunda domus.
Tertia membra fouet vexata labore diurno,
Quarta Dei laudes aſſiduè reſonat.
Plurima prætereo ſimili condigna relatu,
Sed breuiter dicam, nil ſupereſt, vel abeſt.
Hos igitur proceres, hunc dignum laude ſenatum,
Exiguum ſpecie, moribus eximium,
Comparo formicis, quarum ſtudioſa laborum
Turmula conuectat corpore maius onus.
Quæ ne non poſſint communem ducere vitam,
Iſdem ſub laribus horrea parua locant.
Comparo diuinis apibus, quæ corpore paruo
Ingentes animas egregiaſque gerunt.
Exagonis cellis quæ mella liquentia condunt,
Vtile mirificum quæ fabrïcantur opus.
Quæ diſciplinam, quæ iura domeſtica ſeruant.
Quaſque ſimul reficit ingenioſa domus.
Comparo ſideribus, quibus aula ſuperna refulget,
Aëra quæ furuum noctibus irradiant.
Quæ ſemel impoſitam ſeruant per ſæcula legem,

Quæ solitos cursus & numeros peragunt.
Comparo gyranti sollemniter omnia cœlo:
Insuper Angelicis comparo spiritibus.
Qui semper SANCTVS *triplicata voce resultant,*
In terris monachi quod modulantur idem.
Sic Cherubin cœlo, Monachi tellure manentes,
Vnum dant vni seruitium Domino.

PONTIO ABBATI] Cluniacensi, Hugonis successori, sed longè dissimili, vt ostendunt quæ de illo narrant Petrus venerabilis, & Petrus alter Pictauiensis. Epist. II.

PETRVM GOSCELINI] Transierat hic à Vindocinensibus ad Cluniacenses. illum repetit Goffridus, ac sine suo consensu retineri non posse docet. Eiusdem argumenti est epistola prima S. Bernardi ad Robertum nepotem qui à Cistertiensibus ad Cluniacenses conuolarat. Quo loco & in libro De præcepto & dispensatione, vbi hoc etiam argumentum tractat, multa sunt cum verbis Goffridi consentanea.

HAINRICO Abbati Angeriacensi, ad quem etiam Iuo epist. CCXXXIII Angeriacum Santonum ad Vultonam fluuium oppidum olim dixerunt: deinde litterulæ mutatione Angeliacum, & S. Ioannem de Angeliaco, postquam eò delatum est caput Præcursoris Domini, Monasteriumque à Pippino Aquitaniæ Rege conditum, vt habet vetus narratio ad calcem operum S. Cypriani. Ademarus S. Martialis Monachus. *Pipinus Rex Aquitaniæ Ludouici Imperat. filius iussu Patris Monasteriũ S. Ioannis Angeriaco ædificari fecit.* Priscam igitur appellationẽ cum noua retinuit, quod in paucis id genus factum est. nam in aliis priora nomina planè silent. Vt mons Indiciatus in S. Floro apud Aruernos, Centula in S. Richario apud Ambianos, Segestrum in S. Sequano apud Lingones, Cessaro in S. Tiberio apud Septimanos. Catuliacus & Nouigentum in S. Dionysio & S. Clodoaldo apud Parisios, & aliis innumeris. Monasterium porrò Angegeriacense instauratum postea & reditibus auctum est ab Agnete, fundatrice Vindocinensi, & noua Basilica, anno M. LVIII. Goffrido Abbate, Arnaldi, qui Epist. III.

Vindocinensi dedicationi adfuerat, successore consecrata.

Ep. IV. GLADIATORIVM SPIRITVM] Epist. I. de eodem: *Domnum illum Abbatem, quem dicunt homines ex longo tempore fuisse discordiæ amatorem, seminatorem iurgiorum, pacis perturbatorem.*

Ep. V. PICTAVIM TRANSMISI] Flodoardus Chronic. anno DCCCC. LV. *In Aquitaniam profectus, vrbem Pictauim petijt* Lib II. XXXI. *Andegauim conduci faciam.* Petrus Blesensis epist XII: *Tota fere in lacrymas Aurelianis effueret.* Aurelianim Blesim, Pictauim eius sæculi & proximorum scriptores singulari numero vsurpabant. Et tamen vbi aliquid in his locis esse, aut fieri significabant, Aurelianis, Blesis, Andegauis plurium numero dicebant. Fulbertus, vt quidem legendus est, in Epistola CXIII. ad Robertum Regem, *sed audito quòd Aurelianis, in ciuitate videlicet incendio vastata consilium habiturus sis, miror & paueo.* noster epist. XIV. *Andegauis negotium acturi sumus.* Eodemq. modo Turonum, & à Turono dicere solet, & Turonis esse, ac Turonis loqui.

Ep VI. IOANNI ABBATI] Dolensi, vt docuit nos Elenchus Codicis Cenomanensis. Est autem Dolense seu Burgi Dolensis illustre Monasterium in Biturigibus ab Ebbone Toparcha, Carolo non Caluo, vt quibusdam visum est sed Simplice regnante, ijsdem fere quibus Cluniacense temporibus conditum. Fuit & Dolense aliud cœnobium in Armoricis in Episcopalem postea Cathedram conuersum; quæ Dolensis Ecclesia Iuoni epist. CLXXVI.

Ep VII. GVILLELMO ABBATI] Salmurensi, hoc est S. Florentij ad Ligerim: viro, vt eius cœnobij monimenta tradunt, genere ac religiosis moribus insigni. Frater enim fuit Dolensis Toparchæ, qui in eius gratiam lautam S. Florentio & prouentibus opimam apud Dolum Obedientiam dicitur obtulisse. præfuit annis VIII & XL. vsque ad excessum fere Paschalis. II.

OBEDIENTIAM DE PINV] id est Prioratum paulo inferius. *Quo intrativ? Prior abest.* Ecclesias, cellas, altaria, quæ Monasterio, vel maiori cuipiam

Ecclesiæ parent, quia eius nutu & imperio reguntur, eius loci Obedientias vocabant. Sic lib. I. epist. IX. lib. II. epist. XXXII. & lib. V. epist. XVIII. Fulbertus epist. I. *Alij duo Viuianus scilicet & Durandus ambo Præpositi simulantes ad Obedientias suas se velle exire.* In Epistolis Pontificum passim: vt Vrbani II. *Vrbanus Episcopus Archiepiscopis, Episcopis, in quorum Parochiis Prioratus & Obedientiæ Ecclesiæ Cluniacensis existunt.* Vlgerius Episcopus Andegauensis ad Sugerium de electione Roberti Abbatis Burguliensis: *Sanè venerabilis ac religiosus eiusdem loci Conuentus, qui ad festum loci illius etiam de remotissimis Obedientijs conuenerant, festinauerunt eligere sibi in patrem & pastorem vnum de visceribus Monasterij sui, Robertum virum magnum.* Hinc & Obedientiarij Obediẽtiarum præpositi; vt in litteris Innocentij II. *Priores & Obedientiarij Cluniacensium fratrum.* Cæterum in Pago Pictauensi, præter hunc Prioratum S. Florentij, à Pinu etiam nomen gerit Monasterium S. Mariæ de Pinu ordinis Cisterciensis.

Dvodecim eqvi vestri] Numeroso equitatu stipatum iter facere solitum Goffridum indicant ea, quæ scribit lib. I. epist. VIII. ad Paschalem, & lib. III. epist. XVI. ad Ildebertum. Nimirum is Ecclesiæ splendor & opes tunc erant. neque tamen immodicum dixeris in Goffrido, qualem in alio quodam Abbate meritò perstringit S. Bernardus in Apologia ad Guillelmum Abbatem. *Quod enim*, inquit, *vt cætera taceam specimẽ humilitatis est, cum tanta pompa & equitatu incedere, tantis hominum crinitorum stipari obsequiis, quatenus duobus Episcopis vnius Abbatis multitudo sufficiat? Mentior, si non vidi Abbatem 60. Equos, & eo amplius in suo ducere comitatu.* Triginta equos vni Episcopo concederet: quot pauci hodie alere possint Episcopi.

Bernardo abbati S. Sergii] In suburbio Andegauæ Ciuitatis. Numeratur in litteris Hugonis Legati inter Abbates, qui Fulconis Comitis absolutioni adfuerunt, Bernardus Abbas SS. Sergij & Bacchi. sic enim hoc Monasterium interdum appellant: interdum SS. Sergij & Medardi, vt in di- Epist. VIII.

plomate Childeberti III. Regis, ad cuius auum Clodouæum II. originem suam referunt Monachi S. Sergij.

CONTRA tortuosum & subdolum illum] Rainaldum electum Andegauensem. cuius hic nomen præ indignatione supprimit, sed nominat epistola sequenti. De huius electione dictũ est epist. XI. lib. III.

Epist. IX. GVILLELMO Archidiacono] Andegauensis Ecclesiæ, qui cum Stephano Decano Rainaldi electioni præcipuè refragabatur: vterque postea eidem amici ex infestissimis facti: quo nomine taxantur, in epistola Marbodi, *Multiplex est Andegauensis malitia, multos Stephanos habet, multos Vvillelmos.*

ET Abbatem S. Sergij] Bernardum, De hac Abbatum contra Rainaldũ conspiratione, Ildebertus epist. XI. ad Rainaldum ipsum. *Pro eo religiosos Abbates, & integri nominis personas audiui stare aduersum te: cum quibus tanto periculosius est congredi, quanto eorum fama syncerior, causa iustior, dignitas maior.* Inter hos erat & Bernerius Bonæuallis Abbas epist. XVI.

Epist. X. ARCHEMBALDO S. Albini, Abbati] de quo lib. I. epist. VI. Chronicum S. Albini *Anno* M. C. VI. *obijt Girardus Abbas S. Albini* V. *Idus Ianuar. qui fuit Abbas annis* IX. *Eodem anno ordinatus est Archembaldus Abbas* VIII. *Idus Februarias.*

IVXTA Maironem] Vetustissima monasterij S. Albini possessio curtis Maironis in pago Pictauensi, cùm eius partem à primis Andegauorum Comitibus vsurpatam, à Goffrido grisa tunica, Vvidone fratre eiusdem cœnobij Abbate, restitutam antiquæ tabulæ testentur, Andecauis datæ anno Domini DCCCC. LXVI. Lotharij Regis XV. Maironis etiam castelli fit mentio in chronico S. Albini, vbi de bello agit inter Ludouicum VII. Regem & Comitem Goffridum Anno M. C. LI. *Mosteriolum destruitur. Maironus pristinæ libertati restituitur. Rex & Comes pacificantur. Goffridus* Comes obijt.

PRIOR *Abest.*] Goscelinus, opinor, quẽ Maironis Priorem sub annũ MC. faciunt aliæ tabulæ S. Albini.

Epist. XI. DEVESTRO *Ioscel ino.*] Epistola præcedenti Ios-

celinum & Goſcelinum promiſcuè ſcribebant, vt Ioffridum & Goffridum. quod antè monuimus.

QVIA CAVSAM *contra vos.*] Lib I. Epiſt. VIII. HAMELINO Abbati S. Albini] poſtea Epiſcopo Redonenſi. Succeſſit Hamelinus in Monaſterij præfectura Archembaldo anno M. C. XIX. ad Epiſcopatum Redonenſem euectus eſt anno M. C. XXVII. Chronicum S. Albini eo anno: *Hamelinus Epiſcopus Redonenſis efficitur id bus Maij.* Idem eius obitum annotat anno M. C. XLI. *Obyt Hamelinus Epiſcopus IV. non. Februarias.* Is eſt cuius litteras de duelli probatione libro ſuperiore protulimns ad Epiſt XXXIX. Epiſt. XII.

PAGANVS *filius eius.*] Idem videtur qui in Epiſt. XXVII. libri I. *Fratrem Paganum Alerici ad Dominum Papam mitto.* cognomen videlicet factum ex nomine parentis; qui rectius hic Albericus vocatur. quare ſic etiam legendum arbitror libro primo.

CLAVSTRVM *B. Clementis.*] Prioratus Credonenſis, de quo epiſt. XLIV.

GVALTERIO *Abbati.*] S. Sergij, Bernardi, ad quem Epiſt VIII. ſucceſſori. Bernardi obitum S. Sergij tabulæ coniiciunt in annum M. C. II. VIII. idus Aprilis Vvalterij, in annum M. C. XIII. V. Idus Iannuarias. Epiſt. XIII.

GARINVM *ſc. Galandi.*] Ea formâ dictum, qua Petrus Goſcelini, Paganus Alberici &c.

BERNERIO *Abbati.*] Bonæuallis. eſt autem id Monaſterium eiuſdem ac Vindocinenſe diœceſis, hoc eſt Carnotenſis, ſed in agro Caſtrodunenſi. Bernerij facta eſt mentio lib. I epiſt. XXI. alibi religioſum & boni teſtimonij virum vocat. Epiſt. XIV.

TRINITATIS *feſtiuitatem.*] Titulus hic Monaſterij Vindocinenſis, vt Goffridi fundatoris, & Theodorici Epiſcopi litteræ declarant. Vrbanus II. *Dilectis in Christo filijs Girardo. Abbati S. Albini Andecauenſis & Bernoni Abbati S. Trinitatis Vindocinenſis.* Breue Chronicum S. Albini, *Pridie Kalend. Iunij apud Vindocinum Caſtrum Monaſterium S. Trinitatis dedicatum eſt anno ab incarnat. Domini* M. XI. Goffridus ipſe lib V. epiſt. vltima. Epiſt. XV.

VNVM CVIVS *nomen.*] Rainaldum electum An- Epiſt. XVI.

degauensem. Hinc videre est, quod epist. IX. monuimus, Bernerium è numero Abbatum fuisse, qui Rainaldi electionem coniunctis studijs oppugnabant.

Epist. XX. BERNARDO Abb. S Launomari id est Blesensi, vt scripsit lib. II. epist. XIV. Iuo epist CLXXII. *Mauricius Blesensis Cœnobij S. Launomari Abbas*, Mauricij, vt puto successor Bernardus.

Ep. XXI. COABBATI Odoni] Maioris monasterij. Sic enim nostra est coniectura. Odonem virum religiosissimum, post restitutos Maiori Monasterio Monacho nonum, eiusdem Cœnobij tabulæ successorem faciunt Guillelmi, diemque obitus notant XIII. Kalend. Iulias, & tumuli locum in dextrâ porticu Ecclesiæ, iuxta Abbatem Bernardum Guillelmi prædecessorem Hic rursus est Odo Abbas maioris Monasterij, ad quem extat Hugonis & Bernardi Abbatum epistola post Iuonis epistolas edita. Quare Odoni haud dubiè inscribenda est.

Ep. XXII. AMBLARDO Lemouicensi Abbati] In diplomate Philippi I. Regis de translatione Mauziacensis cœnobij ad ordinem Cluniacensem subscribit *Ademarus Abbas Lemouicensis*, hoc est S. Martialis, vt in dedicatione Monasterij Vindocinensis *Odolricus Abbas de S. Martiale*. Monasterium Lemouicense (quod pro monachis Canonicos sæculares nunc habet) & Monasterium S. Martialis vnum atque idem est; vt Floriacense, & S. Benedicti, Miciacense & S. Maximini, Segestrũ & S. Sequani. Vticẽse & S. Ebrulfi, Ricomagẽse & S. Amabilis. Alterũ enim tituli nomen est; alterũ loci, in quo condita fuerunt. Atque in ijs sanè locis, quæ vnicũ habent Monasterium, id statim intelligitur. In amplioribus vero ciuitatibus, & quæ multis cœnobijs nunc florent, de vetustissimo & sui tẽporis vnico accipi debet: vt in synodo Remensi Leonis IX. Oylardus Abbas Catalaunensis, de Abbate S. Memmij; apud Iuonem epist. CCXVI. Abbas carnotensis, id est S. Petri.

B. EVSEBIVS.] Papa, cui tribuitur etiam ab Iuone decreti part, V. cap. CCLII.

B. GELASIVS *Papa*] Quæ hic Gelasij dicitur sententia. eam Caio Papæ tribuit Iuo p. V. cap. CCLIII.

legitur in Eusebij epistola ad Ægyptios ; vnde & à Gratiano citatur II. q. VII *oues quæ.*

B. GREGORIVS *in Moral.*] lib. XXV. cap. XIV. & XV & apud Adelbertum Diaconũ lib. II. c. LV. Speculi, quod ex Gregorij moralibus excerpsit.

DOCTOR *& martyr Cyprianus*] epist. LXV ad Rogatianum de diacono contumelioso.

CLEMENS *sanctus*] epist. I. ad Iacobum fratrem Domini.

G. *Priori de Caritate*] Inter primarios quinque Prioratus ordinis Cluniacensis principem locum tenet is, qui Caritati agri Niuernensis oppido ad Ligerim nomen fecit quibus acceptum hunc debeant Cluniacenses, Ludouici VI. Regis diploma Aurelianis editum docet his verbis. *Prioratus B. Mariæ de Caritate super Ligerim : quem Gaufridus Antisiodorensis Episcopus & Guillelmus Comes Niuernensis, & Bernardus de Chailliãt, & alij fideles regni nostri, ad quos locus ille de Caritate cum villa & pertinentiis suis omnibus, in spiritualibus & temporalibus totaliter pertinebat, Hugoni Abbati & monasterio Cluniacensi & eorum successoribus dederunt, & concesserunt, absque vlla retentione per se & monachos suos professos omni tempore habendum tenendum & possidendum.* Ep. XXIII.

HAMELINO] lib. III. epist. X. & XI. monachis Vindocinensibus scripta est hæc epistola cum aliquot sequentibus. Ep. XXIV.

QVOD *in Ecclesia voces*] Interdictum, opinor, designat, quod Vindocinensibus suis indixerat aduersus Comitissam.

SEXVM *Illum mihi suspectum*] lib I. epist. XXVI.

INGELBALDO] monacho Vindocinensi. Ostiarius iam erat ante Goffridum Abbatem ; quando ad Vrbanum Papam, vnà cum Frotmundo Priore missus est ob litem Credonensem cum monachis S. Albini. Ep. XXVI.

DOMINVS *Prior noster*] Legendum ex veteri codice Domnus. item lib. V. epist. II. *Domno Radulfo.* Domni & Domini perpetuum hoc discrimen apud Goffridum, quando de hominibus sermo est, quòd Domni vocem præponit nominibus propriis, aut iis,

quæ propriorum vicem gerunt; vt *Domnus Ildebertus, Domnus Paganus*, *Domnus Ernaldus*, *Domnus Hamelinus*, & *Domnus Episcopus*, *Domnus Abbas*, *Domnus Prior, Domnus Archidiaconus*. In cæteris Dominum dicit cum adiecti locum habet, vt in epistolarum inscriptionibus passim, *Domino & Patri*, *Domino & amico*. Hac tamen exceptione, quòdcùm de Papa loquitur, præcipui honoris causa Dominum pro Domno vsurpat, vt *Dominus Papa, Dominus Papa Vrbanus*; cum alij fere scriptores *Domnum Papam & Domnum Apostolicum* dicere soleant, Domini nomen vni Deo tribuentes.

Ep. XXVIII. LAVDO VT IEIVNANDO COMEDAS] Idem est consilium S. Hieronymi epist. XXII. ad Eustochium. *Sint tibi quotidiana ieiunia & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoq; transmisso vacuũ portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate ieiunium* & epist. X. ad Furiam *Parcus cibus & venter semper esuriens, triduanis præfertur ieiuniis: & multo melius est quotidie parum, quàm raro satis sumere.*

Ep. XXX. II. SANCTIMONIALIVM *de Fonte Ebraldi*] Fontis Ebraldi nudum nomen vidimus lib. I. epist. XXIV. & XXVI. Hic sanctimoniales nominat, quibus celeberrimum eo loci monasterium Petri Episcopi Pictauensis, in cuius diœcesi haud procul a Turonum Andegauorumque finibus est locus, nutu & autoritate instituit Robertus de Arbrissello is, ad quẽ scripta est epistola XLVII. huius libri. Conditum anno Christi M. C. notat Chronicum Turonense his verbis. *Anno Domini* M. C. *Henrici Imper.* XLIV. *Philippi Regis* XL. *Concilium Pictauis celebratur: nec multo post Abbatia Fontis Ebraldi in Pictauensi diœcesi fabricatur.* Mirum est quod de ingẽti sanctimonialium eius loci numero prodit Sugerius Abbas, cùm scriberet, hoc est annis nondum ab ortu Cœnobij quinquaginta, ad quatuor fere aut quinque millia excreuisse. Sed digna est Sugerij epistola, quæ propter argumentum integra legatur. Sic ergo scribit ad Eugenium III. Papam.

SVGERII ABBATIS EPISTOLA ad Eugenium III. pro Sanctimonialibus Fontis Ebraldi.

CArissimo Domino & Patri. Dei gratia summo & vniuersali Pontifici Eugenio Sugerius, Beati Dionisij Abbas, obedientiæ & seruitij plenitudinem. Pro sororibus apud fontem Ebraldum sancta & Deo acceptabili religione degentibus, quas Episcopus Pictauensis, subiectionem ab eis requirens, earumque Abbatissam benedicere nolens defatigat, Sancti Apostolatus vestri celsitudinem, qua possumus prece pulsamus: vt sicut vestræ incumbit discretioni, imbecillitatem debilium confouendo sustinere, quid vnicuique expediat prouidere; fragilitati sexus condescendatis, & quæ vestra auctoritate innituntur, eas sub vestra protectione retineatis, nec Abbati subijci velitis, & ab hac defatigatione in pace eas esse faciatis. Nouit enim vestra discretio, quod animabus earum non expedit claustra monasterij sui exire: nec hac occasione, vel alia sæculo se iungere. Nostis enim, si vestræ placet Paternitati, quod præfatus Episcopus subiectos suos consueuit inquietare. Placeat igitur excellentiæ vestræ ab iis molestiis eas eripere: & vt in pace Deo deseruiant, eis in multitudine misericordiæ vestræ prouidere, sub protectione Dei cœli, & vestra Apostolica autoritate confouere, & protegere, vt pote tantum tantæ religionis locum, quem cum in partibus illis in scholis essemus, nouiter inceptum esse vidimus, & pro Dei voluntate fere vsque ad quatuor aut quinque millia sanctimonialium iam excreuisse audiuimus, & gaudemus.

GOFFRIDO *de Surgeriis*] Elenchus epistolarum in Codice Cenomanẽsi, fratribus de Santonia scriptam monet: quod maiori ex parte verum est. In pago enim Santonico est ecclesia Surgeriarum, de qua dictum lib. III. epist. XL. itemque ecclesia de Podio rebelli quam Vindocinensi cœnobio, approbante filio Guillelmo Comite Pictauensi, dedit Agnes Comitissa. At Olona in littore Pictauico. tabulæ fundationis. *In pago Pictauensi medietatem ecclesiarum de Olona cum decimis salinarum,* Ep. XXXIV.

& vinearum & omnium inde exeuntium.

Ep. XXXVI. HAMELINO *Priori*] Credonensi. Vrbanus II. Goffrido: *Ecclesia parrochialis S. Clementis de Credone, & vniuersa Ecclesia, qua infra terminos eiusdem Parochia continentur.* Sed de Credonis Castro & quæ in eo est Ecclesia S. Clementis, epist. XLIV. & lib. V. epist. XXVII.

Ep. XXXVIII. ANDREAE] Priori, vt patet ex epistola XL. sed cuius loci Prior fuerit non significat.

Ep. XXXIX. NON ex carnis corruptione vt quidam p.] Ex Augustino lib. XIV de Ciuitate Dei cap. III. *Corruptio corporis qua aggrauat animam, non peccati primi est causa, sed pœna: nec caro corruptibilis animam peccatricem, sed anima peccatrix fecit esse corruptibilem carnem.*

Epist. XLI. GVILLELMO *& aliis apud Castellum*] Priori & Monachis. Honorii II. & aliorum litteræ, plurali numero enuntiant, *Ecclesiam B. Mariæ de Castellis*, quo modo nunc etiam vulgo vocitant Andegauorum vicum in extrema eorum diœcesi Turonum finibus conterminum. Qui igitur Goffrido Prior de Castello dicitur, aliis Prior B. Mariæ de Castellis diceretur.

Ep. XLIV. BERNERIO *Priori Credonensi*] Notissimum est Credonis, siue vt Gallicus mos inflexit Craonis Castrum in inferiore Andegauorum pago Armoricis finitimum. Huic proximam Ecclesiam S. Clementis nomine insignem Suhardus Credonis olim Dominus S. Albini monasterio statis legibus cùm donasset, postmodum Guarinus Suhardi filius quòd pacta non explessent, in ius suum reuocauit & Clericos pro monachis in ea cõstituit. Deinde verò Goffridus Martellus comes Credonẽsi dominio in manum suam ac fiscum recepto, S. Clementis Ecclesiam Vindocinensi cœnobio, quod recens fundarat, addixit, priusquam Credonense dominium Roberto Burgundioni concederet, quod ipsemet in Tabulis fundationis Vindoc. testatur his verbis. *In Episcopatu Andegauensi Ecclesiam S. Clementis apud Castrum Credonense cum omnibus ad ipsam pertinentibus. quam quidem exceptam, sicut prius B. Petro. donatam, retinuimus. cùm honorem Credonensem Roberto Burgundioni fideli nostro donauimus.* Inde

orta

orta monachorum S. Albini cum Vindocinensibus de Ecclesia Credonensi diu ac sæpe agitata contentio. Primùm apud Nicolaum II. qui eam Vindocinensibus adiudicauit, vt eius nos litteræ docent ad Odericum Abbatem, *Apud Castrum,* inquit, *Credonense parochialis Ecclesia S. Clementis, de qua inter Vindocinenses & B. Albini monachos in præsentia nostra querimonia orta fuit, & Apostolicæ sedis iudicio Vindocinensi monasterio adiudicata.* Iterum apud Vrbanum II. qui rem ita composuit, vt Vindocinensibus maneret quidem Ecclesia S. Clementis; sed ita vt eius loco vnam de tribus designatis, quam ipsi mallent, S. Albini monasterio cederent. Delecta est & S. Albino transcripta Ecclesia S. Ioannis super Ligerim. De qua rursum à Goffrido nostro & Vindocinensibus, qui se Vrbani sententia læsos iudicabant, noua excitata est controuersia. Sed vicit tamen, vt ad lib. I. epist. VIII. dictum est, Vrbani auctoritas, relicta S. Albini monachis, quorum in potestate hodieque manet, S. Ioannis Ecclesia, Goffrido vt reor adhuc superstite; cùm ab Innocentio II. in litteris ad Fromundum Goffridi successorem, inter eas iam non numeretur, quas Vindocinense cœnobium in diœcesi Andegauensi possidebat. Quæ omnia paullo fusius hoc loco exposita sunt, vt controuersiæ, cuius aliquot locis meminit Goffridus, quænam causæ fuerint intelligatur. Nunc Vrbani de ea re decretum, quoniam aliis etiam in rebus vsui esse potest, ex S. Albini armario proponemus. Hoc igitur est exemplum.

VRBANI II. DECRETVM DE controuersia Credonensi inter Monachos S. Albini & Vindocinenses.

VRBANVS *Episcopus seruus seruorum Dei dilectis in Christo filiis Goffrido Abbati S. Albini Andecauensis, & Bernoni Abbati S. Trinitatis Vindocinensis salutem & Apostolicam benedictionem. Anno Dominicæ Incarnationis* M. XCIII. *Pontificatus nostri* V *Indict.* I. *Cùm essem in Prouincia Calabriæ apud Monasterium S*

Mariæ quæ dicitur de Matina, Monachi S. Albini, Girardus Prior, Milo, Stephanus, aduersus monachos S. Trinitatis de Vindocino, Frotmundum *Priorem, Ingelbaldum Ostiarium, qui præsentes aderant, conquesti sunt, quòd Vindocinenses fratres Ecclesiam S. Clementis Credonensis, quæ à monachis S. Albini iustè secundũ illorũ temporũ consuetudinem acquisita, & per* XXX *annos quietè, & sine interruptione possessa, violenter ablatam iniustè detinerent. Qui cùm suis instrumentis & rationibus causam suam defendere niterentur; primo die proclamationis res diu & multùm ventilata nullo potuit fine terminari. Secũdo verò die similiter multùm discussa, ad nullum tamen est finem deducta. Die autem tertio,* XII. *scilicet* Kalendas *Decembris, residentibus nobis in Anglone* Ciuitate *Apuliæ, præsidentibus religiosis, & venerabilibus tam* Episcopis, *quam sanctæ* Romanæ Ecclesiæ *Cardinalibus siue Diaconibus: adstantibus etiam nobilibus* Romanis, *& Comitibus Apuliæ gloriosissimis,* Boamunte *&* Guillelmo; *re iterum diu & multùm inquisita, tandem inspirante Deo lucidius eluxit, in quam potius partem iustitia declinaret. Cùm enim vtraque pars suis nobis allegationibus obuiaret & hinc pactionem Abbatum, confirmationem* Pontificum, *Romanæ* Ecclesiæ *Legatorum: illinc verò legitimum introitum, & canonicam* XXX. *annorum possessionem nobis opponerent: nos qui omnium fidelium causas æqua lãce pẽsare debemus, vtriusque vtilitati prouidẽtes, ipsam litẽ concordiæ conueniẽtis æquitate decidere maluimus. Omnes igitur qui nobiscum aderant hanc sententiam collaudantes, consentientibus prædictis vtriusque Cœnobij fratribus, & in manus nostras fidem pollicendo firmantibus, concordia & pax inter eos hoc modo posita est; vt scilicet Vindocinenses monachi de his tribus Ecclesiis, aut Ecclesiam* Manitilium, *vel S. Saturnini, siue S. Ioannis supra Ligerim, vnam quam congregatio tota S. Trinitatis elegerit, cum omnibus quæ ad eandem Ecclesiam tam mobilibus quam immobilibus interius exterius que ad præsens pertinent, infra dies* XXX. *postquam domum redierint, Monasterio S. Albini in perpetuum tradãt. Fratres itaque S. Albini omnem litem, omnemque calumniam ex causa hac in manus nostras & Vindocinen-*

sium fratrum refutarunt: Vindocinenses verò vnam supradictarum Ecclesiarum in manus nostras reddiderũt, & per nos eosdem monachos inuestierunt. Præsenti igitur autoritate fraternitatem vestram admonemus & præcipimus, vt hoc pactum à nobis intentione pacis & quietis dispositum & statutum omni tempore deinceps ratum & inconcussum teneatis & obseruetis. Quæcumque autem pars hanc nostræ decisionis sententiam non susceperit, vel transgredi præsumpserit, tam canonum seueritati subiaceat, quàm legitimæ compositionis pœnam, id est auri centum librarum sustineat, & à causa penitus cadat. Data Tarenti VIII. *Kal. Decemb.*

PRAEPOSITI *tui*) Præpositus monasterii dicebatur is, cuius secundum Abbatem cura erat domus & domesticæ disciplinæ. Priorem claustralem hodie vocant. Aliud ergo Abbas seu Pater monasterij; aliud Præpositus: vt Fundani monasterij, de quo B. Gregorius I. dialog. I. Abbas erat Honoratus, Præpositus Libertinus: Soractensis, de quo cap. VII. Præpositus Nonnosus; Abbas alius, quem asperrimum fuisse scribit. Eodem modo distingunt Græci πατέρα καὶ ἡγούμενον τῆς μονῆς. Ex hoc vero loco patet non solùm sub Abbatibus, verùm etiam sub Prioribus fuisse Præpositos; in ijs nimirum Prioratibus, qui conuentuales essent, vt appellant, cuiusmodi est Credonensis.

A CLAVSTRO *& à Curte S. Clementis*) Id est à monasterio & villa. Curtes olim villas vocabant, sed alodes & liberi iuris. In donatione Adelæ Comitissæ, quã S. Albini monasterio instituit, anno DCCCCLXXIV. *Dono igitur illi Curtem dono mihi à parentibus traditam, sitam in pago Beluacensi, quæ vocatur Vndanis villa, cum duabus Ecclesiis, vna in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ constructa, altera in honore S. Aniani.* Sic Curtis & Ecclesia Campiniaci, Curtis Maironis, Curtis Chiriaci, & aliæ in eiusdem cœnobii tabulario. Hæret hodie Curtis nomen in extremis plurimorum Galliæ locorum vocabulis, vt Bouonis curtis in pago Remensi, Hunoldi curtis in Cameracensi, & aliis. Ep. XLVI.

SECVNDVM *Canones*) Gregorius Magnus lib. VIII. epist. XXX. Constantio Episcopo Mediolanensi,

Graue satis est & indecens, vt in re dubia certa detur sententia. Quæ sequuntur nunc ex Victoris I. epistola ad Alexandrinos; nunc ex Sixti II. epist. II. citat Iuo Part. V. cap. CCXLIV. & CCXLVII. Gratianus XI. q. III *Quamuis vera.* ex Augustino de Pœnitentia cap. III.

FRATRI *Roberto*) Elenchus Codicis Cenomannici. *Ad Robertum de Arbrussello Procuratorem sanctimonialium de Fonte Ebraldi, in qua hortatus est eum vt magis discretè se haberet circa sexum fœmineum,* Procuratorem vocat, quem alij fundatorem. Chronicum S. Albini. *Anno* MC.XVI. *Obijt Robertus de Arbrissellis* V. *Kal. Martij. Iste fuit fundator Monasterij Fontis Ebraldi.*

HERVEO *& Eua inclusis*) Inclusi monachorum genus. sed horum duplex classis. Quidam enim monasticam disciplinam nunquam experti hanc professionem statim arripiunt, ac suburbanis ferè locis in cellulas inclusi solitudinem æmulantur, Monachorum potius vmbræ quàm monachi Eremitas & reclusos vulgus nuncupat. quorum frequens in Gallia iam olim numerus: eoque ex numero hi videntur, ad quos scribit Goffridus. Alij veri erant Monachi: qui cœnobiis relictis, in quibus aliquandiu cum aliis vixerant, sublimioris profectus studio in solitarias cellas se abdebant. ἐγκλείστους Inclusos etiam Græci vocabant. Huius generis illi, ad quos non semel scribit Theodorus Studita. Cuius etiam extant non inelegantes Iambi εἰς ἔγκλειστον, quos subiiciam.

ΕΙΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΝ.

Ἔγκλειστός ἐστιν, ὃς παθῶν ἔξω μένων,
Ὅλην καθεῖρξε πρὸς θεὸν τὴν καρδίαν.
Κλείων λογισμοὺς τοὺς χορευτὰς τῆς πλάνης.
Νοῦν ἀναπέμπων ταῖς ἄνω θεωρίαις
Ἔχων προσευχὴν καυστικὴν τῶν δαιμόνων.
Φέρων σιωπὴν μυσταγωγοῦσαν βάθη.
Ψυχὴν ἄθλιπτον ἐν χαρᾷ τῶν ἐλπίδων,
Ἔργῳ τε χειρῶν, καὶ κόπου λιμοῦ πόνῳ
Ὢ δὴν ἄπαυστον, πνεῦμα συντετριμμένον.

Οὕτως ἀνοίγων ἀγγελοπρεπῆ θέαν,
Ἀντιλαμπεῖ τοὺς ὁρῶντας ἐνθέως
Λέγων μὲν οὐδὲν τῶν ἀχρήστων εἰς γέλως.
Ἀλλ' ὧν ἄρ' ἔστιν ὠφελεῖσθαι τὸν ξένον.
Καὶ ταῦτα φεύγων μακρορρημεῖν εἰς κόρον,
Ἂν οὖν δύνῃ πρὸς ταῦτα, σωτηρίως ἔχεις.
Εἰ μή γε φεύγοις εἰς βίον ζώντων ἅμα,
Ἐν ᾧ πλείονας τοὺς ἀγῶνας λαμπρυνῇς.

IN INCLVSVM.

INCLVSVS *ille est, qui procul ab affectibus*
Toto reclusit in Deum se pectore.
Freno coercens mentis errores vagos,
Animumque curis erigens cœlestibus,
Precibus inhærens, quæ perurunt dæmonas.
Et quo retrusa res patent silentio,
Spe, gaudioque nescius fatiscere.
Labore corpus & fame exercens graui.
Hymnos gemente spiritu iuges canens,
Hic Angeli ritu ore conspicuo nitens,
Dia intuentum corda collustrat face.
Nil vnquam inane suetus ad risum loqui;
Sed quo iuuari sentiant se qui audiunt;
Nec sic profusæ vela dans loquentiæ.
Hæc assequi si potis es, in tuto est salus.
Sin; ad gregalem protinus vitam redi,
Vbi porrò agonas excolas asceticos.

SECRETARIVS *B. Mariæ*] Ecclesiæ Carnotensis Lib. II. epist. XIV. S. *Mariæ Capitulũ* & epist. XV. Epist. XLIX.

AD LIBRVM V.

GVALTERIO *Thesaurario*] Ecclesiæ B Martini Turonensis, de quo mox pluribus epist III. Epist. I.

GOFFRIDO *de Alogia*] Villæ Alogiæ, vnde Goffrido huic nomen, meminit Fulbertus epist. XXIII.

CVM *Domino Radulpho Archiepiscopo*] Turonensi. de eo dictum lib. I. epist. XXX. Taxatur item epist. Epist. II.

XVII. & ab Iuone multis locis, sed præcipuè epistola LXVI. & CVIII.

TVRONORVM *Archiepiscopo designato*,] Designatus fuerat post mortem Radulfi Archiepiscopi anno M. C. XIX. sed non iniit, cedere coactus Gilleberto Radulfi nepoti, quem cleri pars altera diuisis suffragijs elegerat. Huius rei notitiam debemus veteri Historiæ rerum Ambasiensium, quæ totum hoc discidium de cathedra Turonensi, cladesque locorum inde consecutas, fauente Galterij partibus Hugone Domino Ambasiæ, Gilleberti autem Archembaldo de Bresis, qui eius duxerat sororem: denique exitum controuersiæ explicat his verbis. *Post obitum Radulfi, pars clericorum Gillebertum fratrem Gillæ in Pastorem & procuratorem Turonensis Ecclesiæ elegit: alia pars Galterium B. Martini Thesaurarium, virum genere nobilem, bonis moribus adprimè imbutum, sanctæ matri Ecclesiæ Turonensi Episcopum destinauit. Galterio Episcopo totius diœcesis proceres, Turonorum omnes excepto Archembaldo de Bresis fauebant. Hugo tunc Archembaldo ex amico factus inimicus Bliriacum munit, milites & famulos ibidem posuit, quicquid circa Blesim inuenit vastando deleuit: Larchaiacum, & Vernonum vicos Archiepiscopales cremauit. E contra Gillebertus milites & clientes multos Bresis posuit, qui Campaniam ferè totam vsque ad Carum fluuium excepto Bliriaco vastauerunt. Quadã die Archembaldus Bresis & sui, Caro flumine euadato, terram Hugonis intrauerunt. Quod Hugo comperiens eadem nocte copiis suis congregatis, summo mane illos terram suam depradantes reperit, quos inuadens fusos fugatosque Carum transire coegit; multisque captis reliquos vsque ad Andresium fluuium fugauit. Archembaldus verò vsque Lochas fugiens euasit. Non longo tempore pòst Hugo Bresim iterum excepto domicilio totum succendit & cremauit. Gillebertus habens secum Alueredum Archidiaconum, virum prudentia inter clericos illius vrbis penè singularem, persona insignem, bonitate morum per omnia pollentem, humilitate praditum, patientia perlustratum, diuina & humana sapientia diuinitus sollertem, indulgentiã Domni Ludouici Regis, deliberante & fauente*

omni populo, suffraganeis Episcopis iussu Domini Papæ manum præbentibus, omnipotentis Dei auxilio cathedram Episcopalem in pace possedit. Gillebertus tunc Hugoni ex inimico amicissimus effectus est, & cum Archembaldo Bresis firmiter concordatus est.

DOMINVS *Papa*] Callistus II. quo Romam ex Galliis aduentante anno M. C. XX. Burdinus Antipapa vrbe relicta Sutrium propinquum Hetruriæ oppidum, pulso, vt hinc apparet, Petro Leonis, ibi se tutaturus inuasit. At Callistus, vt copias ad expugnandum sutrium compararet, in vrbe haud diu moratus, Beneuentum ad Guillelmum Apuliæ Ducem profectus est. Sequenti anno Sutrium recepit, Burdinumque ad Cauense monasterium relegauit. quæ singula à Pandulpho, aliisque illorum temporum scriptoribus commemorantur.

NON EI *aufertur capa*] non spoliatur, sed necatur. Negociatorum cappas legimus apud Lupum Ferrar. Abbatem epist. CXXV. sed analogia Goffridi lectionem confirmat. Sic enim dicta videtur capa, vt capis poculi genus, & capulum, seu manubrium, seu feretrum, à capiendo. vnde & capella.

STEPHANO *Decano*] Ecclesiæ S. Mauricij Andegauensis, vt dictum est lib. III. epist. XI. cùm de Rainaldi episcopi electione ageretur, de qua hîc etiã sermo, & in epistolis sequentibus. Epist. IV.

HVBERTO *Præcentori*] Nunc Cantorem vocat, nunc Præcentorem vt in dedicatione Vindocinensi *A Carnoto Arnulfus Archidiaconus, & Præcentor.* Proximus Huberto gradu, ac tempore fuit Stephanus Cantor item & Archidiaconus Andegauensis, de quo in hæc verba Kalendarium S. Mauricij. *XV. Kalend. Nouembris obijt Stephanus Cantor & Archidiaconus, propter seruitium huius Ecclesiæ ab hostibus interemptus. anno Domini* M. C. XVI. Ep. VI.

REDONENSEM *Episcopum*] Marbodum, qui pro Rainaldi electione primum stetit, pro qua & captus est, vt dictum lib. III. epist. XIV. postea eidem vt ingrato aduersari cœpit, vt declarat ipsius Marbodi epistola inter Ildebertinas XXC. Quare facilis illi tum

fuit cum Goffrido, qui Rainaldi electionem præ cæteris improbabat, reconciliatio.

Ep. VII. ITERVM *suscitat*] In Rainaldo.

HVBERTO *Archidiacono*] Andegauensi. lib III. epist. III. ad Rainaldum Episcopum, *vir vita venerabilis Archidiaconus vester Hubertus*. Elenchus Codicis Cenomanensis eundem facit cum Huberto Cantore, vt idem fuerit Archidiaconus & Cantor, quod verisimile videtur.

Epist IX. DOMNI *Episcopi*] Rainaldi Andegauensis.

Epist XI. GVARNERIO *Archidiacono*] Andegauensi, ad quem cum aliis epist. IV.

ADELARDVM *de Castro Gunterij*] De Adelardo dicemus epist. XXV. quæ ad eum scripta est. Castrum Gunterij Meduanæ fluuio impositum in pago Andegauensi ad veterem vicum Basilicarum, nobilem sortitum est conditorem Fulconem III. Comitem, sed nomen ignobile à villico Fulconis Gunterio. Rem narrant antiquæ tabulæ Monasterij S. Albini de Castro firmato in Curte Basilicarum, quibus Fulco ipse subscripsit anno M. XXXVII. Earum hoc initium. *Anno ab Incarnatione Domini, M. VII. Indict. V. Goffridus Martellus natus est. Et pater eius Fulco nobilissimus Comes Andecauorum filius Goffridi, fortissimi Comitis qui cognominatus est Grisia Gonella, firmauit Castellum super Meduanam fluuium, in Curte quæ vocatur Basilicas, quam ipse ante plurimos annos pro quadam Curte, quæ nuncupatur Vndanisvilla in pago Beluacensi sita, Rainaldo Abbati, & Monachis S. Albini commutauerat, eisque solidam & quietam cum omnibus ad ipsam pertinentibus in perpetuum possidendam tradiderat. Firmato itaque Castello, eoque vt poterat munito, ex nomine cuiusdam villici sui illud* CASTRVM GVNTERII appellauit.

Epist. XII. HVGO *Caorcinus*] A Caortiis Cenomanensis pagi Castello, cuius & Petri de Caortiis mentio facta lib. III epist. XXVIII. ad Ildebertum.

Epist. XIII. CONCILIVM *nullum ratum*] Iulij Papæ cōtra Orietales, pro Athanasio. *Nec vllū ratū est aut vn quā erit Concilium, quod non fultum fuerit eius autoritat* id est, Romanæ Ecclesiæ, apud Gratianum D. XVII. C. II.

G. DECANO] Goffrido, vt docet Elenchus codicis Cenomannici. Sed cuius Ecclesiæ Decanus fuerit non indicat. suspicor Cenomannensem, illum ipsum, ad quem extat epistola LII. Iuonis. Epist. XV.

MAVRICIVM *de Credone*] Filium & successorem Rainaldi Dynastæ Credonensis, quem consanguineum etiam suum vocat epistola XXVII Sed Mauritij Credonensis pecularis mentio inter proceres, qui Fulconis V. Comitis castra Normannico bello, secuti sunt aduersus Henricum Regem. Gesta Comitum Andeg. *Erant autem cum eo Hugo de Matafelone, & Theobaldus filius eius, Fulco de Candeio, Mauricius de Credone, Petrus Camilliacensis, Iaquelinus de Malliaco cum quatuor fratribus suis &c.*

GVILLELMO] Elenchus Cenomannensis, *Ad Guillelmum, qui antè magister eius fuerat, in qua eum redarguit non bene sentire de confessione peccatorum.* Epist. XVI.

BEDAE *de Euangelio*] Bedæ verba ad quæ impegit Guillelmus, extant lib. v. expositionis in Lucam cap. LXIX. quæ quidem vt à Goffrido exponuntur, planam habent, & certam sententiam.

SIBI *dico, quia illi qui in eius loco*) Deo nimirum præcipuè fit confessio, quæ fit sacerdoti. Leo Magnus epistola ad Episcopos Campaniæ. *Sufficiat illa confessio, quæ primùm Deo offertur, tum etiam sacerdoti.* Sidonius itē lib. IV. epist. XIV. Sed Sidonij insignis est locus de sacra Confessione, dignusque qui ab ætatis nostræ Guillelmis attentius expendatur. Scribit iam Episcopus ad Polemium PP. Galliarum, discrimenque ostendit fori sui, hoc est Ecclesiastici, & sæcularis, seu prætoriani. At *si*, inquit, *videtur humilitas nostræ professionis habenda contemptui, quia Christo res humanas vitasque medicaturo putrium conscientiarum cultro squalens vlcus aperimus: quòd in nostri ordinis viris, & si adhuc aliquid de negligentia fœtet, nihil iam tamen de superbia tumet: noueris volo non vt est apud Præsulem fori, sic esse apud iudicem mundi. Namque vt is, qui propria vobis non tacuerit flagitia, damnatur: ita nobiscum qui eadem Deo fuerit confessus, absoluitur.*

HAINRICO *Duci Norm. & Regi*) Guillelmi Ma- Ep. XVII.

gni Regis filio, natu omnium postremo, sed vnico in regia patris purpura progenito. Post Guillelmi Rufi fratris interitum anno M C. regnum occupauit, absente in Hierosolymitana expeditione Roberto Duce altero fratre, cui ætatis prærogatiua debebatur Chronicum Turonense *Eodem anno Guillelmus Rufus Rex Angliæ in sylua venaturus progrediens à Gualtero Tirello milite pro cerua sagitta percussus interijt, & ad Vuintoniam est sepultus. cui successit Henricus frater eius minor.* Nouo Regi paternum solium adepto gratulatus est Iuo Episcopus epist. CVI. Is est, quocum Fulconem V. Comitem bellasse iam diximus. Postea verò duplici cum eo matrimonii fœdere sociatus est. Nam & Matildem Fulconis filiam Guillelmo filio suo copulauit, & filiam item suam Matildem alteram, Henrici Imperat. viduam, Goffrido Fulconis filio vxorem dedit: ex qua prognatus est Henricus II.

Epi. XVIII. GVILLELMO *Aquitanorum Duci*) Qui Comes Pictauensis lib. I. epist. IX. & in suis ipsius litteris, quas ad epist. XXII. proferemus, Aquitaniæ Dux, & Vasconiæ Comes. Ad Comitatum Pictauensem, qui Comitum Pictauiensium (quorum familiam clausit hic Guillelmus, vt dictum est lib I.) antiquissima fuit possessio; accesserunt postea coniugum beneficio primùm Aquitaniæ Ducatus; deinde Vasconiæ, hoc est veteris Iulianæ cis Garumnam Aquitaniæ Comitatus.

RAINALDVM *Quartaldum*) Sic etiam nominat epist. XXII. pro eo quod lib. IV. scriptum est Cartallo & Cartaldo. Prioratus seu Obedientiæ, quam rexerat hic Rainaldus, nomen supprimit. quo modo & Iuo epist. CLXIII. Goffridi nostri consultationi de altera quadam Obedientia respondens, propriam eius appellationem reticuit. *De monacho*, inquit, *illo, quem iuramento constrinxisti ne vltra illam administraret Obedientiam, quam aliquandiu sibi vsurpauerat per inobedientiam, consilium meum est, vt vlterius eam non habeat, quod & illi esset criminosum, & cæteris fratribus ruinosum.*

Epist. XIX. DOMNO *Abbati de S. Ioanne*) Angeriacensi Henrico. Huc faciunt, quæ scripsit lib. III. epist. XXXVI

ad Rannulfum Episcopum Sãtonensem, de quo etiam hîc sermo. Posteriorem hanc illa fuisse constat, quia Episcopum interea conuenerat, & tamen renum adhuc dolorem causatur, quo retentus fuerat, quo minus tum ad Episcopum iret.

SI OLIM *in aliquo nos læsistis*) Cùm Oleronensem Ecclesiam Bernoni Abbati eripuit Goffridi decessori. Qua de re dictum lib. I. epist. IX. verùm Vrbani litteras, quibus obsequens Guillelmus Ecclesiam restituit, ob alia etiam quæ de illo, eiusque Patre narrat, operæ est audire. Sic igitur habent in tabulario Vindocinensi.

VRBANI II. AD GVILLELMVM AQVITANIAE DVCEM.

VRBANVS *Episcopus seruus seruorum Dei dilecto filio Guillelmo Pictauiensium Comiti salutem & Apostolicam benedictionem. Sæpe tuam indolem commonuimus, vt egregij Principis Patris tui deuotionem atque prudentiam imiteris. Ipse Principatus sui Ecclesias deuotissimè coluit, plures rebus suis ditauit, nouas etiam à fundamentis extruxit. De te verò miramur: qui cum aliis bonis studiis quantum ad militem polleas, in hoc à Patris tui probitate degenerare perhiberis, quod Ecclesiarum iura perturbes, & quas ille fundauit expolies. Peruenit ad nos, quod Monasterio Vindocinensi Ecclesiam Beati Georgij in Oleronis insula sitam cum quadam optima terra abstuleris. Te itaque Carissime fili, præsentibus litteris admonemus, vt sicut Sanctorum Apostolorum & nostram gratiam diligis, Ecclesiam illam & cætera quæ Vindocinensibus Monachis abstulisti, in eorum potestatem omnino restituas. Res enim eorum Parentum tuorum Eleemosynæ sunt & Apostolicæ sedis alodium. Quod si infra dies triginta visis his litteris quod mandamus adimplere contempseris, & indignationem nostram incurristi, & Apostolicæ sedis anathemate te percussum indubitan-*

ter agnoscas. Monasterium Vindocinense & res ad ipsum pertinentes ita apostolica auctoritate corroborata noscuntur; vt si quid inde ablatum vel distractum à quoquam fuerit, à prædecessoribus nostris excommunicatum non dubites: & quem beati illi viri excommunicauerunt non possumus soluere, nec debemus: sed quod fecerunt, nos eadem auctoritate firmamus. Datum Romæ II. Kalendas Aprilis.

Epist. xx. PRAEPOSITI *vestri*] Guillelmus Oleronis Præpositus, Haimericus, Asto, & alij de quibus lib. I. epist. II. lib. III. epist. XXXVIII. & hoc ipso, epist. sequente.

Epist. xIx. VOS AD *Clarum montem profectos*] Aruernorum vrbem primariam, quæ nomina subinde mutauit. Antiquissimum fuit, quod apud Strabonem legitur νεμωσσὸς Nemossus; & si malè ad Ligerim locat. Ex inflexâ & conflatâ voce, Augustonemetum post tempora Augusti: tum propria & recepta in singulis Galliæ ciuitatibus consuetudine, communi totius gentis vocabulo, Aruerni & vrbs Aruerna. Denique Clarus mons, de priscæ arcis appellatione, cùm inibi post Pippinianum incendium inædificari cœpisset. Aruernorum Comes hoc tempore feudatarius fuit Ducis Aquitaniæ. multæ proinde Guillelmo suberant causæ, cur ad Aruernos proficisceretur.

Epist. xxII. MATILDI *Pictauensi Comitissæ*] Guillelmi Comitis, ad quem Epistolæ superiores, coniugi. Diu nobis in Matildis huius inuestigatione hærendum fuerat, nisi opportunè succurrisset vetus diploma Guillelmi mariti, cui ipsa subscripsit, de Altari S. Mariæ de Solaco, quod paternum exemplum secutus Burdigalensi S. Crucis Monasterio, vnde id exscriptum est, concessit anno M.XCVI. Id ad verbum sic habet.

GVILLELMI DVCIS Aquitaniæ Priuilegium pro Monasterio S. Crucis Burdigal.

EGO VVILLELMVS, *diuina ordinante prouidentia, Aquitaniæ & Vasconiæ Dux & Comes. Notum omnibus fidelibus per hoc priuilegium nostræ autoritatis fieri volumus, quod vir venerabilis Fulco, S. Crucis Abbas, postulauit à nobis, vt sicut clarissimus genitor noster venerandæ memoriæ Vvillelmus, qui & Goffridus vocatus est, Altare S. Mariæ de Solaco, cum omnibus suis appendiciis, iudicio Legatorum Sanctæ Rom. Ecclesiæ, Amato videlicet Elorensium Episcopo, & Hugone Diensium Pontifice, in Concilio Burdegalensi præsidentibus, Goscelino Burdegalensi Archipræsule assistente, cũ multis aliis Archiepiscopis, & Episcopis, & Abbatibus, Arnaudo Abbati S. Crucis iure perenni & eius successoribus concessit; ita & nos concederemus: & locũ S. Crucis cum loco S.* Macarij *sub tutelâ & defensione nostra susciperemus. Cui petitioni libentissimè nostrum præbuimus assensum; & Petro Decano & Archidiacono Ecclesiæ Burdigalensis, vt totum hoc scriberet aut scribi præciperet, sub testimonio &c. præcepimus & sigilli nostri impressione signari.* Ego MATILDIS *vxor Domini Guillelmi Ducis Aquitaniæ & Comitis Guasconiæ affui & assensum præbui. Ego Petrus Decanus sanctæ matris* Ecclesiæ *Burdeg. & Archidiaconus subscripsi, confirma. hoc Deus. Eblo Archidiaconus, Arnaldus Simonis Cantor, Andro, & multi alij Canonici S.* Andreæ *interfuerunt. Hugo frater* Comitis *Guillelmi.* Arnaldus *de Biancafort. Vvillelmus Præpositus, Gumbaldus Austrini, & multi alij milites similiter. Actum est & cõcessum anno* M. LXXXXVI. *Incarnationis* Dominicæ. VIII. *kal. April, Epacta.* XXIIII. *Concurrente* II. *Indict.* IV. *Domino Papa Vrbano II. & D. Amato Burdegalensi Archiepiscopo. Data per manum D. Guillelmi Comitis ante* Altare *S. Andreæ, Fulconi Abbati,* VIII. kalend. April. *prima concessio in turri Castellari* XI. kal. Aprilis.

MARITVS *vester Hierusalem p.*] Secundæ in Palæstinam expeditionis, quæ priorem paucis pòst annis secuta est anno M C I princeps & coryphæus fuit Guillelmus Comes Pictauiensium, & cum eo Comites alij, Stephanus Burgundiæ, Hugo Viromādensis, Stephanus item Blesensis & Carnotensis, Goffridus Vindocinensis, cum Hugone fratre Raimundi Comitis Tolosani Militum millia LX. multo plura peditum fuisse, autor est Vvillelmus Malmesburiensis, lib. IV. de gestis Regum Anglorum. De ijsdem Guillelmus Tyrius lib. X. Historiæ belli sacri cap. XII. & XIX.

Epi. XXIII. RAINALDVS V. *Quartaldus*] Epist XVIII.

ERMENGARDI *Britannorum Comitissæ*] Filiæ Fulconis IV. Comitis Andegauensis, Fulconis V. Regis sorori. nupsit enim Alano Fergento Comiti Britannorum, Conanumque III. procreauit, qui Conanus Ermengardis à matre cognominatus est. Calendarium S. Mauricij Andeg. *Kalendis Iunij obijt Ermengardis Comitissa Britanniæ, Mater Conani Ducis, & soror Fulconis Regis Hierosymitani.* De eadem conditor Gestorum Comitum Andeg. *Fulco plures duxit uxores filiam Lanceloti de Balgentiaco, ex qua edita est Comitissa Britanniæ, illa quæ post obitum viri sui Hierusalem in Ecclesia S. Annæ vitam monialem exercuit.* Monialem ergo post viri mortem professa est, sed consilio exinde mutato ad sæculum resiliit. Quo tempore hæc ad illum scripsit Goffridus, suadens vt pristinum institutum repetat. Quod tandem fecisse videtur. Multis siquidem pòst annis Ermengardi tanquam Deo deuotæ, & humili Christi ancillæ scripsit Bernardus Epist. CXVI. CXVII.

Epist XXIV. ECCLESIAM *in qua tuus V. Pater*] Ermengardis Patrem epistolâ superiore dictum est fuisse Fulconem IV Comitem, qui Rechinus appellatus est. eius obitus diem annumque notant Chronicum vtrumque S. Albini, Calendarium S. Sergij, & Calendarium S Mauricij his verbis XVIII. *kalendas May obijt Fulco dulcissimus Comes Andegauensis, nepos Goffridi prioris Martelli.* Sepulturæ locum non tradunt.

Adelardo *de Castrogunterij*] Ex Fulconis Nerræ litteris, quarum initium recitauimus Epist. xi. constat illum castrum Gunterij, quod muniuerat, Rainaldo cuidam Iuonis donasse, quem optimum militem vocat. Huius Rainaldi post alios hæres, castrique Dominus fuit Adelardus, ad quem scripta hæc epistola. Huius præterea insigne monumentum extat in antiquis tabulis Monasterij S. Albini, quibus decimam portus sui S. Albino concedit. Eæ porrò sunt huiusmodi. Epist. xx.

ADELARDI DE CASTRO Gunterij concessio Decimarum, quas obtulit S. Albino.

Rainaldus Andegauorum Episcopus donum quod Adelardus Castrigũterij Dominus per manum nostram S. Albino de decima portus Castelli sui fecit, litteris mandare curaui, quod factum est hoc modo. Anno Incarnationis Domini. M. C. XXIII. *Indictione* I. *Kalendis Martij feria* v. *ipsâ scilicet die qua celeberrima B. Albini sollemnitas agitur; veni ad Ecclesiam eiusdem Sancti. Et rogatu D. Hamelini Abbatis & monachorum eius, cum multis illustribus Clericorum & laicorum personis ingressus sum eorum Capitulum. Vbi veniens Adelardus Castrigunterij Dominus, decimam portus Castelli sui de vino de qua paucis antè diebus Hamelinum Abbatem apud Castellum suum, concedente hoc Matilde vxore sua, & filio suo Adelardo reuestierat; tunc etiam in manus nostras in libro regulæ misit, & per nos supradictum Abbatem & Monachos S. Albini reuestiuit: ipsumque librum regulæ, quem in manus meas miserat, super altare eiusdem sancti detulit. Et quia idem Adelardus hanc eleemosynam benignè faciebat, dedit ei prædictus Abbas sub nomine caritatis* XXVI. *libras denariorum & decem solidos, ac filio eius quinque. In testimonium huius concessionis decreuimus aut propter auctoritatem & inuiolabilem istius rei firmitatem, vt nostro sigillo, & sigillo Abbatis, atque sigillo eius*

dem Adelardi præsens pagina firmaretur. Præsentibus, Petrus Abbas S. Georgij, Daniel Abbas S. Mariæ Ebronensis, Rannulphus Abbas S. Mauri & plures alij.

Hæ tabulæ Adelardi vxorem fuisse docent Matildem, filium Adelardum. Illum fortasse, cuius & Melisendis coniugis mentio in Calendario S. Mauricij. *Nonis Augusti obiit Adelardus Dominus Castriguntery, pro quo facere debemus, quãtum pro vno Episcoporum nostrorum. XVIII. Calend. Septembris, Obiit Millissendis vxor Adelardi Domini Castriguntery.*

PRAEDAM *que dimittas*] Epist. XI.

Epist. XXVI. GOFFRIDO *de Meduanâ*] Meduana Cenomannici pagi oppidum, ad fluuium cognominem, Ducatus hodie titulum gerit. Facit autem Goffridi de Meduanâ ætas, quam noster assiduam atque annis grauem fuisse significat, vt illum ipsum esse coniiciam, qui pro Cenomannorum libertate aduersus Normannos, eorumque principem Guillielmum diu pugnauit, vt narrat inter cæteros Ordericus Vitalis, qui Goffridum Meduanensem fortissimum Cenomannorum appellat lib. IV. Historiæ Ecclesiasticæ.

Epi. XXVII. RAINALDO *Consanguineo*] Domino Credonis, vt sequentia declarant, & Elenchus Cenomannensis; idem qui Rotæ in pago Andegauensi monasterium fundauit anno M XCVI. Huius filius Mauricius de Credone, quem suum etiam consanguineum dixit Epist. XV. Credonensium Dominorum familiæ illo sæculo duæ fuerunt. Prior, quam clauserunt Suhardus de Credone & Guarinus eius filius, qui Fulconis Nerræ Comitis temporibus Credone potiti sunt. Posterioris caput Robertus Burgundio, cui Goffridus Martellus Nerræ F. Castrũ Credonis, quod tunc in manu sua in dominicatum habebat, iteratò concessit. Roberti huius filius & hæres fuit Rainaldus de Credone; Mauricius vero Rainaldi: Goffridus Abbas vtriusque consanguineus.

HONOREM *Credonensem*] Id est dominium. Honor pro ditione ac dominio passim in eius æui monumentis. Vidimus in pericope Fundationis Vindoc. ad lib. IV. epist. XLIV. Idem Martellus in fundatione Credonẽsi:

Cum

Cùm verò Honorem Credonis in manu dominicatum habui, sanctæ Trinitati illam Ecclesiam dedi, antequam Honorem Roberto Burgundioni fideli meo donauissem. Sic Honor Vindocinensis pro Comitatu in litteris eiusdem Martelli, quas ad Epist. II. Lib. I. produximus. Honor Andegauensis in litteris Fulconis iunioris anno M. XCVI. *Pro animabus parentum meorum. Fulconis scilicet auunculi mei, Goffridi Martelli patrui mei, qui me nutriuit, per quem post Deum hunc Honorem teneo.*

RADVLFO] Elenchus Cenomannensis. *ad Radulfum de Balgentiaco*; cui etiam scribit Iuo Epist. CCXLVIII. Est autem Balgentiacum Aurelianensis agri ad Ligerim oppidum, crebris qui in eo acti sunt Episcoporum & Principum conuentibus celebre Nobilem ibi Ecclesiam hodie quoque possident Vindocinenses, de qua Vrbanus Goffrido his verbis, *Ecclesiam S. Sepulchri de Balgentiaco, quam ipsius Castri Domino Lancelino petente Raunarius b.m. Aurelianensis Episcopus prædecessori tuo Oderico perpetuò possidendam concessit.* Lancelinus de Balgentiaco socer fuit Fulconis Rechini Comitis, auus Ermengardis de qua dictum est, filiæ Fulconis. Lancelini eiusdem filius, opinor, Radulfus. quare quæ de Radulfi Patre in hac epistola dicuntur, de Lancelino accipienda sunt. Radulfum verò Guillielmus Tyrius inter præcipuos Hierosolymitanæ militiæ duces numerat Lib. I. cap. XVII. Eumdem cum Amalrico de Monteforti & Goffrido Abbate nostro legatum à Ludouico VI. Rege missum legimus ad Fulconem Comitẽ Rechini F. ad componendam controuersiam de Maioratu seu Senescalcia Franciæ, quã Fulco proauo suo, posterisque eius hæreditario & perpetuo iure cõcessã à Roberto Rege repetebat. Rem memoriæ prodidit Hugo de Cleeriis, miles Andegauẽsis, Fulconis & ipse ad Ludouicum Regem eadem de causâ Legatus: cuius proinde integrum Commẽtarium coronidis loco his Notis apponã: vt hinc lucẽ accipiant, quæ de ea re ambigere se testatus est vir clarissimus, & rerũ nostrarum peritissimus Ioãnes Tilius in Collectaneis suis, cap. de magno Frãciæ Magistro. Eius ergo Cõmentarij, quẽ à Fulconis Comitis verbis exorditur, in antiquis S. Albini codicibus hoc exstat exemplum.

HVGONIS DE CLEERIIS MILITIS ANDEG. FVLCONIS V. Comitis ad Ludouicum Regem Legati, Commentarius de Maioratu & Senescalcia Franciæ, Andegauorum olim Comitibus hæreditaria.

CVM DEVS voluit sublimare Robertum filium Ducis in Regem, Goffridus Grisagonnella cum tribus millibus armatorum seruiebat Domino suo Regi Roberto. Otho siquidem Rex Alemannorum cum vniuersis copiis suis Saxonum & Danorum montem Morciaci obsederat, & vrbi Parisius multos assultus ignominiosè faciebat. In hac necessitate prælij Rex Robertus & pater suus, ducatum primæ cohortis prædicto Comiti Goffrido Grisa-gonnella tradidit, & ad persequendum exercitum Alemanorum Ducem & Consiliarium constituit. Persecutus est itaque Rex Robertus Regem Alemannicum præeunte Goffrido Grisa-gonnella vsque ad fluuium Esne. Comes verò Goffridus gnarus pugnādi & assuetus, tantam stragem hostium super fluuium ediderat ante Regis Roberti aduentum, quòd stagnum putares, non fluuium. Alemannis itaque fugatis, Rex Robertus congregato generali concilio, consilio Patris sui & Episcoporum, Comitum, Baronum, dedit Goffrido Comiti, quicquid Rex Lotharius in Episcopatibus suis Andegauiæ, scilicet, & Cenomaniæ habuerat. Si quæ verò alia ipse vel successores sui acquirere possent, eâdem libertate, qua ipse tenebat, sibi commendauit. Sed nequitia Comitis Tricacensis non potuit sustinere prosperitatem Roberti Regis. Sed ad eius deprimendam perfidiam, quàm maiorem potuit exercitum Rex congregauit. Obsedit itaque Meludunum. & cùm ibi diu sedisset, vidit quòd nihil profice-

ret. Vocato itaque Goffrido Grisa gonnella cum Andegauensibus suis, sine mora ad consuetum properauit obsequium. Goffridus autem veniens præmisit Constabularios, suos, rogans vt ostenderet ei qua parte sederet. Illi verò reuersi nunciauerunt Domino suo, quòd tantus erat exercitus, quòd nullus erat eis ad obsidendum competens locus. Prædictum enim oppidum in in sula Sequanæ situm, erat circumdatum vndique muro, calce & arena composito. Videntes itaque Andegaui, quòd nullum poterant habere hospitium, in duunt arma, perrumpunt per medium exercitum, transeunt fluctus Sequanę, dant assultum oppido, virtute consueta capiunt castrum. Quod exercitus non potuit per tres menses, illi dimidiæ diei spatio adepti sunt. Franci verò huius gentis inauditam admirantes audaciam, vbicumque locorum ipsos omni laude magnificabant. Videns autem Rex tantam Principis strenuitatem, & ipsum præualere in regno tantum armis, quantum consilio, & quia hîc & alibi bene meruerat, sibi & successoribus suis iure hæreditario Maioratum regni & regiæ domus Dapiferatum, cunctis applaudentibus & laudantibus, exinde constituit. Hæc verba dixit Fulco Comes Tescellino Capellano suo. Audi Presbyter, cuiusmodi obsequia præstitit Comes Goffridus Grisa gonnella Domino Regi Roberto. Dauid Comes Cenomannorum, & Goffridus Comes Corbonensis dedignabantur recipere feodum suum à prædicto rege, asserentes nullomodo se posse subiici generi Burgundionum. Audiens autem Rex eorum superbiam, & videns regni sui non paruam diminutionem, habito consilio cum Goffrido Comite, & cum primatibus regni, tempore constituto & die denominato decreuit obsidere castrum Moritoniæ. Comes verò Goffridus cognoscens aduentum exercitus Regis, mouens castra de Vindocino, dans assultum prædicto castro virtute consueta & probitate gētis suæ, Goffridum Comitem & oppidanos suos minùs timentes cepit, & Domino suo Regi tradidit. Dauid verò Comes dedignans ad colloquium Regis venire, mandauit quòd nullomodo se Regi subijceret.

& quòd nullo tempore Rex Robertus Cenomannicam suam videre præsumeret. Audiens autem Rex arrogantiam & indignationem prædicti Comitis, ipsum dedit, & Cenomannicam suam Goffrido Grisagonnella & suis successoribus ex Regio dono tribuit iure possidendam. *Hucusque sunt scripta Fulconis Hierosolymitani.*

VOS AVTEM qui ista scripta audieritis, scitote quòd ego Hugo de Cleerijs vidi scripta Fulconis Comitis Hierosolymitani in Ecclesia sancti Sepulcri de Lochis, de Maioratu & Senescalcia Francorum sibi & suis antecessoribus à Rege Roberto collatis.

INTER Regem Ludouicum Philippi Regis filium, & Fulconem, qui postea factus est Rex Hierusalem, magna erat dissensio. Fulco enim Comes nolebat ei seruire. Rex verò Ludouicus dederat Maioratum & Senescalciam Franciæ Anselmo de Garlanda, & postea Guillelmo de Garlanda, de quibus Fulco Comes suas redibitiones & sua hominia habere non poterat. Contigit autem Regem Ludouicum maximam guerram habere cum Henrico Rege, filio Guillelmi acquisitoris Angliæ. Ob hoc itaque Rex Ludouicus requisiuit Fulconem Comitem, vt de guerra ista eum iuuaret: Comes verò respondit, quòd nullomodo ei seruire debebat. eum namque de Maioratu & Senescalcia Franciæ exhæreditabat. Tunc Rex Ludouicus per Amauricum de Monteforti, auunculum Fulconis Comitis, & per Goffridum Abbatem Vindocinensem, & Radulphum de Balgentiaco mandauit Comiti, de omnibus istis & maioribus alijs istorum consilio se versus Comitem emendaturum. Comes igitur Fulco suos consulens homines, videlicet Robertum de Blo, Salmacium de Permina, Hugonem de Cleerijs, Gaudinum de Vegia, & multos alios, respondit Regi Ludouico, vt si hoc faceret quod mandauerat, quòd hoc & alia adiutoria quæ ab eo exigebat, libenter faceret. Die autem illo, quo consiliũ captum est, Curia Andegauiæ erat repleta bonæ militiæ & sapientissimæ. Tunc Amauricus de Monte forti, alijque qui verba Regis attulerant, laudauerunt Comiti Fulconi, vt per

quendam quem Rex cognoſceret, Regi reſponderet, ac ſuper his, antequam nuntij Regis forent reuerſi, feſtinanter grates & mercedes redderet. Conſiliatores autem Comitis audientes conſilium, quod Amauricus dederat, laudauerunt illud conſilium. quod cùm Comitiſſa Aremburgis audiret conſilium, laudauit quòd nullus iret niſi Hugo de Cleerijs. Ego itaque Hugo de Cleerijs perrexi Pariſius: dehinc ad Guenoricum inueni regem & Comitem Belli-montis. Eo itaque inuento apud Genoricum, inter Ponteſium & Bellum montem, & Caluum montem, locutus ſum cum Domino Rege. Primùm illum ſalutans ex parte Comitis reddidi ei grates & mercedes ſuper ſuo mandato quod Comiti Fulconi mandauerat. Hinc ei dixi, quòd Fulco Comes ei ſuum offerebat ſeruitium, aut in præſentiarum, aut poſt, ſi vellet, colloquium. Rex inde lætatus dixit ſe multum priùs velle colloqui. Aſſignatus eſt ergo & dies & locus colloquij inter Marcheſneium & Bircium in Beauſſa. Inter hæc mandauit Rex Comiti, vt Gaufridum filium ſuum, qui nunc iacet in Eccleſia ſancti Iuliani Cenomanenſis, ad colloquium ſecum abduceret. Illum namque multum optabat videre. Cumque dies inſtaret colloquij, Dominus Rex Ludouicus & Fulco Comes ad locum conſtitutum venerunt cum ſuis conſultoribus. ibique recognita ſunt iura Comitis, videlicet Maioratus & Seneſcalcia Franciæ. Guillelmus de Garlanda tunc Franciæ Seneſcallus recognouit in illo colloquio hominium ſe debere Comiti Fulconi de Seneſcalcia Franciæ; & inde fuit in volũtate Comitis. Poſt Guillelmum fuit Seneſcallus Stephanus de Garlanda, qui fecit hominium Comiti. poſt Stephanum, Radulphus Peronæ Comes, qui ſimiliter fecit hominia & ſeruitium. Ille enim qui Seneſcallus erit Franciæ, Comiti faciet hominium, & talia ſeruitia. Si Comes perrexerit ad Curiam Domini Regis, Seneſcallus præcipit Mareſcallis Domini Regis, vt præparent & liberent hoſpitia Comiti. Cùm Comes venerit, Seneſcallus ibit ei obuiam, & conducet ad ſuum hoſpitium. Tunc Seneſcallus ibit dicere Regi Comitem Andegauiæ veniſſe.

Si comes ad regem ire voluerit Senescallus ad curiam eum deducet, & de curia ad suum reducet hospitium. Si verò ad coronamenta Regis Comes ire voluerit, Senescallus præparare & liberare faciet hospitium; quod Comes habet proprium & debitum. Cùm autem die suæ coronæ ad mensas Rex discubuerit, scamnum pulcherrimum fulcro pallij aut tapeto coopertum Senescallus præparabit, ibique Comes quousque fercula veniant sedebit. Cùm verò primum venerit ferculum, Comes se defibulans è scamno surget & de manu Senescalli ferculum accipiens, ante Regem & Reginam apponet, & Senescallo præcipiet, vt exinde per mensas seruiat: & Comes retro sedebit, donec alia veniant fercula: & quemadmodum super primo fecit, de aliis similiter faciet. Finita demum celebratione mensarum, Comes equum ascendet, & ad suum redibit hospitium, Senescallo comitante. Deinceps equus ille, quem Comes adduxerit ad curiã, dextrarius videlicet, coquo Regis feudaliter dabitur: pallium quo in curia affibulatus erit, dispensatori dabitur, scilicet post prandia. Tunc Panetarius mittet Comiti duos panes atque vini sextarium, & coquus frustum carnis & vini haustum. Hæc est enim liberatio Senescalli illo die. Hæc fercula accipiet Senescallus Comitis, atque dabit leprosis. Insuper, cùm Comes in exercitu Regis perrexerit, Senescallus Frãciæ papilionem centum militum capacem ei præparabit, & sommarium ad illum portandum, & chordas, & paxillos, & hominem equitantem ad conducendum, & duos homines pedites. Finito exercitu, Comes si voluerit Senescallo reddet papilionẽ: si non reddidit, non ideo minùs in alio exercitu papilionem habebit. Comes cùm in exercitu Regis fuerit vel ierit, protutelam faciet ei; in reditu retutelam: & quicquid ei acciderit siue bonum siue malum, ore Domini Regis inde nõ vituperabitur. Ego Hugo de Cleeriis vidi hæc seruitia reddere comiti Fulconi Regi Hierusalem in duobus exercitibus Aluerniæ, & in vno coronamento Bituri: & Comiti Gaufrido, qui est sepultus Cenomani, vidi reddere in vno coronamento Bituri, & in alio Aureliani. Item Galterius de Silua-

necti prouincia recognouit ante Regem Ludouicum me præsente & audiente, se tenere de Comite Andegauensi quicquid habebat in villa Sylua nectis extra muros, & foragia totius Arbriæ esse de feudo Comitis Andeg. & omnia casamenta. Radulphus de Martreio & Thomas frater suus solebant seruire in Andegauia de feudo suo. Et ego Hugo de Cleeriis, dum loquor cum Rege Ludouico, audiui ab ipso hæc verba: Radulphe de Martreio, vide Hugonem de Cleeriis militem Comitis Andeg. Domini tui, vade seruitum feodum tuum Marescalciæ, & hospitare Hugonem, quia habes istum feodum à Comite. Tunc Radulphus hospitatus est me sub nomine Marescalciæ. & adiecit Rex: Ego Dei gratia iam sum bene cum Comite Andegauensi. De cætero Comes appellatur Maior in Francia propter retutelam quam facit in exercitu Regis. Item quando erit in Francia, quod & curia sua iudicauerit firmum erit & stabile Si verò contentio aliqua nascetur, iudicio facto in Frãcia, Rex mãdabit quòd Comes veniat illud emendare: & si pro eo mittere noluerit, scripta vtriusque partis Comiti transmittet, & quod inde sua curia iudicabit, firmũ erit & stabile. Ego Hugo de Cleriis vidi multoties iudicia facta in Frãcia in Andegauia emendari. Sic fuit de bello apud sanctum Audomarum facto, & pluribus aliis placitis & iudiciis. Hoc vidi, & multi alij mecum.

INDEX EORVM QVÆ IN NOTIS continentur.

Sacer dos

S

T

V

INDEX.
MANVSCRIPTORVM
QVI CITANTVR, AVT eduntur in Notis.

Diplomata vel Epist. PONTIFICVM.

REGVM aut PRINCIPVM.

FINIS.

ERRATA.

P.	V.		P.	V.	
37.	14	de Monte aureo.	149	19	spont.professio.
			154.	2	cepisse
41.	11	Balaam.	191.	32	sciebat esse sacrilegum
85.	20	Iudæ			
110.	11	Tetbaldus.	199.	12	Domnus prior
	16	filius.	259.	26	funestum
112.	1	admonet	281.	8	INVESTITVRA
116.	27	Maurilius	300.	11	munera sua
121.	13	indulsit	318.	26	XVIII. Hymnus
124.	22	siue pro vic.	380.	30	eius gloriosam

IN PRIVILEGIO THEODERICI. Pag.412

415.	1.	Gildasio	415.	17.	de Tuseio

ADDE IN FINE.

Ex Calendario S. Sergij, & Chronico S. Albini.

Pridie Calend. Iunij. Apud vindocinum Castrum Monasterium S. Trinitatis dedicatum est anno ab Incarnat. Domini M. XL.

IN NOTIS.

P.	V.		P.	V.	
6.	2	M.C.XLIV.	32.	26	peruasit
7.	1	Samsonis Passau.	34.	37	EPIST. XXI.
11.	30	Opusc.III.& Goffrido	36.	12	Andegauensis
			63.	32	sæpedicta
12.	29	agant off.	64.	36	Dinanno
13.	8	Petrus Leonis	67.	10	debebatur in calce lib.II.
16.	11	prænitet			
	37	Carrofum		37	Abbas V.
26.	13	Philippi Pulchri	76.	11	monachos Abbatem no.
	20	perlecto			
30.	3.4	Buatmundum	79.	15	nec alteri subjci
	22	Banleugæ			

GOFFRID
ABBATIS
OPERA

calibrite
colorchecker CLASSIC
mm